FRANCISC MUNTEANU

ÎN ORAȘUL DE PE MUREȘ

EDITURA TINERETULUI

FR. MUNTEANU

ÎN ORAȘUL DE PE MUREȘ

EDIȚIA a II-A

EDITURA TINERETULUI

1957

1

— Nu vii?

— Nu.

— Eşti o proastă.

— Tu eşti prost. Ştii bine că am cenaclu.

— Ar trebui să ţineţi în altă zi şedinţele cenaclului. De ce le-aţi fixat tocmai sîmbăta?

— Aşa a hotărît majoritatea.

— Boşorogii... Enache Deladeva şi Ionescu Negură... De ce nu mobilizaţi cîţiva tineri de la noi de la fabrică?

— Tu întrebi?... De cînd te rog să-l trimiţi pe Duma de la voi. De ce n-a venit pînă acum? Dacă vrei să ştii, îţi spun eu de ce: pentru că ţie, responsabilul cultural de la „Ianto", puţin îţi pasă de cenaclul nostru!...

Pavel vru să protesteze, apoi se răzgîndi şi spuse pe un ton plictisit:

— Te întreb pentru ultima oară: vii?

— Nu vin! Astă-seară Mircea Rotaru îşi citeşte o povestire. Trebuie să fiu acolo.

— Avem bufet bun.

— Nu mă interesează.

— Muzică bună.

— Ţi-am spus că nu mă interesează!

— Atunci am plecat, dragă surioară. Strofe plăcute... Dacă-l vezi pe burghezul tău, spune-i să-şi mai reteze din vîrful nasului...

Mara vru să-i răspundă, dar Pavel ieşi şi închise uşa după el. De afară se auziră frînturile unei melodii; apoi, zgomotul porţii trîntite cu putere curmă melodia. Acum nu se mai auzea decît ţăcănitul ritmic al maşinii de cusut din odaia cea mare. Poate e mai bine că a plecat: ce-ar fi putut să-i răspundă? Că Rotaru nu-i burghez?... Prostii! Dar aşa e Pavel. O necăjeşte mereu, mai ales de cînd a terminat ucenicia. În vremea din urmă a devenit chiar de nesuferit. I-a cotrobăit prin manuscrise şi a rîs de poeziile ei. De multe ori s-a gîndit să i se plîngă tatălui ei, dar maistrul Cuc — cum îl numesc pînă şi vecinii — nu se amestecă în treburile tinerilor.

— Măi, măi, — obşnuieşte el să spună, — vă certaţi ca nişte prunci... şi-şi vede de treabă.

Totuşi, Mara avea sentimentul că bătrînul îl iubeşte mai mult pe Pavel; de aceea încerca să tragă cu urechea la toate discuţiile dintre ei, dar se plictisea curînd: de obicei vorbeau despre boghiuri, şublere şi despre oamenii care îşi petreceau toată ziua la fabrică. Pe urmă se obişnuise cu gîndul că Pavel e alesul bătrînului şi încercase să se apropie mai mult de maică-sa. Aceasta însă nu aprecia poeziile din principiu; le socotea inutile năzbîtii de oameni nebuni şi fără căpătîi, care au vreme de pierdut. Aşa că Mara se resemnase: nu-i rămînea decît să se retragă în cel mai liniştit ungher al casei, unde să-şi citească şi răscitească poeziile neînţelese. Totuşi, din cînd în cînd tatăl ei o mai întreba:

— Ei, ai mai scris ceva?

Ea pleca privirile, dînd din cap de parcă ar fi fost vinovată de cine ştie ce faptă rea.

— Ia să vedem...

Şi ea îi întindea poeziile. Atunci maistrul Cuc mă-

tura cu mîneca totul de pe masă şi-şi înşira hîrtiile în faţă de parcă ar fi vrut să le citească pe toate dintr-o dată.

Într-o seară, după ce citi vreo cinci poezii, spuse:

— Ei, asta cu „fruntaşul" nu e urîtă... Scrie-mi-o frumos pe o foaie de caiet. O pun la noi, la gazeta de perete.

— Te faci de ruşine, tată — rîse Pavel, şi Mara simţi dorinţa să-i ardă un ghiont.

— Nu, nu mă fac de ruşine. Asta ar putea-o publica şi ăia de la ziar.

Mara încerca să-i explice că ăsta nu-i un lucru atît de uşor; mai întîi poezia trebuie să placă celor din conducerea cenaclului, apoi să fie recomandată ziarului, care la rîndul său trebuie s-o găsească demnă de asemenea cinste. Lui Cuc călătoria asta a poeziei i să părea prea complicată, aşa că renunţă la ideea publicării.

— Lasă, fata mea. E mai mare cinste dacă o punem la gazeta noastră de perete.

Mara copie versurile pe o foaie de caiet şi le dădu tatălui ei. Avea încredere în judecata lui şi încrederea îi crescu cînd şi cei din cenaclu îi apreciară poezia.

Visul cel mare al Marei era să devină poetă, să-şi vadă numele tipărit pe coperta unui volum de versuri ca Maria Banuş sau Veronica Porumbacu şi de aceea la îndemnul tatălui ei — care îi promisese că dacă va învăţa bine o va trimite la Bucureşti, la facultate — se străduia să fie prima din clasă. Tot din aceleaşi motive, deşi mai avea doi ani pînă la împlinirea acestui vis, se întîlnea tot mai rar cu Mircea. În ultimul timp, numai o dată pe săptămînă, la cenaclu. În oarecare măsură aceasta se datora şi vorbelor lui Pavel, care-i crease lui Mircea o atmosferă destul de neplăcută în casă. De obicei vorbea de el în momentele cele mai nepotrivite şi nu fără răutate:

— Dar burghezul tău, Mara, ce mai face? Nu s-a apucat încă de speculă?

Mara nu-i răspundea; îi întorcea numai spatele în semn de dispreţ şi în acele momente simţea o milă nelămurită pentru Mircea. Ce putea să-i spună lui Pavel? Că nu are nimic cu Rotaru sau că el i-ar fi indiferent?... Nu, asta nu ar fi putut spune. Mircea îi era drag. Asta a simţit-o încă din primele clipe cînd l-a cunoscut, şi de aceste clipe totdeauna îşi aduce aminte cu plăcere. Stăteau faţă în faţă la sediul Filialei Uniunii Scriitorilor. Din cînd în cînd se priveau pe furiş, şi Mircea zîmbea cu o ciudată superioritate. De ce-o fi zîmbit atunci? L-a întrebat într-o zi, şi el i-a răspuns:

— Nu ştiu.

— Ei, totuşi spune-mi de ce ai zîmbit?

— Pentru că-mi placi.

— Tu zîmbeşti totdeauna cînd îţi place ceva?

— Ce altceva aş putea să fac? i-a spus, şi a zîmbit din nou.

Era tare curios acest Mircea Rotaru. Vorbea despre sine ca despre altcineva şi cunoştea o sumedenie de istorisiri scurte, cu tîlc, asemănătoare parabolelor din cărţile de religie. Odată, într-o seară, cînd se plimbau pe malul Mureşului, dincolo de podul cetăţii, unde nu ardeau felinarele, Mircea i-a povestit de un băiat şi o fată care s-au dus la tîrg. Fata, trecînd prin faţa unei tarabe, a văzut un şirag de mărgele. I-a spus băiatului: „Vreau să-l am". „Bine, — i-a spus băiatul, — ţi-l cumpăr cînd ne întoarcem". Şi cînd s-au întors, şiragul nu mai era...

— Şi?

— Asta e tot, a încheiat Mircea şi a tăcut multă vreme după aceea. Păşea încet, la fel de îngîndurat ca şi Mara. De ce i-o fi povestit întîmplarea aceea ciudată? Atunci, însă, n-a avut curajul să-l întrebe, iar mai tîrziu i s-a părut că întrebarea ar fi fost de prisos.

Totuşi, într-o zi aduse vorba pe ocolite:

— Mircea, tu nu eşti ca ceilalţi băieţi...

— Cum sînt ceilalţi? o întrebă brusc Mircea.

— Sînt altfel, răspunse Mara şi tăcu. Apoi continuă, pe alt ton: Nu ştiu de ce, dar eu am mare încredere în tine. Pe urmă adăugă, insinuant: Poate că nu meriţi...

— Poate.

Marei îi fu ciudă. Ar fi vrut ca Mircea s-o asigure că merită încrederea ei şi cînd colo, el, prin acest „poate", afirma tocmai contrariul.

— Şi de ce ai încredere în mine? întrebă după un timp Mircea.

— De ce?... Nu ştiu... Poate nici nu e vorba de încredere... Îmi plac poveştile tale... Numai că nu înţeleg totdeauna tîlcul lor. De exemplu, cînd mi-ai povestit ultima oară despre „mărgelele din tîrg"... Ştii, am avut impresia că ai vrut să-mi spui ceva...

— Poate.

— Tu, Mircea, cînd ai de spus ceva, de ce nu spui deschis?... Mircea o privi printre gene, Mara încercă să explice: Sau n-ai curajul, sau...

— Sau?

— Nu ştiu...

— Vezi, asta e. Nici eu nu ştiu... Totuşi bănuiesc. E o necesitate de a comunica cu cineva.

— Tu n-ai prieteni?...

— N-am.

— Nici eu nu prea am. Dar dacă am ceva de rezolvat, o problemă complicată, atunci discut cu tata. Cu tata sînt foarte bună prietenă.

— Şi ce anume discuţi cu el?...

— Acum nu ştiu ce să-ţi spun la repezeală. Ba da! Stai... Ultima oară am vorbit despre tine. Ştii, eu nu te înţeleg. De exemplu, nu ştiu de ce mi-ai povestit despre mărgelele acelea... L-am întrebat pe el.

— Şi ce a spus „prietenul“ tău? întrebă Mircea, ironic.

— Că nu eşti un băiat serios.

— Adică asta e părerea lui, constată el cu amărăciune.

Mara îl privi cum îşi muşcă buzele şi-i păru rău că a început această discuţie. Neştiind cum să schimbe vorba, îl întrebă într-o doară:

— Eşti supărat?...

— Nu, Mara. De fapt asta e părerea tuturor. Incep şi eu să cred că oamenii au dreptate.

Începu să plouă mărunt. La îndemnul Marei s-au ascuns sub streaşina unei case.

O vreme priviră scurgerea monotonă a stropilor, apoi Mircea arătă spre o tablă prinsă pe zidul casei de peste drum:

— Ştii ce stradă-i asta?

— Da. Strada Semaforului. De ce întrebi?...

— Aici am copilărit. In strada asta mi-am spart pentru prima oară capul, în strada asta am furat primele bile. Aş putea să-ţi povestesc despre fiecare casă, despre fiecare piatră.

Mara îl prinse de braţ, şi cînd Mircea se întoarse spre ea, îl privi drept în ochi:

— Povesteşte-mi.

— Cînd ne-am mutat aici, strada Semaforului n-avea decît un singur rînd de case...

Ploaia a încetat. Mircea întinse mecanic palma înainte: numai stropii de pe streaşină picurau molcomi.

— Ştii ce, Mara? Eu am pus toate păţaniile din strada Semaforului pe hîrtie. Se va citi la cenaclu sîmbăta viitoare. Aş vrea să fii şi tu acolo.

...Mara aruncă o privire spre ceas: era şapte trecute. Işi îmbrăcă pardesiul şi ieşi în stradă.

Aerul rece, ceţos, de toamnă timpurie, o îmbrăţişă brutal. Cu gîndul la cenaclu, uită de incidentul cu Pavel, apoi uită şi de Mircea. Căuta în gînd un substantiv care să rimeze cu „nour“.

Mircea Rotaru urma cursurile celui de al treilea an al Facultății de mecanică. Locuia la mătușa lui, Anghelina Ponta, în strada Măgureanu 2, într-o casă veche, cu miros de mucegai și igrasie. Cu doi ani în urmă, cînd tatăl său plecase în străinătate, îl lăsase singur, ca pe un pui de cuc, în grija mătușii, pensionară la C.F.R., femeie umblată și cu pricepere în ale educației. În casă, pentru a ocoli certurile familiare, se discuta foarte puțin despre tatăl lui Mircea, Romulus Rotaru. Acesta își începuse existența într-un birou de mișcare al căilor ferate. Viața și-a dus-o liniștit, între țăcănelile aparatului morse și ale nevestei, care-l certa pentru fiecare fleac. Așa au trecut anii monotoni și triști: șase zile lîngă aparatul morse, a șaptea acasă, cu vizitele rituale ale rubedeniilor. Pînă cînd într-o zi din primăvara lui patruzeci și cinci, roasă de o boală veche, nevastă-sa a murit. De atunci modestului telegrafist locuința i s-a părut goală, neprimitoare, rece. Venea tot mai tîrziu acasă, beat, după ce făcea o haltă de jumătate de ceas la birtul de lîngă barieră, pînă a ajuns omul să-și vîndă paltonul și geamantanul de piele pe care un călător grăbit îl uitase într-un vagon. Și de la vinderea „geamantanului găsit" la vinderea mobilelor din casă pentru băutură, n-a fost decît un pas — cîteva luni. În zadar l-a trimis șeful de gară în fața comitetului de disciplină; Romulus Rotaru nu s-a mai putu îndrepta. L-au degradat, l-au suspendat, apoi l-au concediat definitiv.

O vreme, cît a mai găsit creditori, a încercat să trăiască din împrumuturi. Pe urmă a făcut cunoștință cu Percig, cel mai renumit afacerist din Arad. Acesta aproviziona cu făină economatele din localitate și se spunea despre el că este la fel de bogat ca și domnul baron Wollman, directorul fabricii de textile. Lucra cam în felul acesta: cerea de la dife-

rite mori din împrejurimi oferte pentru măcinatul a zece, douăzeci de vagoane de grîu. In oferte se menţionau preţul măcinatului şi durata lui în timp. Cu aceste acte pe care Percig le trimitea cu un om de-al lui la economatele fabricilor, el încasa aconturi pe cîte unu sau două vagoane de făină, care în realitate nu existau decît în scriptele ofertelor. După încasarea banilor, subalternii lui Percig dispăreau şi rar se întîmpla să fie găsit vreun vinovat.

Romulus Rotaru s-a împrietenit cu Percig tocmai pe vremea cînd cele mai grase afaceri se întrezăreau în exportarea sării şi a sticlei în Ungaria şi Austria. Cum Rotaru avea cunoştinţe printre ceferişti, el a obţinut cu uşurinţă vagoanele pe care le-au încărcat cu geamuri şi sare şi le-au trimis la Budapesta. Acolo totul se plătea cu aur. Cînd Romulus Rotaru s-a întors din primul drum, Percig, care finanţase întregul transport, nu mai era de găsit : fusese arestat pentru o altă potlogărie. Astfel că fostul impiegat n-a mai avut cu cine să împartă banii. Incurajat de acest succes, a făcut şi al doilea drum. De data asta nu s-a mai întors cu vagoanele goale. A avut grijă să le umple cu becuri electrice. Becurile s-au dovedit a fi izvor bogat de bani. Strînsese atît cît să-şi cumpere o casă mare, elegantă, în centrul oraşului. Intîmplarea a făcut însă ca în toiul tratativelor de cumpărare a casei s-o cunoască pe Medy. Medy era cîntăreaţă la Colorado, avea picioare frumoase şi era vestită în tot Aradul. Ea l-a sfătuit să nu-şi mai cumpere casă — vremurile sînt tulburi — mai bine să continuie negoţul „cît s-o mai putea" ; pe urmă o să vadă ce-i de făcut. In clipa cînd „nu s-a mai putut", cînd s-au interzis trecerile de frontieră, Romulus şi Medy se găseau la Viena cu două vagoane de hîrtie. I-au trimis lui Mircea scrisori şi telegrame să vină după ei. Mircea a expediat spre diferite autorităţi zeci de cereri, dar spre nemulţumirea lui — fără succes. După aceasta, Mircea, care zăcuse în spital aproape un an, de pe urma unei

complicații la plămîni, s-a văzut privit altfel decît înainte. Unii îl ocoleau sau îl salutau indiferenți; alții îi puneau întrebări cam în felul acesta: „Cînd se întorc părinții din delegație?“ Și așa, pe zi ce trecea, rămînea tot mai singur, tot mai părăsit; numărul prietenilor se rărea, cercul de bănuieli și suspiciuni din jurul lui se strîngea tot mai apăsător. Își amintea cu nostalgie de anii petrecuți la liceu, de vremea cînd trăia încă maică-sa, de „jururile“ cu prieteni și prietene. În copilărie fusese debil. Din cauza asta a pierdut un an de școală. În schimb a citit mai mult decît tinerii de o seamă cu el. E drept, pe nealese. Citea cu aceeași pasiune și „Hanu Ancuței“, și romanele captivante, și „Doxurile“, și romanele lui Jack London. A călătorit în gînd pe același vapor cu căpitanul de 15 ani, a cutreierat împreună cu Farow adîncurile Oceanului Pacific și a străbătut potecile din Amaradia alături de Titu Herdelea din „Ion“. La fel de bine cunoștea „Crucea de piatră“ din „Apărarea are cuvîntul“, ca și sudul Statelor Unite din „Pe aripile vîntului“. Vorbea cu accent prost o franțuzească de provincie. După terminarea liceului, spre surprinderea lui — deși el era convins că răspunsese perfect la examen — nu a fost admis la Facultatea de mecanică. Cînd nici intervențiile mătușii Anghelina Ponta nu dădură rezultate, s-a speriat. Îi era teamă că va fi luat la armată. Împrumută bani și plecă la București să-și încerce norocul în Capitală. Aici n-avea decît un singur cunoscut: un student la Medicină cu multe relații. Acesta îl bătu pe umăr și-l asigură că „o să-i rezolve situația“. Trei zile însă n-au mai vorbit despre asta. Au colindat toate restaurantele din Capitală, l-au ascultat pe Aldo Solini la „Șapte păcate“, pe Maria Tănase la „Arizona“, au băut coniac la Gara de Nord și bere la Pantelimon, pînă cînd Mircea și-a isprăvit banii. Iar atunci cînd au consumat și banii de tren și n-au mai avut cu ce să se distreze, prietenul l-a sfătuit să se înscrie la Teologie.

— Eşti nebun? Să mă fac popă?

— N-am spus asta. Faci cum vrei. Dar ideea nu e rea. În orice caz, scapi de armată. Eu am un cunoscut acolo, care ar putea să te ajute.

Mircea refuză, bineînţeles. Porni fără ţintă prin oraş, se abătu de cîteva ori pe la Gara de Nord, cu speranţa că va întîlni vreun cunoscut de la care ar putea să ceară cu împrumut bani pentru biletul de tren. Nu se întîlni însă cu nici un arădan.

Deznădăjduit, bătu iar la uşa prietenului:

— La cine să mă prezint la Teologie?

Prietenul formă un număr de telefon şi discută vreo jumătate de oră cu cineva, apoi puse victorios receptorul în furcă.

— Ai avut noroc. Mai sînt cîteva locuri. Te duci mîine dimineaţă şi te prezinţi la vicarul Teofil Costea.

Încă în seara aceea formulară textul cererii, iar a doua zi Mircea se prezentă la examen. Se descurcă cu iscusinţă la cele două materii obligatorii: istoria şi limba romînă.

După examen, un protopop bătrîn, cu barbă şi mustaţă albă, îl mîngîie pe faţă:

— De cîntat ştii să cînţi?

— Bisericeşte nu prea, sfinţia ta.

— Ei, totuşi...

Mircea încercă în zadar să-şi aducă aminte textul unei colinde învăţate în copilărie, pe care însă în ultima vreme o cînta la petreceri cu text schimbat.

— Ştiu numai cîntece de-astea la modă, prea sfinţia ta.

— Cîntă orice.

— „Ecaterina"? întrebă Mircea şi plecă ochii.

Protopopul clătină nemulţumit din cap:

— Nici cîntece populare nu ştii?

— Ba da, cum să nu ştiu, se înflăcără Mircea. „Pe Mureş şi pe Tîrnave", şi mai ştiu şi altele.

În cele din urmă cîntă „A ruginit frunza din vii" atît de frumos, încît protopopul se înduioşă şi-i dădură lacrimile. Emoţionat, îl mîngîie din nou pe

obraz. A doua zi, Mircea își văzu numele trecut printre cei admiși cu bursă.

Unii dintre colegii de an, fii de chiaburi — veniseră la Teologie ca să scape de armată. Aceștia, după stingere, în dormitorul comun, după ce se convingeau că nu-i aude nimeni, discutau despre întoarcerea apropiată a lui Horia Sima și descălecarea pe care, asemenea lui Dragoș Vodă, urmau s-o facă Gafencu și toți ceilalți „patrioți", plecați în străinătate. Ceilalți elevi, evlavioși peste măsură, care au venit din convingere, se credeau de pe acum apostoli ai ortodoxismului. Stăteau toată ziua în biserică, iar seara, în dormitor, aprindeau lumînări de ceară și buchiseau sfînta scriptură. Unii dintre ei cunoșteau psalmurile pe de rost, apocalipsa, și erau atît de smeriți, încît în fața lor Mircea se simțea prost. La început nu îndrăznea să-i jignească, spunîndu-le să-l lase în pace cînd îl chemau să se roage. Ingenunchea și el pe lespezile de marmură din incinta capelei și, cu mîinile împreunate, se gîndea că numai la cinci sute de metri depărtare, pe Calea Victoriei, tineri de vîrsta lui se plimbă sub luminile colorate ale neoanelor.

Uneori, o tristețe care îi producea aproape dureri fizice îl făcea să se roage cu adevărat. Seara, cînd zgomotele cădelnițelor se stingeau și nu se mai simțea nici mirosul pișcător al tămîii, asculta claxoanele mașinilor și încerca să le ghicească marca : „Ford de trei tone, tip '38... Asta-i Renault, autobus"... Motoare cum aveau astea nu se mai fabricau de cel puțin 15 ani. Știa că au fost aduse în țară după epurarea lor de pe piața occidentului. Stînd în pat, de multe ori uita de parohie, se vedea desfăcînd motoarele unei mașini complicate. Atunci, noaptea, colegii lui îl auzeau vorbind de bujii, de cilindri, de pistoane.

Intr-o seară, în closet, auzise vorbind de Codreanu. Trase cu urechea, apoi se rușină. Îi era rușine că nu avea curajul să dea buzna peste ei și să le ardă cîte un pumn pe merit.

În aceeași seară auzi continuarea discuției și în dormitor

— Da' mai tăceți odată, bată-vă dumnezeu!... Zău dacă voi nu sînteți nebuni! Ar trebui să fiți fericiți că aveți învățămînt și cămin gratuit. Dacă o să se afle ce se petrece aici, atunci...

— Dacă taci, n-o să afle nimeni...

— Dar eu n-am să tac.

— Tu nu ești romîn?...

— Tocmai pentru că sînt romîn. De ce ați venit aici, să vă faceți popă sau să faceți politică?...

— Noi va trebui să luminăm poporul...

— Voi? și fără să vrea, Mircea izbucni în rîs.

— Da, da, noi — sări vecinul de pat, tot un arădan, un băiat mai în vîrstă, înalt, scheletic, cu un neg mare pe bărbie. Mircea îl cunoștea încă de acasă, de la o serbare cîmpenească. Tu de ce ai venit aici? Ca să îmbraci anteriul și să colinzi țara, să lămurești drept-credincioșii de binefacerile regimului? Ha? Tîmpitule! Se întoarse spre ceilalți seminariști: Uitați-vă la el. Și-i ardelean de-al meu... Spune sincer de ce-ai venit aici? Vrei să te faci popă?...

— Nu, îi răspunse Mircea cu un calm prefăcut. Am venit să nu stau haimana pe străzi. La anul am să mă înscriu la mecanică...

— Adică ești comunist?...

— Nu sînt comunist... Dar vreau să construiesc mașini.

— Pentru comuniști... Mai bine te-ai gîndi că ești romîn.

— Sînt mai romîn dacă construiesc mașini...

Se treziră toți din dormitor. Unii începură să se roage cu voce tare, cerînd domnului să-i împace pe cei doi adversari, alții împreunară numai mîinile într-o rugăciune mută. Din stradă se auzi un claxon prelung, înăbușit. „Skoda", constată Mircea în gînd și, negăsind altceva mai bun de făcut, se culcă și-și trase pătura peste cap.

A doua zi hotărî să vorbească cu preasfinţitul, pe urmă renunţă: îşi aduse aminte că a mai vorbit o dată cu el şi preasfinţitul a clătinat numai din cap, mîngîindu-l pe creştet. „De, fiule, datoria noastră e să arătăm rătăciţilor calea cea adevărată. Dacă mai vezi inscripţii în privată, şterge-le. Se vor plictisi seminariştii şi nu vor mai scrie. Săracii! Nu ştiu ce fac, sînt copii. Hai să ne rugăm pentru ei". Îl sili pe Mircea să cadă în genunchi: „Izbăveşte, Doamne, şi acum sufletul meu de buze mincinoase şi de limbă vicleană!"...

De atunci căuta să adoarmă cît mai devreme, fără să reuşească însă. Gîndurile îi zburau aiurea, acasă, la Facultatea de mecanică. Se visa îmbrăcat în halat alb, inginer într-o uzină curată ca o farmacie.

Dar mai rele decît serile petrecute la cămin erau slujbele la care era obligat să participe de trei ori pe zi. Dimineaţa, la prînz şi seara. Învăţase pe de rost douăzeci de rugăciuni, vreo zece psalmi şi sumedenie de alte cîntece bisericeşti.

Într-o duminică după-masă, cînd nu mai putu răbda, se duse din nou la prietenul care îl sfătuise să se înscrie la Teologie. De astă dată acesta îl povăţui să facă cereri patetice la Facultatea de mecanică şi la Ministerul Învăţămîntului, prin care să arate că nu vrea să devină popă, ci vrea să se facă inginer, să poată participa la opera de reconstruire a ţării.

Aşa cum prevăzuse prietenul lui Mircea, din îndemnul organizaţiei de U.T.M., decanatul Facultăţii de mecanică aprecie ca pozitivă dorinţa seminaristului care voia să se facă constructor şi-i aprobă cererea de transferare. Mircea reuşi la examenele de diferenţă, la fel ca şi la cele de sfîrşit de an, deşi trebui să facă eforturi ca să-şi ajungă colegii. Datorită participării lui la toate acţiunile U.T.M.-ului — muncă culturală şi cercurile de învăţămînt — fusese primit ca membru în U.T.M. E drept, cîţiva colegi s-au împotrivit primirii unui fiu de speculant, deşi

el dovedise că n-a avut nici o legătură cu tatăl său Dar meritele lui în facultate au tras mai mult în talgerul cumpenei acelora care îl susţineau.

Anul următor ceruse, pe motiv de greutăţi familiare, să fie transferat la Arad. Aici toate au mers de minune pînă în primăvara aceasta cînd i s-a tăiat bursa, iar organizaţia de bază U.T.M. l-a anunţat că va fi reverificat.

Dar Mircea nu-şi făcuse griji prea mari din astea. Umbla cu capul în nori, în gînd amesteca diferite materiale căutînd un nou oţel mai dur decît cel suedez, mai rezistent decît cel fabricat la Solingen şi la fel de flexibil ca cel din Toledo. Pe străzi, dacă se împiedica de pavajul stricat, luni întregi se frămînta cu născocirea unei maşini combinate care să pietruiască, să netezească şi să asfalteze automat. La malul Mureşului îşi căutase un loc pentru arcuirea unui pod cu trotuare rulante, iar în maculatorul lui de notiţe erau schiţate fel de fel de maşini monştri, a căror întrebuinţare nici el nu o ştia precis. Numai serile cînd stătea acasă, dacă se întîmpla ca mătuşa Anghelina să fie ocupată cu ascultarea „Vocii Americii", simţea cum i se urca un nod în gîtlej. Strîngea pumnii pînă ce unghiile îi crăpau pielea. Îşi blestema prietenii, facultatea, părinţii. Se deştepta dintr-o dată într-o lume pe care în parte o cunoscuse şi la căminul Facultăţii de teologie.

— Închide odată aparatul, mătuşico...

— Ce-i cu tine, Mircea? Şi în casă trebuie să mă feresc de spioni?...

— De ce spioni trebuie să te fereşti? Dimpotrivă, văd că stai toată noaptea să asculţi vocea lor.

— Mircea dragă...

— Închide aparatul că trebuie să învăţ.

Dar nici la facultate n-a scăpat de oamenii goi, fără preocupări, care n-aveau nici în clin, nici în mînecă cu mecanica. Unii dintre ei îi căutau prietenia, erau mieroşi, spuneau fraze cu două înţele-

suri, punîndu-l parcă la încercare. Cea mai mare deziluzie a avut-o cu asistentul Stoleriu de la Tehnologia metalelor, pe care îl ştia membru de partid, cinstit, cu o bună pregătire în specialitatea lui. Acesta, în ziua cînd aflase că părinţii lui Mircea sînt plecaţi în străinătate şi au o situaţie admirabilă, se apropiase de el cu o simpatie exagerată, înjurînd comitetul de partid şi pe „inculţii" din facultate, care nu apreciază elementele de valoare cum ar fi el şi Mircea, de exemplu. Mircea îl privi uimit. Asistentul începu să rîdă şi-l bătu pe umăr :

— Ehei, multe nu ştii tu încă...

— Nu înţeleg, tovarăşe asistent.

— La început nici eu nu înţelegeam. Dar nu asta e important. E important să fim uniţi, poate că într-o zi va fi mare nevoie de noi.

— Sigur că da. De ingineri e mare nevoie. Atît de multe lucruri sînt de construit!

— Îmi place că ţi-ai învăţat bine lecţia. Şi începu să rîdă. Uită-te în jur : nu vezi decît mîrlani.

— Cînd vor ieşi din facultate, nu vor mai fi mîrlani.

— Noi, din păcate, tovarăşe Rotaru, ne-am născut cu două mii de kilometri mai la răsărit decît ar fi trebuit. În Balcani. Balcanul n-a dat încă nici un om mare, şi în special nu în inginerie. Ce vrei să te faci? Inginer de cuie? De la germani ai fi putut învăţa, dar unde sînt ei acum? Singura noastră speranţă e drumul care trece prin Paris. Ştii unde? Apoi adăugă misterios : Peste mări şi ţări... — Ai auzit de podul Delaware din Camden?

— Nu.

— Are o deschidere între piloni de 533 metri. Iar cablurile un diametru de 75 centimetri. Dar de Golden Gate din San Francisco ai auzit? Sau de cel din Oakland? Are 6900 metri lungime!...

Mircea, zăpăcit de noua faţă a lui Stoleriu, se frămîntă două nopţi la rînd, ca după cea de a treia

să-şi ia inima în dinţi şi să se ducă la şeful catedrei :

— Tovarăşe profesor, aş vrea să vă spun unele lucruri despre asistentul Stoleriu. Eu pînă acum l-am crezut, nu ştiu cum să vă spun, ataşat...

— Cum ?

— Nouă, adică regimului — se fîstîci Mircea şi dintr-o dată îi păru rău că începuse această discuţie. Dar nu mai putea să dea îndărăt. N-am vrut să ridic problema lui la U.T.M. sau la comitetul de partid, că ar fi păcat de el. Am învăţat mult de la dînsul în cursul seminariilor... Dar, vedeţi, el... cum să vă spun... nu prea e convins, şi asta... Poate îl cunoaşteţi şi dumneavoastră, l-aţi putea ajuta...

— Aha, înţeleg, tu eşti un fel de spion şi crezi că atitudinea tovarăşului Stoleriu nu este chiar aşa cum trebuie să fie.

Mircea păli, se răsuci în călcîie şi-şi văzu de treabă.

La următoarele colocvii la Tehnologia metalelor primi un „insuficient".

Cu un an în urmă ar fi plîns pentru acest „insuficient", dar acum îl durea mai rău faptul că şi profesorul şi asistentul Stoleriu erau socotiţi în continuare oameni cinstiţi, deşi nu erau decît nişte fătarnici. O vreme s-a gîndit să se ducă totuşi la organizaţia de partid — asta mai ales după primirea „insuficientului" — dar pe urmă s-a răzgîndit. De ce ? „In fond pe mine mă consideră duşman — îşi spuse — şi chiar dacă asistentul va fi demascat, eu nu voi avea altceva de făcut decît să împărtăşesc soarta lui.

N-a trecut multă vreme şi a început să se zvonească despre el că e un element dubios, cu gînduri ascunse, care luptă să primească calificativul de bun inginer mecanic doar pentru ca să-i fie deschisă poarta unei mari fabrici din ţară... Şi chiar dacă în faţă nu i se spuneau acestea, Mircea Rotaru le înţelegea din priviri. Atunci adoptă o nouă atitudine. In clasă lua cuvîntul rar, doar cînd era întrebat.

La scrisorile venite din Viena nu răspundea : ce-ar

fi putut să le scrie? Doar rar, de Paşti ori de Crăciun, îndemnat de mătuşa Anghelina, adăuga o frază, două, în josul paginilor ei: „Sînt bine. Peste doi ani voi fi inginer".

Trăia clipe cînd fel de fel de gînduri i se îngrămădeau în minte. Incepu să ţină un jurnal de zi:

12. IX.

Azi s-au dărîmat toate podurile în mine.

19. IX.

Ar fi trebuit să mă nasc Manole, să mă zidesc în propria mea maşină. Aşa poate ar avea nevoie de mine. Ei preţuiesc mult mai mult o roată dinţată decît un om. Roata dinţată n-are creier, se învîrteşte prosteşte la o simplă apăsare a unui buton şi ceea ce este cel mai important — nu gîndeşte. Trăiască roţile dinţate.

25. IX.

Ieri am fost în cetate şi m-am urcat în turnul lui Osman. De acolo, oraşul pistruiat de lumini părea o ramură de brad împodobită de Crăciun. Şi sub acest imens brad, numai eu nu am daruri...

27. IX.

Azi m-a rugat mătuşa să-i tai bătăturile. Şi eu, Mircea Rotaru, viitor inginer mecanic mi-am îndeplinit perfect rolul de frizer. In fond şi asta e o meserie.

După două săptămîni de însemnări reciti cele scrise. Scîrbit rupse jurnalul şi-l aruncă în foc.

Totuşi avea nevoie de ceva, de un colţ frumos în lumea asta, unde să se poată mişca, să poată vorbi, să poată trăi el, omul Mircea Rotaru. Găsi colţul fără prea multă caznă. Era cenaclul literar. Aici, unde nu-l cunoştea nimeni, vorbea înflăcărat despre poezii, despre rimă, despre realism. Ca să-şi justifice participarea, scrise şi el cîteva povestiri. Cei din conducerea cenaclului le citiră şi vorbiră frumos despre po-

sibilităţile lui. Mircea se ruşină, dar oricum, aceste cuvinte frumoase adresate lui, primele după atîta timp, îl umplură de o bucurie copilărească. Tot aici o cunoscu şi pe Mara Cuc. Avea ochii mari, cenuşii, cu luciri gălbui. Şi rîdea mereu, arătîndu-şi dinţii mici, strălucitori. La început, Mircea o conducea pînă acasă. Apoi începură să se întîlnească şi în parc ori la cinema. De la discuţiile asupra lui Eminescu au ajuns la primele îmbrăţişări, la planuri tăinuite de viitor. În nopţile acelea Mircea se visa inginer, ca Isaia Ardeleanu, care locuia în aceeaşi casă cu el. Ei nu i-a spus nimic despre aceste visuri, tot aşa cum pînă l-a cunoscut pe Pavel, fratele ei, nu i-a spus nimic despre tatăl lui. Pavel părea un băiat morocănos, n-avea nimic din gingăşia Marei. Nu lua parte la discuţiile lor, de parcă nici n-ar fi fost de faţă. Doar din cînd în cînd spunea două vorbe, şi acelea numai despre fabrica de clopote unde lucra. Parcă toate amintirile, toată viaţa de pînă atunci i-ar fi fost închisă între zidurile de cărămidă roşie ale turnătoriei „Ianto", între maşinile negre, uleioase, deasupra cărora înota, zăngănind, macaraua. Odată, între două vorbe, Pavel l-a întrebat brusc, fără nici o introducere:

— Ce activitate duci pe linie politică?

Mircea a tăcut o clipă, apoi a continuat să-i vorbească despre ultima poezie citită la cenaclu. Dar Pavel, încăpăţînat, i-a repetat întrebarea:

— Ce activitate duci pe linie politică?...

— Nici o activitate, i-a răspuns Mircea brutal; pe urmă a adăugat pe un ton de zeflemea: s-ar putea ca în curînd să fiu dat afară din U.T.M....

— De ce?

— Pentru distracţie.

— Pentru distracţia cui?...

— A U.T.M.-ului. Dar prefer să nu vorbesc despre asta.

— Da, poate e mai bine dacă taci.

Din ziua aceea Pavel n-a mai venit s-o însoţească

pe Mara la cenaclu. Dar parcă şi ea s-ar fi schimbat de atunci. Cînd a încercat ultima oară să-i vorbească, Mara s-a arătat distantă. Şi Mircea a înţeles că de acum înainte va trebui să se mulţumească cu atît; s-o vadă o dată pe săptămînă, sîmbăta, cînd se ţineau şedinţele cenaclului. Restul zilelor şi-l petrecea acasă, căutînd în fel şi chip să nu-şi întîlnească mătuşa, momîie îmbălsămată din alte vremuri. De cîtva timp, de cînd Mircea se „stricase" şi devenise derbedeu ca ceilalţi tineri din cartier, mătuşa Anghelina se ţinea scai de capul lui. Ca să poată învăţa în linişte, să nu-i mai audă sfaturile date cu atîta dărnicie, Mircea se întorcea acasă noaptea tîrziu. În toată hardughia aceea bătrînească unde locuia, el nu cunoştea pe nimeni, nu saluta pe nimeni. Doar Iulia, femeia de serviciu a inginerului Isaia Ardeleanu, se pleca respectuoasă de cîte ori îl întîlnea.

Cu inginerul Ardeleanu — după părerea lui singurul om care l-ar fi putut înţelege — Mircea se întîlnea foarte rar. Inginerul Ardeleanu era ocupat mai tot timpul, şi chiar duminicile, cînd stătea singur acasă, nu prea se arăta bucuros de oaspeţi. Cînd fusese ultima oară la el, cu vreo două luni în urmă, să-i ceară un sfat pentru o lucrare de examen, îl găsise aplecat asupra unor planuri schiţate pe hîrtie de calc.

— Ce vrei să faci pentru examen? Un strung cu schimbător automat? Asta vi s-a cerut la şcoală?

— Nu, domnule inginer. La asta m-am gîndit eu. Ni s-a dat subiectul la alegere.

Două ore întregi i-a pus întrebări inginerul, apoi a scos din sertare nişte desene şi i-a ţinut o conferinţă despre schimbătoarele automate care se fabricau în Germania, Franţa şi Belgia, despre lipsurile acestora în producţie şi foloasele lor. Mircea a rămas mut în faţa cunoştinţelor lui Ardeleanu. Ştia că este inginer-şef la fabrica de vagoane, dar n-ar fi crezut niciodată că construcţia de maşini îl pasio-

nează chiar într-atîta. La despărţire, inginerul i-a mărturisit că şi el îşi începuse cariera cu o lucrare de sfîrşit de an, lucrare pe care a perfecţionat-o ani de zile după aceea, dar... — şi aici a dat cu tristeţe din mîini. Pe urmă, cu toate insistenţele lui Mircea, Ardeleanu n-a mai scos nici umbră de cuvînt. Părea obosit şi copleşit de o plictiseală ciudată. De atunci nu l-a mai primit. Iar din cele povestite de Iulia, servitoarea inginerului, Mircea deduse că Ardeleanu nu-i întreg la minte.

3

— Tovarăşul Mircea Rotaru va citi povestirea sa intitulată „Strada Semaforului".

Mircea îşi despături foile de caiet şi începu să citească rar, fără intonaţie:

— „Strada Semaforului avea un singur rînd de case. Pe partea cealaltă, dincolo de pavajul de cărămizi, deşi se făcuse parcelarea, nu s-a ridicat nici o clădire. Terenurile virane, împrejmuite de garduri de sîrmă, se întindeau pînă în imaş, unde bălăriile — golomoaze şi leuştean sălbatic — creşteau în voie, neatinse de oţelul albastru al coaselor. Pămînturile toate, pînă în apropierea fabricii de acizi, erau ale domnului Singer. El le cumpărase pe preţ de nimic de la un grof bătrîn, epileptic, care şi iarna, şi vara umbla cu o cuşmă de oaie, cu gîndul să-şi apere căpăţîna în caz dacă criza l-ar fi apucat pe un drum pietruit. In ultima vreme, de cînd s-au oprit lucrările la linia ferată ce trecea chiar la capătul de sus al străzii Semaforului, venea tot mai rar să admire bălăriile, pămîntul. Cînd venea, îşi înfigea bastonul de bambus în ţărînă, apoi pipăia glodul mustos de pe vîrful băţului.

— Pămînt bun! spunea, şi copiii care se adunau în jurul lui rîdeau, că vorbeşte de unul singur.

Groful se născuse cu şase degete la mîna stîngă. Şi copiii de pe strada Semaforului ştiau acest lucru. De aceea umblau în haită după el, cu speranţa că odată şi odată tot o să-şi scoată mîna cu pricina din buzunar. Dar bătrînul se obişnuise într-atîta să se folosească de o singură mînă, încît chiar lui i se părea — şi afirma acest lucru — că stînga nu e numai de prisos, ci e şi o povară. Vara umbla în sandale de gumă, fără ciorapi. Cînd îşi isprăvea sondarea glodului, se ducea la malul Mureşului şi-şi scălda picioarele pline de bătături. Dacă era bine dispus, ţinea predici celor adunaţi în jur. Filozofa. Unii spuneau că ar fi făcut şcoli înalte chiar în America.

— Vedeţi, îşi arăta degetele picioarelor. Am unghii. Imi sînt de prisos. Aş fi curios să aflu care a fost ultimul meu strămoş care s-a folosit de ele...

Cînd ajungea aici, cineva trebuia să-l întrebe:

— La ce să le fi folosit?

Groful îl măsura din priviri pe vorbitor, a dispreţ, şi continua:

— La curăţatul nucilor de cocos. Atunci erau folositoare încă. Dar acum? Imi aduc numai pagubă. Imi rup ciorapii. Atît, băieţi. Da. Oare cum s-o fi numit ultimul meu strămoş care s-a folosit de unghii?

Se întîmpla ca cineva să spună un nume banal: Gheorghe sau Ion şi atunci groful, supărat de incultura celor din strada Semaforului, devenea războinic: lovea în stînga şi în dreapta cu bastonul de bambus, spre hazul copiilor care îl bombardau cu pietre şi cu nămol. Cu Singer nu stătea de vorbă. Il făcea jidan, escroc şi-l înjura pe o limbă necunoscută celor din strada Semaforului.

Domnul Singer era neamţ din Sighişoara şi se îndeletnicea cu tot felul de afaceri: cumpăra şi vindea case, dădea sume mici cu împrumut, era reprezentant la patru sau cinci firme străine şi finanţa birturile din cartier. Era un om înalt, chel şi asuda de parcă

ar fi fost înhămat la plug sau ar fi cărat piatră. Purta pantofi cu talpă de azbest, pantaloni bufanți și cămașă milaneză, de culoare închisă. Cravată nu purta niciodată — îi era teamă să nu se înăbușe. Fața roșie, totdeauna rasă proaspăt, îi lucea și mirosea de la cinci pași depărtare a odicolon de trandafir. Cele cîteva fire de păr de culoarea nisipului, ce-i creșteau la ceafă, erau meșteșugit netezite cu peria deasă și aduse în față, să acopere chelia deasupra frunții. O cicatrice dreaptă, parcă trasă cu liniarul, îi împodobea bărbia. Cînd vorbea sau stătea în fața cuiva, domnul Singer își ascundea cu palma urma briceagului țărănesc. În urmă cu doi ani nu-l cunoștea încă nimeni din cartier. Apăruse odată cu începerea lucrărilor la linia ferată. Stătuse de vorbă cu cîțiva ingineri, apoi, în urma discuțiilor, a început tratativele de cumpărare a pămînturilor. Prevăzuse mare cîștig. Se zvonea că prin apropiere se va înființa și o haltă de cale ferată, așa că domnul Singer n-a stat mult pe gînduri. A cumpărat toate terenurile virane, le-a împrejmuit cu sîrmă ghimpată și a început să ridice prima casă. Pe vremea aceea s-a măsurat întinderea străzii celei noi chiar în dreptul Semaforului. Strada primise și un alt nume: „Protopop Gîlmeanu", dar nimeni n-o numea așa. Muncitorii de la terasament îi spuneau „Semaforului", și așa a rămas.

N-a trecut decît un an de la cumpărarea pămînturilor și prima casă, în formă de cazarmă, cu două etaje, era gata. Locuințele au fos închiriate de muncitori. Erau bucuroși și ei, și domnul Singer. Spre ghinionul lui, o comisie de anchetă sosită din București a oprit lucrările. Li s-a părut lor că se furase prea mult, fără procentul care li s-ar fi cuvenit după o lege nescrisă, astfel că au găsit solul nisipos, nerezistent și au încheiat pe loc zece procese-verbale, unul după altul. Ministerul în cauză și-a însușit rapoartele comisiei și a suspendat oficial lucrările. Muncitorii, de pe o zi pe alta, au rămas fără lucru. La început, cei care nu mai primiseră ultimele salarii,

au început să desfacă traversele, încît numai după o singură lună cele două șine ruginite au rămas desculțe pe prundiș. Viața din cartier și-a reluat cursul ca mai înainte: oamenii și-au căutat slujbe în altă parte, de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. Numai singură strada Semaforului creștea: ca din pămînt au răsărit cocioabe, din piatră, din lemn, din tablă. Domnul Singer umbla încruntat de supărare, uita să-și ascundă cicatricea de pe bărbie; apoi s-a liniștit și el. A început alte afaceri și s-a înstrăinat tot mai mult de strada Semaforului. Numai o dată pe lună venea regulat. La întîi. Venea să-și încaseze chiriile, apoi dispărea pentru încă o lună. Era socotit un fel de calendar ambulant.

Se întîmpla ca unii, cînd îl vedeau pe strada Semaforului, să-și pocnească palmele a mirare:

— Uite, domnule, iar a trecut o lună.

Domnul Singer era la fel de punctual ca și mașinile de reclamă ale fabricii „Schmoll" sau „Franck" de la Brașov, care în fiecare an, în primele zile ale lui ianuarie, veneau și împărțeau calendare de perete, trase la ofset.

În anul cînd ne-am mutat noi în strada Semaforului, mașina cu inscripția „Schmoll" ne dăruise un calendar de culoare albastră pe frontispiciul căruia erau desenate cifrele 1, 9, 3, 4...

Primii mei prieteni au fost copiii lui Jurj, tinichigiul. Despre acest tinichigiu se spunea că el ar fi construit semaforul de la capătul străzii. Noi eram foarte mîndri de el. Îl priveam cu admirație cum pleacă în zori cu lădița de tinichea în spate. Mergea la lucru. Noi ne închipuiam că înalță alte semafoare. Pe urmă, într-o zi, nu l-am mai văzut pe tinichigiu. Am aflat de la tata că e șomer. Nu cunoșteam rostul acestui cuvînt, dar mi se părea foarte frumos. Șomer! Din cînd în cînd, Jurj venea pe la noi să se sfătuiască cu tata, care era impiegat la C.F.R. și era

socotit om deştept, mai ales că uneori ştia dacă este sau nu de lucru la gara triaj.

La primul întîi, cînd a venit Singer că ceară chiria de la tinichigiu, acesta nu i-a putut plăti. Neavînd încotro, Singer a aşteptat încă o lună. Dar Jurj n-a avut bani nici a doua lună. Atunci Singer a chemat poliţia, şi tinichigiul a fost evacuat în stradă. N-a avut cine ştie ce lucruri: un dulap vopsit cu lac alb, un pat de fier şi unul de lemn în care dormeau cei patru copii ai lui. O masă din lemn de brad şi două scaune fără spătare. Lucrurile lui mici, vasele, nu le-am putut inventaria: erau legate într-o pătură, dar cred că au fost puţine dacă au încăput într-o singură legătură"...

— Asta e tot, încheie Mircea, ridicîndu-şi ochii de pe foile de caiet.

— Aici se termină povestirea? întrebă mirat cineva.

— Nu, mai lipsesc două pagini, dar n-am avut timp să le transcriu.

In timp ce vorbea întîlni privirile Marei. Vru să spună ceva, dar nu găsi nimic potrivit. Se aşeză.

— Eu cred, — spuse responsabilul cenaclului, — să nu ne pronunţăm asupra povestirii lui Rotaru. O să ne citească continuarea săptămîna viitoare.

Cineva recită două poezii, apoi urmară discuţiile, dar Rotaru nu mai ceru cuvîntul. Se uita numai la Mara şi aştepta să se termine şedinţa.

Cînd, în sfîrşit, se văzu în stradă, alături de ea, răsuflă uşurat.

— Am făcut o gafă, nu-i aşa?

— De ce?

— Pentru că am citit „Strada Semaforului".

— Nu, dimpotrivă, ştii că mi-a plăcut foarte mult. Numai că ar fi trebuit s-o aduci în întregime. Oamenii te cred neserios.

— Ţi-am mai spus, sînt de acord cu ei.

Se opriră sub un felinar. Dîra de lumină se revărsa rece, poleindu-i. Dinspre colţ se auzea zdrăngănitul unei birje şi tropăitul ritmic al copitelor ca-

lului. Involuntar, Mara privi într-acolo. În ceața luminoasă, profilul i se proiecta desluşit pe perdeaua de raze. Mircea o privi lacom, înghiţi în sec şi spuse încet, mai mult sieşi decît Marei:

— Să mergem.

Porniră unul lîngă altul, nefiresc de aproape, tîrîndu-şi paşii. Birja ajunse în dreptul lor. O clipă zgomotul păru asurzitor, apoi se stinse şi de-a lungul străzii nu se mai auzeau decît, înfundat, paşii lor.

— Şi ce s-a întîmplat cu Jurj? întrebă pe neaşteptate Mara.

— Cu Jurj? A fost evacuat. Era octombrie şi era frig. Iar nevastă-sa, bolnavă. Cineva i-a sfătuit să-şi ducă copiii la azil. I-a luat pe toţi patru şi a plecat. Numai că la azil i s-a spus că nu sînt locuri. Nu ştiu care a fost discuţia, asta va trebui s-o inventez.

— E o poveste adevărată ce-mi spui?

— Da. Omul a venit acasă. La ce s-o fi gîndit pe drum, nu ştiu. Ştiu doar atît că i s-a spus că la azil nu sînt primiţi decît copiii orfani. A intrat în curtea casei lui Singer. Nevastă-sa stătea în pat, roşie de febră. Tinichigiul i-a pus palmele pe frunte. Ardea. A lăsat să-i alunece palmele spre obraji, spre gîtul femeii. N-a trebuit să strîngă mult. Ea nu şi-a deschis ochii decît o singură dată, probabil a mirare. Eu cred că din ochi a încuviinţat totul. Pe urmă, Jurj a cotrobăit în cutioara lui de tinichea, a scos o daltă şi şi-a tăiat vinele. A vrut să aibă copii orfani.

— E groaznic, Mircea!

— Da, e groaznic. Ştii, Mara, pe vremea aceea în strada Semaforului nu treceau niciodată maşinile, numai acelea de reclamă, despre care am scris. În ziua cînd s-au petrecut cele ce-ţi povestesc, au venit trei deodată. Una de la morgă, una de la spital şi una de la azil. Toată strada Semaforului s-a strîns în curtea lui Singer.

— Şi ce s-a întîmplat cu el?

— Cu Jurj? N-a murit. A fost salvat şi după ce

s-a însănătoșit, i s-a intentat un proces. A fost condamnat la 25 de ani muncă silnică.

— Și cu copiii lui?

— Nu știu. Povestea se sfîrșește aici.

— Ce bine că nu se mai pot întîmpla asemenea lucruri!...

— Tu politizezi, Mara.

— Da. Tata mi-a spus că totul e legat de politică. Totul.

— Și dacă te sărut și aia-i politică?

— Da.

— Atunci hai să politizăm.

Sîmbăta viitoare, Mircea Rotaru se prezentă la cenaclu fără continuarea povestirii. Se scuză lamentabil și se așeză într-un colț îndepărtat al încăperii. Numai cu o oră înainte avusese o ceartă cu mătușa sa, din care pricină era încă supărat foc. Nu ceru cuvîntul la discuții. Ascultă plictisit lectura unui fragment de roman despre gospodăriile colective. Îi era ciudă că trebuie să-și piardă timpul cu asemenea lucruri numai pentru plăcerea de a o vedea pe Mara. Ea stătea în rîndul întîi, cu privirile ațintite spre autor, un ziarist tînăr, cu coșuri pe față. Rar, la sfîrșitul capitolelor, își nota cîte ceva într-un carnețel. O vreme, Mircea își plimbă privirile peste capetele celor din sală, apoi, neștiind cu ce să-și omoare timpul, scoase o foaie de hîrtie din buzunar și începu să deseneze corsari fioroși, cu nas încovoiat și cu cîte un ochi lipsă. Pe urmă, plictisindu-se, începu să scrie un poem suprarealist despre încarnarea tăcerii transparente, despre un coș de hîrtie însuflețit, ca simbol al modestiei. „Marei, desigur, n-o să-i placă". Începu să scrie din nou: „Poem pentru mine și pentru Mara".

„Neîngăduite seri. Mă poartă pașii
Spre-acest cenaclu literar
Știu, mă vor compătimi urmașii
C-am pierdut vremea în zadar...

Lui Mara Cuc și Mircea X,
Trompetele cînd vor suna
In fața unui crucifix,
Trala-la-la, Trala-la-la...“

Tăie cele două strofe. Nu, azi hotărît nu avea inspirație. Autorul citea cu glas patetic: „Dincolo de uliță mare, acolo unde se înșiruiau casele înalte, cu acoperișuri de tinichea, o lună obosită, darnică, își trimitea razele argintii spre pămînt. În această tăcere profundă nu se auzeau decît pașii tiptili ai omului din umbră. Chiaburul îl văzu pe Darie. Ridică barda“.

Mircea începu să scrie din nou:

„Și pe bolta obosită
O lună palidă trecea,
Și-ale sale raze blînde
Spre pămînt le trimitea.

Și-n această grea tăcere,
Un chiabur, la arie,
Vru să dea cu toporașu-n
Activistul Darie...“

După concluzii, Mircea se repezi la cuier, își luă paltonul și se postă în ușă în așteptarea Marei. Ea, spre necazul lui Mircea, se angajase într-o discuție contradictorie cu autorul.

— De ce spui că nu e tipic? se înflăcără ziaristul, gesticulînd larg. Apoi, spre a-și argumenta părerile, căută cu înfrigurare printre sutele de foi ale romanului. Nu-ți aduci aminte de scena aceea?... Stai, trebuie s-o găsesc, e în capitolul zece...

Mircea căută privirile Marei și-i făcu un gest discret să se grăbească.

În stradă, Mara vru să vorbească despre roman, dar Mircea dădu plictisit din mîini:

— Lasă-l dracului. Crezi că Domișan e în stare să scrie un roman?

— De ce să nu fie în stare?

— Pentru că e prost. Prost de dă în gropi. Îmi venea să mă duc la el să-i dau doi pumni. Se întîlnește Darie cu Frusina și țac, pac, discută două pagini despre colectivă cînd abia cu o oră înainte Darie se topea de dorul Frusinei! E fals!

— Despre ce să fi discutat?

— Despre dragoste.

Mara își încetini mersul:

— Să-i fi spus că are ochi frumoși?

— Da, sări Mircea. Să-i fi spus că are ochi frumoși — și privi furiș spre Mara. Ea pășea liniștită, ca și cum nu l-ar fi auzit. Închipuie-ți, — continuă Mircea după o pauză, — că mergi cu un băiat pe care îl iubești și acesta îți vorbește...

— Despre construcția romanelor, îl întrerupse Mara.

— Da, adică...

Se opri locului.

— Bine, să vorbim despre altceva — spuse după un răstimp Mircea, fără să știe despre ce altceva ar putea discuta cu ea în acel moment.

O clipă îi trecu prin minte că cel mai bun lucru de făcut ar fi s-o strîngă în brațe și s-o sărute, dar i se păru caraghios s-o prindă de umeri în mijlocul străzii. Păși mai departe, îngîndurat. Doamne, doamne, ce-ar trebui să spună acum? Un lucru grozav de mare, ca să nu se mai simtă atît de ridicol. Poate ar fi fost mai bine să n-o fi așteptat astăzi. Dar asta nu se putea. N-ar fi avut tăria să rabde pînă sîmbăta viitoare. „Mara era singura ființă căreia îi putea vorbi deschis, căreia îi putea povesti de viitor, de visele lui, fără să se simtă jenat. Mara aproba totul, totul i se părea firesc la el, încît Mircea, vorbindu-i, se și vedea inginer, aplecat asupra planșelor de desen, pe care linii întortochiate, trase cu tuș, țeseau ca un păianjen harnic mașina viitorului. Mara nu numai că nu îl contrazicea, dar îi completa chiar cîte o viziune nedesăvîrșită. Poate de aceea nu i-a

putut spune niciodată deschis „te iubesc“, deşi pe ocolite i-o spus-o de mii de ori. Cînd se sărutau, Mara îşi trecea braţele moi, albe, pe după gîtul lui Mircea, îl strîngea, apoi, cînd se desprindea din strînsoare, întreba cu nevinovăţie:

— Ce-ai făcut, tovarăşe inginer?

Ce-ar fi putut să-i răspundă? In general era greu să răspunzi întrebărilor puse de Mara.

— La ce te gîndeşti? întrebă deodată Mara.

— La nimic, răspunse mecanic Mircea. Vii la bal, la Ateneu? Am auzit că...

— Ce-ai auzit?

— Că e un bal bun. Dat de studenţii de la Veterinară.

— Nu. M-a chemat şi Pavel la „Ianto“... M-a chemat şi săptămîna trecută şi nu m-am dus. Tu ştii că nu-mi place să ţopăi. Ce să fac acolo?

Mircea nu răspunse. In faţă-i apăru figura lui Pavel, zburlit, cum îl văzuse de prima dată cînd îl cunoscuse şi, fără nici o legătură, îşi aduse aminte de reverificări. Ciudat, pînă acum niciodată nu-i vorbise Marei de aceste lucruri. In definitiv la ce i-ar fi folosit? Ca Mara să-l compătimească? La dracu!... Trase aer în plămîni şi zîmbi.

— De ce rîzi?

— Că toate străzile se transformă acum în fundături.

— Vrei să fii mai clar?

Se gîndi că acum ar trebui să spună ceva care s-o zguduie, cuvinte mari, să pară misterios, neînţeles. Poate atunci discuţia lor ar lua o altă întorsătură, mai vie, mai potrivită pentru această seară de toamnă. Ii veni în minte o carte de al cărei titlu nu-şi mai aducea aminte, în care eroul principal, un semidoct ajuns întîmplător într-un cerc de savanţi, debita o serie de lucruri tîmpite, neînţelese de ceilalţi, fapt pentru care o bună bucată de timp era socotit original, ciudat şi interesant în acelaşi timp. Ce dracu' ar trebui să spună? „Viaţa nu-i pentru mine decît

o moarte încetă". Cam așa ceva. Da, da. Și nici n-ar fi prea departe de realitate.

— Ei ?

— Am vrut să spun că sînt foarte nefericit.

— Nefericit ? De ce ?

— Pentru că e toamnă.

— Îți bați joc de mine ?

— Nu.

— Spune-mi totuși ce-i cu tine ?

— Vezi tu, Mara... Peste doi ani o să fiu inginer, peste douăzeci de ani poate inginer-șef și peste alți douăzeci de ani, dacă ajung să trăiesc atîta, o să îmbătrînesc, o să mor și o să fiu înmormîntat. Oare asta să fie tot ?

Mara începu să rîdă.

— Și Napoleon, pe care nu știu de ce îl admiri atît de mult, s-a născut, a crescut, a îmbătrînit și a murit. Acum a vorbit celălalt Mircea Rotaru, acela care mă plictisește grozav.

— Poate că nu-i decît unul singur.

— Dacă ar fi unul singur...

— Atunci ?

— Să nu vorbim despre asta. Mai bine mă sacrific și merg cu tine la bal. Dar la „Ianto".

— Ca să țopăi ? făcu Mircea, ironic.

Se întoarseră și porniră spre gară. Mircea mergea tăcut, stăpînit de un simțămînt nelămurit. Mara îl luă de braț și-l întrebă :

— La ce te gîndești, tovarășe inginer ?

— Mă gîndeam că uneori ești la fel cu fratele tău, Pavel.

— Din păcate nu sînt. Pavel nu-i așa cum îl crezi tu. Îl judeci superficial. N-ai vorbit cu el decît o singură dată și...

— Dar discuția a fost concludentă.

— Nu-i adevărat. Atunci, seara, tu n-ai avut dreptate. Ai fi vrut să te admire că i-ai spus c-o să fii dat afară din U.T.M. ? Dar tu ce poziție ai avut față de seminariștii de la Teologie ? Chiar tu mi-ai po-

vestit că-ți venea să le dai un pumn. De ce nu-i îngădui și lui Pavel să gîndească la fel cum ai gîndit și tu atunci ?

Mircea nu răspunse. Era supărat că Mara nu-l lăsase să-și dezvolte toate ideile despre anii care vor trece deasupra lui, fără să lase vreo urmă. Voia să ajungă cît mai devreme la „Ianto", să audă muzică și să danseze. Îi plăcea să danseze cu Mara. Ea, deși afirma că nu-i place să „țopăie", avea un deosebit simț al ritmului : se mișca cu atîta ușurință și îndemînare, de parcă ar fi plutit. Dansînd cu ea, era imposibil să greșești un pas.

— Ce-o să spună Pavel ?

— Ce să spună ? Nimic.

Sala de festivități a fabricii „Ianto" era luminată și pe dinafară. Deasupra ușilor și ferestrelor atîrnau ghirlande de brad, pe care se legănau, suspendate, lozinci de hîrtie roșie.

Ca și cum ar fi fost un făcut, îl întîlniră pe Pavel chiar la intrare. Acesta se uită chiorîș spre Mircea, apoi, fără să salute, se întoarse și porni spre un grup de băieți. Mara, găsindu-și o prietenă, îl lăsă pe Mircea la ușă. Mircea se simți stingher. Un timp ascultă hărmălaia din sală, apoi se scotoci după bani să-și scoată bilet de intrare. În clipa aceea se pomeni din nou față în față cu Pavel. Acesta îl privi cu un aer plictisit și-i spuse cu un ton incolor :

— Ar fi mai bine să nu vii la bal, domnule Rotaru. Cred că nu te vei simți bine.

Mircea roși și strînse fălcile. La asta nu se așteptase. O căută pe Mara din priviri, dar n-o găsi. Se întoarse în călcîie și porni spre ieșire.

Portarul, un om scund — lui Mircea i se păru că e șchiop — îl salută reverențios, urîndu-i noapte bună. În stradă auzi pași grăbiți în urma lui. Se întoarse, ridicînd mîinile a apărare. Era Mara. Ea vru să-l întrebe de ce a plecat, dar, văzîndu-l tulburat, renunță. Îl luă de braț. Mircea abia reuși să-și înghită nodul din gîtlej. În sinea lui îi mulțumea

Marei pentru că nu-i pusese nici o întrebare. „Cum pot fi atît de deosebiți frate și soră? se întrebă. Parcă ar fi crescut separat, cu alte mentalități, cu alți părinți, cu alte preocupări"...

O bună bucată de timp merseră fără țintă, tăcuți, privind la trecători. In fața unei vitrine Mara se opri brusc, și-l întrebă:

— Ești supărat pe mine?

— Nu, Mara. De ce să fiu supărat?

Era atît de plăcut să fii darnic. Luă în mîini pumnii mici ai Marei, îi mîngîie, apoi îi strînse cu putere. Mara nu spunea nimic, clipea des, ca și cum ea ar fi fost vinovată de cele întîmplate.

— Acum la ce te gîndești? întrebă ea, văzîndu-l cu fruntea încrețită.

— Mă gîndeam la discuția noastră de dinainte de bal. Apăsase pe cuvîntul „bal", dar Mara se prefăcu a nu băga de seamă. Voiam să-ți spun că mi-e teamă de anii care trec fără să lase vreo urmă în mine. Uneori am impresia că sînt de prisos. Anii vor trece și eu nu voi face niciodată nimic.

— Dar mașinile despre care mi-ai vorbit?

— Prostii. Mîine-poimîine mă dau afară din U.T.M., peste o săptămînă de la facultate, apoi o să fiu eliminat și din viață.

— Nu-i adevărat! spuse Mara, furioasă. N-o să fii dat afară nici din U.T.M., nici de la facultate și nici din viață. Astea sînt ideile tale fixe!...

— Bine, fie și varianta a doua. Peste doi ani am să fiu inginer, peste douăzeci de ani inginer-șef, iar peste alți douăzeci...

— Știu și povestea asta. E la fel de falsă ca și prima. Ești miop, Mircea. Viața e în spatele anilor peste care tu treci cu atîta ușurință. Spui: „Peste douăzeci de ani". Dar în acești douăzeci de ani...

— In acești douăzeci de ani am să mă scol dimineața, am să mă duc la birou, am să mă întorc acasă, din cînd în cînd poate am să mă duc la un cinematograf, am să mă culc pentru ca a doua zi să

mă duc din nou la lucru. Înțelegi? Prea e uniform totul, prea e monoton. Nu vreau să fiu mașină! Vreau să trăiesc! Ca atunci cînd va veni ziua inventarului, înainte de moarte, să pot spune: „Ei da, Mircea Rotaru, ți-ai sfîrșit drumul. Totuși a fost un drum frumos, plin de viață, plin de dragoste". Dar mă tem de fiecare zi care trece. Inseamnă că-mi rămîne cu una mai puțin. Nu știu dacă mă înțelegi. De multe ori mă gîndesc cît sînt de fericiți cei care cred în dumnezeu. Ei au în fața lor infinitul, unde nimic nu este limitat. Fericirea veșnică!

— N-ai decît să crezi și tu, răspunse Mara supărată. Du-te și te roagă. Poate o să intri în rai, unde o să te poți tîngui pînă în ziua de apoi.

— Nici tu nu mă înțelegi, Mara — spuse Mircea, resemnat. Acești oameni sînt fericiți tocmai prin prostia lor.

— Asta înseamnă că numai proștii sînt fericiți?

— Nu, dar... Să nu mai vorbim de asta!

Mircea dădu s-o prindă de mînă, dar Mara se feri. Continuă pe alt ton:

— Tu ce vrei să faci cînd ai să intri în viață?

— Să scriu poezii.

— Bine, ai să scrii poezii. Și după aceea?

— Ești nebun.

Nu-și mai vorbiră. Merseră tăcuți, ferindu-se de trecători.

La poarta parcului, Mara se opri și refuză să intre:

— Mă duc acasă.

— Du-te, Mara.

Ea nu-i întinse mîna ca altădată, se întoarse și porni pe bulevardul luminat și gălăgios. Mircea privi lung în urma ei, vru să strige după ea, dar renunță. Intr-adevăr, de ce ar face-o?

Porni spre digul Mureșului și se opri în fața unui restaurant. Ar fi vrut să intre, dar nu avea decît puțini bani la el. Dacă ar fi avut bani acum, n-ar fi nevoit să treacă pe lîngă restaurant, cum trece și pe lîngă viață, ca un accelerat prin fața cantoanelor. Sau cel

puțin dacă ar fi la București, să-l asculte pe Aldo Solini, pe Maria Tănase... Da, da. Provincia o să-i macine anii. Se duse acasă, căută un caiet curat și începu să caligrafieze pentru posteritate: „Provincia nu este un loc departe de Capitală, ci o boală asemănătoare cu tuberculoza, care te macină, te roade, te face insensibil, insensibil, insensibil..."

Se gîndi la ce ar spune Mara dacă ar citi această maximă. Rîse în silă și i se făcu scîrbă de sine. Întoarse hîrtia pe dos și începu să scrie, cu litere mici, caligrafice:

„Mara,

Am impresia că am fost foarte caraghios astăzi. Ți-am vorbit despre viață, despre ani, despre eternitate, ca o calfă de frizer. Iartă-mă. Realitatea e că m-am simțit prost. Poate că o să-ți povestească și Pavel, ca despre o faptă eroică, despre primirea pe care mi-a făcut-o. Dar nu despre asta vreau să-ți scriu. Ci despre o întîmplare petrecută cu mulți ani în urmă, care am avut impresia că s-a repetat și azi. Tata mi-a cumpărat o carte de povești, cu poze colorate. Încă în seara cînd am primit cartea, am luat o foarfecă, am tăiat toate pozele din carte și le-am lipit pe o singură bucată de carton, ca să mă pot uita la toate deodată. Nu mai trebuie să-ți spun că din cauza tăieturilor n-am reușit să citesc niciodată cartea cumpărată de tata. Desigur, ești îndreptățită să mă întrebi de ce-ți spun toate astea. Zău, crede-mă, nu ți-aș putea răspunde. Dar asta n-are nici o importanță. Important e că acum mă simt ca o carte cu povești ciopîrțită. Poate că voi rămîne totdeauna așa. Astăzi, cînd am fost împreună cu tine, după balul de la „Ianto"..."

— Mircea, Mircea!...

Mircea tresări. Din odaia vecină, mătușa Anghelina îl chema la o partidă de poker. Mecanic, se ridică de pe scaun, mototoli scrisoarea și o aruncă pe jos.

CAPITOLUL II

1

Inginerul Ardeleanu vru s-o strige pe Iulia, dar imediat se răzgîndi : Iulia nu putea să-l audă din bucătărie, așa că se resemnă și-și îmbrăcă singur pardesiul. Pe urmă stătu o clipă locului, încercînd să-și amintească dacă ploaia ce-i udase pantofii căzuse azi sau în cursul zilei de ieri. Dar n-avu timp să se dumirească : tocmai atunci se auzi un claxon în fața casei. Tresări și uită să-și mai încalțe galoșii. Închise ușa, atent să audă scîrțîitul broaștei de siguranță, și se înălță în vîrful picioarelor să șteargă cu mîneca pardesiului tăblița de aramă pe care, cu litere mici, rotunde, era gravat numele lui :

Isaia Ardeleanu

Inginer șef

Făcuse acest gest în prima zi cînd fixase tăblița și acum îl repeta de cîte ori trecea pe lîngă ea, în virtutea unei deprinderi pe care nu o socotea atît de dăunătoare, încît să se fi gîndit măcar să se dezobișnuiască de ea.

Porni pe scări, atent, știind că a șaptea treaptă de sus, din dreptul etajului doi, unde locuia el, are colțul sfărîmat, rupt, încă de cinci ani, de cînd Anghe-

lina Ponta, de la etajul trei, cumpărase un pian pentru fiica sa. Vinovați erau numai hamalii, oameni fără căpătîi, care de altfel odată cu scara sfărîmaseră și piciorul pianului. Ardeleanu ocoli treapta ruptă, remarcînd că în ultima vreme nu mai auzise exercițiile din Czerny ale domnișoarei Ponta. Apoi își aminti că Mariana se căsătorise cu un ofițer de roșiori, deblocat, originar din Pitești.

La etajul întîi observă că nu-și pusese galoșii; urcă în grabă și în fața ușii își scotoci buzunarele după chei.

În stradă, șoferul claxonă a treia oară. Isaia Ardeleanu șterse din nou tăblița și coborî grăbit.

Poarta mare, de stejar sculptat, cu capete de lei fioroși, opera unui sculptor diletant, se potrivea de minune la capătul coridorului întunecat și neprimitor. Deși inginerul era convins că nu se va muta niciodată de aici — din comoditate — se interesa la fiecare cunoscut dacă nu știe cumva o casă liberă.

Solomon, șoferul, un om neobișnuit de gras pentru meseria lui, îmbrăcat într-un loden pătat de ulei, deschise portiera mașinii.

— M-a trimis tovarășul Oniga după dumneavoastră.

Ardeleanu nu-i răspunse,dar nici Solomon nu se aștepta la așa ceva : se așeză la volan și porni mașina cu luare aminte, încet, cum știa că-i place inginerului. La răspîntii micșora viteza, suna și vira cu prudență, apoi își continua drumul atît de încet, încît Ardeleanu, dacă ar fi privit pe fereastră, ar fi putut recunoaște pietonii. Dar Ardeleanu nu privea nici la dreapta, nici la stînga. Se gîndea la Oniga, lăcătușul negricios, acum secretarul comitetului de partid din fabrică. Cu siguranță s-a întîmplat ceva, altfel n-ar fi trimis mașina după el. „Au nevoie de mine", își spuse și se miră că acest lucru nu-l mai supăra ca atunci, în prima zi după naționalizare, cînd îl avansaseră în postul pe care-l deținea acum. Iar cînd îl numiseră pe Barbu director al fabricii de vagoane,

Ardeleanu nu schițase decît un zîmbet : așa își manifesta părerea despre Barbu, turnătorul. Nu mică îi fusese mirarea cînd după cîteva luni Barbu se dovedi la fel de priceput ca și Simonovici, care-și făcuse studiile în Belgia și și le completase an după an în Franța, unde își petrecea concediile. „Fabrica merge în virtutea inerției", spunea Ardeleanu, încercînd să-și justifice părerea despre noul director. Dar după alte cîteva luni trebui să-și mărturisească că nu avea dreptate. Se străduia să-și alunge gîndul de la astfel de constatări, ca și cum simpla recunoaștere a unor calități ar fi fost o adeziune.

Mașina se opri în fața fabricii. Isaia Ardeleanu așteptă ca Solomon să-i deschidă portiera, apoi coborî fără grabă și se îndreptă spre clădirea direcției.

Oniga îl aștepta în biroul lui Barbu. Era îmbrăcat ca de sărbătoare, cu haine cenușii, cu cravată, parcă anume gătit. Asta îl miră și mai mult pe Ardeleanu. Îl miră și faptul că nu vedea oameni adunați. „O fi o ședință restrînsă", își spuse și-și ridică ochii întrebători spre Oniga. Fața acestuia nu trăda nimic.

— Nu vă dezbrăcați, tovarășe inginer. Mergem la regională, la tovarășul Farcaș...

Oniga vorbise încet, ca și cum ar fi spus un secret. În timp ce vorbea, clipea mărunt, și atunci sprîncenele lui mari, stufoase, cărunțite de timpuriu, se mișcau și ele ca trase de o sfoară nevăzută. Purta ochelari cu ramă de sîrmă. Atunci cînd și-i scotea, părea un alt om, un alt Oniga, mai tînăr.

Ardeleanu îl cunoscuse pe Oniga cu ani în urmă, cînd acesta venise pentru întîia oară în fabrică. Pe vremea aceea Oniga abia își luase carnetul de maistru. Cei mai mulți, deși îl socoteau prea tînăr pentru o astfel de calificare, erau pe deplin convinși că Oniga e un bun muncitor. Însă după greva cea mare din treizeci și doi, a fost scos din această funcție și retrogradat. Puțin timp după aceea, Ardeleanu l-a pierdut din vedere. Unii vorbeau că ar fi fost arestat, alții că plecase la Brașov și că l-ar fi închis abia acolo.

Ardeleanu își încheie nasturii pardesiului, continuînd să-l privească întrebător pe Oniga.

— Am fost chemați amîndoi la tovarășul Farcaș, îl lămuri încă o dată Oniga. De ce, nici eu nu știu... Se uită la ceas, apoi adăugă : Mai avem un sfert de oră.

Abia acum nu înțelegea Ardeleanu despre ce ar putea fi vorba ; simți un nod în gît, apoi tremurul ușor al genunchilor îl făcu să se așeze. „De ce la regională ?" In ultimele zece zile l-au chemat de nenumărate ori la serviciul de cadre să răspundă la diferite fișe cu zeci de întrebări, să depună o autobiografie detailată, pe care a trebuit s-o completeze pe ani și pe luni, i s-au cerut și verbal detalii legate în special de anii de dinainte de război, de perioada în care lucrase la București, la Malaxa. „De ce toate acestea ?" a întrebat de cîteva ori, dar funcționarii de acolo au ridicat din umeri în semn că nici ei nu știu nimic. Cu toate astea, Ardeleanu era convins că în jurul lui se petrec lucruri ciudate și, oricît de mult a încercat să se liniștească, tremura numai la gîndul că-l cercetează din cauza surorii sale Luiza, care se măritase cu un fabricant de ghete de la Oradea și fugise cu el în străinătate la cîteva zile înainte de naționalizare. Dar nimeni nu avea de unde să știe că Luiza îi mai scria și acum. Numai dacă n-au dat peste Mia, fiica Luizei, care, fiind plecată în vremea aceea la Predeal, rămăsese în țară. Se temea că fata, despre care nu știa nimic de mai bine de un an, îi va face încurcături. Luiza îi cerea insistent să se intereseze de soarta ei, s-o caute în fundul pămîntului, dar el nu știa cum și ce ar fi trebuit să facă. Le scria de fiecare dată prin altcineva, să fie liniștiți că Mia e „bine sănătoasă", și nu le scrie doar din motive de precauție. In serile cînd nu putea dormi și prin jaluzelele întredeschise ale ferestrei se strecura în odaie lumina gălbuie a felinarului din fața casei, luminînd portretul Miei încadrat într-o ramă de argint, se gîndea la ea și atunci era revoltat îm-

potriva întregii societăți. Dar pentru asemenea „vină", știută și răsștiută, nu putea fi chemat la regională. Nimeni nu avea de unde să știe de aceste frămîntări ale lui și era atît de sigur de asta, încît nici măcar nu se gîndea să ascundă portretul Miei. Cu atît mai mult cu cît în autobiografiile pe care le dăduse povestise amănunțit despre rubedeniile lui, despre originea lui, și nimeni nu-i făcuse nici o greutate din cauza asta. Dar atunci pentru ce îl cercetează ?

„Fie ce-o fi !" își curmă Ardeleanu gîndurile. În definitiv, el, personal, nu are nimic de ascuns, n-a avut nimic comun cu legionarii, dimpotrivă, încă de pe vremea aceea îi ura din tot sufletul pentru huliganismul lor. Dar acum nu avea nici un rost să arate asta. Oamenii l-ar fi crezut fățarnic, nesincer, mai ales că nici lui însuși nu-și putea justifica faptul că atunci lucrase pentru ei.

— Sînteți obosit ? îl întrebă deodată Oniga.

— Puțin, îngăimă Ardeleanu și se ridică în picioare. Să mergem !

2

Ardeleanu trecu pragul regionalei nu fără emoție. Dar curiozitatea îi învinse îndoiala. La biroul de informații își silabisi numele, rar, ca și cum prin asta voia să-i arate portarului că-i ajută să-i completeze biletul de intrare. Apoi străbătură un coridor lung, luminat. Pe pereți recunoscu cîteva fotografii, vederi din fabrică, cîteva lozinci, același cu cele din secția lui.

Încercă să nu se gîndească la rostul acestei vizite, și ajuns în anticamera secretarului, se așeză comod pe un scaun. Prin fereastra mare, pătrată, care dădea în curtea regionalei, recunoscu acoperișurile de tinichea ale caselor învecinate, turnul înalt, lunguiet, al clădirii Sfatului și turla catedralei catolice.

Farcaș Mihai îi primi imediat și asta îi plăcu inginerului. Se așeză ceremonios, cu grijă, în fotoliul de piele, proptindu-și brațele pe genunchi, cu respect, ca un invitat care de la început îți arată că nu e venit pentru mult timp. Cînd însă întîlni privirile lui Farcaș, i se păru că acesta îi înțelesese intenția și asta îl făcu să-și piardă din primul moment siguranța. Mormăi ceva neînțeles, care putea fi luat ca o mulțumire pentru locul oferit sau ca o simplă tuse lipsită de orice semnificație. În acest timp, Oniga, care se așezase comod pe fotoliul de alături, aranja cu piciorul un colț al covorului și termină de răsucit o țigară cu tutun negricios. După ce și-o aprinse, un fum cenușiu și gros, cu iz pișcător, se împrăștie în odaie. Sub povara curiozității, Ardeleanu se simțea străin, stînjenit chiar. Nici acum nu-și explica înțelesul acestei chemări neașteptate. „Ce vor de la mine?" Hotărî să pună capăt acestei frămîntări întrebîndu-l deschis pe Farcaș ce voia. Tăcu, totuși. Poate e vorba de un lucru grav, de care el nici nu și-a dat seama pînă acum, dar care plutește ca o amenințare deasupra lui. Într-o astfel de situație cum și-ar putea dovedi nevinovăția? Pe urmă își aduse aminte de o ceartă veche cu o dactilografă, de la secretariat. Cumpăni o clipă, apoi se întoarse spre Farcaș. Acesta, indiferent la nerăbdarea care-l fierbea pe Ardeleanu, scotocea ceva în sertarul biroului.

— M-ați chemat desigur în legătură cu cazul Angela Bratu. Eu trebuie să vă spun că...

— Nu... îl întrerupse Farcaș și zîmbi.

Ardeleanu era convins că Farcaș cunoaște această problemă. Dar dacă i-a spus nu, atunci desigur că e vorba de altceva. Farcaș continuă:

— E drept că prea mult timp nu avem acum. Dar vă voi pune la curent măcar în linii mari. De altfel, treaba pentru care ne-am adunat nu cere cine știe ce timp. Ca o întărire a celor spuse, scoase din buzunar un ceas de tinichea și-l puse pe birou. Despre dumneata e vorba, tovarășe inginer.

„Tot au găsit ceva împotriva mea", îi trecu prin minte inginerului. Dar n-avu vreme să-şi urmeze şirul gîndului. Farcaş se ridică în picioare :

— Noi am auzit numai lucruri bune despre dumneata şi de aceea socotim că vei putea duce la îndeplinire şi noua sarcină pe care ţi-o încredinţăm azi.

Ardeleanu înghiţi în sec. Simţi cum un val fierbinte îi colorează obrajii. Îi fu ciudă pentru această slăbiciune. „Adică pentru asta am fost chemat aici : să mi se comunice scoaterea mea de la fabrica de vagoane". Vru să pomenească de trecutul lui de cinste, de anii petrecuţi în mijlocul vagoanelor şi, de va fi nevoie, chiar să implore milă. Se stăpîni însă. Văzu faţa mirată a lui Oniga. „El a observat cu siguranţă zbuciumul meu". Căută să-i prindă gîndurile din priviri, dar Oniga privea spre Farcaş.

Ca de departe auzi vocea tărăgănată a primului-secretar :

— Dumneata ai lucrat pe vremuri la Malaxa ?

— Da, îngăimă Ardeleanu.

O linişte nefirească pusese stăpînire pe el. Aştepta celelalte întrebări.

— Dumneata, prin '37, '38 ai prezentat conducerii uzinei Malaxa un strung.

— Planurile unui strung.

— Da, planurile unui strung şi proiectul dumitale a fost refuzat.

— Fără să fi fost măcar cercetat. La fel ca şi în patruzeci şi cinci, cînd l-am prezentat din nou aici, la fabrica de vagoane.

— Ştiu. A fost respins şi aici. Sau, mai bine zis, amînat. Nu erau condiţii.

— Malaxa mi-a spus la fel — întrerupse, nu fără răutate, Ardeleanu.

— Se poate, zîmbi Farcaş.

— M-aţi chemat să-mi comunicaţi aceste lucruri ? întrebă fără curiozitate Ardeleanu.

— Nu, răspunse scurt Farcaş. Uite de ce te-am che-

mat: dumneata vei intra în funcţia de inginer-şef la fabrica „Victoria".

Mai departe, Ardeleanu nu mai auzi. Prin minte i se rotea un gînd: „Victoria" ?! „Victoria" ?!... Nu auzise pînă acum de o fabrică cu un astfel de nume. Poate o fi undeva într-o comună vreun atelier de fierărie. Şi el... inginerul-şef... de care o să se ţină copiii pe uliţele satului, în batjocură. Nu, asta n-o s-o rabde chiar de-ar fi să-şi dea jos tăbliţa de aramă de pe uşa apartamentului. Poate ar fi fost mai bine să fi ieşit la pensie acum doi ani, cînd se îmbolnăvise de icter.

— Ei, ce spuneţi, tovarăşe inginer?

Ardeleanu tresări:

— Mă iertaţi... N-am fost îndeajuns de atent... Vorbeaţi de o fabrică...

— Da. De fabrica de strunguri „Victoria" al cărei inginer-şef vei fi dumneata. Iar tovarăşul Oniga te va ajuta ca organizator politic.

„Desigur, îşi bat joc de mine!" Sîngele îi năvăli în faţă şi-şi auzi zvîcnirile tîmplelor. Supărat, se ridică în picioare:

— Eu am părul alb, tovarăşe Farcaş.

— Mă aşteptam la un astfel de răspuns. Că sînteţi obosit şi bătrîn. Vă mărturisesc, nici eu nu mai sînt chiar atît de tînăr. Şi eu sînt obosit. De multe ori aş vrea să mă culc şi să dorm trei zile în şir...

— Unde vine fabrica asta? întrebă Ardeleanu.

— Nici eu nu ştiu încă. Ar fi bine să mergeţi mîine la Sfat, să staţi de vorbă cu tovarăşa Luncan, şi să alegeţi un loc potrivit pentru fabrică. Dar nu uitaţi că peste un an va trebui să livrăm primele strunguri!...

Şi dintr-o dată, Farcaş se roşi la faţă, se entuziasmă, rostind cuvintele din ce în ce mai tare, încît lui Ardeleanu i se păru că-l vede urcat pe o tribună, în faţa unei mări de capete.

— „Măi tovarăşi, înţelegeţi — vom face strunguri!... Strunguri romîneşti! Nu ne vom mai uita cu

invidie la etichetele mașinilor noastre. Ci cu mîndrie: „Fabrica de mașini „Victoria" — R.P.R. Fabricat la noi în țară, în republica noastră..."

Ardeleanu îl privi mirat, cu oarecare îngăduință. Cît de ușor vorbesc oamenii aceștia din spatele biroului! Acum, desigur, Farcaș e convins, e entuziasmat, crede neînduplecat în victoria strungului romînesc, dar peste un an, la termen, va căuta justificări, își va smulge părul din cap. Nu spuse totuși nimic. O să-și dea seama Farcaș singur, peste cîteva zile, cînd entuziasmul ăsta de o clipă se va mai așeza, se va domoli, că lucrurile nu sînt chiar atît de simple. Nu-i plăcu însă bucuria lui Oniga. Pe acesta îl știa om serios, îl aprecia chiar. Se ridică în picioare. Farcaș îl conduse pînă la ușă; acolo îi strînse mîna și i-o reținu cîteva clipe, rîzîndu-i în față:

— Dumneata, tovarășe inginer, văd că nu prea ai încredere în fabrica noastră de strunguri. Înțeleg... Sînt însă convins că în curînd o să te lepezi de neîncrederea asta.

Ardeleanu părăsi clădirea regionalei îngîndurat. Refuză mașina oferită de Oniga. Voia să fie singur cu gîndurile lui. Încercă să-și aducă aminte de trăsăturile lui Farcaș, să găsească o urmă de bănuială în privirile, în vorbele lui; în cele din urmă trebui să renunțe.

În drum spre casă își aminti de acel an, 1939, cînd Malaxa își mărise fabrica cu încă două hale noi — din fondurile statului — și anunțase consiliul de administrație — din care, ca reprezentant al serviciului tehnic, făcea parte și Ardeleanu — că a venit momentul să-și scoată banii înghițiți de aceste lucrări...

...În seara aceea de martie, consiliul a aprobat propunerile reprezentantului casei regale, un om ciudat de uscățiv, care a demonstrat, cu o logică de nezdruncinat, că: „Trebuie să acționăm în așa fel, încît să beneficiem atît de sprijinul statului, cît și — în egală măsură — de sprijinul întregului popor romîn. De

aceea, a spus el în continuare, trebuie să dăm pe piaţa o nouă marfă romînească, adică să fabricăm un produs nou romînesc". In speţă: „Malaxa să fabrice strunguri". La cheltuielile de detaliu a arătat că, după modestele sale informaţii, Carol ar fi deja în tratative cu o firmă germană constructoare de maşini, de la care s-ar putea obţine uşor concesiunea unui brevet de strung. Acesta — după modestele sale informaţii — nici nu e un tip prea învechit. „Aş dori ca amănuntele, — spuse el în continuare, — dacă nimeni nu se opune, să le discutăm în consiliu restrîns".

Nimeni nu s-a opus, aşa că amănuntele fabricării strungului au fost discutate în consiliu restrîns. Bineînţeles, în lipsa lui Ardeleanu, pentru că tot în această discuţie au fost respinse proiectele prezentate de el. După încheierea procesului-verbal al şedinţei de consiliu, s-a trecut la subiect: s-a dat la iveală numele fabricii cu care Carol începuse tratativele, sumele necesare pentru cumpărarea brevetului şi numele tuturor mai marilor care vor susţine această acţiune „care aduce cu sine zorile unui nou avînt al renaşterii romîneşti". Cu toate acestea nu s-a ajuns prea lesne la un acord deplin. Malaxa cerea să i se comunice încă în seara aceea suma pe care o va primi din partea statului, numele băncii la care se vor depune aceşti bani, în ce condiţii se vor putea ridica, precum şi alte cîteva amănunte. Faţă de aceste cerinţe, reprezentantul casei regale a rămas dezarmat. A dat telefoane la toţi cei în cauză şi, spre surprinderea lui, s-a lovit de noi piedici: susţinătorii aduceau vorba de necesitatea stabilirii încă din momentul iniţial a sumei care să justifice acest efort comun. Astfel că întrunirea s-a suspendat, iar Malaxa a fost invitat la cină la palatul regal. Aici, în timpul cinei, el a umplut faţa de masă de damasc cu cifre. După ce majestatea sa Carol de Hohenzollern a înmulţit rezultatul cu doi, s-a destupat încă o sticlă de şampanie. A doua zi, ziarele anunţau cu o deosebită

bucurie vestea fabricării în țară a celor mai moderne tipuri de strunguri în serie, strunguri ce corespund tuturor cerințelor tehnicii. „Toată admirația noastră, nemărginita recunoștință a opiniei publice, inventatorului acestui tip de strung, domnul inginer Anagnoste". Domnul inginer Anagnoste, logodnicul domnișoarei Bebe Malaxa, a aflat dintr-un ziar despre noua lui invenție și, recunoscător, a dat imediat un telefon de mulțumire viitorului socru. In același ziar, pe ultima pagină, rubrica diverse comunica cu litere mici ridicarea cu un singur leu a taxelor vamale și numai pentru cantitățile mai mici de două kilograme, celelalte nesuferind nici o majorare. Cine avea însă timp să citească cele cîteva rînduri de la rubrica diverse ? In nici un caz domnul Anagnoste !

Firma germană s-a grăbit să dea în scris că autoriza Uzinele Malaxa — singura fabrică europeană care se putea bucura de acest drept — să demonteze și să copieze piesele strungului „Kölnische Maschine A.G. tip 1928". Cum însă piesele grele care urmau să fie prelucrate la Malaxa erau turnate la Reșița, consiliul de administrație a fabricii din București a însărcinat un inginer de acolo să copieze piesele grele ale strungului „K.M.A.G." Piesele fine, roțile dințate, se copiau la Cluj, iar restul, sub directa supraveghere a „inventatorului", chiar în birourile fabricii din Capitală. Șase luni mai tîrziu, toate desenele prevăzute cu iscălitura „autorului" erau predate direcției tehnice. După patru zile și patru nopți de verificări minuțioase, inginerul Ion Ionașcu, însărcinat cu verificarea tehnică de către comisia de specialiști, le-a descoperit o singură lipsă : piesele grele fuseseră copiate după strungul „K.M.A.G. 1930", piesele de la Cluj după „K.M.A.G. 1926" și cele de la București după seria anului 1928.

Ardeleanu își aduse aminte că Ionașcu îi comunicase părerile consiliului restrîns asupra propunerilor prezentate de el : planurile erau prea costisitoare, prea riscante, dar pentru eforturile lui, domnul Ma-

laxa, personal, ţine să-i transmită odată cu un plic, felicitări şi succes în munca lui creatoare. Ardeleanu refuză plicul cu cele 2000 de lei şi, în faţa lui Ionaşcu, rupse planurile la care lucrase mai bine de cinci ani. Tot în ziua aceea îşi prezentase demisia şi se mutase la Arad.

Cineva îl salută pe Ardeleanu. Acesta răspunse la salut fără să-şi poată aminti de unde-l cunoaşte pe trecător. Se întoarse după omul care, grăbit, se pierdu în mulţime. „Ori oamenii, ori soarta vrea să-şi bată joc de mine. Acum, cînd am părul albit, îmi propun să fac strunguri?!... Măcar să fi putut lucra pe baza proiectelor mele... Ce am să fac la această „Victoria"? O să supraveghez construcţiile? Pentru asta e nevoie de mine? Oare nu-s mai folositor la vagoane?" Era convins că nu va ajunge niciodată să mîngîie un strung făcut cu mîinile lui. „Să mi-o fi propus în urmă cu zece ani sau măcar cu cinci ani în urmă". Oftă lung, a renunţare.

In noaptea aceea Ardeleanu adormi cu greu şi în somnul zbuciumat se visă pensionar, jucînd domino pe terasa Cazinoului Central, unde Malaxa, chelner, îl servea cu şvarţ.

3

Cînd primele raze de soare străpung veşmîntul cenuşiu al cerului, departe, prin valul lăptos al dimineţii, apar trunchiurile zvelte, roşii, ale coşurilor ce străjuiesc halele mari, pîntecoase, ale fabricii de vagoane. Atunci se deschid supapele ţignalelor şi aburii ţîşnesc: semnalul asurzitor al sirenelor pătrunde în fiecare casă din cartierul gării, obloanele se deschid cu zgomot de fierărie şi pe şoseaua largă, acoperită cu zgură roşiatică, se revarsă valul de muncitori. Al doilea semnal găseşte porţile fabricii închise; ele se

întredeschid rar în fața vreunui întîrziat, care, abia suflînd, se grăbește spre secție. Bartha, portarul, îl iscodește cu o privire plină de mustrări. Privirea pe care Bartha o aruncă întîrziaților e cunoscută și temută, tocmai pentru că e o privire care spune multe. Trebuie să fi întîrziat cineva de cîteva ori la rînd, ca Bartha să iasă din muțenia sa. Atunci își strîmbă buzele subțiri, acoperite pe jumătate de o mustață argintie și țeapănă, își saltă ochelarii pe frunte și-l țintuiește pe vinovat cu vîrful creionului chimic, ascuțit ca un ac:

— Iar tu?... Neisprăvitule!... Hai, șterge-o!...

Apoi, Bartha așteaptă pînă ce aude claxonul mașinii lui Barbu. Atunci iese din cabină, deschide poarta cea mare, cu gesturi largi, măsurate, aceleași în fiecare zi, o împinge încet, duce mîna la chipiu și așteaptă să vadă: se oprește aici automobilul, ori ba. Din cînd în cînd, directorul coboară lîngă gheretă, dă mîna cu el și-l întreabă:

— Ei, ce mai e nou, tovarășe Bartha?

Iar bătrînul, stînd smirnă, milităreste, îi răspunde de fiecare dată la fel:

— Nimic nou, tovarășe director!

Intrebarea și răspunsul țin loc de bună dimineața. Asta o știu amîndoi, și Bartha e fericit că directorul îl salută altfel decît pe ceilalți. Pe la ora zece, Bartha iese în curtea fabricii, ținînd cu grijă între degete același nedespărțit creion chimic, cu care se apucă să numere mărcile din dulapurile de lîngă poartă. Pe urmă privește în jur, căutînd vagoanele. În vremea din urmă, duminica, cînd e liber, se duce la cantonul din apropiere să privească la vagoane. Le cunoaște după arcuri, după ungătoare, și ar putea înșira fără greș seria lor, anul de fabricație și uzina unde au fost construite. Le știe și pe cele din Orașul Stalin, și pe cele de la Unio din Satu-Mare, care i se par neizbutite, dar asta pînă acum n-a spus-o nimănui. În schimb se laudă peste tot cu faptul că cele mai bune vagoane pe care le poate vedea cineva sînt

cele făcute la Arad, la fabrica lui. Cînd se întîmplă ca în plimbarea asta să-l însoţească şi nepotul său, Vasilică, îi răspunde pe larg la fiecare întrebare, mai ales că totdeauna, în asemenea împrejurări, îl prind amintirile. Numai de un singur lucru nu i-a vorbit nepotului niciodată: de munca lui. Cum să-i spună că acum, în loc să facă vagoane, stă în ghereta portarului, deschide şi închide poarta cea mare şi completează bonurile de intrare? Nu, asta nu se poate spune. Copilul se mîndreşte cu el, îl crede făuritor de vagoane, mai ales că, mulţumită povestirilor bătrînului, munca asta i se pare cea mai măreaţă şi mai grea din cîte pot fi pe pămînt. „Şi oare nu e aşa?" se gîndeşte de multe ori Bartha. El a fost făuritor de vagoane şi puţine vagoane au ieşit în anii din urmă pe poarta fabricii fără să fi trecut prin mîinile lui. Dar nu numai vagoanele au trecut prin mîinile lui, ci şi oamenii!...

Rareori se întîmplă ca răsfoind ziarele să nu dea de numele unui turnător de-al lui, astăzi director la cine ştie ce fabrică sau activist undeva. Unul, Cozma, a ajuns chiar la Bucureşti, la Comitetul Central, şi cînd Bartha i-a întîlnit numele tipărit, i-a venit greu să nu-i scrie o scrisoare să-l întrebe dacă-şi mai aduce aminte de el, de palma pe care i-a dat-o. Că aşa era pe vremuri Bartha, iute la mînie. Din mîinile lui au ieşit cei mai buni turnători din ţară: oare Barbu, directorul, nu tot de la el a învăţat meseria? Dacă totuşi nu scrie niciunuia dintre foştii lui ucenici, n-o face numai din mîndrie, ci pentru ca nu cumva vreunul să-l înţeleagă greşit, cum că ar avea nevoie de el. Dacă le-ar scrie, le-ar scrie doar de dragul prieteniei. Nu de altceva!

De cînd s-a cerut din nou în producţie — ca lucrurile să meargă şi mai bine la vagoane — dracu' ştie ce i-a apucat pe cei din conducere: l-au schimbat şi din postul de noapte: „cică-i bătrîn". Să facă numai paza de ziuă. S-ar fi împotrivit el dacă nu i-ar fi plăcut mai mult ziua, cînd puteai cuprinde în-

treaga fabrică cu privirile, puteai vedea oamenii, pe cînd noaptea îţi venea să strigi de plictiseală. Aşa se face că s-a învoit, şi acum Barbu, de bună seamă — poate chiar şi Oniga — îl crede ramolit. Dar cine mai abitir ca Bartha îşi simte muşchii jucînd sub cămaşă, atunci cînd după orele de serviciu trece pe lîngă turnătorie să vadă ce mai fac tovarăşii. „Is cam nepricepuţi" — a constatat el nu o dată, şi numai ca să nu-l creadă îngîmfat nu le-a arătat cum se astupă miezul pentru piesele fine. Acolo, la turnătorie îi e locul, şi dacă Barbu s-o încăpăţîna să-l lase la poartă, o să i-o spună verde în faţă: „Eşti duşman de clasă, Barbule!" Lucru mai urît nu se poate spune.

In dimineaţa aceea, Bartha, hotărît să vorbească cu Barbu, se răsese proaspăt. Ajungînd însă la poarta fabricii, se gîndi să vorbească întîi cu Oniga, şi de aceea se întoarse spre Prodan, portarul de noapte:

— Mai aşteaptă-mă vreo zece minute, am o treabă cu tovarăşul Oniga.

— Du-te. Şi eu am treabă cu el. Spune-i că-l rog să nu plece pînă nu vorbesc cu dînsul.

Bartha se duse, şi pe drum se şi vedea îmbrăcat în halat negricios, scormonind după dopul de şamotă al oalei de turnat.

— Ce-i, tovarăşe Bartha? Nu-ţi preiei serviciul?

— Mă înlocuieşte Prodan. Zece minute doar. Am treabă cu tine.

— N-ai nimerit-o bine, moşule. Astăzi e ultima zi cînd mai stau în fabrică. Plec.

— Ce faci?

— Plec. Am să lucrez la „Victoria"...

Bartha îl privi supărat:

— Eu n-am chef de glumă. Am venit să mă bagi în producţie. Dacă nu, plec şi eu.

— Vrei să stau de vorbă cu Barbu?

— Cu Barbu pot să stau şi eu de vorbă, că doar nu sînt sugaci. Unde pleci? Departe?

— La fabrica de strunguri. Încă nu știu unde va fi. Dar dacă ne întîlnim mîine, îți spun. Văzînd fața mirată a lui Bartha, continuă: Da, da, vom fabrica strunguri!

Bartha se încruntă:

— Cu ce?

— Cu mașini de la Iuhasz. Vom comasa toate întreprinderile mici din oraș.

— O să faceți strunguri proaste!

Oniga îi arătă un scaun, dar Bartha rămase nemișcat. Spuse încet, a glumă, începînd să se obișnuiască cu gîndul că Oniga va pleca din fabrică:

— Dacă nu mă bagă Barbu în producție, vin la tine, la „Victoria"... sau cum îi zice...

— Dar noi încă n-avem nici clădire, spuse rîzînd Oniga.

Bartha îl întrerupse:

— O să construim una.

Vorbise grav. Oniga îl bătu pe umăr:

— Bine. Dacă mai trăiești pînă atunci, fie! Tot o să avem nevoie de oameni!

— Dă mîna, spuse Bartha și întinse dreapta spre Oniga. Apoi adăugă: Totuși, vorbește cu Barbu. Și dacă s-o încăpățîna, trec paznic la voi. Acolo cel puțin am perspective... și rîse a pagubă.

Oniga îl bătu iarăși pe umăr:

— De ce nu vrei să te odihnești, baci Bartha? Pensionar ești...

— Dacă mai scoți o vorbă de ocară, atunci...

Vru să mai spună ceva, dar se răzgîndi. Abia după ce ajunse la ușă, se întoarse spre Oniga:

— O să vie și Prodan. Are treabă cu tine. Vezi, oferă-i pensionarea, poate îți pupă și mîinile...

Închise ușa cu grijă, și Oniga rămase nemișcat, ascultîndu-i pașii tîrșiți pe coridor.

— Nu vă deranjez, tovarășe Oniga?

— Nu, Prodane.

Prodan, portarul fabricii de vagoane, un om îndesat, învelit într-o manta soldățească vopsită, se apro-

pie de biroul lui Oniga. Se aşează pe scaun şi, zîmbind, începu să-şi mîngîie bărbia :

— Aş vrea să vă spun ceva, tovarăşe secretar. Ca un om care se simte ca la el acasă, îşi propti coatele de tăblia biroului : Ştiţi, eu fac parte din comisia de economii. În legătură cu asta aş vrea să vă spun ceva.

— Spune, Prodane.

— De vreo trei luni am fost ales în comitet. Şi zău, tovarăşe Oniga, dumneata mă ştii, nu-s omul care...

Oniga clătină din cap în semn că ştie. Vru să-i spună că azi e ultima zi cînd mai e în fabrică, dar se răzgîndi. Aruncă o privire spre ceas : mai avea două ore pînă la întîlnirea cu inginerul Ardeleanu.

— Spune, Prodane.

— Apoi, vedeţi, continuă după o pauză portarul. Eu îs cu lumina. Eu răspund de risipa de electrică. Azi-noapte am fost de serviciu, dar încă n-am plecat acasă. Voiam să stau de vorbă cu dumneata.

Prodan vorbea rar, anume tărăgănat, să poată accentua fiecare cuvînt. „Trebuie că e vorba de un lucru mare, — îşi spuse Oniga, — dacă a rămas el în fabrică după prestarea orelor de serviciu". Nu-l întrerupse, deşi Prodan făcuse o pauză de efect.

— Azi-noapte am găsit lumina aprinsă în biroul dumneavoastră. A ars becul toată noaptea. Aici, Prodan îşi permise un zîmbet complice, apoi îşi răsuci mustăţile. Avea mustăţi mari, stufoase, ici-colo îngălbenite de nicotină. Da' eu, tovarăşe Oniga, n-am raportat comitetului, că ce-ar spune muncitorii dacă tocmai tovarăşii de la partid fac risipă şi dau exemplu prost ? Spre dimineaţă, cînd am avut o ţîră vreme, m-am repezit şi am stins becul înainte de a fi văzut cineva. Şi am tăcut. Dar dumneavoastră tot trebuie să vă spun să nu mai faceţi chestii de-astea. Că într-o zi tot poate să observe şi altcineva, şi pe urmă...

„Da, da, e bine că l-am lăsat să vorbească. La întrebări n-ar fi răspuns aşa de clar".

— Continuă, tovarăşe Prodan.

Prodan zîmbi prosteşte. „Ce-ar mai fi de spus aici?"

— Asta e, spuse el după un timp. De asta v-am aşteptat. Cînd văzu că Oniga tot nu-i răspunde, se fîstîci. Căută în gînd, doar o să mai găsească ceva de spus. „Cine ştie, Oniga n-o fi priceput despre ce e vorba?" Eu sînt responsabil şi cu tabla neagră. Cum ar fi stat numele dumneavoastră pe ea? Ca să fie şi mai convingător, adăugă cu voce ridicată: „Oniga, secretarul comitetului de partid, a lăsat becul aprins o noapte întreagă". Şi tocmai acum, în toiul campaniei pentru economii!

Oniga se ridică în picioare şi se apropie de fereastră: de aici puteai cuprinde cu privirile întreaga fabrică. In apropierea intrării principale, ca o pată neagră, stătea tabla lui Prodan. Se întoarse brusc şi începu să zîmbească:

— Zici că dumneata eşti responsabil cu tabla neagră?

— Eu, făcu mulţumit Prodan. „In sfîrşit a înţeles şi Oniga despre ce e vorba".

— Ai cretă, tovarăşe Prodan?

— Am.

— Atunci, — ridică tonul Oniga, — dacă tot ai rămas în fabrică după orele de serviciu, n-ar strica să faci şi o treabă bună. Du-te la tabla neagră şi scrie pe ea, cu litere mari, caligrafice: „Oniga Dumitru, secretarul comitetului de partid din întreprindere, a lăsat o noapte întreagă becul aprins în biroul lui". Aşa, să se înveţe minte Oniga, să mai lase lampa aprinsă. Şi sub numele meu, de vreme ce tot ai treabă la tabla neagră, îţi treci şi numele dumitale. Tot cu litere mari. Iar sub nume ar fi bine să concepi şi un text frumos. Cam aşa ceva: „Prodan Ştefan, responsabil cu tabla neagră, umblă cu periuţa". Şi n-ar strica dacă ai sublinia textul de două ori. Poate te-ai învăţa minte! E bine aşa?!

Prodan se ridică în picioare. La asta nu se aştep-

tase. Vru să spună ceva, despre recunoştinţă, dar Oniga îl întrerupse cu un gest:

— După aceea, ar fi bine să te duci şi pe la comitetul sindical şi să lămureşti pe tovarăşii de acolo că e în interesul campaniei de economii să te schimbe din această funcţie. S-ar putea ca cei din comitet să se opună. Dar sînt convins că dumneata vei fi în stare să-i lămureşti. Ne-am înţeles?...

Prodan ieşi fără să salute.

Oniga îl urmări cu privirile, apoi, aducîndu-şi aminte de rostul venirii lui în uzină, porni spre biroul lui Ardeleanu. Acesta îl aştepta îmbrăcat în pardesiu, gata de drum. Părea trist. Oniga ştia că inginerul îşi ia rămas bun de la fabrică. In maşină, în drum spre Sfat, îi puse cîteva întrebări, la care inginerul răspunse într-o doară.

Pînă la ora prînzului au colindat toate birourile Sfatului, au consultat toate hărţile topografice ale oraşului, au stat de vorbă cu tot felul de specialişti şi în cele din urmă s-au decis pentru două terenuri virane: unul la Micalaca, aproape de malul Mureşului, cel de al doilea între fabrica de vagoane şi fabrica de textile. Cum fiecare din cele două terenuri prezenta calităţi şi defecte, înclinau cînd spre unul, cînd spre celălalt: terenul din Micalaca avea sol puternic, din pămînt galben, lutos, tocmai bun pentru construcţii. Era însă mult prea izolat, afară din oraş. Numai mutarea celor cinci fabrici mici, care, comasate, urmau să compună nucleul de bază al noii întreprinderi, ar costa o groază de bani. Cel de al doilea teren, de lîngă fabrica de vagoane, prezenta avantajul că era situat chiar în oraş. In schimb era un teren umed, despre care se spunea că nu ar rezista la o construcţie greoaie. După primele săpături, însă, se dovedi că mai spre adînc pămîntul se întărea, era tot atît de bun ca şi cel din Micalaca.

Ardeleanu, aşteptînd rezultatul săpăturilor, privea plictisit cîmpul năpădit de buruieni şi golomoaze. De-

parte, la capătul mirişlei, acolo unde se întindeau, puturoase, bălţile cu stufăriş înalt, trei salcîmi pipernicişi, uscaţi, dantelau văzduhul. Tot acolo, deasupra salcîmilor, norii de fum negru, de la fabrica de vagoane, atîrnau zdrenţuiţi, ca un linţoliu. Ardeleanu făcu o legătură între aceşti nori şi viitorul şantier. Nici unul, nici celălalt — după părerea lui — nu aveau reazim. Titlul cu care-l învestiseră: „inginer-şef al fabricii de strunguri", i se părea caraghios. „Ce sînt eu, Isaia Ardeleanu, pe acest cîmp? Cu ce scop am fost numit de „aceştia" într-un post atît de important? Numai dacă nu cumva din nevoia unuia în capul căruia să se spargă toate oalele". Spre mirarea lui, nu era revoltat; îi era numai teamă, o teamă neasemuită, ca pe vremuri, în copilărie, cînd părinţii l-au închis în cămară şi i s-a părut că poliţele încărcate au prins viaţă, că toate borcanele îl privesc chiorîş, cu răutate.

Săpătorii, supravegheaţi de un inginer constructor, scoteau eşantioane de pămînt din adîncimi. Oniga, ca şi cum şi el s-ar fi priceput la analizarea solului, se învîrtea printre ei. Cînd inginerul arhitect spuse: „Pămînt bun", Oniga arătă în jos, unde, ca nişte răni ale pămîntului, săpăturile îşi căscau gurile:

— Aici vom construi fabrica!

1

Toamna timpurie năpădi pusta, întinzîndu-se arămie deasupra peticelor de pămînt cafeniu, mustos. Cîmpiile sînt netede. Doar copacii uscați sparg monotonia întinderilor, răsfirîndu-și crengile spre cer, cerșind razele soarelui zgîrcit și palid. Dimineţile, un covor argintiu de brumă sclipește peste imașurile de la barieră, acolo unde casele orașului sînt din ce în ce mai împrăștiate, mai mărunte, tupilate printre grădinile de zarzavat și livezile de pruni. În timpul zilei, orașul se mai înveselește, soarele lucește în geamuri și trecătorii au pasul vioi. Apoi, după-masă, cerul devine depărtat și străveziu, străzile se golesc și parcul de lîngă Tribunal e din ce în ce mai pustiu ; sub conul de lumină palidă a felinarelor, băncile rămîn goale, aleile tăcute, și peste ele se cern frunzele, într-o cădere domoală și măsurată. Dinspre apus se pornește un vînt subțire, șuierător și rece. Cei din urmă trecători își ridică gulerele hainelor, privind îngrijorați spre pîclele întunecoase ce acoperă geana argintie a lunii. Toată lumea simte că vara a trecut și totuși, a doua zi, o dimineață senină nu miră pe nimeni. Tuturora li se pare încă firesc ca dincolo de malul neted al Mureșului, acolo unde răsar, lungi, coșurile fabricii de vagoane, să strălucească soarele.

În dimineața aceea răcoroasă, după ce Brad Gheorghe se lămuri, în sfîrșit, că arădenii n-au atîtea bu-

toaie sparte încît să-şi poată asigura pîinea pentru prînz din reparatul lor, se hotărî să-şi încerce norocul în altă parte. Sfătuit de dogarii mai în vîrstă, care cunoşteau sezonul butoaielor, al murăturilor de tot felul, Brad Gheorghe o luă spre gara electrică, de unde porneau mai toate drumurile de ţară care duceau în inima Ardealului. Aflase că în locurile muntoase s-ar fi făcut cooperative de cioplitori în lemn şi dulgherie. Tocmai cumpănea în gînd dacă să-şi scoată ori nu bilet pînă la Pîncota, cînd se pomeni în faţa unui afiş mare, în jurul căruia se adunaseră mulţi oameni de tot felul. Se opri mai mult din obişnuinţă decît din curiozitate.

Cineva citea cu glas tare, iar ceilalţi ascultau tăcuţi, indiferenţi.

— Tu nu te bagi? îl îmbrînci pe Gheorghe un om îmbrăcat în straie de dimie şi cu o cuşmă de oaie pe cap.

— Unde? îl întrebă Gheorghe, mai mult să spună ceva decît să afle despre ce e vorba. Unde să mă bag?

— În mă-ta... şi omuleţul începu să chicotească, înveselit de propriile lui vorbe. I se alăturară şi alţii, rîzînd cu glasuri răguşite, sparte. Gheorghe zîmbi şi el, apoi îşi dădu seama că celălalt îl înjurase, aşa că puse desaga jos pe pămînt, aşezînd cu grijă deasupra ei ferăstrăul ascuţit şi ştirb. Pe urmă, tot atît de liniştit, lovi cu pumnul drept în obrazul omuleţului.

Se făcu linişte. Gheorghe privi în jur, apoi întrebă ca unul neştiutor:

— Unde să mă bag... ha?

— La construcţie, se grăbi să-l lămurească de îndată un om subţirel din apropierea lui.

În timp ce vorbea, făcu un pas înapoi. Apoi, neştiind dacă Gheorghe a înţeles sau nu despre ce e vorba, se mai retrase cu un pas, continuînd să-l lămurească:

— La construcţie. Se face o fabrică nouă, de strun-

guri, şi caută oameni la săpături. Se dă şi cantină şi dormit. Şi leafă bună...

Gheorghe se întoarse spre afiş. Tocmai în clipa aceea porni şi trenul şi cei din jurul lui se căţărară în grabă pe scările vagoanelor. Gheorghe îi petrecu o bucată de vreme cu privirile, apoi citi afişul cu luare aminte. Omul vorbise drept. Se da şi cantină, şi dormit, şi leafă bună. „Numai de-ar fi aşa", îşi spuse. Cineva de lîngă el, cu chipiu de ceferist, care îl auzise, dădu din cap în semn că „aşa e".

— Zici că e bine ? îl întrebă Gheorghe.

— Eu zic că da. Că unde îţi plăteşte acuma atîta, în vreme de toamnă, după seceriş ? Spune aici... — şi ca să-şi întărească vorbele, întinse degetele spre literele afişului — spune că lucrările nu se vor opri la căderea gerului.

Gheorghe făcu cale întoarsă spre locul unde se angajau oamenii.

— Unde se fac angajările ? întrebă Brad la poarta şantierului, şi paznicul, un om în vîrstă, cu spatele încovoiat şi cu faţa plină de zbîrcituri, îl măsură mirat din cap pînă în picioare ; ori că i se păru tînărul prea înalt, ori că vocea groasă a flăcăului îl speriase. Arătă cu mîna spre o baracă de lemn învelită cu carton gudronat, în faţa căreia, aşezaţi pe stivele de scînduri, stăteau adunaţi bărbaţi neraşi, şvăboaice cu zeci de fuste, copilandri, tot felul de oameni din cei cu care Brad se întîlnea adeseori pe drumurile prăfuite de ţară. Trecu pe lîngă paznic fără să-i mai arunce o privire, îndreptîndu-se spre un grup de oameni adunaţi în jurul unei mese de brad. Un om, îmbrăcat într-o scurtă de piele soioasă, striga oamenii după nume. Brad se prezentă şi el ; apoi, după ce aprecie vremea ce avea de aşteptat, scoase din desagă o pîine rumenită, se aşeză pe un butuc în spatele stivelor şi începu să prînzească. Un cîine jigărit, bătrîn, prins în lanţ sub o căruţă moţească, adulmecă mirosul pîinii şi-şi întoarse capul spre Brad.

În partea cealaltă a șantierului, două tractoare frămîntau imala sub șenile, încercînd să scoată la uscat un camion împotmolit, plin cu cărămizi. O caravană de autocamioane încărcate cu diferite materiale de construcție, aștepta ca o altă caravană să elibereze drumul. O macara improvizată ridica la cinci staturi de om cofrajele de beton care odihniseră pînă atunci în nămol. Betonierele — Brad le numără, erau zece — aliniate ca soldații, rumegau praful de ciment, vărsînd betonul pe transportoarele cu gît lung, ca de girafă. În spatele magaziilor de materiale, dulgherii ridicau din lemn proaspăt barăci pentru cei cu familii. Un muncitor îmbrăcat cu o pufoaică peticită zidea un cuptor de cărămizi, un cuptor adevărat, așa cum aveau cei din satul lui Gheorghe. În fața barăcii principale, unde electricienii trăgeau fire de aramă pentru luminatul birourilor, doi oameni îmbrăcați în salopete aranjau scînduri groase peste marea de nămol. Din cînd în cînd, pereții de lemn ai barăcilor se luminau verzui și atunci se auzea și peste zgomotul betonierelor un sîsîit monoton. „Sudorii", își spuse Gheorghe și căută să descopere grămezile de fier îndoit pentru armare. Cînd le zări, clătină mulțumit din cap.

— Mai e cineva pentru angajare? — se auzi o voce într-o romînească stricată.

Brad îndesă pîinea în desagă și se apropie de masă. Omul cu scurta de piele îl măsură din ochi și-l întrebă:

— Cum e numele la dumneata?

— Brad Gheorghe.

— Ai împlinit cîți ani?

— Nouăsprezece.

— Meseria la dumneata?

— Dogar.

— La săpat știi?

— Știu.

— Completează asta, și-i întinse o foaie cu fel de fel de întrebări. Văzînd că Brad îl privește nedume-

rit, arătă spre o masă din apropiere: O dai la tovarășul.

Gheorghe văzu abia acum că și la masa cealaltă stăteau înșiruiți oameni. Netezi hîrtia pe o scîndură și completă rubricile cu un creion chimic.

— Te prezinți mîine dimineață la ora șapte, îi spuse un om cu o șapcă soioasă, care trecea pe o listă pe toți care se angajau săpători.

— Da. Mă prezint... încuviință Gheorghe și porni spre barăci.

Aici totul mirosea a lemn nou, tras la rindea. Mesele albe, cu iz înțepător de rășină, pereții curați, primitori. Asta îi plăcu lui Gheorghe. Își așeză lucrurile în dulapul cu nr. 1, pe ușa căruia scrise cu același creion chimic: „B. G." Mulțumit porni spre șantier să vadă ce avea de făcut. In partea din față a terenului, acolo unde pămîntul fusese nivelat, în apropierea drumului ce duce spre fabrica de textile, oamenii băteau țăruși de diferite culori, de care legau capetele unor sfori lungi și subțiri. In timp ce privea preocupat cum se băteau țărușii în pămînt trecu pe lîngă el un om uscățiv, adus de spate, care conducea un grup de tineri spre barăcile de lemn. Uscățivul purta o haină închisă pînă la gît și era încălțat cu bocanci noi, galbeni. Dar nu pentru asta îl băgă în seamă Gheorghe, ci pentru faptul că toți muncitorii cu care se întîlnea îl salutau și nu puțini se întorceau după el.

— Cine-i cela? întrebă Gheorghe, arătînd spre omul înconjurat de tineri, pe un flăcău care ținea în mînă o scîndură vopsită în roșu și negru, cu mii de liniuțe ca la termometru.

— E tovarășul Oniga, de la partid.

Brad cercetă înfățișarea aceluia cu o curiozitate deosebită. După părerea lui, Oniga trecuse de patruzeci de ani și nu părea să fie om rău. Se întoarse și porni spre săpături; acolo, cîțiva oameni încărcau pămînt în camioane noi-nouțe, de-ți era mai mare mila să le vezi murdărindu-se. Alții descărcau bare de fier, lunguiețe, în apropierea unei mese, după părerea lui făcută de

mîntuială, unde niște fierari răsuceau barele, le tăiau și le aranjau după mărimi.

După ce se plictisi vizitînd șantierul, care la drept vorbind nu se dovedea atît de mare pe cît se așteptase, se întoarse la baracă. Venise tocmai la timp: se împărțeau saltelele și păturile. Și acestea erau noi, miroseau a naftalină.

Mulți și feluriți oameni erau cu el în baracă. Un om slab, scheletic, cu un neg mare pe bărbie, fusese preot la Pecica. Îl goniseră numai de cîteva zile, pentru că vînduse unui ceasornicar argintăria din biserică. Altul cu fața fină ca de femeie, venise tocmai de la Radna. Acolo, povestea el, a fost contabil la o moară și „un bandit de controlor" i-a încurcat socotelile în registrele de control. Orice om îmbrăcat în uniformă i se părea milițian. Lîngă Brad dormea un alt om în vîrstă, ras pe cap. Unii spuneau că ar fi venit de la închisoare. Brad îl întrebă pentru ce anume fusese închis și omul, somnoros, îi răspunse cu o voce răgușită:

— Am sugrumat pe unul care nu m-a lăsat să dorm.

Altul, care-și făcuse culcușul lîngă sobă, părea om înșcolat. Vorbea atît de frumos, că Brad nu se mai sătura să-l asculte. Și acela nu era zgîrcit la vorbă. Povestea cum toate femeile din oraș abia așteaptă să-l vadă, iar cînd trece pe stradă, de frica lui, mamele încuie porțile caselor. Brad se întrebă mirat de ce înșcolatul, căruia lucrurile îi mergeau atît de bine și fără muncă, venise totuși pe șantier. Află peste cîteva zile. Omul voia să obțină cartele și o hîrtie cum că e în cîmpul muncii. Mai erau în baracă și doi pescari de la Ineu și un avocat scos din barou. Acesta era un om ciudat, vorbea numai despre „ful de ași", „careuri de dame" și „chintă roială".

Pe aceștia îi cunoscuse din primele zile și fără prea multă caznă. Ceilalți din baracă păreau oameni tăcuți, la locul lor. Dar Brad nu se astîmpără pînă nu află și despre ei cîte ceva. Droppa, dulgherul, venise tocmai din Moldova, unde ridicase case muncitorești pentru petroliștii de la Moinești. Someșan și Oprea, amîndoi

zidari, veniseră împreună de la Botoşani, unde zidiseră o fabrică de textile. Lucraseră şi la fabrica de ciment de la Bicaz, construiseră gări pe linia Salva-Vişeu şi tot împreună puseseră umărul la înălţarea din prefabricate a magaziei de cereale de la Calafat. Iar Udrea, sudorul, cel mai cumpătat, fusese şi în Uniunea Sovietică.Il aduseseră aici tocmai de la Reşiţa. Lui Brad un singur lucru nu-i plăcea la el : era tare zgîrcit la vorbă. Serile, cînd era liber, răsfoia cărţi şi se certa cu Oniga că nu sînt şahuri la club şi că de ce nu se instalează duşuri la băi.

Zilnic soseau oameni noi pe şantier : unii veneau de departe din munţi, alţii de pe cîmpiile întinse ale Bihorului. Erau şi de aceia care îşi aduceau şi familia cu ei. Aceştia erau oameni necăjiţi sau chiaburi scoşi din posturile lor. Brad îi măsura din priviri şi ar fi putut să-i împartă în două cete : unii care au venit să muncească şi alţii care au venit să se „învîrtă". Printre aceştia apăru într-o zi şi un domn foarte gătit, cu sticlă la un ochi : Ori de cîte ori se prezenta, scotea din buzunarul vestonului nişte cartonaşe albe, pe care Brad nu reuşi să descifreze decît o coroană, aşa cum văzuse în pozele din cărţi de istorie. Era un om de neam mare şi foarte nepriceput : ţinea sapa în mînă de parcă ar fi fost un dac de biliard.

In cîteva săptămîni, Brad se obişnui cu munca de pe şantier. Numai de două lucruri nu era mulţumit: de cantină şi de funcţionari care, după părerea lui, erau prea mulţi şi lucrau fără tragere de inimă.

2

Casa în care locuia Oniga era arătoasă pe dinafară, fiindcă fusese renovată numai cu un an în urmă de proprietarul blocului, un negustor de mărunţişuri, care după ce dăduse faliment se îndeletnicea cu un fel

de munte de pietate clandestin, împrumutînd sume minuscule pe termen scurt, fără prelungire. Casa semăna leit cu proprietarul. Asta era de altfel şi părerea lui Oniga. Proprietarul se dădea drept un om cinstit, cu cazierul curat, şi în fond era putred pînă în măduva oaselor. Casa — şi ea — pe dinafară curată şi primitoare, ascundea un interior atît de murdar şi dărăpănat, încît dacă un străin ar fi trecut pe sub coridorul lung şi întunecat al porţii, s-ar fi mirat că în casa aceasta locuiesc oameni, se nasc şi cresc copii şi viaţa tuturora se scurge ca şi cum n-ar atîrna deasupra lor pericolul prăbuşirii grinzilor putrede ale podului şi ale întregului acoperiş măcinat de ani.

Oniga, după ce se căţăra pe scările de lemn, pe lîngă zid, de teamă să nu se atingă cumva de balustrada de lemn putred, ajungea pe un coridor întunecat, de unde se deschideau două uşi: una în stînga, care dădea în apartamentul unui pictor, iar cea din dreapta în locuinţa lui. E drept, Oniga, nu se născuse gospodar şi nici nu dovedea un talent deosebit în ale dereticatului. Trăia şi singur — cu asta se scuza de altfel faţă de sine însuşi — şi nici casa nu-i plăcea. Hotărîse mai de mult să se mute de aici, dar niciodată nu-şi găsise timp liber pentru asta. De multe ori se gîndise — şi asta în special cînd se afla acasă şi avea de spălat vase sau de făcut alte treburi muiereşti — să dea un telefon la oficiul de închiriere ori tovarăşei Luncan, secretara Sfatului Popular, pe care o cunoştea bine, dar tot de atîtea ori renunţase: să creadă tovarăşii că umblă după favoruri?

Dacă pe vremea cînd lucrase la fabrica de vagoane îşi neglija locuinţa, acum, de cînd se preocupa de şantier, o părăsise cu totul. Rar, cînd nu rămînea să doarmă undeva într-o baracă, trecea pe acasă şi atunci, neştiind ce să facă mai întîi, se aşeza pe marginea patului, mirîndu-se singur de halul în care ajunsese. Pictorul, care deschidea uşa apartamentului său la cel mai mic zgomot, se înfăţişa în odaia lui Oniga, fluturînd în mîinile-i tremurînde cîte două-trei pensule murdare.

— Nu v-am văzut de mult, vecine. Ce mai e nou? E adevărat că rușii stau tot pe poziție?

Era neștiutor în politică; rămăsese cu gura căscată cînd aflase că Germania e împărțită în două. Iar cînd auzise că Gandhi nu e cel mai mare politician din lume, își încreți fruntea și îi spusese lui Oniga, cu o sinceră naivitate:

— Uite, uite... Gandhi ăsta o viață întreagă m-a înșelat.

La început, Oniga crezuse că pictorul face pe nebunul sau vrea să-l provoace; se răstea la el și-l dădea afară. Apoi, cînd îl cunoscu mai bine, începu să se poarte îngăduitor cu el. Uneori, însă, uita de sminteala zugravului și se angaja cu el într-o discuție.

— Ei, ce spui? îl întreba în cele din urmă Oniga.

— Știi că ai o gură interesantă? Păcat că nu ești femeie. Aș face o nouă Giocondă.

O dată s-a dus și Oniga în casa pictorului să vadă la ce lucrează. Acesta sări în fața șevaletului și acoperi pînza cu o perdea.

— Nu-i voie! Pînă nu sînt gata cu tabloul n-are voie să-l vadă nici un ochi străin...

Într-o noapte, nereușind să adoarmă, Oniga își puse o întrebare îndreptățită: din ce trăiește acest nenorocit de vecin? Îl iscodi a doua zi și pictorul zîmbi tainic:

— Din artă.

Pe urmă, întîmplător, află că zugravul e fratele negustorului de la parter și e întreținut de acesta. Deși nu vorbea cu pictorul decît atunci cînd uita să-și închidă ușa cu cheia și acesta dădea buzna peste el, Oniga era singurul locatar din bloc cu care se înțelegea zugravul. Într-o zi, Oniga și-a găsit ușa vopsită pe dinafară cu o culoare galbenă. Mirat, a bătut la ușa pictorului:

— Ce s-a întîmplat, maestre? Cine mi-a vopsit ușa?

— Eu! a răspuns smintitul, cu vădită mîndrie. Ieri noapte a fost muza la mine. Am avut o inspirație și,

iertați-mă, nu m-am putut reține. De altfel, am aflat că s-a dat ordin să se vopsească toate ușile. Eu cred că comuniștii nu sînt oameni răi. Această dispoziție nu poate să displacă nimănui. Uitați-vă! a arătat spre ușă. E un crom-gelb veritabil.

În altă zi l-a așteptat pe Oniga pe coridor. A scos din buzunar o scrisoare împăturită și a cerut iertare pentru necuviința lui.

— Am citit această scrisoare adresată dumneavoastră. Dar nu sînt de vină. Stăteam în bucătărie și mă gîndeam. Mă gîndeam la un tablou de mari proporții, cînd pe sub ușă apare la început un colț alb de hîrtie, apoi o foaie întreagă. Eram convins că e pentru mine. De patru zile așteptam o scrisoare de la cineva. Sar la ușă și o deschid, să surprind muza. Nu era ea. Era un om slab, scheletic, cu un neg mare pe bărbie. Vreau să-i mulțumesc pentru scrisoare, dar el dă buzna pe scări. Mi-a părut foarte rău. I-aș fi făcut cu plăcere un portret... Mă întorc și iau scrisoarea. O citesc. Poftim. Vă avertizează că sînteți în mare pericol. Dacă vreți, vă puteți ascunde la mine.

Oniga străbătu cele cîteva rînduri scrise cu stîngăcie și se încruntă: „Un bun prieten" îl încredința că dacă nu va pleca de bună voie de pe șantier, va fi dus cu mașina la morgă.

— Aveți noroc de prieteni buni, mai zise pictorul.

Dar Oniga nu-l mai ascultă. Intră în casă și puse scrisoarea într-un sertar. Nu era prima scrisoare de amenințare pe care o primea. Totuși, aducătorul acesteia era primul care putea fi identificat, bineînțeles dacă s-ar fi putut pune preț pe cele spuse de zugrav. Dar descrierile pictorului erau la fel de exacte ca și părerile lui. Odată, vorbind despre portăreasă, o femeie de vreo cincizeci de ani, cu fața trasă de griji, o asemănase cu Greta Garbo.

Povestea cu scrisoarea se petrecuse în urmă cu cîteva zile. De atunci Oniga venea în fiecare seară acasă să vadă dacă nu-i sosise încă o epistolă. Dacă la pri-

ma scrisoare iscălită „un bun prieten" avusese unele temeri, cea de a douăzeci şi cincea îl găsi cu totul indiferent. Adică nu cu totul, pentru că scrisorile însemnau că lucrul de care se apucase acum îi îngrijorează pe duşmani. Deci făcea o treabă bună. Asta era barometrul care indica cel mai bine importanţa fabricării strungurilor. Muncea şi mai înfocat. Cu toate astea, greutăţile se năşteau parcă din pământ. Dacă ar fi fost probleme de uzină, de producţie, nu s-ar fi speriat de ele. In asemenea probleme avea o experienţă de cîţiva ani, putea să vadă lucrurile de sus, nu se pierdea în mărunţişuri, în munci lăturalnice. Şantierul însă era ceva cu totul nou. Luptînd pentru obţinerea unui vagon de ciment, îşi dădea seama că rămăsese fără muncitori pentru terasament sau că din lipsă de combustibil maşinile stăteau. Asta îl supăra. Totuşi avea o mare satisfacţie: inginerul Ardeleanu. La început se temuse că bătrînul va fi refractar la această muncă dezlînată. Se înşelase: Ardeleanu apărea în fiecare dimineaţă agitat, îl căuta, se certau pentru cine ştie ce fleacuri, dar asta însemna că bătrînul participă cu pasiune la lucrări, nu e numai un simplu funcţionar, un spectator.

După ce se convinse că nu-i sosise nici o corespondenţă, Oniga coborî scările şi ieşi în stradă. Porni spre şantier. Incercă să se gîndească la cele ce avea de făcut a doua zi, dar imaginea locuinţei, care-i stăruia în faţa ochilor, îi strecură pe nesimţite în suflet o uşoară nemulţumire. „Tot singur să stau, şi încă într-o asemenea locuinţă?" Singurătatea îl biruia uneori.

Ştiind că peste ani, cînd nu va mai putea face faţă muncilor şi va ieşi, cinstit, la penisie, o să rămînă singur, izolat, fără familie, se simţea obosit, vinovat.

Noaptea se lăsase de mult cînd ajunse pe şantier. Schimbă o vorbă cu paznicul, apoi se îndreptă spre baraca principală, unde în fiecare noapte i se reţinea un pat. In apropierea stivelor de scînduri descoperi un ochi de jar. „Uite-al dracului, cineva fumează în apropierea scîndurilor". Porni într-acolo.

— Cine eşti, mă ?
— Brad Gheorghe.
— Ce faci aici ?
— Stau.

Ajuns aproape, Oniga aprinse un chibrit să-l vadă pe cel care vorbise. Îl recunoscu : era ţărănoiul cel înalt, angajat cu cîteva săptămîni în urmă.

— Stinge ţigara ! Dacă te mai prind fumînd lîngă scînduri... Brad mai trase un fum, apoi zdrobi mucul sub talpa bocancului.

— De ce nu dormi ?
— Nu mi-e somn.

Nici Oniga nu simţea nevoia somnului. Se aşeză lîngă ţăran, privind îngîndurat întunericul. Tăcea. Moţul îl lăsa cu ale lui ; se foi un timp pînă ce se potrivi comod, apoi îşi lăsă capul pe spate, rezemîndu-se de scînduri. Într-un tîrziu întrebă :

— E trecut de miezul nopţii ?
— Da.

— Na, atunci încep să se stingă stelele. Dumneata cunoşti Ursa mare?

— Nu, mărturisi Oniga.

— Uite-o colo — îi arătă Brad, ridicînd braţul spre o parte a cerului. Cînd eram copil...

— Copil ? rîse Oniga. Da' acum cîţi ani ai ?

— Nouăsprezece. Îs om, de zece ani îs om. Pînă la nouă ani am fost copil, că de la al zecelea mi-am cîştigat singur pita... Continuă fraza întreruptă : Cînd eram copil, bunicu' m-o învăţat să citesc stelele.

Oniga se întoarse spre el să-i vadă obrazul, dar era prea întuneric. Îşi sprijini coatele pe genunchi şi întrebă :

— Îţi place munca pe şantier ?
— Nu.

— Atunci de ce ai venit aici ? se încruntă Oniga. Totuşi nu era supărat pe moţoganul de lîngă el.

— Mi-o fost foame.

Brad vorbea monoton, ca şi cum ar fi povestit de Ursa mare sau de cine ştie ce lucru obişnuit.

Vîntul răcoros întări şi mai mult izul înţepător al răşinii.

— Miroase a pădure, spuse după un timp Brad. La noi, în Haţeg, acum ies lupii. Îs deştepte fiarele. Răşina le îneacă duhoarea; nici cîinii nu le mai simt.

„Şi eu am trecut pe lîngă el fără să-l iau în seamă", se dojeni Oniga. Vru să-i întoarcă pilda, cum că la fel e şi pe şantier: se îmbracă toţi în doc de nu mai recunoşti duşmanul — dar n-avu timp. Brad îl întrebă:

— Dumneata de ce nu te culci?

— Nici mie nu mi-e somn.

— Şi ce-ţi spune muierea?

— N-am.

— Atunci nici copii n-ai, bag samă. Hei, hei...rău îi fără muiere. La primăvară, cînd s-o începe ciubăritul, mă însor.

Printre nori apăru o jumătate de lună palidă, dar destul de luminoasă ca Brad să-şi recunoască vecinul.

— Aha! dumneata eşti de la partid, zise şi se ridică în picioare. Te cunosc. Eşti Oniga.

Mai stătură un timp de vorbă, apoi Brad porni spre baracă. Oniga privi lung în urma lui şi-l cuprinse o bucurie ciudată.

CAPITOLUL IV

1

Vechea fabrică a lui Conrad, „Ianto", sau „Fabrica de clopote", cum se mai numea, fusese pe vremuri cea mai vestită turnătorie din localitate. Faima ei trecuse chiar şi peste graniţele oraşului şi-şi cucerise un renume de neasemuit : nu era biserică prin împrejurimi, înfiinţată după înălţarea fabricii, care să nu-şi cheme credincioşii la vecernie cu sunetele clopotelor lui „Ianto". Numele fabricii, adînc încrustat în bronzul clopotelor, asigura pe slujitorii altarului de cele „trei sute de vibraţii ale sunetului", garantate de însuşi Conard în actele de vînzare. Tot în actele de vînzare erau trecute asigurări despre pătrunderea „celor trei sute de vibraţii" în cele mai adînci cute ale sufletelor drept-credincioşilor. Dar nu numai pentru acest motiv era vestită fabrica „Ianto". Tot cu numele ei îşi speriau părinţii copiii chiulangii, care nu se hotărau să se pună cu burta pe carte :

— Te dau ucenic la fabrica de clopote, derbedeule !... Auzi ?... Numai să te pună aghiuţă să nu înveţi bine !...

Singur gîndul la fabrica de clopote îi înspăimînta pe bieţii copii şi în acelaşi timp pe părinţii care îi ameninţau : oare cine ar fi vrut să-şi vadă copilul între pereţii înnegriţi şi întunecaţi ai fabricii „Ianto", ale cărei clădiri semănau cu hruba unui castel din Evul Mediu ?

Cînd Pavel Cuc călcă pentru prima dată pragul turnătoriei, trebui să umble cu mîinile întinse ca să nu se lovească de ceva. Singura fereastră, care servea şi pentru aerisire, şi pentru luminat, era o gaură mică, fără geam, în peretele principal, undeva sus, în apropierea tavanului, prin care chiar raza puternică de iunie părea o dîră neputincioasă, palidă. Umezeala pămîntului negru, lipicios, pătrundea pînă în măduva oaselor : turnătorii reumatici, tuşind sec, a oftică, erau termometre vii. Cum de ajunsese Pavel Cuc tocmai aici ?... Acum, după ani de zile, prima zi de lucru în atelier a dispărut aproape cu totul din amintirile lui. Mai ştie doar atît : că maică-sa îl certase pentru că nu se dusese la fabrica de vagoane — acolo ar fi fost în apropierea lui taică-său şi poate, datorită prestigiului de care se bucura bătrînul Cuc, ar fi avut şi el puţină protecţie. Dar, pe de altă parte, taică-său se bucurase de alegerea pe care o făcuse Pavel; după părerea lui, băiatul nu era în stare să ajungă muncitor bun la strung sau la oricare altă maşină. Pe cînd aşa, la turnătorie, nu se cerea o pricepere din cale afară de neobişnuită. Totuşi, în primele zile îl dăscăli :

— Numai să te porţi cu cinste şi să nu uiţi că pe taică-tău îl ştie întreg oraşul, auzi ? Să nu mă faci de ruşine !

În noaptea cînd se hotărî definitv să intre la „Ianto", Pavel auzise prin somn cearta dintre părinţi, care nu se isprăvise decît în zori.

— Eşti un om fără inimă, îi spusese maică-sa bătrînului. Te gîndeşti numai la tine. De copil, ce-ţi pasă !... Tu habar n-ai cît m-am chinuit să-l cresc, ca acum să-l văd la clopote !... Mai bine omoară-l dintr-o dată, decît să se chinuie acolo. Vrei să ajungă ca Anghel ? Ofticos ?

După primele săptămîni, şi Pavel începu să fie nemulţumit de alegerea pe care-o făcuse. Acum nu mai visa şuvoaiele de foc, scînteierile oţelului şi nici mirosul fierului încins. Ar fi dorit să fie într-o hală lu-

minoasă, largă şi bine aerisită, ca cele de la fabrica de vagoane. Era însă prea tîrziu ca să mai dea îndărăt. Numai Marei îi mărturisi cît îi e de greu.

Aşa s-au scurs primii doi ani. Apoi, în urma introducerii contractului colectiv, Conrad fu nevoit să spargă două ziduri la turnătorie şi să deschidă în ele două ferestre mari. La cel de al doilea contract, se instalară o macara de mînă şi un ventilator la serviciile căruia renunţaseră chiar după primele zile, întrucît acesta răscolea numai praful, iar aerul rămînea tot stătut, umed.

Aici învăţase Pavel meseria. Şi o învăţase aşa cum nu s-ar fi aşteptat nimeni. Mai cu seamă de cînd comenzile de clopote scăzuseră şi în locul lor, în cadrul comenzilor de stat, începuseră să toarne piese fine, neferoase.

După naţionalizare, fabrica de clopote îşi schimbase cu totul înfăţişarea. Se instalaseră pînă şi duşuri cu apă caldă — muncitorii nu mai păräseau uzina ca nişte hornari. Asta îl mulţumi pe Pavel. Numai că această mulţumire nu dură mult : nu se ştie de unde, se zvoni că întreprinderea va fi comasată cu alte patru şi că toate la un loc vor face o fabrică mare, „Victoria", care va construi sutrunguri. Se mai zvoni şi că la fabrica cea nouă vor lucra toţi, afară de turnători, care, nu se ştie din ce motive, vor fi vărsaţi în altă parte, probabil la Craiova. Pavel, secretarul U.T.M.-ului pe fabrică, se împotrivi din răsputeri acestor zvonuri. Cu toate acestea, o nelinşte lăuntrică punea tot mai mult stăpînire pe el. Ridică problema la regionala U.T.M. :

— E drept că după comasare vom fi repartizaţi la Craiova ?

— Dar asta cine ţi-a mai spus-o ? întrebă mirat Dobre, secretarul regionalei U.T.M., un băiat înalt, brunet, cu faţa osoasă.

Pavel nu ştiu ce să-i răspundă. Îi fu ciudă că nu-şi chibzuise răspunsul. I-ar fi părut mai bine

dacă Dobre l-ar fi criticat aspru, ca să se învețe minte, să nu-i mai umble gura și cînd trebuie, și cînd nu trebuie.

— Ai dreptate tovarășe Dobre, mă iau după vorbe, ca o babă...

— Ei, nu, astea nu-s numai vorbe... E drept că fabrica va fi comasată la „Victoria", dar nu e drept că turnătorii vor fi repartizați prin alte orașe. Dar chiar dacă ar fi așa, problema nu se pune în felul în care ai pus-o tu. Înțelegi, tovarășe Cuc? Mai ales că de la tine noi așteptăm mai mult...

Nici nu știu cum să iasă mai degrabă de la regională. Na! Asta-i mai lipsea!

2

Aproape de casă, pe strada Dragoș Vodă, Pavel se întîlni cu Elena Matcău. Elena avea ochii mici, albaștri, și era îmbrăcată cu o blană roasă, de vulpe, moștenită de la maică-sa. Vorbea repede și spunea o mulțime de nimicuri. Asta era părerea lui Pavel, bineînțeles acum, în ultima vreme, pentru că altădată, cînd lucra și ea la fabrica „Ianto" ca dactilografă, Pavel o asculta cu nesaț, nu odată îmbătîndu-se, chiar, de vorbele ei fără șir.

Pavel îi întinse mîna. Ea zîmbi larg. Cele două cute din colțul gurii se adînciră, iar pistruii de pe nas părură mai aprinși ca altădată.

— Mă aștepți de mult?

— Da, Pavla...

— Te-am rugat să nu-mi spui așa...

— Vrei din nou să te cerți?

— Nu vreau să mă cert... dar știi că nu-mi place să-mi spui Pavla.

O luă de braț și porniră spre casă.

— Ai găsit ceva? o întrebă după un timp.

— Nu. N-am găsit nimic... La Sovromtransport mi-au spus să mă duc peste vreo două săptămîni. Aşteaptă să li se aprobe schema cea nouă şi poate atunci...

— N-ar trebui să aştepţi.

— Păi nu aştept. Mîine mai am o adresă... Dar mi se pare că acolo se cere şi limba germană. La librăria „Cartea de aur"...

— Nu aşa. Eu mă gîndeam la fabrică...

Elena nu-i răspunse. Un timp merseră tăcuţi, ascultînd ecoul pe care paşii lor îl stîrnea în zidurile de peste drum, apoi urmăriră o maşină de pompieri, care trecu prin dreptul lor în viteză mare. Cînd întîlni privirile lui Pavel, Elena zîmbi şi se opri locului. Apoi făcu un pas spre el. Pavel, stînjenit, privi în jur să vadă dacă sînt singuri. Strada era pustie. Mecanic, o cuprinse de umeri şi o sărută pe frunte. Ea întrebă ceva, dar Pavel nu-i răspunse. N-avea ce să-i spună. Dorea să ajungă cît mai repede în faţa casei ei. Mai demult, drumul acesta de la colţul străzii Dragoş Vodă şi pînă în faţa casei galbene, unde locuia ea, i se părea scurt, prea scurt, aproape cît un singur pas. De aceea pe atunci mergea încet, se oprea des şi, ciudat, niciodată nu-i lipsea răspunsul la întrebările ei. Vorbeau mult... dar despre ce vorbeau în fond? De multe ori Pavel nici pînă acasă nu-şi mai aducea aminte. Dar pe vremea aceea important era faptul că erau împreună. Şi era atît de fericit pe atunci, încît abia îşi mai încăpea în piele. Intr-o seară, tatăl său nu răbdă să nu-l întrebe:

— Ce-i cu tine, Pavele, parcă ai fi cîştigat la loto, radiezi ca un arc voltaic... Ce s-a întîmplat?

— Peste două săptămîni plec în concediu, la mare...

— Merge şi Elena? întrebă răutăcioasă Mara. Merge?...

Acum nu mai putea decît să zîmbească, amintindu-şi de toate astea.

Ajunseră în faţa casei galbene.

— Să te aştept şi mîine?

— Mîine nu, mîine am şedinţă de producţie... Stau pînă la opt.

— Atunci am să te aştept la opt... Noapte bună, Pavla...

Pavel rămase locului pînă ce paşii ei se pierdură sub coridorul întunecat; abia atunci scoase o ţigară şi porni spre casă.

Strada Dragoş Vodă nu se deosebea cu nimic de celelalte străzi din cartier. Atîta doar că era mai lungă şi dădea drept în digul Mureşului, în apropierea fabricii de zahăr, acolo unde sălciile scorburoase înlocuiau gardul de scîndură vopsită. Muncitorii care veneau dinspre Aradul Nou nu mai ocoleau clădirile îngrădite, ci coborau pe digul înclinat, pînă în apropierea apei, şi se strecurau printre sălcii în incinta fabricii. Tot pe aici intrau şi copiii de pe Dragoş Vodă, în zilele cînd se arunca melasa. Cîte unii veneau cu vadra sau cu ligheanul, şi-l umpleau cu zgura îmbibată cu suc negricios, pentru ca apoi, acasă, să-l stoarcă. Zeama dulce, greţoasă, asemănătoare cu mierea, era turnată în sticle mici de „Diana", cu gît lung, legat cu pînză albă. Cîte o uiagă de zeamă valora de la cinci la zece bile, un creion neînceput sau doi nasturi mari. Pavel îşi aduse aminte de toate astea şi zîmbi. Acum, din iniţiativa comitetului sindical, melasa nu se mai arunca: era adunată în lăzi mari, căptuşite cu tablă, şi transportată cine ştie unde. Nici muncitorii de la Aradul Nou nu se mai puteau strecura pe lîngă sălcii: acolo fuseseră trase, pînă aproape de apă, sîrme ghimpate.

Casa din colţ, a lui Pollak, neterminată, cu ferestrele de scînduri, lovită de o bombă în timpul războiului, îşi căsca rana mare spre stradă; aici se jucau acum copiii de-a v-aţi ascunselea. Şi el se jucase pe vremuri aici, numai că pe atunci Pollak, care avea băcănia peste drum, îi gonea sau trimi-

tea ucenicii să toarne apă fiartă peste ei. Fiii lui gemeni, Traian și Decebal, mereu spălați și pieptănați, stăteau pe treptele băcăniei. Cîți ani sînt de atunci ? Nu îi socoti : aruncă țigara și avu un sentiment ciudat, necunoscut pînă atunci, de maturitate. Cum de și-a adus aminte de ei ? Zîmbi : iarna tot cu copiii lui Pollak se dădea cu sania pe digul Mureșului. Dacă le suia sania de două ori la deal, îl lăsau să coboare o dată. Într-o zi își întrebase părinții :

— De ce băieții lui Pollak au două sănii și eu nu am niciuna ?

Tatăl său îi dăduse o palmă. De ce l-a pălmuit atunci ?... Ar trebui să-l întrebe odată...

Copilăria lui Pavel Cuc n-avusese nimic deosebit față de copilăria celor de o seamă cu el. Școala nu-i plăcea decît iarna ; iarna se făcea foc în sălile de cursuri și, o dată pe săptămînă, sîmbăta, elevii primeau de la societatea „Femeile creștine" cîte un pahar cu lapte pasteurizat. De obicei, tatăl lui Pavel șoma cîte șase luni pe an. Atunci bătrînul se ducea dis-de-dimineață la colțul străzii Independenței și aștepta să fie angajat cu ziua. Din cînd în cînd, iarna, se întorcea acasă cu cîte un butuc sub braț ; asta însemna că avea și bani. Bani cîștiga și Pavel. Dimineața, înainte de școală, împingea pînă în fața bisericii catolice căruciorul unui olog, pentru ca după cursuri să-l împingă înapoi. Pentru munca aceasta primea cîte cinci lei pe zi, cu care cumpăra un kilogram de pîine neagră.

În vremea aceea locuiau în apropierea gării, într-o casă dărăpănată, cu zidurile înnegrite de fumul locomotivelor. Pavel a aflat despre moartea bunicului său tocmai cînd se întorcea de la depou, unde descărcase cărbuni. N-a plîns ; se întrebase numai cine va dormi în patul bătrînului, el sau soră-sa, Mara, care era slabă de credeai că nu mai apucă primăvara. Ea moștenise patul și Pavel s-a

dus a doua zi la lucru cu aceeaşi indiferenţă ca şi pînă atunci.

Cînd deschise portiţa, un zvon de voci înfundate îl făcu să se oprească locului. Lîngă liliacul golit de frunze, cu ramuri subţiri ca nişte degete, o zări pe Mara. Stătea cu spatele spre poartă. În faţa ei, Mircea Rotaru. „Adică tot se mai întîlneşte cu el". De cîte ori îl vedea pe Mircea sau numai se gîndea la el, la părul lui negru, vîlvoi, îl apuca ciuda.

— Mara!

Mara tresări. Tresări şi Mircea şi făcu un pas înainte.

— Du-te în casă! mai spuse Pavel şi se uită drept în ochii Marei.

— Nu mă duc!

Mircea o privi cu ochi rugători. Spuse încet, abia perceptibil:

— Du-te, Mara.

Ruşinată, cu capul plecat, Mara porni spre uşa bucătăriei condusă de privirile celor doi. Mircea se apropie de poartă, dar Pavel îi tăie calea:

— Să nu te mai prind aici...

Mircea simţi că ar trebui să se repeadă la el, să-l zdrobească în pumni sau să-l scuipe măcar. Se stăpîni cu greu, zîmbi şi spuse ironic:

— Cum doriţi, tovarăşe Cuc.

Apoi îl împinse la o parte cu cotul şi ieşi în stradă. Porni încet spre Mureş, fluierînd ca să pară nepăsător.

Pavel intră în casă fără să salute.

Tatăl său era în bucătărie, îşi înmuia bătăturile în lighean şi citea ziarul. Îi plăcea nespus de mult să stea aşa. Îi plăcea, de asemenea, ca nevastă-sa să stea aplecată deasupra plitelor şi el s-o întrebe din cînd în cînd: „Gata?", Mara să-şi facă lecţiile, iar cu Pavel să discute politică. De Pavel, de altfel, era tare mîndru: îl socotea copt şi om de viitor.

— Unde ai fost pînă acum?

— La U.T.M. Am avut o şedinţă.

Mara stătea pe un scăunel lîngă sobă, cu privirile plecate în pămînt. Bătrînul nu termină cititul ziarului decît după cină. Atunci împături ceremonios foile şi le puse într-un sertar.

— Tată, zise deodată Pavel şi se apropie de el. Ţi-aduci aminte, eram încă la şcoală. Pe vremea cînd Pollak avea băcănia din colţ, te-am întrebat odată de ce copiii lui au două sănii şi eu nu am niciuna, iar tu mi-ai dat o palmă...

— O palmă ?... Hm... Ştii că n-a fost un răspuns marxist, făcu bătrînul şi începu să rîdă.

Pavel nu era mulţumit nici cu acest răspuns. Acum întrebarea care îl rodea mai mult, îl făcu să se simtă stingher. Încă de cînd era mic îşi socotea părinţii mai presus de ceilalţi oameni. Toate relele le vedea numai în vecini. Cînd îşi dăduse seama că părinţii lui se ceartă la fel ca şi vecinii, că au griji mărunte şi cumpără de la Pollak tot pe datorie, că şi tatăl său se îmbată uneori şi înjură, rămăsese descumpănit. Pe urmă, faptul că se născuse la fel ca ceilalţi copii, că ar fi putut să se nască cu un an mai devreme sau cu un an mai tîrziu, îi zdrobise toată mîndria. „Asta să fiu eu ?“ se întreba şi-i era ciudă că nu-şi putea răspunde. Abia în timpul uceniciei găsise rostul : lucrurile mari nu se primesc, ci se fac. Dar ce ar trebui să facă ? În ziua cînd îl primiseră în U.T.M. păşise iar mîndru, căutînd la trecători să vadă dacă ei îşi dau seama că Pavel Cuc nu mai este Pavel Cuc cel de ieri. Da, trecătorii şi-au dat seama de asta : îl urmăreau cu privirile. Călca ţanţos, era imposibil să nu întorci capul după el... Dar marea bucurie şi încredere în el şi-o regăsise abia după ce terminase prima piesă ce-i fusese încredinţată. De bună seamă, dacă atunci ar fi avut bani, s-ar fi dus pînă la Pecica să audă bătînd clopotul şlefuit de el. Mai tîrziu descoperise un lucru şi mai mare : grupa mobilizată de el curăţase curtea fabricii într-o singură după-amiază.

Își dădea seama că descoperise o forță mai puternică decît mașina cu aburi sau chiar electricitatea. Acasă, în caietele furate de la Mara, calcula lucrările care s-ar putea face cu această nouă forță descoperită de el. Cam așa arătau socotelile: în Arad locuiesc 100.000 de oameni. Dacă fiecare ar duce numai două roabe de pămînt pe zi, s-ar putea îndigui Mureșul în așa fel ca să fie navigabil. De două ori 100.000 de roabe de pămînt sînt 200.000 roabe de pămînt. Un munte întreg. Tatăl său însă îi frînse elanul. Îi arătă că din 100.000 de oameni, 20.000 sînt copii și alți 20.000 sînt bătrîni. Iar din 60.000 unii lucrează după-masă, iar alții noaptea. Apoi găsi și el o serie de motive care ar fi împiedicat mobilizarea tuturor oamenilor din Arad. De unde să procuri atîtea roabe?... În cele din urmă se mulțumise să-și mobilizeze grupa și se bucura dacă nu lipsea nici un tînăr.

— La ce te gîndești?

— La nimic, tată, mi-e somn! și se duse să se culce.

3

În birt nu erau decît doi oameni: unul în fața tejghelei, celălalt în spatele ei. Primul, Mircea Rotaru, stătea rezemat de bordajul de tinichea al barului. În fața lui, într-un pahar mare licărea un vin sîngeriu, neîndoit cu apă. Celălalt, Wilbrecht — patronul — un om îndesat, cu părul tuns scurt, nemțește, număra nestînjenit banii. Ceasul din perete, cu cifre gotice, indica ora închiderii. Din cînd în cînd ușa mascată din spatele tejghelei se deschidea și în prag apărea nevasta cîrciumarului, o femeie grasă, cu părul blond, oxigenat.

— Mergem?

Dacă totuși Wilbrecht nu închidea, asta se datora faptului că acceleratul de Oradea avea douăzeci de

minute întîrziere şi cîrciumarul, optimist incurabil, nu voia să scape clienţii care ar fi putut să sosească cu acest ultim tren. Altminteri, pentru consumaţia tînărului din faţa lui nu merita să-şi piardă timpul. Încă de cînd îi călcase Mircea pragul, cu o oră în urmă, Wilbrecht prevăzuse cantitatea de vin pe care o va consuma: maximum un kilogram. Se înşelase însă: abia după o jumătate Mircea se uita cruciş şi vorbea aiurea. Dacă totuşi nu-l dăduse afară pe uşă, asta se datora faptului că tînărul se arăta a fi un client serios: tăcut şi trist. De altfel Wilbrecht, în timpul său liber, se ocupa şi cu filozofia. Se considera chiar un cunoscător al oamenilor, al tainelor sufletului. Acum însă era prea ocupat cu numărătoarea banilor, ca să-şi poată studia clientul. Abia cînd acesta ridică ochii spre el, îl luă mai bine în seamă: i se păru cunoscut. Dar cum niciodată nu se lăsa condus de sentimente, îl întrebă sec:

— Încă o juma?

— Da.

Cu gîndul la bani, la socoteli, Wilbrecht măsură vinul cu dărnicie. Mircea apucă sticla de gît şi se duse la masa din fundul încăperii, lîngă o fereastră. Goli primul pahar dintr-o sorbitură, apoi se scutură ca şi cînd ar fi avut friguri şi-şi aprinse o ţigară. Vinul nerărit, greoi, avea un iz amărui. Îşi mai turnă un pahar. „Cel puţin un pumn să-i fi dat lui Pavel". Acum de bună seamă că Mara îl crede fricos, laş. Îi era ciudă. Ar trebui să meargă la Pavel, să-l cheme afară şi să-i ardă un pumn. Niciodată nu dorise atît de mult să se bată ca acum. Strînse pumnii cu putere şi-şi rezemă fruntea de masă. Îi păru rău că nu-l cîrpise atunci, imediat, pe loc. Se suci pe scaun, ridică fruntea şi se resemnă. Toată frămîntarea i se păru zadarnică. Ca totdeauna, şi acum ştia, după consumarea faptului, ce ar fi trebuit să facă. De ce dracu' nu judecă la timp, de ce dracu' se pripeşte mereu? Parcă atunci, la Bucureşti, cînd şi-a cerut transferul la Arad, cum făcuse? Mai bine ar fi rămas acolo. Ar fi făcut

mai multă carte și pe lîngă toate astea ar fi fost în Capitală, nu aici, în acest colț ascuns al țării, între provinciali cu tradiții, proști și mărginiți, putrezind prin cîrciumi infecte. Roti privirile: pereții scorojiți abia suportau afișele prinse cu pioneze: *„Creditul se refuză", „Dacă bei, mori, dacă nu bei, mori, de ce să nu bei?"* Din tavan atîrna un candelabru cu trei brațe (al patrulea era rupt); în juru-i roiau muștele. De altfel, tot inventarul acestui restaurant, „La ceferistul vesel", era pătat de muște. Cu cine merita să legi o conversație aici sau oriunde în acest oraș conservator? Cu mătușa Anghelina?... Da, despre poker, despre toaleta doamnei Abrudan, despre rochiile de nylon care se poartă de doi ani la Paris, despre veștile transmise la radio Londra și New-York, sau despre ultimul discurs al lui Truman. Toate astea însă nu-l interesau. Cu cine altcineva ar fi putut sta de vorbă? Cu prietenele mătușii Anghelina, cu doamna Virginica sau cu doamna colonel? Subiectele ar fi fost aceleași. Își dădu seama că nu are nici un prieten căruia să-i poată spune păsurile lui. Își aduse aminte de Mara. Da, ea era singurul om din acest oraș cu care merita să-și piardă timpul. Dar nici ea nu l-ar fi putut înțelege întru totul. Pentru că ea, după părerea lui Mircea, nu era decît o fată cuminte, o copilă. Cu ea putea să petreacă o oră, două, să discute un film, o carte, o piesă de teatru. Atîta tot. „Totuși, Mara înseamnă mai mult decît un prieten oarecare cu care discut literatura" — își mărturisi Mircea, după ce-și mai turnă vin în pahar. Ea era prezentă și în visele pe care le făurea în gînd. Numai că ea îi apărea totdeauna în hăinuțele ei simple, de școlăriță. Mircea ar fi vrut s-o vadă și pe ea îmbrăcată în mătăsuri, frivolă, să semene cu femeia aceea pe care o văzuse zilele trecute pe Corso. Aia era femeie! Ar fi făcut cinste și Capitalei. Mircea venise tocmai de la școală și se oprise în fața Catedralei, să se uite la trecători. Atunci a apărut ea dintr-un magazin de mărunțișuri. Era înaltă; sub taiorul cafeniu i se întrezăreau umerii

rotunzi, sînii mici, ieşiţi înainte, coapsele pline. Păşea mărunt, graţios. Părul blond, tăiat scurt, abia se vedea de sub pălăria aruncată parcă în vîrful capului. Faţa ei, deşi era lunguiaţă, părea copilăroasă, naivă, datorită ochilor verzi, vii, şi buzelor mici date cu ruj aproape liliachiu. Toată lumea s-a întors după ea... In clipa aceea, Mircea ar fi dat cinci ani din viaţă ca s-o poată lua de braţ şi să se plimbe de două ori cu ea pe Corso, să crape tot Aradul de ciudă.

Wilbrecht îşi termină socotelile. Închise grijuliu casa de bani, apoi îşi propti coatele pe tejghea. Mircea se scotoci în buzunare după bani, să facă plata, dar nu găsi decît mărunţiş. Il trecu un fior de spaimă ; pe urmă îşi aduse aminte că-şi pusese banii în buzunarul paltonului. Vru să se ridice, dar nu reuşi. Picioarele îi erau grele, ţepene, parcă bătute în cuie. „M-am îmbătat", îşi spuse şi începu să rîdă. In clipa aceea uşa se deschise şi în prag apăru o femeie înaltă, blondă, îmbrăcată într-un taior cafeniu. Semăna mult cu femeia pe care o văzuse pe Corso. O privi cu mai multă atenţie : era chiar ea ! O recunoscu după zîmbetul nevinovat şi după arcuirea sprîncenelor.

— Nu-i nimeni ? întrebă ea cu o voce plăcută, uitîndu-se împrejur.

Wilbrecht nici nu se întoarse spre ea. Făcu un semn cu mîna, care putea să însemne la fel de bine „nu este" ori „du-te de aici, vezi-ţi de treabă".

Femeia, vădit supărată, ieşi trîntind uşa. Mircea se ridică greoi, luă banii din buzunarul paltonului şi plăti consumaţia. Cîrciumarul luă banii şi în timp ce-i număra se uită cu disperare la ceas.

Mircea îi încurcă număratul :

— Vă rog, nu vă supăraţi... vreau să întreb... doamna care a fost adineauri, care s-a uitat înăuntru... ştiţi, aceea blondă... cine este doamna ?

— O cocotă, îi răspunse supărat Wilbrecht.

— Adică, vreţi să spuneţi că... făcu Mircea şi deodată tăcu. Abia acum pricepu răspunsul. Ziceţi

că dînsa este ceea ce ați spus dumneavoastră ?... Vă rog, nu vă supărați... Bună seara.

Ieși în stradă. Beat, începu să vorbească de unul singur. „Toată lumea minte. Și doamna cu părul blond, și cîrciumarul, și Pavel". Mai supărat în clipa aceea era totuși pe Wilbrecht. Îi spulberase o iluzie pentru care i se păruse că merită să trăiești. Desigur, cîrciumarul a mințit! Doamna cu părul blond nu putea fi cocotă, era mult prea frumoasă pentru o asemenea meserie. Vru să se întoarcă să-i ceară socoteală lui Wilbrecht, dar acesta trăgea tocmai atunci obloanul de la ușă, ajutat de nevastă-sa. „Iar m-am trezit prea tîrziu".

Începu să cînte „Ecaterino, vedea-te-aș moartă", bucurîndu-se prosteşte că-și aude vocea.

Aproape de casă se așeză pe o bancă de la marginea trotuarului, privind la început indiferent, apoi tot mai preocupat, perdeaua de firme ce se legănau deasupra intrărilor prăvăliilor: „Tocuri rezervoare, la Costel", „Vin, țuică și rachiu", „Blănăria Modoș", „Librăria la Elevul silitor", „Ras, tuns și frezat", „Bodega la Grănicerul", „Debit de tutun", „Mătăsuri Cioroiu"... Și-i închipui pe proprietarii acestor prăvălii citindu-și numele de pe tinichelele vopsite în toate culorile curcubeului. Desigur, la vederea numelui înflorit de un nenorocit de pictor de firme, turbează de fericire. In colțul drept al tablelor descoperi, scrise cu litere mici, și numele zugravilor: „Ciupe", „Szabo", „Anghel și fiii". Uite, uite, fiecare om vrea să se eternizeze, să rămînă în conștiința semenilor săi și după ce pleacă pe lumea cealaltă. Numele lui Ciupe sau al lui Anghel și fiii va putea fi citit și după moartea lor, în plin centru al orașului. In fond, mai mult sau mai puțin adînc, fiecare om intră în istorie. Unii rămîn prin arhivele primăriilor, în acte și registre, alții pe firmele atîrnate deasupra prăvăliilor. Dar sînt unii ale căror nume nu le găsești scrise nici pe firme și nici în arhive, și totuși le cunoaște toată lumea. Pita-

gora, de exemplu. „Ciudat, acest om știa mai puțină matematică decît știu eu, mormăi Mircea. A făcut tabla înmulțirii, și atîta tot... Pentru asta i s-au ridicat pe vremuri statui, iar acum numele lui e pomenit tuturor generațiilor care încep să adune unu cu unu. A rămas în istorie. De fapt e un inventator acest Pitagora. Ceea ce vreau să fiu și eu. Deci și eu aș putea să rămîn în istorie. Acest gînd îl încălzi. Da. Cine nu cunoaște numele inginerului Diesel? Numai că trebuie să ai un nume care să fie demn să rămînă. Diesel! Dacă ar fi inventat motorul un oarecare Popescu, oare motoarele s-ar fi numit „motoare Popescu"? Sau Rotaru, Mircea Rotaru? Cum să faci carieră cu un asemenea nume? Cu asemenea nume nici în literatură nu se poate rezista. Nume ca Eminescu, Coșbuc, mai merg, dar cu ce încredere ai lua în mînă un volum de poezii semnat de Popescu?"

Se ridică și porni spre casă. De la o fereastră atîrna o bucată de sîrmă. Fără să vrea, își înălță privirile spre acoperiș și descoperi fluturînd un alt capăt al sîrmei. „S-a rupt o antenă, constată. Mîine, oamenii se vor mira de ce nu funcționează bine aparatul de radio... Radioul a fost inventat de Popov... Un nume asemănător cu Popescu. Cîți Popovi n-or fi fost în Rusia, și totuși acest nume a răzbătut peste ani, ca o noțiune, înălțîndu-se deasupra lui însuși. Deci teoria cu numele cade și rămîne numai inventia. Dar oare eu am să reușesc?"

În timp ce urcă scările, își aduse aminte de Mara. Îi era rușine că pînă acum a dorit s-o vadă îmbrăcată la fel ca pe femeia cu taiorul cafeniu și să fie frivolă ca ea. „Brrr!... Judec totul după îmbrăcăminte, ca o calfă de frizer..."

Deschise ușa cu grijă, să n-o trezească pe mătușa Anghelina.

În cameră era aer stătut și mirosea a compot de vișine. „Inseamnă că mătușa nici azi n-a făcut curățenie în cameră. Se dezbrăcă repede și se vîrî în

pat, dar nu reuşi să adoarmă. Aprinse lampa de pe noptieră şi întinse mîna după o carte. Nimeri „Poeziile“ lui Goga. Deschise volumul la întîmplare:

Şi cum sub tîmpla mea fierbinte,
O lume veche-mi reînvie,
Nu cîte-au fost îmi vin în minte,
Ci cîte-ar fi putut să fie.

Zvîrli cartea într-un colţ şi stinse lumina.

CAPITOLUL V

1

Chiar necunoscătorii în ale psihologiei ar fi putut aprecia dispoziţia lui Oniga după numărul transporturilor de cărămizi. Dacă soseau mai mult decît cele şase camioane cu care se angajase fabrica de cărămizi din Gai, Oniga era bine dispus, vesel chiar. El nu se pricepea la construcţii: problemele tehnice le lăsa pe seama inginerului constructor Silviu Beniamin. In schimb ştia un lucru: dacă nu întîrzie materialele, zidurile se înalţă şi şantierul merge ca pe roate. Iar dacă lipsesc materialele, n-ai dreptul să-i critici nici pe ingineri, nici pe zidari: nu ei sînt de vină că lucrurile nu merg cum trebuie. Atunci se aşeza la telefon şi vorbea ore întregi cu Otrok — directorul fabricii de cărămizi din Gai — cu preşedintele Sfatului Popular, cu şeful gării, cu magazionerii de la gara-depozit sau cu agenţia Sovromtransportului din localitate. Dacă nu rezolva nimic prin telefon — şi asta se întîmpla destul de des — se urca pe bicicleta curierului şi cutreiera oraşul în lung şi-n lat. Ori de cîte ori îl vedeau cei de la raioanele de partid, dădeau din mîini în semn că „Oniga e iar aici", şi se sileau să-i rezolve nemulţumirile numai ca să nu-l audă din nou vorbind despre „importanţa construcţiilor de la „Victoria".

— Vrei să ne lămureşti, tovarăşe Oniga?

— Da, tovarăşe secretar de raion. E drept că fa-

brica nu va fi în raionul tău, dar ce importanță are acest lucru? Vei fi mîndru că ai contribuit și tu la ridicarea fabricii de strunguri. Fii bun, te rog, și vorbește cu Otrok sau cu organizația de bază de la fabrica de cărămizi, pînă nu mă duc eu la ei și le fac un tărăboi de-o să se ducă pomina...

La fel de agitat era Oniga și pe șantier. Urca schelele, întreba zidarii dacă au mortar, dulgherii dacă au bîrne și dacă sînt bune. În birourile tehnicienilor privea cu evlavie liniile trasate cu tuș de pe planșele de desen; urmărea calculele făcute cu rigla și se interesa la ingineri dacă s-a terminat cutare sau cutare lucru:

— Cu traversele ați întîrziat, tovarăși. Cimentul stă degeaba în gară și voi nici n-ați desenat încă pilonii. Dați-i zor, tovarăși!

Numai de inginerul-șef, Beniamin, nu era mulțumit Oniga. Acesta, ori de cîte ori se întîlnea cu Oniga, plescăia din buze și arăta cu degetul spre cer:

— Uitați-vă, tovarășe Oniga. Mîine iar plouă. O să întîrziem.

Oniga înjura dumnezeii, și în gîndul său, și pe Beniamin.

Beniamin venea pe șantier parcă plictisit, dădea o raită în jurul zidurilor, apoi intra în birouri, arunca cîte o privire pe planșete și plescăia din buze. Atît. De multe ori lui Oniga îi venea să-l ia la o parte și să vorbească cu el, dar se temea că n-o să se poată stăpîni la timp și o să-i spună cine știe ce drăcovenii. Farcaș îi atrăsese atenția că inginerul e tehnician bun deși are „bîzdîcurile" lui, și de aceea trebuie menajat. În gînd, însă, nu era nevoie de menajamente, așa că Oniga îl înjura în gînd pentru fiecare greșeală pentru fiecare întîrziere. Iar în ședințele de producție îi cerea socoteală pe un ton atît de politicos, încît el singur se minuna de o asemenea delicatețe.

— Nu credeți, tovarășe inginer Beniamin, că ar fi trebuit să faceți șopron pentru sacii de ciment?...

— Da, da, răspundea somnoros inginerul. Dar vedeți, asta nu e treaba mea...

Oniga căuta pe acela a cărui treabă era, și-l bește-lea de-i ieșeau fulgii:

— Măi tovarășe, e bunul poporului. Dumnezeii mă-si de ciment! Trebuie să umbli cu el ca și cu o fată mare!... Dumneata ești însurat?

— Nu.

— Foarte prost, tovarășe... De-aia nu știi umbla cu cimentul. Cimentul e ca și o nevastă tînără. Cum n-ai grijă de ea, cum te înșeală. Cimentul la fel: se întărește de parcă ar fi piatră, nu făină mătăsoasă. Ai înțeles? Dacă pînă mîine nu pui sacii sub șopron, apoi... Că e vorba de avutul poporului, e vorba de fabrica de strunguri! Ai înțeles?... Știi cîți bani a costat cimentul ăsta?

Și se scotocea în buzunare după un carnețel unde avea trecută valoarea tuturor materialelor sosite pe șantier.

La început, Ardeleanu, care-l urmărea pas cu pas, se distra pe socoteala lui. Pe urmă, însă, începu să-l prețuiască pentru spiritul său gospodăresc. „De unde are timp acest om să se ocupe de toate mărunțișurile"? Iar faptul că Oniga calcula totul în bani, îi aducea aminte de vechile ședințe de consiliu de administrație de la fabrica de vagoane: și acolo se traducea totul în bani. Mai ales Sternberg, contabilul-șef, care ținea rapoartele de sfîrșit de an, avea un talent deosebit de a calcula în cifre. Muncitorii, zilele de muncă, cîștigul, cursul francului elvețian, renta, dobînzile, pe care le plăteau diferite bănci din Berna, Paris sau Londra, erau enunțate în cifre, sec și totuși cu o nuanță de evlavie. Dar cifrele lui Sternberg erau sume pipăibile, cîștiguri concrete, ale directorilor, pe cînd banii economisiți sau valorile stabilite de Oniga nu erau banii cuiva anume: nu erau ai nimănui. „Sau ai tuturora", cum îi răspunsese odată Oniga. De atunci presimțirea că o să se înțeleagă bine cu Oniga se întărea în fiecare zi.

Oniga n-avea timp pentru astfel de frămîntări filozofice : el era preocupat de ciment, de scînduri, de oameni, de statele de salarii, care — spre necazul lui şi al muncitorilor — întîrziau regulat cu cîte două-trei zile. În ciuda tuturor acestor preocupări, Oniga se simţea singur, în special cînd trebuia să se ducă acasă, cînd îşi aducea aminte de pictor, de camera murdară, de dezordine, de frig. Atunci i se făcea lehamite de toate.

S-a întîmplat ca într-o seară Farcaş să aibă urgent nevoie de Oniga. Se repezi cu maşina la şantier, îl căută peste tot — şi cînd văzu că nu dă de el, ceru de la comitetul de partid adresa lui de acasă. Se căţără pe scările putrede şi în fundul coridorului întunecat fu întîmpinat de pictor. Acesta îl întrebă dacă n-a adus vreo scrisoare pentru Oniga. Din două replici, Farcaş constată că are de-a face cu un nebun, aşa că plecă fără nici un rezultat. A doua zi seara îl chemă pe Oniga la regională :

— Măi Oniga, unde ai fost tu ieri noapte ?

— Pe şantier.

— Te-am căutat peste tot şi nu te-am găsit...

— Eram într-un dormitor.

— De ce nu dormi acasă ?

— Păi, cum să-ţi spun — încercă să zîmbească, Oniga. Apoi îşi încreţi fruntea : Eu nu prea stau bine...

Deşi ştia că dacă au început să-l scarmene pentru locuinţă îl vor face să-şi piardă o sumedenie de zile pentru rezolvarea acestei probleme, în sinea lui era totuşi mulţumit. „Uite, uite, cum se îngrijesc de oameni !“

— Nu că nu stai bine, îi întrerupse Farcaş şirul gîndurilor. Ci dimpotrivă : stai mizerabil. Am vorbit cu vecinul tău.

— E un smintit.

— Nici tu nu eşti mai breaz. Diferenţa e că el se dă de gol, pe cînd tu te ascunzi în mizeria aceea de locuinţă.

— De-ai fi văzut-o pe dinăuntru ! exclamă Oniga,

dar îndată îi păru rău, mai ales că Farcaş nu zîmbea la sforţările lui de a împinge discuţia pe un făgaş hazliu. Adevărul e — adăugă — că stau prost.

In clipa aceea sună telefonul. Farcaş ridică receptorul. Oniga îi urmărea mişcările cu oarecare invidie. „Farcaş are dreptate", constată în sinea lui. Acum îi părea bine că Farcaş l-a chemat să-l scuture. Privi din nou spre Farcaş şi-i văzu profilul proiectat pe perete. Tresări: avu impresia că un moment mai vechi din viaţa lui se repetă. Momentul cînd îl cunoscuse pe Farcaş. La Braşov, la I.A.R., în magazia de proiectile.

Oniga lucra pe atunci la secţia mecanică uşoară. Îşi pregătea de vreo două luni intrarea în magazia de proiectile. Era un lucru greu de realizat. Muncitorii care lucrau acolo erau controlaţi şi supravegheaţi zilnic de comandamentul militar al uzinei. Totuşi pătrunse într-o noapte în magazie chiar sub supravegherea legăturii lui superioare, un soldat din corpul de gardă. Ştia ce avea de făcut: să strice ghiventurile focusurilor pentru a împiedica încărcarea cu exploziv a obuzelor. Lucra de vreo trei sferturi de oră, cînd dintr-un colţ al magaziei se auzi un zgomot ciudat. Oniga se aruncă la pămînt şi-şi ţinu răsuflarea. Zgomotul se repetă ,apoi văzu proiectat pe perete un cap imens. Urmărindu-i mişcările, îşi dădu seama că cel de care se speriase strivea şi el ghiventurile focusurilor. Era Farcaş. Niciunul din ei nu făcu vreun gest de apropiere. Îşi văzură mai departe de treabă. Fiecare minut era preţios. Două săptămîni după aceea s-au întîlnit în beciul siguranţei laolaltă cu alţi zece muncitori bănuiţi de sabotaj. Nici aici nu s-au salutat. Primul la anchetă a intrat Farcaş. „Va şti să tacă?" s-a întrebat atunci Oniga. Farcaş s-a întors de la anchetă pe targă. Tăcuse. Oniga se apropie de el să-i şteargă sîngele de pe faţă, dar Farcaş tocmai atunci îşi revenise şi-l goni cu privirile. Nu l-a mai văzut după aceea decît după eliberare. Farcaş a fost un timp instructor la sat, pe urmă, în campania electorală din

'46, s-a evidențiat, iar după verificări a fost ales în biroul regional. Pînă atunci singura lor activitate comună fusese cea de la Brașov. E drept, în ultima vreme se împrieteniseră, dar niciodată nu aveau timp să discute despre trecutul lor. Desigur, amîndoi își vor spune poveștile și amintirile după ce lucrurile vor merge ca pe roate. Dar lucrurile deocamdată nu mergeau ca pe roate și uneori chiar erau foarte departe de a merge așa.

Farcaș tocmai termina convorbirea telefonică. Se întoarse spre Oniga și-l întrebă, fără nici o introducere:

— Măi Oniga, tu ce viață de familie duci?

Oniga începu să rîdă, apoi cînd văzu fața serioasă a lui Farcaș, răspunse oarecum surprins:

— Nici o viață de familie, tovarășe Farcaș. Trăiesc de unul singur...

— De ce nu te însori?

Oniga nu știa dacă ar trebui să zîmbească ori nu. Plecă capul în pămînt și se simți caraghios.

— Să nu mai vorbim de asta, tovarășe Farcaș. Doar nu-s copil, știu să-mi aranjez viața așa cum trebuie.

Farcaș se rezemă în coate:

— Nu-i așa, tovarășe Oniga.

— Vrei să știi cu cine trăiesc?

— Asta nu mă interesează... Mă interesează că trăiești de unul singur, și, după părerea mea, prost. Ar trebui să te însori.

— Parcă eu îs de însurătoare.

— Da, ești de însurătoare.

Fără să vrea, Oniga se scărpină la ceafă: asta însemna că-i dădea dreptate lui Farcaș.

Plecă de la regională foarte tulburat, și acasă, după ce făcu curățenie, îl scoase și pe pictor din odaie, să rămînă singur cu gîndurile lui. Erau atît de multe, încît se încurcă în ele.

Nu trecu nici o săptămînă și Farcaș îl căută din nou. De astă dată pe șantier. Venise cu niște tre-

buri, dar Oniga ştia că venise şi pentru el. De aceea deschise primul vorba despre situaţia lui.

— Mă mut în curînd.

— Cu asta n-ai rezolvat încă nimic. Am vorbit şi cu nevastă-mea. E femeie foarte deşteaptă. Şi ea e de părere că ar fi bine să te însori.

— Asta-i sarcină de partid?!

Farcaş rîse:

— Nu e sarcină, dar sfat este. Închipuie-ţi, dacă o să fii totdeauna atît de ocupat, n-o să putem discuta niciodată despre soldatul de la Braşov, ştii, legătura noastră superioară, acela care ne-a deschis drumul spre magazia de proiectile. A murit la Caransebeş. Ar fi păcat ca fiii noştri să nu afle nimic despre el, să nu-i cinstească memoria. Dar eu vorbesc în vînt. Tu nu ai copii, Oniga. N-ai cui să vorbeşti de el.

Oniga nu ştiu ce să răspundă; plecă privirile, apoi, invocînd o treabă inexistentă, care nu mai suferea nici o clipă de întîrziere, se depărtă. Voia să uite această convorbire, încerca să nu se gîndească la cele discutate cu Farcaş, dar cuvintele primului-secretar îi stăruiră încă multă vreme în urechi. „Să mă însor? Dar cine m-ar lua?" I se păru atît de caraghioasă propunerea lui Farcaş, încît uită că e vorba de el însuşi şi începu să rîdă de unul singur. Intră, fără nici o pricină, în atelierul de lăcătuşerie şi se pomeni faţă în faţă cu maistrul Crijan. Acesta îi ceru să intervină energic pe lîngă inginerul Ardeleanu, pentru urgentarea terminării paturilor de montare. În timpul discuţiei, Oniga îl întrerupse brusc:

— Măi Crijane, tu eşti însurat?

— Da.

— De cînd?

— De vreo zece ani.

— Spune, şi e bine?

— Ce să fie bine?

— Păi, însurătoarea...

— Cred că şi tu ai bolunzit, Oniga — dădu Crijan dispreţuitor din mîini şi plecă să-l caute singur pe Ardeleanu.

Ar fi fost nesincer din partea lui Oniga să spună că nu s-a gîndit niciodată la însurătoare. E drept, de la o vreme căuta să ocolească orice discuţie în legătură cu această problemă. Realitatea era că în faţa femeilor Oniga avea încă din tinereţe un complex stupid de inferioritate, pe care nu încercase niciodată să şi-l învingă sau să şi-l explice măcar. Prima oară cînd voise să se însoare, prin '34, după ce terminase stagiul militar, acest complex luase proporţii datorită subiectelor de discuţie care-i plăceau lui : salariu, grevă, şomaj... Logodnica, fata unui cizmar, o fiinţă corpolentă, senzuală, îl socotise neîndemînatic şi lipsit de bărbăţie. Puţin timp după aceea, Oniga fusese arestat, iar ea se resemnase, măritîndu-se cu un măcelar. Alte prilejuri de a se însura nu i se mai iviseră, mai ales că Oniga nici nu le căutase. De atunci, în tovărăşia femeilor. Oniga nu se prea simţea acasă : şi în afara activităţii lui, a problemelor de care se ciocnea zilnic, nu găsea nici un subiect demn de a fi dezbătut cu ele.

Faţă de oamenii care se logodeau şi se însurau, nutrea un profund sentiment de admiraţie amestecată cu o uşoară umbră de invidie. Nicicum nu-şi putea închipui despre ce poate discuta o tînără pereche stînd la cinematograf sau pe băncile parcurilor. După părerea lui, discuţia la cinematograf nu putea să nu stînjenească buna desfăşurare a vizionării filmului, iar în ceea ce priveşte şuşotelile prin parcuri... Nu, hotărît, aceste lucruri îl depăşeau!

După 23 August, imediat după eliberare, Oniga se mutase într-o casă în apropierea fabricii de vagoane. Proprietara, o femeie grasă, cu părul blond, oxigenat, văduva unui negustor, îi fixase o chirie destul de mare, în care intra şi costul întreţinerii apartamentului. Într-o zi, cînd Oniga se duse acasă mai devreme decît de obicei, o găsi tocmai schim-

bîndu-i albiturile de pe pat. Şi faptul că femeia era cam sumar îmbrăcată, şi faptul că lucra cu atîta încetineală, stăruind, cochetă, să scoată de la el o vorbă de mulţumire, îl făcură pe Oniga s-o privească lacom, cu ochi scînteietori. Văduva, cu un zîmbet ascuns în colţul gurii, dar plin de înţelesuri, îi înfrunta privirile; apoi, foarte darnică, pregăti cina pentru amîndoi, iar după ce mîncară, deşi Oniga nu stărui cu nici un cuvînt, se dezbrăcă cu mişcări fireşti şi se vîrî prima sub plapomă, să încălzească patul.

Dimineaţa, văduva, fără nici o altă introducere, îi ceru lui Oniga s-o ia în căsătorie:

— N-o s-o duci mai prost, ai să vezi. Mai am o casă în afară de asta, pe numele lui tata. Şi mai am şi o vie la Miniş.

Încă în seara aceea, Oniga o anunţă că se mută. Ea îi calculă chiria — şi Oniga, pentru a achita în acea zi, fu nevoit să-şi vîndă un costum de haine. Niciodată nu-i păru rău că a rupt legătura cu ea. Dimpotrivă, după ce se mutase, se simţise atît de uşurat, ca pe vremuri, în copilărie, prin clasa a doua primară, după prima împărtăşanie.

2

Isaia Ardeleanu se convinse curînd că nu numai inginerii mecanici au greutăţi, ci şi cei de la construcţie. El ar fi vrut ca hala să fie înălţată în cîteva săptămîni, ca să se poată apuca de treabă în adevăratul înţeles al cuvîntului. Dacă mirosul mortarului şi al zidurilor proaspete îl ameţise în primele zile, acum el nu mai avea nici un efect asupra lui. Nu putea înţelege de ce oameni care au o oarecare capacitate se apucă de zidărit în loc să se închidă între pereţii mari ai halelor, să topească, să îndo-

iască fierul, să fie creatori dînd viaţă ţărînei ca însuşi dumnezeu. Căci ce altceva e oţelul, dacă nu tot ţărînă! Doar minereul din pămînt se scoate. Ar fi vrut să audă huruitul maşinilor, să inhaleze mirosul fierului încins, să audă zumzăitul înfundat al roţilor dinţate. Acasă stătea uneori ore întregi cu capul rezemat în palme, afurisind clipa cînd şi-a ars planurile maşinilor create de el. Ca să nu se mai gîndească la toate astea, se încadrase cu toate puterile lui în munca la construcţii. Prea mult ajutor nu putea da, dar — şi Oniga i-a întărit această convingere — putea fi de folos la urmărirea lucrărilor. De aceea nu era zi de la dumnezeu să nu-l caute pe Beniamin şi să nu-l controleze îndeaproape, pînă ce, în cele din urmă, acesta i-a spus verde în faţă:

— Aţi fost pus să mă spionaţi?

Ardeleanu era destul de calm ca să nu riposteze pripit. A zîmbit, deşi îi venea să-i dea inginerului în cap cu o planşetă de desen. De îndată ce l-a întîlnit pe Oniga, a cerut să i se găsească o altă sarcină.

— Cum asta, o altă sarcină, tovarăşe Ardeleanu? Dar dumneata răspunzi pentru toată fabrica de strunguri!

Ardeleanu a mormăit ceva de neînţeles, Oniga a zîmbit şi în cele din urmă au căzut de acord ca Ardeleanu să se intereseze îndeaproape de pregătirea cadrelor de montatori şi de muncile preliminare ale comasării. Ardeleanu şi-a frecat palmele:

— Na, în sfîrşit, am să fac şi eu ceva!

Pe urmă i-a mai scăzut elanul, astfel că Ardeleanu se simţea iar obosit, venea pe şantier că trebuia să vină şi-l măcina o plictiseală vecină cu scîrba. Îşi amintea cu nostalgie de vechile timpuri bune cînd un inginer creator nu era pus să facă muncă de hamal, de organizare, şi în special nu era nevoit să-şi piardă vremea la şedinţe. Ce importanţă are pentru un constructor dacă Marx a avut o anumită părere despre profit şi capital, şi alţi filozofi alte păreri? Le ce-i servea unui inginer mecanic faptul

că Engels a susținut și a dezvoltat teoriile materialist-dialectice ale lui Marx sau că Lenin le-a adîncit și mai mult și a găsit posibilitatea de a le aplica pe a șasea parte a globului ? Chiar dacă cunoști aceste legi ale dezvoltării, mașinile tot nu se fac de la sine, iar rădăcina pătrată nu se extrage singură sau cu ajutorul dialecticii. Într-o zi, stînd pe terasa Cazinoului Central, împărtăși această părere unui bun prieten al său, un medic chirurg :

— Ai dreptate, îi răspunse doctorul. La ce-mi folosește „Un pas înainte, doi pași înapoi" la operațiile de apendicită ? Știi cu ce mă îndeletnicesc eu ? Completez formulare ! În general, încheie medicul, fac muncă de organizare, de statistician.

„Deci, își spuse Ardeleanu, nu sînt un caz izolat. S-a greșit undeva", constată și nu se putu reține să nu-i împărtășească și lui Oniga această concluzie. Ca Oniga să-l nu-l socotească totuși rău intenționat sau om cu atitudine dușmănoasă, îi povesti cazul medicului.

— Uite, tovarășe Oniga. Eu am un bun prieten. Îl cunosc din copilărie. E cinstit, e harnic, are spirit de inițiativă, nu e un element dușmănos. E un bun specialist în materia lui.

— Vreți să-i găsim un loc pe șantier ? La ce se pricepe ?

— Nu e vorba de angajarea lui, se supără Ardeleanu. Nu vreau să obțin nici o favoare pentru el. Ceea ce vreau să-ți spun e, cum ai obiceiul să spui dumneata, o chestie de principiu. De principiu.

— Cu mare plăcere, tovarășe inginer. Deși aș fi avut treabă la zidari, vă ascult. Problemele de principiu m-au interesat totdeauna !

— Știu, de aceea m-am și adresat dumitale. Sînt nelămurit. Prietenul meu e medic. Chirurg. Face cîte patru sau cinci operații pe zi. Mă rog, asta n-are importanță. La ce îi folosesc lui „Tezele din Aprilie", ca să spun un titlu la întîmplare... De ce e nevoie ca el să se ocupe de munca organizatorică în loc să fie

lăsat să facă operații ? Mi-a spus că trebuie să se ducă din casă în casă, și în zilele de lucru, și în zilele de sărbătoare, și să roage oamenii să se spele și să-și stîrpească insectele. N-ar putea să se ducă altcineva și doctorul să fie lăsat în pace ? Și în loc de materialism istoric să învețe noile metode de operații !...

Oniga tăcu o bucată de timp. Ardeleanu era convins că nu are ce spune. Se ridică în picioare :

— Dacă nu poți să-mi răspunzi imediat, nu e nevoie. Gîndește-te la aceste lucruri și...

— Nu, nu, făcu Oniga. Vă pot răspunde chiar acum. Poate nu exact cu termeni științifici, dar cred că tot o să ne înțelegem. Tăcu o clipă, apoi continuă : Dumneavoastră ați ridicat mai multe probleme. Să le luăm pe rînd. Voi începe cu ultima, ca să fie mai clară prima. Medicina nouă, aplicată la noi în țară, se bazează pe o experiență de treizeci de ani.

— Cealaltă, pe două mii de ani, interveni Ardeleanu rîzînd.

— Da. Cealaltă pe două sau mai multe mii de ani. A noastră pe tot atîta și pe încă treizeci. Să vă explic importanța acestor treizeci de ani din urmă. Sute sau mii de ani s-a luminat cu lumînări, apoi cu lampă de petrol. Și dintr-o dată, cineva a descoperit curentul electric. Practica luminatului cu curent e mult mai scurtă ca durată decît practica folosirii lumînării. Totuși ar fi stupid să încerc să vă dovedesc că această practică de scurtă durată a luminatului cu curent electric e mai bogată și e mai folositoare decît practica de mii de ani a luminatului cu lumînarea. Asta în legătură cu cele două experiențe. Dar să revenim la medicina nouă. După cîte știu eu, aceasta se bazează în primul rînd pe prevenție. Desigur, asta nu înseamnă că noi nu ne străduim să vindecăm mai bine și mai repede ! Cînd undeva se ivește o nouă boală, nu peste mult se inventează noul medicament. Astea sînt cerințele sociale, mînate de dialectică. De aceea trebuiesc învățate materialele de partid, ca să știm care vor fi

cerințele sociale în viitorul apropiat sau în cel îndepărtat.

— Bine, — întrebă de astă dată mult mai nehotărît Ardeleanu, — în „Tezele din Aprilie" stă scris ce fel de medicamente trebuiesc inventate sau ce fel de boli vor apărea ?

— Desigur că mi-ați pus în glumă această întrebare, făcu Oniga. M-aș simți prost dacă inginerul Ardeleanu n-ar fi glumit. De aceea eu voi răspunde tot cu o glumă : În nici o carte de matematică nu veți găsi cum se inventează un strung. Și totuși, fără cărțile de matematică, un inventator nu poate deveni inventator. Dar să trecem la motivul pentru care doctorii trebuie să meargă pe teren.

— Asta e clar, vru inginerul să încheie discuția. Oamenii trebuie lămuriți să se spele.

— Da, dar eu vreau să vorbim și despre chestiunile în care dumneavoastră aveți perfectă dreptate. La noi unii oameni citesc încă superficial sau învață papagalicește. Un activist oarecare a citit undeva că în Uniunea Sovietică doctorii merg pe teren să lămurească oamenii, adică să preîntîmpine bolile. Ce face ? Dă ordin ca toți doctorii să se ducă pe teren să lămurească oamenii. Aici e greșeala. Cel puțin așa cred eu. Dacă am avea statistici complete despre toate bolile, am ști care ne ard cel mai rău — și de aceea e nevoie de statistici. Pelagra, moartea infantilă sau dracu' știe care boală. Și am duce lupta în acea direcție. Ce ar fi de făcut, și în ce fel, asta medicii ar trebui s-o știe. După mine, dacă ar avea nivel politic, ar face față cu cinste. De aceea trebuie să învețe, și desigur pînă vom îmbogăți practica asta nouă, care nu întotdeauna se potrivește mănușă la noi în țară, vor fi greutăți, vor fi nemulțumiri. De cîte ori nu sînt eu nemulțumit... Mamă, doamne !... În orice caz, eu sînt pentru trimeterea doctorilor pe teren.

Se auziră bătăi în ușă : un zidar venise să-l cheme pe Oniga la construcțiile de la hală, unde, după spu-

sele zidarului, se aduseseră cărămizi de calitate inferioară.

— Vedeți, se întoarse Oniga spre Ardeleanu. Dacă acești zidari ar lucra numai muncă de zidărie și nu s-ar preocupa de muncile de organizare, peste doi-trei ani ar trebui să oprim în loc construcția strungarilor din cauza unor ziduri proaste... Tu, se întoarse spre zidar, urmezi vreo școală de partid ?

— Da, făcu mirat zidarul. (L-o fi pîrît cineva că a cam rămas în urmă la Istoria Partidului ?) Știți, tovarășe Oniga, eu am fost cam bolnav săptămîna trecută și de aceea...

Rămas singur, Ardeleanu măsură de cîteva ori încăperea în lung și în lat. „Cine dracu' m-a pus să mă bag în probleme medicale ? Cu alte cuvinte, marxismul ăsta e un fel de cheie franceză pentru toate șuruburile". Totuși, un lucru nu i se lămurise. Oniga nu amintise nimic despre specialiști, despre medicii care trebuie să aprofundeze științele medicale. Dar cine dracu' să mai învețe dacă toată lumea umblă pe teren ? Aici, simțea el, e o contradicție. Noi nu prea avem și nu prea creștem specialiști. Seara, cînd se văzu cu Oniga, îi spuse ca în treacăt :

— Totuși, cei cu experiență medicală mai veche au specialiști mai mulți și mai buni. De ce oare ?

— Nu știu, ridică din umeri Oniga. Nu știu dacă au specialiști mai buni. Dar să presupunem că așa este. Vom avea și noi. Asta e sigur. Noi ne dezvoltăm mult mai rapid decît ei. Deci, noi, din punct de vedere social, avem trebuință de mai mulți specialiști. Asta înseamnă că se vor crea mai multe posibilități de a crește specialiști. Momentan — și ăsta e lucrul cel mai important, tovarășe Ardeleanu — trebuie să avem oamenii care ne pot ajuta cel mai mult. Închipuiți-vă că într-un sat trăiește un savant care știe să vindece reumatismul vascular. Poate că trăiește acolo și un asemenea bolnav și savantul îl va vindeca. Dar tot în același sat mor zeci de oameni de pelagră, de tuberculoză sau de tifos. În asemenea cazuri, un

agent sanitar e mai valoros. Desigur, în nici un caz nu trebuie generalizat. Avem nevoie de agenţi sanitari, de doctori, de savanţi şi de cît mai mulţi care să vindece pelagra, şi tuberculoza, şi reumatismul vascular şi — credeţi-mă că sînt foarte sincer cînd o spun — pînă chiar şi bătăturile.

Ardeleanu mormăi ceva în loc de salut, apoi plecă. Oniga privi lung în urma lui, pînă cînd un muncitor se apropie şi-l întrebă :

— S-a întîmplat ceva cu tovarăşul Ardeleanu ?

— Da, îi răspunse Oniga, fără să se întoarcă spre el. Se frămîntă. Vezi tu, — şi întinse mîna în urma lui Ardeleanu, — omul acesta va face primele strunguri româneşti. N-ar fi rău ca ori de cîte ori va trece pe lîngă construcţii să-l salutaţi de două ori. Se frămîntă ! Înseamnă că strungurile vor ieşi bune !

Poate s-ar mai fi gîndit mult la Ardeleanu dacă nu i-ar fi năvălit în minte propriile-i griji : hotărîse să se însoare. Gîndul acesta îl urmărea ca o umbră : şi la lucru, şi acasă.

„În fond, cu cine aş putea să mă însor ?" se întrebase într-o seară şi căutase să-şi amintească toate femeile pe care le cunoştea. Fiecăreia îi găsea cîte un cusur. Una era prea tînără, alta era măritată sau nu era destul de serioasă. În cele din urmă, un nume rezistase tuturor obiecţiilor lui : era vorba de Maria Luncan, secretara Sfatului Popular. Îi făcea plăcere să se gîndească la ea. O cunoştea de vreo patru ani, încă de la Apărarea Patriotică, unde fusese responsabila cantinei. Pe urmă, munca îi despărţise şi nu o văzuse un an de zile. Între timp, ea plecase la Bucureşti, la o şcoală specială, pe urmă fusese trimisă într-un raion sătesc, ca activistă a U.F.D.R.-ului. Abia acum îşi dădea seama Oniga că în apropierea ei se simţise întotdeauna bine.

Într-o zi se dusese la Sfatul Popular să vadă ce se întîmplă cu camioanele promise pentru şantier. Căutase s-o întîlnească pe secretara comitetului, şi felul cum ea îi rezolvase problema îi plăcuse. O invitase

să vadă construcţiile. Ea îi promisese că va veni. În ziua stabilită, Oniga era tuns proaspăt şi cu ghetele făcute. Nimeni nu observă această schimbare, în afară de Maria Luncan.

— Parcă te-ai gătit, Mitre...

Oniga roşi.

În ziua aceea îi arătase Mariei toate realizările şantierului. Iar după ce se despărţiseră, se gîndise multă vreme la ea.

Îşi auzi numele strigat. Tresări. Cineva îl chemă la cantină :

— S-au furat doi saci de făină, tovarăşe Oniga.

— Cine i-a furat ?

Omul din faţa lui zîmbi ridicînd din umeri a „nu ştiu, de unde să ştiu", şi Oniga abia se putu stăpîni să nu-l cîrpească.

— Cum de s-au furat ?

— Cineva a desfăcut scîndurile de la magazie şi a cărat sacii. O să vă spună responsabilul cantinei.

Oniga alergă la cantină. Responsabilul, un fost bucătar de la vagoanele-restaurant C.F.R. stătea în faţa scîndurilor rupte şi plîngea deznădăjduit. Oniga abia putu să-l liniştească.

Peste două săptămîni descoperiră că bucătarul, cu ajutorul şoferului, nu numai că furase făina, dar vînduse şi un butoi cu ulei. L-au prins într-un sat din apropierea oraşului. Pe urmă descoperiră că, din lipsă de lemne, în barăci se încălzeşte cu scînduri. Un om muri de tifos şi lucrările au trebuit să fie oprite două zile pentru dezinfectare. Prins în atîtea treburi, Oniga uită de Maria Luncan. O întîlni din nou peste vreo zece zile, la o adunare festivă. Rămase tot timpul lîngă ea, fără să scoată un cuvînt. După adunare o petrecu acasă. Pe drum nu-i vorbi decît de construcţii.

— Zidurile centrale nu trebuiesc tencuite acum. Asta o s-o facem la primăvară. Principalul e să ridicăm acoperişul, să nu ne plouă.

— Principalul e să te mai gîndeşti şi la tine. Te-ai uitat în oglindă să vezi cum arăţi ?

— Nu, nu m-am uitat...

— Se cunoaşte. Altminteri te-ai fi ras şi ţi-ai fi luat o cămaşă curată... Eu, să fiu în locul lui Farcaş, nu m-aş mîndri cu asemenea activişti!

Oniga se simţi prost. Îşi trase capul între umeri ca să nu i se vadă gulerul cămăşii. Ajunseră în faţa casei unde locuia Maria Luncan. Degeaba insistă Oniga că nu poate intra, fiind ocupat, că la şantier îl aşteaptă inginerul Ardeleanu — ea îl prinse de mînecă şi-l trîi înăuntru.

Cinară împreună. Apoi el începu din nou să-i vorbească despre construcţii. Maria Luncan îl ascultă o vreme, pe urmă, plictisită, căscă.

— Iartă-mă, Maria, cred că eşti obosită şi eu te plictisesc cu lucruri care nu te interesează...

În stradă îi veni să-şi dea cu pumnii în cap. Pe urmă intră în primul birt şi bău, unul după altul, patru şpriţuri.

CAPITOLUL VI

1

În ziua aceea, Bartha păşi nu fără emoţie pragul fabricii: o luă de-a dreptul spre clădirea direcţiei. Trecuse mai bine de o lună de cînd tot încerca să stea de vorbă mai pe îndelete cu Barbu. Dar acesta, de parcă ar fi fost un făcut, era acum mai prins în treburi ca niciodată. Bartha nu se descurajă. Vizitase în acest timp de cîteva ori construcţiile fabricii noi şi tot mai mult îi stăruia în minte promisiunea lui Oniga. E drept însă că îi venea greu să se despartă de vagoane. Aici i se legase de inimă fiecare rond de flori din curtea fabricii, fiecare zi, pînă şi lucrurile mici, ca de pildă arcul rupt, agăţat de nu mai ştie cînd deasupra uşii de la călitorie.

Intră în clădirea direcţiei. Salută ceremonios pe fiecare funcţionar şi se îndreptă spre uşa lui Barbu. Fie ce-o fi! Ieri i-a spus să vină astăzi. Dacă o să-l găsească, nu mai amînă discuţia.

Barbu era singur în birou, aplecat deasupra unor adrese. Nu-şi observă oaspetele, aşa că Bartha tuşi de cîteva ori pînă ce Barbu îl zări şi-i oferi un loc.

— Spune, tovarăşe Bartha, ce te apasă pe inimă. Sper că nu eşti supărat că te-am amînat vreo două săptămîni...

— Vreo patru săptămîni, îl corectă portarul.

— Ai memorie bună, tovarăşe Bartha. Dar să lăsăm asta. Ei, spune, despre ce e vorba?

Bartha se mai domoli. Se aşeză în fotoliu, comod. „Tot nu-i băiat rău Barbu ăsta!" îşi spuse.

Aprinse o ţigară din cutia de pe masă şi pufăi liniştit, ca unul cu treburile rezolvate.

— Eu mi-s în puteri, tovarăşe, începu în cele din urmă. Vorbea oficial, ca nu cumva vorbele să nu-i fie cîntărite cu seriozitate. Mi-s în puteri şi vreau să intru în secţie! Cei de la turnătorie tare duc lipsa mea. Zău aşa. De cîte ori am treabă pe acolo, parcă mă cheamă cuptoarele. Privi spre Barbu să vadă ce efect au asupra lui vorbele acestea şi rămase mirat. Barbu nu părea de loc bucuros, dimpotrivă, arăta îngîndurat. Bartha adăugă repede: Nu-s mulţumit!

— De ce nu eşti mulţumit? întrebă, mai mult oficial decît curios, directorul.

— Iaca, ori mă daţi în producţie, ori mă daţi afară din fabrică şi atunci mă duc să-mi caut de lucru în altă parte. Se înfierbîntă: Da' ce mi-s eu, femeie?... Văzînd că nici aşa nu izbuteşte să-l mişte pe Barbu, se ridică în picioare: De cînd m-am întors din concediul de boală, mai bine nu m-aş mai fi întors, m-aţi pus un fel de ajutor de portar. Na, poftească mîinile! şi-şi întinse palmele spre obrazul lui Barbu. Parcă-s muiere... În zilele de lucru mi-e şi ruşine să ies pe stradă în halul ăsta. Toţi sînt negri, mînjiţi cu cel mai fain ulei şi eu ca dat cu pudră... Nu se mai poate... Aşa.

Barbu scăpă un zîmbet şi-l bătu pe Bartha pe umăr:

— Nu-i pudră, moş Bartha, e timpul care te-a lăsat în urmă.

— Ce face timpul cu mine, rogu-te? izbucni supărat Bartha. Să nu scoţi vorbă de ruşine, tovarăşe director! Anume îi spusese „tovarăşe director", ca să arate că-i simte înstrăinarea de cei de la turnătorie. Ei, comedie, da' ce-s eu, madam Endrei? De mîine mă duc în secţie?...

— Ei, moş Bartha, nu se poate... nu vezi că...

— Da' cine mă opreşte? se revoltă bătrînul. Ro-

gu-vă! Cine?... Nici sfîntul Antonie şi nici dumneata! I se păru că acum abia nimerise tonul just. Trebuia să-l ia mai de mult cu dumneata.

— Eşti prea bătrîn pentru turnătorie, tovarăşe Bartha. Dar dacă ţii neapărat, atunci... Părîndu-i-se că făcuse o propunere prea uşuratică, se răzgîndi imediat: Dar nu, nu se poate.

— Am gătat, tovarăşe Barbu. Aşa să ştii! Dacă dumneata nu mă treci la turnătorie, mă duc la comitet, şi dacă e nevoie, mă duc pînă la dumnezeu, şi dacă nu mi-o rezolvă nici el, apoi mă duc la tovarăşul Farcaş, la regională! Eu am gătat!

— Ei, moş Bartha, de ce toate astea?!

— Iacă, pentru că îmi spuneţi „moş" şi îmi sînt mîinile ca făina. Da' ce-s eu, fată de manichiură?

Îi păru rău de ce spusese şi vru să se bată peste gură, apoi îşi aduse aminte că Barbu nu merită asemenea preţuire. Porni spre ieşire.

— Nu e bine, Bartha, nu e bine, se rugă Barbu de el. Dumneata ai stat treizeci şi cinci de ani la turnătorie.

— Treizeci şi şase şi patru luni, se întoarse Bartha de la uşă. Şi îmi pare rău de obrazul acesta. Îşi arătă faţa. E bătrîn, mă doare că nu mi-l cinstiţi. E muncă şi asta, de portar, nu zic nu, da' eu am fost turnător! La cazane! Cura oţelul, tovarăşe director, ca mierea topită. Încă-s în puteri! Încordă braţul să i-o dovedească: Iaca!

Barbu, stînjenit, nu ştiu ce să răspundă. Privi pe geam, apoi, auzind paşii lui Bartha care se depărtau spre ieşire, sări să-i deschidă uşa.

— Tovarăşe Bartha, mai vino pe la mine... Om mai vedea noi...

Bartha, abătut, cu o uşoară undă de mirare, nevrînd parcă să-şi creadă urechilor, întoarse privirile spre Barbu şi-l măsură din cap pînă în picioare:

— N-oi mai veni. Hei, tare e sufletul oamenilor, tovarăşe director!... Ca oţelul, numai că uneori e gingaş ca oul de porumbiţă. Trebuie ştiut a umbla cu el.

Ieşi fără să mai salute.

Cînd intră în gheretă să-l schimbe pe Prodan, îl năpădi o tristeţe chinuitoare. Ar fi vrut ca Prodan să nu mai stea pe capul lui să pălăvrăgească, să-l lase singur cu gîndurile lui, să poată privi în neştire prin fereastra pătrată, peste zidul cenuşiu al fabricii, departe, acolo unde printre ramurile goale ale oţetarilor se întrezărea un perete de cărămidă roşiatică. „Victoria". Da, cu Oniga va trebui să stea de vorbă! Uite, ăla e om de ispravă!

Pe zi ce trece, se înalţă zidul de cărămidă roşie. Aci, în gheretа lui, Bartha îi urmăreşte creşterea, însemnînd cu creionul pe rama geamului. Acum semnul trebuie mutat cu aproape două degete mai sus. „Asta cine ştie cîte rînduri de cărămizi or fi..." Hotărî ca după schimb să dea o fugă pînă la fabrica de strunguri. Pensionar e, nimeni nu-l poate opri aici. Chiar dacă şi acolo o să-l facă portar — pentru o vreme, bineînţeles — Oniga n-o să-l lase să putrezească într-o gheretă, mai cu seamă că are nevoie de meseriaşi.

2

Construcţiile creşteau văzînd cu ochii: spre strada principală, unde se înălţa hala mare, schelele străpungeau văzduhul, şi dimineaţa, cînd ceaţa lăptoasă a zorilor stăruia încă, crengile de fag, înfipte în cea mai înaltă traversă, abia se puteau desluşi. Zidarii, căţăraţi pe trecătorile de lemn din vîrful clădirilor, strigau într-una după cărămizi, după mortar, încît macaragiii abia îşi mai ţineau răsuflarea. Peste tot unde pămîntul bătătorit de paşii muncitorilor, de roţile căruţelor şi camioanelor era însemnat cu var, se descărcau materiale, ciment, cărămizi, cherestea, fier, unelte. Pe zi ce trecea, forfota creştea, oamenii se

înmulțeau. Oniga întinerise parcă : era peste tot. Cu ochelarii pe frunte, alerga de la o schelă la alta, controla toate camioanele de parcă asta i-ar fi fost singura treabă. Seara stătea pînă tîrziu în baraca inginerului Ardeleanu, urmărea realizările zilnice, ținea ședințe. Umblă neras pînă cînd Farcaș, venit să viziteze lucrările, îl certă :

— Măi Oniga, măi, umbli ca un vătaf...

— Dar ce, să stau tot timpul în frizerie ? Poate vrei să-mi fac și unghiile ? !

Farcaș dădu nemulțumit din cap. De a doua zi, Oniga începu să se radă în fiecare dimineață. De însurătoare nici n-au mai vorbit : amîndoi știau că e pe calea cea bună.

Cu cît se apropia frigul, „fluturașii" care se angajaseră pentru cartelele zburau de pe șantier. Un maistru zidar, afemeiat, fusese bătut într-o după-masă de femeile angajate la zidărie. Dacă n-ar fi intervenit oamenii de la pază, maistrul ar fi sfîrșit în groapa cu var. În zadar anchetară faptul cei din comitetul sindical : maistrul n-a vrut să spună cine-l lovise. Îi era teamă. Nimeni n-a plîns după el cînd și-a dat demisia.

Cu toate circularele și cantitățile imense de analcid, păduchii puseseră stăpînire pe barăci. Oamenii se scărpinau în somn, în timpul lucrului, la cantină. Totuși, cele mai multe plîngeri erau împotriva cantinei. Oniga umbla din zori și pînă noaptea pe la unitățile de Aprozar, pe la serviciul economic al Sfatului Popular. Gurile rele spuneau că-și pierde vremea în birou la tovarășa secretară. Numai cînd s-a schimbat meniul, l-au iertat pentru timpul petrecut la Maria Luncan.

Pe urmă, un alt eveniment stîrni vîlvă între zidari. Oprea, un tencuitor pe care pînă atunci nu-l băgase nimeni în seamă, tencui în 8 ore 19 metri pătrați de zid. A doua zi tencui douăzeci de metri pătrați. Ziariștii și fotografii — unii veniți chiar de la București — stătură grămadă în apropierea sche-

leĭ lui, pînă cînd Telega, un tovarăş al lui Oprea, aşează două mii de cărămizi într-un singur schimb.

— Oamenii mei, se lăuda Oniga.

Fierarii confecţionară o stea mare şi o fixară în vîrful halei centrale. Noaptea, dacă cerul era senin, steaua se putea vedea şi din centrul oraşului. Ca să nu rămînă mai prejos, zugravii agăţară deasupra intrării principale o tablă de tinichea pe care vopsiseră cu litere roşii: „Aici se construieşte socialismul".

Intr-o bună zi apăru şi Bartha la construcţii. Oniga lipsea tocmai de pe şantier, aşa că umblînd să-l caute, bătrînul colindă toate birourile. Vorbea cu asemenea termeni despre secretarul de partid, încît funcţionarii şi chiar inginerii îl crezură mai mare decît Oniga. Îl poftiră să şadă, dar Bartha nu-şi găsea astîmpăr.

— Unde colindă acest Oniga? Să-l găsesc numai, şi-i arăt eu lui!...

„Asta o să facă treabă serioasă", îşi spuneau oamenii, şi-l priveau cu admiraţie şi teamă.

— De cînd te caut, măi Oniga, spuse Bartha cînd îl găsi, în sfîrşit. Am primit transferarea de la vagoane. Vreau să muncesc.

— Atunci ai picat tocmai la timp. E nevoie de un supraveghetor la zidărie.

— Va trebui să stau în ploaie?

Oniga izbucni în rîs:

— Că doar n-ai vrea să stai într-un birou cu covoare...

— Hm... E cam umed afară... Eu m-am gîndit la o muncă, cum să-ţi spun... Ştii că nu mă sustrag, dar oricît, afară e frig şi umed... Şi eu nu mai sînt din ăia care pot face risipă cu anii... Altceva nu se găseşte pe aici?...

— Trebuiesc dezinfectate barăcile...

Bartha strîmbă iară din nas. În cele din urmă se angajă om de serviciu la barăcile principale, făgăduind că la primăvară sau la vară, cînd s-o face mai cald, o să lucreze chiar la zidărie, şi pe urmă, cînd s-or începe muncile în hală, merge tot la meseria lui.

...Că doar ăsta îi era visul, nu să se facă zidar.

Într-o duminică dimineața, Oniga, cu un buchet mare de garoafe în mînă, bătu la ușa Mariei Luncan. Se pregătise anume pentru această întîlnire. Era îmbrăcat cu un costum nou și cu un fulgarin proaspăt scos de la curățătorie. Părul tuns scurt, pieptănat cu grijă, trăda mîna frizerului. Cu o zi în urmă, Oniga făcuse o repetiție generală a discuției pe care își închipuia că o s-o aibă, și acum, ca un elev care și-a învățat bine lecția, mergea fără teamă la examen.

Nu-i răspunse nimeni la ciocănituri. Mai bătu o dată, apoi, cu un simțămînt complicat de nemulțumire și satisfacție, renunță. Un vecin binevoitor îl lămuri că tovarășa secretară e plecată din oraș. Oniga, neștiind ce să facă cu florile, porni abătut spre casă. Tocmai voia să cotească într-o stradă laterală, cînd se întîlni față în față cu ea.

Ca și cum ar fi fost un făcut, în primele două ore, petrecute cu Maria Luncan, nu găsi prilejul să-i spună nimic din cele cîte le pregătise dinainte. I se păru că tot ceea ce spune sună extrem de stîngaci, de caraghios.

Îl strîngea și gulerul cămășii și, în general, se simțea prost. Poate tocmai fiindcă se pregătise cu atîta trudă pentru această întîlnire, cuvintele pe care le spunea îi sunau strident.

— E timp minunat afară, spuse pe neașteptate Maria Luncan.

— Da, e minunat, se agăță de această nouă întorsătură a discuției. Dacă va mai ține așa o să terminăm cu bine lucrările.

— Nu crezi că ar fi mai potrivit, — spuse ironic Maria, — să ținem o ședință de producție? Tu o să-mi vorbești de șantier, iar eu am să-ți expun realizările Sfatului pe ultimele trei luni. Tot trebuie să pregătesc un raport. Spune-mi mai bine de ce mi-ai adus flori?

— Știam că-ți plac. Mi-aduc aminte, pe cînd lu-

crai la Apărarea Patriotică nu era zi să nu găsesc flori pe mesele la care serveai tu...

— Ai memorie bună, Oniga.

Oniga înghiți în sec. Totuși continuă firul discuției.

— Vreau să te întreb: înainte de a munci ca responsabilă a cantinei, tu ai lucrat și la bucătărie?

— De ce întrebi asta?

— Vreau să te întreb: mai știi să gătești?

Maria Luncan descoperi o undă de zîmbet și seninătate pe fața lui Oniga. Zîmbi și ea. Avea buze cărnoase și dinți albi, sănătoși, poate puțin mai mari decît s-ar fi cuvenit. Fața ei lunguiață, arămie, era netedă ca un obraz de copil. După înfățișare, nimeni nu i-ar fi dat cei treizeci și cinci de ani pe care îi avea și nimeni n-ar fi bănuit toate prin cîte trecuse. Cu vreo douăzeci de ani în urmă, cînd rămăsese orfană, fusese sfătuită de o rudă îndepărtată să se ducă la oraș, să-și caute de lucru. Pentru sapă era prea firavă. La Arad nimerise la fabrica de textile a lui Wollman. Fusese angajată cu șaptezeci de lei pe săptămînă, la ringuri. Aici s-a cunoscut, prin treizeci și doi, cu Baloga, un mecanic de precizie, specialist în mașini de filat. După un an de căsătorie, Baloga fusese arestat și după trei ani petrecuți la Aiud se întorsese acasă cu plămînii găuriți. Doi ani s-a mai chinuit, pînă cînd într-o noapte a murit fără ca cineva să fi fost în apropierea lui. Maria Luncan lucrase în schimbul de noapte. Spre mirarea ei, la înmormîntare, deși nu chemase pe nimeni, se adunaseră peste două sute de muncitori. Pe urmă, după vreo șase ani, cînd s-a împrietenit cu Ocsko Tereza, o țesătoare venită de la Timișoara să aducă cuvîntul partidului, a aflat cîte ceva din viața fostului ei soț. Baloga fusese vreo patru ani secretarul regionalei de partid, fără ca ea să fi știut ceva despre activitatea lui. Abia atunci înțelesese de ce veneau atît de mulți prieteni la ei în casă și de ce se adunaseră cei două sute de muncitori la înmormîntare. Pe urmă, în '40, după ce Tereza fusese omorîtă, n-a mai avut nici o

prietenă. Doar rar mai venea cîte un om de prin alte părți ale țării să-l caute pe Baloga, să restabilească unele legături rupte. După eliberare aflase atît de multe lucruri despre Baloga, că multă vreme s-a simțit vinovată că nu l-a îngrijit îndeajuns, deși, spuneau alții, făcuse mai mult decît s-ar fi putut.

— Nădăjduiesc că te mai pricepi la gătit! Știi, Maria, eu sînt foarte mîncăcios.

— Înțeleg, ți-ar trebui o bucătăreasă, și, rîzînd ca de o glumă, îl privi pe Oniga drept în ochi.

Acesta plecă privirile și spuse încet, abia perceptibil:

— Nu bucătăreasă mi-ar trebui, Maria.

Maria Luncan nu-i răspunse. Aștepta ca Oniga să mai spună ceva, dar el nu găsi cele mai potrivite cuvinte, așa că renunță.

În drum spre casă se opri în fața unui restaurant din apropierea gării. Citi firma agățată deasupra ușii: „La ceferistul vesel". Sub inscripție, un pictor mediocru mîzgălise un individ cu nas roșu, îmbrăcat în uniformă de ceferist. Sub portretul beținanului era scris cu litere mici: „proprietar, Ludovic Wilbrecht și soția".

Intră.

În femeia care stătea la casă, o recunoscu pe văduva negustorului cu vie la Miniș. Vinul i se păru acru, se simți prost. Încercînd să-și închipuie cum ar fi arătat el spălînd în spatele tejghelei paharele pentru șprițuri, începu să rîdă.

CAPITOLUL VII

1

După două luni de muncă pe şantier, Brad cunoştea mulţi şi feluriţi oameni de acolo. Printre aceştia se număra şi inginerul Ardeleanu, pe care însă nu-l ştia după nume. Pentru prima oară îl văzuse în faţa barăcii principale, stînd de vorbă cu Oniga. După respectul cu care îl asculta secretarul de partid, Brad deduse că omul de lîngă secretar nu-i un ins oarecare. Îi plăcuse şi pălăria lui, cenuşie, cu borurile largi îndoite în sus, o pălărie cum mai văzuse numai pe vremuri, la librăria mare din Haţeg, pe coperta unei reviste. Pe urmă, multă vreme n-a mai dat ochii cu el. Ştia atîta doar că omul cu pălărie cenuşie venea şi pleca cu maşina, şi era încălţat cu galoşi şi pe vreme de ploaie, şi pe vreme cu soare.

Intr-o zi, cînd lucra tocmai la săpături, îl văzuse iar, chiar în apropierea şanţului. Ţinea o planşetă în mînă şi asculta explicaţiile unui inginer tînăr ce aducea mult cu preotul care cădelniţase la înmormîntarea tatălui lui Brad. Pesemne că nu descifrase desenele încîlcite de pe planşeta inginerului — cum nici Brad nu le înţelesese, deşi trăsese cu ochiul la ele — căci îl rugă de cîteva ori pe acesta să repete explicaţiile. Pe urmă, neajungînd la nici un rezultat, căută în jur cu o vădită nemulţumire: îl văzu pe Gheorghe şi îl strigă:

— Vino puțin! Da, da, dumneata — repetă cînd văzu că Gheorghe îl privea mirat. Te rog du-te pînă la baraca direcției, în camera mea. Vei găsi acolo o servietă. Dar repede...

Gheorghe porni în goană spre baracă. Pe urmă își dădu seama că nu știa nici numele omului, nici unde îi e camera și mai ales care-i e servieta. Dar îi fu rușine să se întoarcă și să întrebe.

În fața barăcii direcției cumpăni cîteva clipe, apoi deschise ușa primului birou. Înăuntru, cei cîțiva desenatori aplecați deasupra planșetelor nici nu-l băgară în seamă. Gheorghe închise ușa și porni spre biroul din celălalt capăt al barăcii. În ușa lui era bătută o carte de vizită: „Isaia Ardeleanu — inginer-șef". Ciocăni, dar nu-i răspunse nimeni. Intră. Înăuntru, pe biroul improvizat, lîngă un maldăr de hîrtii, era o servietă. O luă și ieși. Tocmai se pregătea să închidă ușa, cînd cineva îl prinse de umeri. Apoi simți o durere în ceafă. Se răsuci să se desprindă din degetele celui care-l înhățase, dar nu reuși. Aruncă servieta la pămînt și se răsuci din nou. De data asta, pumnul omului în uniformă de pază îl izbi în față. Dar uimirea care-l stăpînea, îl făcu să nu simtă durerea. De ce îl bate ăsta? Îl cuprinse o furie oarbă împotriva paznicului. Abia acum îl recunoscu. Era bătrînul Bartha, venit de cîteva zile de la fabrica de vagoane. Ridică mîna să dea, dar Bartha se feri și începu să strige cît îl ținea gura:

— Hoții!... Hoooțiii!...

De prin birouri apărură oameni. Unii, înțelegînd la repezeală despre ce era vorba, se năpustiră asupra lui Gheorghe cu pumnii ridicați. Atunci apăru în pragul ușii și Oniga. Strigă ceva, încercînd să stăpînească furia oamenilor, dar nu reuși să se facă auzit. Se năpusti spre ei și-l trase pe Gheorghe din mîinile lor. Gheorghe era vînăt, cu ochii umflați, iar din colțul buzelor i se prelingea un firicel roșu de sînge.

— Ce-i? întrebă Oniga.

— A furat servieta tovarășului inginer Ardeleanu!

începu să explice Bartha, gesticulînd, arătînd cînd spre servieta azvîrlită lîngă uşa biroului, cînd spre Gheorghe. Tocmai cînd voia s-o şteargă am pus mîna pe el... Asta o fi furat şi paltonul tovarăşului Armaşu.

— El mi-a furat paltonul! strigă un funcţionar înalt, cu ochii roşii şi spălăciţi. Mama ta de hoţ... Unde mi-ai dus paltonul?... Hai?... Unde mi-ai dus paltonul?

— Staţi oameni buni — încercă să-i potolească Oniga. Staţi, aşa nu putem vorbi ca lumea... Se întoarse spre Gheorghe: Ce s-a întîmplat?

— Nimic, răspunse încet, răguşit, Gheorghe. N-am furat nimic...

— Minte! sări Bartha. Nu te-am prins ieşind din biroul tovarăşului inginer-şef? Măi, Oniga, da' ce, crezi că mint eu?

— Unde mi-ai dus paltonul? strigă şi Armaşu. Unde mi-ai dus paltonul?...

Oniga încercă din nou să-i potolească.

— Aşa n-o să ajungem la nici o socoteală! Ce-ai căutat în biroul inginerului Ardeleanu? De ce ai luat servieta? ...

— Să nu spui că n-ai luat-o, că-ţi sparg măselele! sări din nou Bartha şi-l privi pe Gheorghe drept în ochi.

— Da, am luat servieta... Tovarăşul inginer m-a trimis. M-a trimis de la săpături.

Deodată tăcu. Simţi cum tot sîngele îi năvăleşte în faţă. Dar dacă servieta asta nu e a omului care l-a trimis? Poate că omul acela nici nu e inginer... O teamă lăuntrică puse stăpînire pe el. Nu mai răspunse la nici o întrebare. Auzea de departe vocea celui cu paltonul. Încet, începea să înţeleagă ce urma să se întîmple. Va veni proprietarul servietei, va susţine mirat că el nu a trimis pe nimeni să-i ia servieta din birou, lumea se va înfuria, paznicul va ridica din nou pumnii, apoi şi ceilalţi... Oamenii îl credeau hoţ... şi aveau toată dreptatea să-l creadă. Îl cuprinse o ciudă împotriva lui însuşi. De ce nu se

întorsese din drum să-l întrebe pe omul care-l trimisese cum îl cheamă, unde-i e biroul, despre ce servietă e vorba? Acum... Oniga îl apucă de mînă şi-l trase pe el şi pe Bartha în camera lui. Trimise pe cineva să-l aducă pe inginerul Ardeleanu. Brad rămăsese năuc, în picioare, cu faţa prostită. Cînd intră Ardeleanu, ochii i se luminară de o nădejde. Acesta părea mirat. Îl zări pe Gheorghe; se răsti la el:

— De ce n-ai adus servieta?... Apoi, văzînd halul în care era, se opri mirat: Dar ce s-a întîmplat?

Gheorghe îi tăie vorba:

— Nu m-aţi trimis dumneavoastră după servietă?

— Ba da, bolborosi Ardeleanu, neînţelegînd nimic.

— Vedeţi?! strigă Gheorghe cu voce tare, şi dacă Oniga nu l-ar fi reţinut, s-ar fi aruncat asupra lui Bartha.

— Ba da... repetă Ardeleanu. Eu l-am trimis după servietă. Eram chiar supărat că întîrzie. Vă pierdeţi vremea cu prostii.

Şi ieşi, trîntind uşa. În încăpere se lăsă o tăcere grea. În cele din urmă, Oniga se apropie de Gheorghe şi-l sili să se aşeze.

— Uite ce-i, tovarăşe...

Gheorghe se străduia să-l asculte, dar abia acum, cînd totul se lămurise, vînătăile îi aminteau de pumnii primiţi, zvîcniturile repezi ale tîmplelor îi stîrneau un ecou asurzitor în timpanele urechilor. Îl durea capul; ruşinea îl copleşea; ar fi vrut să fie singur, într-un colţ întunecat unde, fără să-l ştie cineva, să poată da drumul lacrimilor care-l podideau. Îşi muşcă buza să se stăpînească. Totuşi o lacrimă i se prelinse pe faţă, amestecată cu sînge. Nu se mai putu stăpîni: izbucni într-un plîns liniştitor, ca de copil. Oniga strînse din dinţi. Se răsti la el:

— De ce plîngi ca un prost? Ha? Că doar nu eşti vinovat...

Brad se ridică, înalt, ameninţător. Oniga se trase

un pas îndărăt, apoi tuşi de cîteva ori. „La dracu'! Cum să-l liniştesc?"

— Apoi eu nu las pe nimeni să-şi bată joc de mine, începu deodată Brad.

Lui Oniga i se păru că moţoganul vorbeşte mai mult pentru sine decît pentru cei de faţă.

— Plec de pe şantier! continuă Gheorghe. Şi să mă bată dumnezeu dacă nu-i sfărm oasele moşului... tu-i mama lui. Da' ce-s eu?

— Tovarăşe Brad, îl opri Oniga la uşă. Stai aici.

— Plec.

— Stai aici, dacă-ţi spun. Bartha şi-a făcut datoria. De aia-i plătit. Ai vrea să stea degeaba? Cineva i-a furat lui Armaşu paltonul... Moşu-i întărîtat. Sub ochii lui s-a furat paltonul lui Armaşu.

— Eu n-am furat nici un fel de palton! Că şi pe Armaşu ăsta îl bat! Eu în viaţa mea n-am furat! Nici cînd mi-a fost foame!

Îl împinse pe Oniga din faţa uşii.

— Stai aici! se înfurie Oniga. Cap sec ce eşti! Stai aici!

— Lasă-mă, îţi zic — făcu ameninţător Brad. Pînă uit că eşti de la partid. Eu nu mai am ce căuta aici.

Oniga îl sili din nou să se aşeze.

— Măi, dar pipărat mai eşti. Cîte bătăi n-am luat eu pe degeaba!...

— Pe mine numai tata m-o bătut. Şi el e mort acum. Nimeni să nu se mai atingă de mine. Eu plec!

— Pleci, pe dracu'... Dacă pentru atîta lucru laşi şantierul...

— Da' ce mi-o dat mie şantierul?... Pumni? Pentru că am muncit cinstit? Că numai atîta mi-o dat...

Oniga se apropie de el. În ochi avea ceva nedesluşit, trist.

— Numai cu atîta eşti legat de şantier?

— Numa'!

— Atunci poate că e mai bine să te duci — spuse, şi-l privi ţintă în ochi.

Gheorghe îşi întoarse privirile în altă parte. Apoi se

ridică de pe scaun şi porni încet spre uşă. In poarta barăcii îl zări pe Bartha şi pe ceilalţi oameni care-l loviseră. Bartha tuşi încurcat; abia îşi putu potrivi ochelarii. Gheorghe se trase instinctiv un pas înapoi, apoi, dîndu-şi seama că nu are de ce să se teamă, trecu pe lîngă ei, cu pasul grăbit, prefăcîndu-se indiferent. Se simţea totuşi ruşinat, copleşit de o senzaţie de stinghereală.

Se întoarse la săpături, cu umerii plecaţi.

2

Incă înainte de sfîrşitul lucrului, inginerul Ardeleanu veni personal să-l ducă la dispensar. Dar Gheorghe nu se lăsă bandajat.

— Nu-i nevoie... Nu mai am nimic...

Impresionat că din cauza lui tînărul acesta suportase o bătaie nemeritată, Ardeleanu îl invită să prînzească împreună la Cafeneaua Centrală. Brad nu-l refuză. Aşa că se aşezară la aceeaşi masă, în faţă cu cîte o porţie de friptură de viţel cu sos de mărar şi o jumătate de vin, din care inginerul nu bău nici un sfert de pahar. Vorbiră puţin. Friptura îi plăcu lui Brad, aşa că nu găsi nimic de spus. După masă porniră amîndoi spre casa inginerului.

Brad păşi stingherit pragul şi se aşeză tăcut într-un fotoliu de piele.

— Frumos staţi, tovarăşe inginer, zise el în cele din urmă şi se interesă dacă inginerul nu mai are şi alte odăi.

Ardeleanu dădu din cap, zîmbind şi cercetîndu-l cu privirile. Faţa osoasă, pătrată, maxilarele proeminente, ochii mari, verzi, nu trădau inteligenţa. „Figura clasică de ţăran", constată Ardeleanu.

— Cîţi ani ai?

— Nouăsprezece.

Cam prea puțin pentru trupul mătăhălos cu care-l înzestrase natura. Dar fața lui nu arăta nici atîta. Ardeleanu încerca să-și aducă aminte de vremea cînd avea și el aceeași vîrstă. Fusese incomparabil mai mic, mai slab decît tînărul din fața lui. Pe atunci, din cauza aceasta, avusese și un complex de inferioritate, și nu odată se apucase să facă pe ascuns gimnastică suedeză ca să se dezvolte fiziceşte.

Brad cercetă lucrurile de pe birou, apoi luă în mînă fotografia înrămată a Miei.

„Acum desigur că o să mă întrebe cine e, dacă mi-e rudă sau nu", îi trecu lui Ardeleanu prin minte și avu satisfacția pe care o ai dezlegînd cuvinte încrucișate. Aștepta întrebarea cu o plăcere vădită și era bucuros de acest joc unilateral pe care celălalt nici nu-l bănuia. Brad nu terminase cu cercetatul fotografiei. O răsuci și pe o parte și pe alta, apoi își privi inelul de pe degetul mic:

— Rama e de argint, nu-i așa?

Nemulțumit, Ardeleanu aprobă din cap. Brad puse fotografia la loc și zise:

— Știam că-i din argint. E la fel ca și inelul meu. L-am primit de la tata.

Întinse mîna spre Ardeleanu, ca să-i vadă și acesta podoaba.

— E frumos, făcu inginerul și-l cercetă din complezență, ca să nu-l jignească pe tînărul care fusese bătut pentru el.

— L-o cumpărat tata de la Orăștie, de la un negustor. Trei oi o dat pe el. Primise tocmai simbria. Ceva caș, unt și trei oi. Mi-amintesc una era neagră, tăciune, și avea o stea albă în frunte. L-am rugat pe tata să n-o vîndă. Pe atunci eram prost. Credeam că dacă ținem o oaie, o să fete și-o să avem trei oi. Pe urmă o să fete toate trei și o să avem nouă oi. Cu socoteala mea, în cinci ani am fi avut o turmă la fel de mare ca a baciului la care argățea tata. Tata o rîs, o zîs că avem nevoie de mălai și s-o dus la Orăștie. Ce s-o întîmplat nu știu... Baciu' ne-o povestit

că o fost şi el cu tata, că tata s-o îmbătat, s-o înhăitat cu jidovii şi s-o ales cu un inel de argint. Oi — nimic, mălai — nimic. Tata nu ne-o povestit ce s-o întîmplat. Bag seama că i-o fi venit greu că argăţise un an de zile degeaba. O fost numa' năcăjit; m-o bătut şi pe mine, şi pe mama, apoi o urcat din nou în munţi. Pe urmă, cînd l-am găsit mort în prăpastie, i-am luat inelul de pe deget! Cum mă uit la inel, îmi aduc aminte de tata.

Tăcu. Ardeleanu tăcea şi el privind ţintă inelul de argint de pe degetul mic al lui Brad. Niciodată n-ar fi crezut că în spatele acestui giuvaier fără preţ se ascunde o întreagă dramă familială. Desigur că în acest tînăr din faţa lui s-a adunat atîta venin, atîta ură, încît ar fi în stare să răstoarne şi un munte dacă i-ar sta în cale... Iar astăzi a fost bătut pe nedrept... „Poate că acum mă urăşte şi pe mine". Ardeleanu se cutremură şi se ghemui în fotoliu.

Brad, neştiind cum să curme tăcerea care începuse să-l stingherească şi pe el, arătă cu mîna spre fotografie:

— E frumoasă fata.

Fiindcă Ardeleanu aprobă din nou, prinse curaj şi începu să povestească despre el şi despre Ţara Haţegului, de unde venise.

— Da, la noi e tare frumos, încheie pe neaşteptate Brad, văzînd dezinteresul inginerului, apoi se ridică şi se apropie de Ardeleanu: Vreau să ies afară.

Inginerul îi arătă uşa camerei de baie. Cînd se întoarse, Brad întrebă:

— Baia tot a dumneavoastră este? E tare frumoasă. Eu niciodată n-am făcut baie într-o căldare albă... Curge şi apă caldă?...

— Curge.

— Oricînd?

— Oricînd.

— Şi acum?

— Şi acum.

— Mă lăsaţi să mă scald?

Ardeleanu nu ştia ce să răspundă. După o vreme, indispus, o sună pe Iulia.

— Pregăteşte baia pentru domnul Brad.

Auzind plescăitul apei, Ardeleanu avu un sentiment de dispreţ şi de scîrbă. „Mitocan! Vine pentru prima oară în casa unui om şi cere să facă baie!" Generaliză impresia pe care i-o făcuse Brad: „Toţi ăştia sînt la fel. Îndată ce simt o slăbiciune la cineva, o exploatează. În fond, eu sînt măgar că l-am adus în casă. De ce acest sentimentalism? L-au bătut, l-au bătut. Începu să se plimbe prin cameră. Din baie răzbătea în cascade susurul duşului. „Se joacă". Tot sîngele îi năvăli în faţă. Iar faptul că ştia că la plecarea lui Brad tot el va fi acela care se va simţi prost pentru bădărănia acestuia, îl enerva şi mai mult. Vru să meargă în baie, să-i spună să termine şi să plece. Făcu doi paşi, apoi se opri. Se aţîţa singur: „De ce nu mergi? N-ai curaj. Eşti laş, domnule Ardeleanu!" Se întoarse. Ducîndu-se spre fereastră, privirile îi căzură asupra fotografiei Miei. „Singurul lucru care l-a interesat a fost dacă rama e de argint sau nu. Desigur şi constatarea că „e fată frumoasă" a fost făcută cu aceeaşi intenţie materialistă... sau poate că afirmaţiile lui sînt făcute fără un gînd precis? Dar ce importanţă are asta?"

Cînd Brad apăru în uşă, cu părul ud, Ardeleanu îl măsură cu dispreţ din creştet pînă în tălpi. Brad n-avu timp să observe acest lucru. Îşi trecu degetele prin păr:

— A fost tare bună baia, tovarăşe inginer. Dacă mă lăsaţi, o să mai vin şi altă dată.

Faţa îi era roşie, fapt care făcea şi mai vizibile vînătăile de pe obraz. Singura satisfacţie a lui Ardeleanu în acest moment era că azi-dimineaţă Bartha îl snopise pe mitocan. Abia aştepta să rămînă singur.

De atunci, de cum îl vedea pe inginer pe şantier sau pe stradă, Gheorghe îl saluta de departe, cu voce ridicată, ca să audă şi cei din jur cît sînt de prieteni. Ardeleanu îi răspundea oficial.

Mai tîrziu, cînd ploile toamnei începură să se ţină lanţ, se văzură tot mai rar. Gheorghe nu se mai ducea la sfîrşitul muncii în faţa barăcii direcţiei să-l salute pe inginer: mergea de-a dreptul în dormitor şi se trîntea în pat fără să se mai dezbrace. În alte zile, cînd nu sufla vîntul, privea schelele de lemn care se înălţau, asculta huruitul betonierelor şi se minuna de iuţeala cu care se ridicau zidurile. De pe la începutul lui decembrie, săpătorii, acum cărăuşi la materiale, nu se mai adăposteau în orele de prînz în spatele stivelor de cărămizi şi lemne; pereţii ce se înălţau, îmbrăţişaţi de stîlpi groşi de beton armat, îi fereau mai bine de bătaia rece a crivăţului. Ce e drept, iarna întîrziase tot mai mult, aşa că frig nu era decît în primele ore ale dimineţii. Spre prînz se încălzea şi aerul, şi oamenii. Se muncea mult, nu rareori peste opt ore, şi în zilele acelea Gheorghe cădea frînt pe pat, într-un somn greu. Cîteodată îşi petrecea timpul la club, unde învăţase cîteva cîntece noi, pe care duminica, cînd se îmbrăca în hainele noi de doc, le cînta de dimineaţă pînă seara. Ceilalţi din baracă trebuiau să arunce cu pernele după el, ca să-l mai potolească.

Totuşi nu acestea erau adevăratele certuri din baracă. Fostul preot de la Radna, cel cu „bătătura pe bot", cum spuneau despre el prietenii mai intimi, nu mai aducea prin nimic cu un fost slujitor al domnului: înjura cu atîta îndemînare şi talent, înflorind vorbele, încît Brad, care nici el nu era ruşinos, îl asculta cu admiraţie. Însă cînd preotul întorcîndu-se într-o seară beat din oraş îi luă la rînd pe Oniga şi

pe Ardeleanu, Brad se ridică din pat, aprinse lumina şi-l scutură de umeri:

— Măi părinte, să nu-l sudui pe tovarăşul inginer că o să ne certăm! Şi nici pe Oniga! Auzi?

Cel cu negul pe bărbie vru să se smucească, dar Brad îi puse genunchiul pe piept.

— Te sfătuiesc să nu mai înjuri. La muncă eşti putoare, în baracă curăţenie nu faci, nici nu ştiu ce cauţi pe şantier...

— Lasă-l, că-i beat, stăruiră pe lîngă Brad prietenii preotului. Nu ştie ce vorbeşte.

— Atunci să tacă!

Peste cîteva zile, preotul anunţă că lucrările vor înceta. Brad nu se osteni să se scoale ca să-l ia din nou la rost. Asculta de sub pătură şuşotelile celorlalţi, dar nu izbuti să audă decît frînturi de cuvinte: „nu se mai face niciodată", „beton prost", „scînduri putrede", „s-au oprit muncile şi la Casa Scînteii". Brad nu ştia ce este şi unde este Casa Scînteii, aşa că i se păru că ascultă în zadar; tot nu pricepe nimic din şuşotelile lor. Numai cînd auzi pomenindu-se numele lui Beniamin, se ridică în capul oaselor, dar ceilalţi, văzîndu-l atent, tăcură dintr-o dată.

— Mai ţineţi-vă gura, — se răsti Brad la ei, — că omul nici de dormit nu mai poate în baraca asta! În fiecare dimineaţă mă simt mai obosit ca în ajun!

Apoi Brad îşi trase din nou pătura peste cap şi adormi.

Într-o noapte, cineva aduse o damigeană de drojdie. A doua zi urmau să se facă ore suplimentare pentru ca să li se asigure scînduri zidarilor de la cofraje. Brad nu-şi mai amintea cui i se sărbătorea ziua de naştere. Întrebă, dar nimeni nu-l lămuri. Bău şi el vreo două pahare, apoi refuză să mai bea. Dacă ar fi fost răchie de prună sau rom, poate n-ar fi refuzat nici el. Dar drojdia nu-i plăcea. Cheful se lungi pînă noaptea tîrziu. Dimineaţa, cînd sună sirena, singurul care se sculă fu Brad. În zadar în-

cercă să-i trezească pe ceilalți: erau morți de beți. Tot în zadar veni și Oniga, și maistrul zidar.

Cofrajele, bineînțeles, nu s-au mai putut instala în ziua aceea. O vreme, Oniga umblă ca ieșit din minți, apoi îl văzu pe Brad cărînd scînduri de unul singur. Se apropie de el:

— Tu cum de nu te-ai îmbătat?

— Mie nu-mi place drojdia, tovarășe Oniga, de-aia.

Lui Oniga îi plăcu sinceritatea băiatului. Îi întinse o țigară. Se așezară amîndoi pe o buturugă.

— Ei, începu Oniga, după ce traseră cîteva fumuri. Cum îți place pe șantier?

— M-am obișnuit. Numai îmi pare rău că se gată cu munca...

— Cum adică se gată?

— Păi am auzit că lăsați baltă șantierul.

— De la cine ai auzit?

— Am auzit...

— Adică a transpirat și asta!

Brad nu pricepu înțelesul acestui cuvînt, dar își dădu seama că Oniga nu-l contrazice.

— Și dumneata spui că se vor opri? întrebă.

— Nu, nu se vor opri, spuse fără convingere Oniga. Poate că întrerupem doar așa, puțin. Dar nici asta nu e sigur încă. Tu de la cine ai auzit?

— De la Marincu, știți, preotul acela cu neg pe bărbie.

„Un om cu neg pe bărbie?" Parcă mai auzise undeva o asemenea descriere. Unde? Cînd? Cu ce ocazie?...

In zadar se frămîntă Oniga — nu-și putu aminti. Se întoarse spre Brad:

— Ar trebui făcut ceva să nu se mai îmbete oamenii.

— Da, da. Ar trebui făcut ceva, întări și Brad, dar gîndurile lui umblau aiurea.

Îi părea rău de șantier. Atît de mult s-au chinuit oamenii pînă au înălțat zidurile, și acum să le lase

să se prăpădească... Încercă să se liniştească, spunîndu-şi că n-are nimic de pierdut şi de cîştigat de pe urma şantierului. Fabrica tot nu va fi a lui. Dar o undă de nemulţumire nu-i dădea pace. Vru să-i spună şi lui Oniga toate astea, dar acesta privea în gol, aşa că Brad se gîndi să-l lase singur cu amărurile lui. Se ridică de pe buturugă şi cără mai departe scînduri. „Trebuie să muncesc, că doar n-o să-mi dea degeaba salariu..."

Vreo zece zile munca a continuat ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Pe urmă lucrările începură să încetinească. Inginerii dăduseră dispoziţii să nu se mai ridice cofraje din cauza frigului care, în cazul cînd s-ar fi continuat turnarea, ar fi periclitat trăinicia construcţiei. Brad devenise mohorît, tăcut; nu mai cînta, vorbea rar cu cei din jurul lui şi mai ales nu mai găsea, ca înainte, cîte o pricină de rîs fiecărui tovarăş.

— De astăzi eşti responsabilul barăcii.

Brad Gheorghe împreună călcîiele milităreşte, apoi zîmbi larg, ca pe vremuri cînd întîmpina primăvara. Ar fi vrut să tragă un chiot de să zăngăne geamurile şi să se trezească săpătorul Balint, care sforăia pe un pat în apropierea sobei.

— Oi fi, spuse scurt, şi Oniga fu mulţumit de acest răspuns.

— Să ai grijă de curăţenie şi de ordine şi să nu mai întîrzie oamenii la muncă!

— N-o să întîrzie, tovarăşe Oniga. Fii liniştit.

Cînd văzu că Oniga se întoarse spre patul lui Balint, Brad adăugă:

— Nici el n-o să întîrzie.

Oniga ieşi, şi prin uşa deschisă un val rece de aer năvăli în încăpere.

— Închide uşa, mă... răcni unul din fundul dormitorului.

Brad se uită lung la cel revoltat şi puse mîna pe clanţă.

— Lasă că ştiu cînd s-o închid, că doar mi-s res-

ponsabil, spuse cu voce ridicată ca să-l audă toţi cei din baracă.

In sinea lui era supărat că nu observase nici o schimbare pe feţele oamenilor. „Adică nu mă cinstesc cum se cuvine".

Seara, după cină, ţinu o şedinţă:

— In fiecare zi va fi cineva de serviciu. Acela mătură, are gijă de paturi, de aerisire. Incep eu. Aşa cum o să fac eu treaba, va trebui s-o facă fiecare.

— Şi dacă o s-o facă cineva mai bine? interveni Balint.

— Nu mă întrerupe, tovarăşe. Poimîine e de serviciu Balint. Vom fixa totdeauna cu două zile înainte cine e de serviciu, ca să nu îndrăznească nimeni să spună că a uitat. La nouă stingem lumina. Facem economie.

I se împotriviră toţi, numai Balint îi ţinu partea. Brad nu-l socoti vrednic ca susţinător, aşa că la îndemnul majorităţii hotărîră stingerea la ora zece.

A doua zi, vîntul se înăspri şi fulgi albi, apoşi, înălbiră văzduhul. Brad îşi trase cuşma pe urechi şi munci toată ziua cu gîndul la noua lui misiune, aşteptînd nerăbdător vuietul sirenei; nu voia în ruptul capului să întîrzie cumva şi baraca să rămînă necurăţată şi neîncălzită. Incă în timpul lucrului adunase bucăţi de scîndură uscată ca să aibă cu ce aprinde focul.

Hotărî să nu se ducă la cantină decît după ce va deretica prin baracă. Deschise larg ferestrele, să se aerisească încăperea, mătură, aprinse focul, apoi se uită în jur să vadă ce ar mai fi de făcut. Găsi de cuviinţă să aranjeze şi cuferele de lemn ale muncitorilor. Potrivindu-le pe etajerele de tablă dintre paturi, un cufăr mai greoi îi căzu din braţe şi se lovi de colţul unei mese. I se sparse capacul şi tot ce era înăuntru — ciorapi, zdrenţe, ştergare, săpunuri şi cîteva sticle — se rostogoli de-a dura pe podele. Brad se aplecă să strîngă. Tresări speriat:

dintr-o cămaşă murdară, făcută pachet, văzu ieşind ţeava unui revolver. În clipa aceea în pragul încăperii apăru un locatar. Brad îi arătă arma; acesta speriat, spuse că nu vrea să se amestece şi o tuli pe uşă. Dacă Brad l-ar fi urmărit, l-ar fi văzut alergînd de-a dreptul spre cantină să-l aunţe pe Marincu. Dar Brad nu se învrednici să facă aşa ceva. El adună boarfele, le înghesui în ladă şi căută un semn după care să-l recunoască pe proprietar. Lîngă mîner, încrustate în lemn, văzu iniţialele preotului. Brad ieşi din baracă, închise uşa cu un lacăt să nu poată intra nimeni şi porni în căutarea lui Oniga. Îl găsi în biroul lui Ardeleanu. Îi făcu semn că vrea să-i vorbească; aşteptă pînă ce Oniga ieşi şi-i întinse mîna.

— Am găsit o armă în lada lui Marincu.

Oniga, după ce constată că cele spuse de Brad corespund adevărului, anunţă miliţia. Dar pe Marincu nu-l mai găsiră pe şantier. Nu-l găsiră nici în oraş, deşi puseseră oameni să-l pîndească la gară şi la bariere. Dispăruse ca şi cum l-ar fi înghiţit pămîntul.

Seara, Oniga îl căută pe Brad.

— Măi, tu eşti om de ispravă.

— Mi-s, încuviinţă Gheorghe. Nu-mi plac oamenii cu arme! La noi la Haţeg numai baciul o avut armă. O puşcă mare, cu două ţevi. I-o retezat ţevile cu un ferestrău ca să împrăştie alicele. Cînd întîlnea un iepure, băga treizeci de plumbi în el, de nici de mîncare nu mai era bun. Nu vîna el pentru hrană... vîna de hatîr.

Oniga nu-l asculta. Privea în altă parte, spre zidurile roşii, netencuite. Numai cînd Brad termină, se întoarse spre el:

— Pe tine nu te-am văzut niciodată la şedinţele de U.T.M.

— Păi, ce să caut eu acolo? Nu-s scris la ei. Pe noi, care am umblat cu doagele, nu ne-au scris nici-

unde. La ce să ne fi scris? Sîntem proşti. N-am avea ce zice la şedinţe.

— Pe dracu'! Măcar de-am avea încă mulţi ca tine. Tu eşti om de treabă...

— Nu-mi spune aşa, tovarăşe Oniga. Aşa-mi spunea şi baciul cînd voia să-mi ciupească din simbrie. Cică-s om de treabă, harnic şi mai ştiu eu ce spunea... Apoi îmi reţinea gologanii. Cică pentru biserica ciobanilor care o să se ridice într-un vîrf de munte. Şi tata, şi moşul meu au dat bani pentru biserica ciobanilor. Biserica nici acum nu-i. E drept, baciul şi-o durat casă mare, mai mare ca biserica din sat.

— N-ai nici o grijă, rîse cu amărăciune Oniga. Noi n-o să-ţi reţinem bani pentru biserică. Noi...

— Dar poate ţineţi pentru şantier. Mai ştii?...

Oniga începu să rîdă, apoi îl bătu pe umăr.

— Eu zic că ar trebui să te bagi la U.T.M. O să-ţi prindă bine şi ţie, şi U.T.M.-ului.

Peste o săptămînă, Brad Gheorghe fu confirmat utemist. La şedinţa organizaţiei de bază stătu în banca din faţă, cu mînile atîrnîndu-i pe lîngă trup, neştiind ce să facă cu ele. Aştepta cu ochii ţintă la tovarăşii dinaintea lui, să-i vină rîndul la cuvînt.

Deşi îi cunoştea foarte bine pe toţi cei aşezaţi acolo şi îi erau chiar prieteni buni, acum i se părură oameni care îţi impuneau respect.

— Are cuvîntul tovarăşul Brad.

Brad se ridică încet, legănîndu-şi trupul mătăhălos, apoi se rezemă cu o mînă de spătarul scaunului din apropiere. Rezemat, se simţea parcă mai în largul lui.

— Apoi eu, tovarăşi, m-am născut chiar sus, în munţii Haţegului. Bătrînul era oier şi tot oier m-am făcut şi eu. Pînă la şcoală am învăţat dulgheritul, că aşa e la noi, oierii: dulgheritul se învaţă pe deasupra. Şi pînă la armată se cade să colindăm ţara prin toate părţile, s-o cunoaştem. La noi, la stînă, în serile de iarnă, cînd nu veneau lupii, ascultam poveşti despre unele şi despre altele... Şi despre baci cu mii de oi, şi despre oieri cu nici o oaie şi fără culcuş la stînă.

Nici tata şi nici eu nu aveam culcuş la stînă. Dormeam la un loc şi ne rodeau păduchii că abia aşteptam să vină primăvara, să se dezgheţe Cerna, să ieşim la scaldă. Intr-o primăvară, anul nu-l mai ştiu, eram cam aşa de mare — şi Brad îşi arătă brîul — l-am găsit pe tata trîntit în prăpastie. Jandarmul a scris pe o hîrtie că mirosea a rachiu şi a căzut singur. Ce era să fac?... M-am lăsat de oierit că mai am fraţi acasă şi am pornit la drumul cel mare. Sînt dulgher bun. Poate să vă spună şi vărul meu, Achim, că el trăieşte încă, dar nu ştiu de unde să-l scot. A plecat şi el prin ţară. Ăsta mi-s eu. Imi place aici şi vă mulţumesc că m-aţi lăsat să viu printre voi la U.T.M. Sînt şi cinstit, şi am pumnii zdraveni! Nu sînt fricos! Nu de mult, la gara electrică, l-am tăbăcit pe unul că m-a suduit de mamă.

Cîţiva tineri zîmbiră, şi Brad nu înţelese de ce. Incurcat, se aşeză. Dar văzînd că toate privirile rămăseseră îndreptate spre el, se ridică în picioare şi spuse cu voce tare, s-o lămurească odată:

— Am gătat.

Cînd văzu că l-au votat cu toţii, era să-l năpădească lacrimile. „Apoi mă preţuiesc oamenii de aici", îşi spuse el şi ridică fruntea, mîndru, spre prezidiu. Ii părea rău că nu se mai vorbea despre el, ci despre o sumedenie de probleme care, după părerea lui, puteau fi discutate şi după şedinţă. Secretarul organizaţiei de bază prezentă un referat asupra necesităţii continuării muncii.

După şedinţă, îl întîlni pe Oniga, care-l felicită şi-l îndemnă să ia cuvîntul la adunarea generală a şantierului pe care hotărîse s-o convoace şi în care trebuiau să se discute pe larg toate posibilităţile continuării muncii. Brad se simţi mîndru de cinstea pe care i-o făcea partidul şi făgădui că va lua cuvîntul neapărat.

1

Clubul şantierului — o baracă mare de lemn care servea cîteodată şi administraţiei pentru lucrările ei — plin pînă la refuz cu scaune şi birouri, era ticsit de lume. In fund, pe scena improvizată, în spatele unui birou lung, îmbrăcat în pînză roşie, stăteau Oniga, Ardeleanu şi inginerul-şef al construcţiilor, Beniamin Silviu, un om înalt, chel, cu ochi albaştri şi două rînduri de ochelari. Beniamin arăta totdeauna ca trezit din somn. Acum, plin de importanţă, clipea rar, plictisit, tuşind din cînd în cînd din cauza fumului pişcător care ameninţa să inunde încăperea prin cîrpiturile sobei de tinichea din colţ.

Oniga ridică braţul, cerînd să se facă tăcere, apoi îi dădu cuvîntul lui Beniamin. Acesta începu să vorbească fără să mai aştepte să se facă linişte. Cei din fundul sălii porniră să sîsîie şi să strige: „Mai tare, nu se aude nimic!" Beniamin ridică vocea, vorbi în grabă despre lucruri pe care le puteau înţelege numai specialiştii obişnuiţi cu termeni inginereşti, pomeni cîteva cifre abstracte şi înşiră apoi condiţiile obiective: frig, lipsa de materiale, lipsa de braţe de muncă — care împiedică continuarea lucrărilor şi fac necesară o oarecare amînare.

— Intrerupem pînă spre mijlocul lui februarie — răspunse el întrebărilor din sală — cel mult pînă în primăvară... Nu mai mult, nici într-un caz mai mult!...

Apoi își continuă discursul, cu citate din cărțile de specialitate anume pregătite la paginile respective, fără să țină seamă nici de murmurele din sală, nici de întreruperile care, spre sfîrșit, erau tot mai dese.

— Se poate turna și acoperișul de beton, adăugă deodată, spre mirarea celor din sală. Se poate turna și acoperișul, dacă... și aci tăcu cîteva clipe, așteptînd pentru prima dată să se facă liniște deplină — dacă vom angaja pentru o lună de zile încă cel puțin vreo cinci sute de oameni, pentru ca în acest fel să putem termina toate lucrările de betonare înainte de căderea gerului. Noi, cei din conducere, știm însă că nu dispunem de fondurile necesare unei astfel de acțiuni. De altfel trebuie să vă mărturisesc că și fondurile ce le avem la dispoziție au fost ciopîrțite și folosite pentru alte scopuri decît cele prevăzute inițial. Se întoarse ostentativ spre Oniga: Pot vorbi de asta?...

— Da, da, strigă cineva din fundul sălii. Să auzim pe ce s-au cheltuit banii.

Beniamin ridică din umeri, dezvinovățindu-se parcă:

— Exact, nu știu, poate o să vă spună tovarășul Oniga.

— Vă rog, îl întrerupse Oniga, spuneți ceea ce știți...

— Păi, s-au cumpărat pufoaice, mese de ping-pong și nu mai știu ce... În sfîrșit, nu asta e problema. Noi, cei din conducere, nu răspundem aici numai de efectuarea construcției într-un anumit termen. Gîndiți-vă, chiar dacă această construcție de importanță capitală pentru industria noastră va fi ridicată într-un timp record, zic, gîndiți-vă, ce calamitate ar fi dacă într-o bună zi zidurile, construite fragil și în pripă, s-ar prăbuși, strivind astfel mii de vieți omenești nevinovate. Da, tovarăși, în fața noastră stă sarcina realizării acestei construcții, dar alături de ea stă și răspunderea pentru viețile oamenilor, și pentru avutul obștesc. Nu putem risca, trecînd prea ușor peste aceas-

tă răspundere, să turnăm acoperişul pe ger, fiindcă numai uscarea betonului durează mai bine de 28 de zile. Lucrările de pregătire durează şi mai mult. Iar dacă sînt silit să continui oricare ar fi situaţia atmosferică, bineînţeles, n-am să mă opun. Dar în cazul acesta cer o hîrtie precum că răspunderea nu mai cade în sarcina mea. Dacă mi se dă această hîrtie, nu mai am nimic de zis. Eu sînt un executant. Totuşi, am crezut că ascunzînd aceste lucruri adunării generale a şantierului, neatrăgîndu-i atenţia asupra primejdiei continuării lucrărilor, aş face o crimă. O crimă pe care nu mi-aş ierta-o toată viaţa. Ştim cu toţii că zilele trecute am primit vizita unei comisii ministeriale, care a examinat foarte minuţios starea lucrărilor. Hotărîrea pe care am adus-o la cunoştinţa dumneavoastră a fost luată în deplin acord cu această comisie, deci ea nu reflectă numai părerea mea izolată. Tovarăşii din conducerea şantierului cunosc problema sub toate aspectele ei, v-am adus-o şi dumneavoastră la cunoştinţă, pentru că eu, noi, — şi făcu un gest larg spre Oniga şi Ardeleanu, — n-are rost să ne ascundem de mase...

Beniamin deschise gura să mai spună ceva, stătu o clipă aşa, apoi se răzgîndi şi se aşeză liniştit, comod, ocolind privirile lui Oniga. Brad, care şedea în apropierea sobei, ascultase mirat vorbele inginerului-şef al şantierului. Problemele i se părură peste măsură de complicate, aşa că nu se mai înscrise la cuvînt.

2

Imediat după şedinţă, Ardeleanu se îndreptă grăbit spre maşina care-l aştepta în faţa barăcii; se cufundă între perne şi aşteptă să vină Oniga, deşi în acel moment ar fi vrut să rămînă singur cu gîn-

durile lui. Oniga întîrzia. Probabil îşi pierdea vremea lămurind vreun betonist de importanţa fabricii ce se construia. Iar betonistul, care cunoştea discursul lui Oniga pe dinafară, îl ascultă tăcut, fără să-l întrerupă. Nu, Beniamin nu e vinovat. Iarna nu se pot turna stîlpi de beton, mai ales stîlpi meniţi să sprijine greutatea unor hale imense. Şi apoi, mai e şi problema braţelor de muncă. Dar de ce să se gîndească la toate astea, în loc ca după o astfel de zi să se cufunde într-un somn liniştitor, bine meritat, care să-i limpezească gîndurile şi să-i destindă nervii? Cînd în sfîrşit Oniga apăru, Ardeleanu moţăia. Se scutură ca de un fior şi-i dădu ordin şoferului:

— La mine întîi... şi te rog grăbeşte-te. E aproape zece. Trebuia să fiu de mult în pat. Sînt obosit.

Astea le spuse mai mult pentru Oniga. Oniga însă nu avea timp să asculte văicărelile lui Ardeleanu. Se întoarse spre el ca şi cum ar fi continuat o frază începută:

— A, da. Eu zic să ne ducem întîi la regională. Farcaş e încă acolo. Sînt curios să aud şi părerea lui.

Ardeleanu nu încercă să se opună. Dar se simţi mulţumit ca un copil cînd, la regională, li se spuse că Farcaş e plecat din Arad şi nu se înapoiază decît a doua zi la prînz. În maşină, în drum spre casă, nu scoase nici un cuvînt. Urcă în grabă scările şi-i ceru Iuliei să-i pregătească o baie potrivită, nici prea caldă, nici prea rece. Plimbîndu-se prin cameră, auzea sîsîitul liniştitor al apei. Se uită la ceas: mai avea o jumătate de oră pînă să se culce. Se apropie de birou şi scoase dintr-un sertar un dosar galben. În el îşi ţinea planul personal de muncă, defalcat pe zile. Mîine, o zi nouă. Apoi alta, şi alta... Iar fiecare a doua zi se va chema „nouă"... Pentru ce „nouă", cînd toate sînt la fel? Şi timpul e acelaşi, deşi se spune „timpul trece"... Se îndreptă spre oglinda mare, veneţiană, amintire de la nevastă-sa...

Își apropie fața de luciul ei: avea riduri adînci, părul rar, cărunt. Își trecu degetele peste frunte, apoi se așeză într-un fotoliu și-și rezemă capul în palme. Din nou își aminti de Oniga: „A mai trecut încă o zi: fabrica, construcția, ședințele, patul... Toate zilele sînt la fel. Mîine programul va fi și mai încărcat. Vom merge la regională. Farcaș se va înfuria, va striga... Ei și?“ Deodată avu senzația că-l privește cineva. Se întoarse.

— E gata baia, domnule.

— Ce? Baia... Acum... acum e tîrziu, Iulia... înțelegi... făcu el vinovat.

Iulia își puse mîinile în șolduri și deschise gura, dar cu un gest care nu mai admitea replică. Isaia îi arătă ceasul. Iulia ieși trîntind ușa în urma ei. Ardeleanu o auzi multă vreme bodogănind în camera de alături, „că-i vine să-și ia cîmpii din casa asta de nebuni, încotro o vedea cu ochii“. Fără să dea importanță vorbelor cu care era obișnuit, Isaia se pregăti de culcare. În acest timp, Iulia intră de cîteva ori, căutîndu-și de lucru. În cele din urmă, nemaiputînd să rabde, îi ceru pantofii să-i lustruiască. Știa că fără ea s-ar destrăma tot ce mai rămăsese din casa asta, că ei îi datorează bruma de ordine care măcar aparent domnea printre lucruri. Se dezbrăcă încet, după ce se asigură mai întîi că deșteptătorul e la căpătîiul patului. Din bucătărie se auzea pînă la el cîntecul Iuliei despre apa Mureșului care curge încet și despre o iubită care nu vrea să se prăbușească în brațele ademenitoare ale iubitului. „Cît de ridicole par uneori lucrurile“, gîndi Ardeleanu. Și cu toate acestea oamenii cîntă: Iulia în bucătărie, studentul ăla de la etaj, Rotaru, în baie... Iar el, Isaia, doarme. Încercă să-și amintească dacă el cîntase vreodată în viața lui. Dar nu reuși să descopere decît o singură asemenea împrejurare, un chef din vremea studenției, cu bere, cînd, cocoțați pe masă, cîntaseră pe patru voci „Gaudeamus igitur“. Încercă să-și amintească cîntecul... Gaudea-

mus igitur... juvenes... juve... Nu reuşi. Sau, cine ştie? Poate că nici nu-l cîntase vreodată, poate că îl auzise undeva, la teatru... Îşi trase plapuma peste cap: „Acum nu mai există nimic din lumea înconjurătoare şi dacă voi adormi nici eu nu voi mai exista. De fapt totul există prin mine, pentru mine. Dacă întîmplător mîine nu m-aş mai trezi, lumea n-ar mai exista". I se păru că mai citise undeva această teorie, dar nu se învrednici să se frămînte unde: Bergson, Feuerbach, Husserl sau altul?... N-are importanţă. Important e că ăsta e singurul adevăr absolut. De fapt, în acest moment, nici Iulia nu mai există, nici casa, nici patul, nimeni şi nimic. „Ce bine e să fii atotputernic, existenţa unei lumi să depindă de tine. Dacă vreau, există! Dacă vreau, nu există!" Zîmbi, dar îşi dădu imediat seama că zîmzetul lui e trist, fals.

Deodată tresări. Ţîrîitul soneriei îl făcu să se ridice în coate. „Adică lumea nu există numai prin mine", constată cu nemulţumire şi încercă să ghicească cine ar putea fi vizitatorul, la o oră atît de tîrzie. Auzi paşii tîrşiţi ai Iuliei şi se linişti: desigur, vreun cunoscut de-al ei. Se întoarse cu capul spre perete, ca nu cumva femeia să creadă c-o spionează. Atunci intră Iulia, aprinse lumina şi spuse enervată:

— Domnule inginer...

Se întoarse spre ea încet, ca unul care se trezeşte din somn:

— Ce s-a întîmplat?

— Vă caută cineva. Vrea să vă vorbească neapărat.

— Dorm, spuse supărat Ardeleanu. Nu vezi? La ora asta dorm. Spune-i să plece.

— Nu vrea să se ducă.

— Închide-i uşa în nas. N-are decît să aştepte.

— Nu pot, domnule. A pus piciorul în prag. Vrea să vorbească neapărat cu dumneavoastră.

Ardeleanu se răsti la Iulia, ca şi cum ea ar fi fost vinovată de sosirea vizitatorului întîrziat:

— Cine e?

— Nu ştiu. De unde să-i cunosc eu pe toţi trăsii-împinşii?

— Du-te, Iulia, întreabă-l cum îl cheamă.

Ardeleanu vru să se îmbrace, dar se răzgîndi. Dacă celălalt e nepoliticos şi vine la o astfel de oră, o să-i plătească cu aceeaşi monedă. Peste puţin, Iulia se întoarse şi mai mîniată.

— Brad. Zice că-i de la şantier... Şi că e prietenul dumneavoastră. Vai de mine, domnule inginer, îmi aduc aminte, ăsta a mai fost la noi. Ştiţi, care a făcut baie...

Tăcu brusc. In spatele ei apăru Brad. Zîmbea şi nu părea de loc stînjenit.

— Nu vă supăraţi, tovarăşe inginer... Vreau să vă întreb... dumneavoastră cum v-a plăcut şedinţa de azi?

In primul moment, Ardeleanu vru să-i spună că şi-a ales un ceas nepotrivit pentru criticarea unei şedinţe, dar curiozitatea lui fu mai puternică decît supărarea.

— Cum adică?

— Mie nu mi-a plăcut, îl lămuri Brad. Nu mi-a plăcut de loc. Mi s-a părut că tovarăşul Beniamin nu iubeşte şantierul nostru. Dracu' ştie cum pot fi unii oameni aşa. De asta am venit. Şi drept să vă spun, mie mi-e tare teamă că dacă se închide şantierul, noi vom rămîne pe drumuri. Şi altceva n-am ce face. Mai ales acum, iarna... Altfel nici n-aş fi venit.

O clipă, lui Ardeleanu îi fu milă de Brad. Pe urmă, uitîndu-se în ochii lui fără expresie, mila i se transformă treptat într-o ciudă inexplicabilă. „De ce o fi şi ăsta legat de şantier ca toţi ceilalţi? Ce avantaje trage ăsta de pe urma construcţiilor?“

Brad crezu că inginerul este frămîntat din pricina aceloraşi probleme ca şi el. Se aşeză mai comod şi îşi întinse picioarele încălţate în bocanci mari, murdari, pînă aproape de dormeza lui Ardeleanu. Plin de aşteptări, îşi aşeză palmele noduroase pe genunchi.

— Şi pentru asta ai venit la mine? îl întrebă pe neaşteptate Ardeleanu.

— Da. N-am înţeles de ce dumneavoastră n-aţi luat cuvîntul. M-am aşteptat în fiece clipă să vă sculaţi şi să vorbiţi. Chiar asta ziceau şi ceilalţi săpători din baraca mea: că dacă dumneavoastră aţi fi luat cuvîntul, l-aţi fi băgat în buzunar pe inginerul Beniamin. Sînteţi mai deştept decît el.

Deşi comparaţia i se părea stupidă, Ardeleanu avu o tresărire de bucurie. Deci oamenii discută pe seama lui, îl apreciază şi în mintea lor, indiferent după ce criterii, construiesc scări de valori. Dar acum ce să-i răspundă? Va înţelege oare tînărul acesta că el nu e inginer constructor, că treaba asta se leagă de specialitatea lui Beniamin? Şi că, pe deasupra, Beniamin are dreptate?

— Beniamin nu poate să aibă dreptate — continuă Brad, ca şi cum i-ar fi ghicit inginerului gîndurile. Dacă toată lumea este pentru continuarea muncilor şi numai el singur se opune, apoi nu poate avea dreptate un singur om. Dumneavoastră de ce n-aţi luat cuvîntul?

Ardeleanu tăcu. În fond cu ce drept îi cere socoteală tînărul acesta? Spuse răstit:

— Acum e tîrziu, tovarăşe Brad. Şi eu sînt obosit. Dacă vrei, vino la mine într-o după-amiază... Noapte bună...

Brad se ridică încet, nedumerit. Îl privi lung pe inginer, apoi porni spre uşă şi ieşi tăcut, fără să salute.

Maşina îl duse de-a dreptul la regională. Oniga, ras proaspăt, dar cu faţa trasă, îl aştepta la secretariat. Se vedea că nu dormise toată noaptea. Farcaş nu sosise încă.

— Cu atît mai bine, spuse Oniga. Avem vreme să ne punem la punct. Va trebui să-i explicăm de ce vom face un timp mort în munca de pe şantier... In fond, o lună şi jumătate nici nu-i chiar atît de mult. Iar dacă avem o iarnă uşoară, ca anul trecut, poate nici atîta. Pînă atunci vom pregăti comasarea întreprinderilor. Dumneata ai inventarul...

— Da, răspunse Ardeleanu.

Dar gîndurile îi zburau aiurea. Toată bătaia asta de cap cu mutatul celor cinci întreprinderi nu-i era de loc pe plac. Va trebui să fie mereu pe teren, cînd într-o parte a oraşului, cînd într-alta, mereu să fugă dintr-un loc în altul, agitat, şi tocmai în vreme de iarnă. Cît de bine i-ar prinde acum să stea în biroul lui cald, spaţios, confortabil, de la fabrica de vagoane, în loc să-şi piardă vremea cu munca asta de cărăuş.

Farcaş veni abia către ora douăsprezece, vesel, odihnit. Îi primi cu bucuria cu care-ţi recunoşti prietenii pe care nu i-ai văzut de mult şi de la care aştepţi veşti noi.

— Daţi rar pe la mine... Ce mai e nou? Dar hai, nu staţi în picioare. Mă simt prost. Am impresia că sînteţi grăbiţi, numai în trecere...

Ca o gazdă primitoare, trase două fotolii aproape de o măsuţă rotundă, de lîngă fereastră. Abia atunci le strînse mîinile. Ardeleanu avu impresia că Farcaş îi ţinea palma mai mult ca altă dată şi se întunecă la faţă. „De ce tocmai acum trebuie să-i aducem veşti proaste?“ Dar acest reproş fu de scurtă durată. Bucuria, optimismul copilăresc al secretarului îl întăriră în convingerea pe care şi-o făcuse despre caracterul superficial al acestuia. Aştepta cu curiozitate să vadă

schimbările ce se vor ivi pe fața lui Farcaș cînd va auzi veștile cu care veniseră ei.

Baritonul lui Farcaș îi rupse șirul gîndurilor:

— Dacă vă arătați rar pe aici, înseamnă că treburile merg bine. Eu, să vă spun drept, am trecut de cîteva ori pe la construcții: faceți treabă bună. Zău. Foarte rar se poate bucura omul că treaba merge ca pe roate într-un sector. Dar voi mi-ați făcut și această bucurie. Astfel că, izbindu-mă de alte greutăți la fabrica de vagoane, la C.F.R. sau la textile, mă consolează gîndul că avem și un sector fruntaș...

Farcaș și Oniga se priviră, apoi Ardeleanu își lăsă capul în palme.

— Vă simțiți rău, tovarășe inginer? îl întrebă Farcaș.

— Nu, nu, se scuză Ardeleanu. Mă gîndeam numai că... privi spre Oniga, așteptîndu-i încuviințarea. Acesta clătină din cap, în semn să vorbească. Mă gîndeam că poate dumneavoastră nu sînteți tocmai la curent. Lucrurile nu merg chiar ca pe roate...

— Desigur, desigur, ăsta e doar un fel de a spune. Dacă noi am fi mulțumiți că lucrurile merg perfect și am crede că nu mai avem nimic de îmbunătățit, ne-am duce dracului. Imi pare bine că priviți autocritic și cu spirit de răspundere. Ți-am spus eu, — se întoarse spre Oniga, — că am făcut o alegere bună cu tovarășul Ardeleanu...

Dintr-o dată Ardeleanu se simți într-adevăr prost. Îi vîjîia capul, avea ameteli. Se dojenea singur pentru lipsa lui de curaj. „Ar trebui să mă ridic și să-i spun deschis că sîntem în impas. Nu, acest cuvînt „impas" nu spune nimic. Sîntem încurcați și cu vremea, și cu construcțiile, de nu ne mai vedem capul. Am dat chix cu strungurile romînești. Ne-am împotmolit înainte de a fi avut posibilitatea să experimentăm mașinile." Vru să se ridice, dar, ca și cum picioarele i-ar fi fost înțepenite, rămase nemișcat. Oniga nu se mișca nici el. Ardeleanu se gîndi că Farcaș a orbit de mulțumire. „Zîmbește de parcă un înger păzitor i-ar sta deasupra

capului". Pe urmă, Oniga începu să-şi răsucească o ţigară. „Acum, acum", se linişti Ardeleanu. Aştepta ca Oniga să-şi scoată ceremonios bricheta, să-şi aprindă ţigara, apoi să tragă un fum în plămîni. Aşa e Oniga întotdeauna. Aşteaptă atîta, încît pînă la urmă îţi vine să crezi că nu mai poate face nimic şi tocmai atunci, pleosc, aruncă o vorbă de-ţi plesnesc timpanele. Oniga îşi scoase bricheta. Apoi trase un fum din ţigară, dar nu scoase nici un cuvînt. „S-o fi temînd şi el, constată cu o bucurie nefirească Ardeleanu. Deci nu sînt singurul laş". Ei, drace, parcă şi durerea de cap îi trecuse. În definitiv, datoria lui Oniga e să raporteze.

Farcaş se ridică în picioare :

— Dacă n-aţi fi venit singuri, v-aş fi cheamt eu. Am o veste pentru voi. Da, o veste bună... V-am adus de la Bucureşti o corespondenţă... Prima corespondenţă oficială pentru fabrica de strunguri. Poate e mai mult pentru dumneata, tovarăşe inginer: o comandă!

Farcaş scotoci în sertarul unui birou, apoi cu un gest larg, de scamator, scoase dintr-un dosar o hîrtie ministerială, bătută la maşină. Ardeleanu recunoscu antetul: era de la Comisia de Stat a Planificării.

— Pînă spre sfîrşitul anului viitor trebuie să livrăm primele strunguri. Mai precis, — Farcaş îşi aruncă privirile pe hîrtie, — primele 28 de strunguri! De aceea, să-i dăm zor! A mers bine şi pînă acum, dar ar fi şi mai bine dacă aţi grăbi ritmul construcţiilor. Să isprăviţi odată cu înălţarea halelor de montare, ca să puteţi da drumul fabricaţiei... Am vorbit personal cu şeful serviciului proiectări de la Ministerul Industriei Grele, cu tovarăşul inginer Ionaşcu. Planurile au fost trimise la desenatori. Pe măsură ce vor fi gata, le vom primi în copie. Aşa că nu prea avem timp de pierdut.

— Cu tovarăşul inginer Ionaşcu, aţi spus? Ion Ionaşcu? întrebă mirat Ardeleanu.

— Da. Îl cunoşti cumva?

— Îl cunosc, am fost împreună la Malaxa.

Era să spună că într-o vreme fuseseră chiar foarte buni prieteni, dar se reţinu la timp. Farcaş desigur, ar crede că se laudă.

— Tovarăşe Farcaş... încercă Oniga să intervină. Pe frunte i se prelingeau boabe de sudoare. Inghiţi de cîteva ori în sec şi continuă: cu toate acestea, sînt unele chestiuni...

Dar Farcaş nu-l lăsă să urmeze:

— Ştiu ce vrei să spui. Că sînt greutăţi... Asta ştiam şi fără tine. Mobilizaţi oamenii şi daţi-i zor... Asta-i sarcina principală. Azi-mîine o să sosească şi piesele de la Reşiţa. Vreţi să le lăsaţi fără acoperiş?...

Se deschise uşa şi secretara — o fată cu părul roşcat — vîrî capul înăuntru:

— Vă caută Bucureştiul la telefon...

— Acum, tovarăşi, eu v-am lăsat. Daţi-i zor, că nu avem vreme de pierdut... Tu ce-ţi tot agiţi mîinile, Oniga? Vrei să-mi spui ceva urgent?

— Da, tovarăşe Farcaş.

— Fie. Dar de termenul de construcţii să nu-mi pomeneşti nimic. Ăla-i sfînt, nu se poate schimba, înţelegi? Adică... da... dar numai dacă vă hotărîţi pentru unul mai scurt... atunci amîn şi telefonul.

— Nu, tovarăşe Farcaş, du-te la telefon...

— Deci, ne-am înţeles: nici o zi întîrziere... Ei, spor la muncă.

Ardeleanu ieşi buimăcit. Fără să ştie de ce, îi venea să rîdă. Pe scări căută privirile lui Oniga, dar acesta părea că priveşte în gol; păşea automat lîngă inginer, muşcîndu-şi buzele. „La ce s-o fi gîndind? se întreba Ardeleanu. Oare îl înjură în gînd pe Farcaş? Desigur. Doar pe el l-au învestit cu toată responsabilitatea lucrărilor".

In stradă, Oniga se întoarse spre inginer:

— Să mergem, ne aşteaptă oamenii pe şantier.

Ardeleanu îl privi mirat: „Cum poate omul acesta să nu gîndească, să execute ordinele mecanic, ca o maşină. Doar ştie foarte bine că nu putem continua

lucrările. De unde brațe de muncă? Pînă la urmă o să fie deferit justiției. Poate și eu..." La acest gînd, Ardeleanu se sperie. Se scuză că are o treabă urgentă în oraș și se despărți de Oniga. Așteptă ca celălalt să se mistuie prin mulțime, apoi se întoarse la sediul regionalei. Farcaș îl primi ca și cum în această întrevedere nu ar fi fost nimic neobișnuit.

— Tovarășe Farcaș, începu Ardeleanu. Cînd am venit aici, acum un sfert de ceas, aveam un scop bine definit. Dumneavoastră ne-ați arătat comanda de la București, ne-am entuziasmat, dar...

— Știu, făcu secretarul, cu voce scăzută. Inginerul Beniamin m-a informat și verbal, și în scris. După toate datele existente, se pare că are dreptate...

— Atunci? îl întrerupse mirat Ardeleanu.

— Atunci trebuie să găsim soluții. E vorba de brațe de muncă. Trebuiesc mobilizați oamenii din întreprinderi, în special din cele care vor fi comasate. Noi, de la regională, vă vom da tot ajutorul. Dacă dumneavoastră ați găsit necesar să mă sezisați de mersul lucrărilor, deși n-aveți nimic cu construcțiile, înseamnă că nu sînteți indiferent față de viitorul lor. Eu vă mulțumesc. Contribuiți și dumneavoastră, cu un sfat, mă rog, cu ceea ce puteți, și eu sînt convins că treaba o să meargă.

— Desigur, desigur, — făcu Ardeleanu, — ceea ce va depinde de mine... Dar practic, cred că în primul rînd ne lipsesc vehicule de transport. Cu asta va trebui să ne ajutați... Atunci eu mă duc, tovarășe Farcaș.

In drum spre casă, îi fu ciudă că se lăsase așa de ușor convins. „Ce altceva înseamnă înrolarea mea în munci care nu mă privesc, decît o capitulare?" Totuși avu și un sentiment de mulțumire; faptul că Farcaș era informat de situație și deci nu fuseseră lăsați în voia soartei, cum își închipuise pînă acum, îl liniști.

Farcaș îl urmări o bucată de timp de la fereastră, pe urmă chemă secretara:

— Convoacă pe toţi tovarăşii din comitetul regional. Şi pe supleanţi. Să vie şi cei de la raioane, şi directorii fabricilor! Da, da, toţi, şi, bineînţeles, nu uita să-l anunţi pe Oniga...

4

— Tovarăşi, începu Farcaş, şi glasul lui gros răsună puternic în sala de festivităţi a comitetului regional. Ne-am adunat pentru că sîntem într-un impas din care încă nu ştiu cum vom ieşi. E vorba de „Victoria". Trebuie să terminăm construcţiile în cîteva săptămîni. Gerul stă să vină şi, dacă nu ne grăbim, nu vom mai putea turna acoperişul. Mă adresez tuturor, dar în special directorilor de întreprinderi. Ne trebuie specialişti, ne trebuie materiale, ne trebuie vehicule! N-aş vrea ca atunci cînd Barbu o să ceară cuvîntul, să înceapă să descrie greutăţile de care se loveşte zi de zi, clipă de clipă.

Barbu vru să protesteze, dar la rîsetele celor din sală, renunţă.

— Desigur, — continuă Farcaş, — n-aş vrea nici ca acum Barbu să se scoale şi să-şi ofere toată fabrica, toţi specialiştii şi toate camioanele. V-aş ruga să vă gîndiţi bine; avem nevoie de cît mai mult; dar în aşa fel ca lipsa materialelor, a camioanelor şi a oamenilor să nu dăuneze întreprinderilor voastre...

Cineva propuse ca răspunsurile să se dea a doua zi, pentru ca directorii să aibă timp să se sfătuiască cu tovarăşii de specialitate din întreprinderi. Nimeni nu se împotrivi. Oniga clipi mărunt, satisfăcut. După terminarea şedinţei rămase în sală să-l aştepte pe Farcaş.

— Abia acum înţeleg poziţia ta de dimineaţă în discuţia cu Ardeleanu. Nu voiai să-l sperii.

— Măi, măi, Oniga, am impresia că voi îl cunoaş-

teți prost pe Ardeleanu. Te înșeli dacă crezi că Ardeleanu se mulțumește numai cu vorbe. După ce ai plecat, el a revenit și mi-a arătat situația reală de acolo.

— Cum așa? Eu am avut impresia că tu o știai de mult.

— Da, tu ai avut impresia, iar Ardeleanu a vrut să aibă certitudinea. Înțelegi? Desigur, știam care e situația, dar din păcate asta n-am aflat-o de la tine.

Oniga își mușcă buzele:

— Eu credeam că o s-o scoatem la capăt fără ajutor.

— Vrei să-ți dau un sfat, tovarășe Oniga?

Oniga tăcea.

— Uite ce e, continuă Farcaș. Scoate din vocabularul tău „credeam", „am avut impresia". În munca de partid n-o să-ți folosească. Cred, de altfel, că și în viața ta particulară aceste două cuvinte au jucat un rol prea mare. Gîndește-te la ceea ce ți-am spus și trage unele concluzii. Vei vedea că am dreptate.

Oniga, cu capul în pămînt, pășea îngîndurat.

— Ei, acum de ce ești necăjit?

— Cu șantierul ăsta...

— Lasă acum șantierul. Cît de cătrănit ai fi, cu asta nu-i ajuți cu nimic. Dimpotrivă. Uneori un rău ți se pare cu atît mai mare cu cît te gîndești mai mult la el. Pentru moment, am luat toate măsurile posibile. În noaptea asta tot nu mai putem face nimic.

— Vezi, de asta sînt necăjit. Mă uit la tine. Cum pui tu problemele și cum le pun eu...

— Într-adevăr, poți să fii necăjit dacă le pui cum le-ai pus acum. Așa eram și eu acum cîțiva ani. Cînd mă duceam la cîte o ședință de partid din întreprinderi, mă apuca disperarea, „că de ce nu pot să pun și eu problemele așa cum le pun muncitorii?" Mă frămîntam de mă lua dracu'... Adevărul e că nici ei nu le pun altfel decît noi, că doar noi de unde am venit? Nu tot din fabrici? Numai că ei vorbesc despre lucruri concrete. De exemplu: „Forja n-a dat pie-

sele la timp, din vina lor n-am făcut asta sau asta". Adică poţi să te legi de fiecare cuvînt al lor, să cercetezi, să repari cîte o bubă. Asta pentru că cei mai mulţi muncitori, şi asta e moştenirea lor de clasă, ştiu să se ridice deasupra problemelor lor personale. Voi nu ajungeaţi la acest impas dacă v-aţi fi sezisat la timp de prostul mers al lucrurilor. Dar voi n-aţi văzut mai departe de lungul nasului vostru. Aţi vrut să vă descurcaţi singuri, fără ajutorul cuiva.

— Şi asta e o problemă personală?

— Este.

— Atunci cum se explică totuşi că eu mi-am neglijat complet problemele personale?

— Cine spune că le-ai neglijat? Poate pe unele, dar în locul lor ţi-ai făcut altele. Din construirea fabricii ai făcut o problemă personală, şi nu în cel mai bun sens al cuvîntului. Din cauza orbirii tale n-ai putut să te descurci în sutele de probleme, să vezi care sînt cele mai importante. Ştii că rezolvarea unei probleme mici îţi cere tot atîta timp cît şi rezolvarea unei probleme mari? Rezolvînd însă problemele mari, rezolvi zeci şi zeci de problemuţe. Iar tu tocmai în problemuţe te-ai înecat.

— Vrei să-mi dai un exemplu?

— Şi zece. Ce era mai important: să înalţi fabrica sau s-o înalţi singur? Desigur s-o înalţi. Totuşi tu ai vrut s-o înalţi singur. Ei, nu răspunzi nimic?

Oniga tăcu.

— Mai vrei un exemplu?

Oniga ridică privirile. Farcaş continuă:

— Asta nici nu-i exemplu... E, dacă vrei, o critică. Ai umblat ca o gospodină harnică după cărămizi, după varză pentru cantină...

— Să nu fi umblat?

— Iar întrebi greşit. Desigur, trebuiau controlate şi aceste munci. Controlate, înţelegi?... Nu să te îneci în ele. Ştii, materia ta primă trebuia să fie betonul armat al acestei societăţi: omul... Ştiu, ştiu, nu te uita aşa de urît... Ai făcut treabă şi în acest domeniu

— apoi trebuia să-l înlocuieşti şi pe Beniamin. Asta ai vrut să spui?

— Da...

— Atunci e bine... Şi mai gîndeşte-te la aceste lucruri... Şi acum hai să lăsăm astea. Nu vrei să bei un pahar de vin roşu? Sînge de urs. Mi l-a adus un tovarăş de la Miniş. E mai bun ca laptele.

CAPITOLUL IX

1

Anghelina Ponta avea un capot trandafiriu, presărat cu multe flori galbene şi frunze verzui, care arăta cam aşa cum arata primăvara grădina din parcul de lîngă Mureş. Capotul acesta servea şi ca halat de baie, şi ca şorţ de bucătărie, iar atunci cînd obişnuiţii casei erau aşteptaţi la masa verde îndeplinea şi înalta funcţie de rochie de seară. Mircea nu şi-ar fi putut-o închipui pe mătuşa lui fără acest capot. De cînd deschidea ea ochii — spre orele prînzului — şi pînă îi închidea — după miezul nopţii — casa răsuna ca un iad de cîntece şi de convorbiri telefonice interminabile, prin care se transmiteau cantităţi enorme de ştiri. Ascultînd-o, simţindu-i energia, cu greu te-ai fi înduplecat să crezi că trecuse cam de multişor graniţa unei jumătăţi de veac. Bineînţeles, nu se născuse încă persoana care să îndrăznească să-i amintească asta.

Dar chiar şi atunci cînd mătuşa Anghelina nu era acasă, prezenţa ei stăruia totuşi în fiecare încăpere, începînd cu bucătăria şi sfîrşind cu salonul de oaspeţi: parfumurile, mucurile căzute pe covor, ciorapii necîrpiţi, dar cu acul înfipt în ei, uitaţi pe spătarul scaunelor, papucii azvîrliţi sub masă, numerele de telefon notate pe tocul uşilor, toate, împrăştiate, vorbeau despre prezenţa ei.

La început, Mircea nu se putuse obişnui cu dezor-

dinea din casă. Umbla în urma mătuşi-si şi aduna fiecare lucru azvîrlit la întîmplare; dar numai peste o jumătate de oră îl găsea din nou în alt loc, aşa încît după scurt timp fu nevoit să renunţe. Nu avea încotro. Parcă şi în casa din strada Semaforului — îşi spunea uneori — s-a simţit mai bine ca aici, ţinînd cont chiar şi de mizeria în care au trăit înainte de definitivarea lui tăică-său la C.F.R. Pe atunci, părinţii insistau să se facă măcelar. „De ce tocmai măcelar?" îi întreba, şi ei răspundeau: „Pentru că măcelarii au întotdeauna de mîncare." Iar el, numai cînd se gîndea la vitele care erau tîrîte prin strada Semaforului spre abator, îl năpădeau lacrimile. Acum, văzînd broderiile de mînă de pe pereţi, simţind mirosul de acrituri ce răzbătea din cămară, i se zbîrlea pielea de ciudă că trebuie să locuiască aici, în infernul Anghelinei Ponta.

Tatăl său, în felul lui, îşi aranjase bine treburile... Să fi rămas o viaţă întreagă impiegat clasa a treia, să îmbătrînească, şi apoi, liniştit că şi-a trăit traiul, să se ducă pe lumea cealaltă?... Ca mama?... Ce cunoscuse ea din plăcerile acestei vieţi? Nimic. Se căsătorise la douăzeci de ani şi de atunci singurele preocupări i-au fost casa, copilul, soţul. Deşi avea permis gratuit pe C.F.R., nu-l folosise niciodată. Ar fi putut măcar o dată pe an să se urce în tren, să vadă alte locuri şi alţi oameni. Dar unde era să se ducă? A plecat de acasă numai o dată şi atunci n-a întrebat-o nimeni dacă vrea ori nu să plece: au internat-o la spital, la Timişoara. La întoarcere, culcată într-un sicriu, n-a mai avut nevoie de permis.

Mircea încercă să-şi închipuie cum i-ar fi fost viaţa lîngă Medy, noua lui mamă. Auzise despre ea că ar fi fost o stricată, că bătrînul ar fi cunoscut-o într-un bar, în timp ce nevastă-sa era la spital. La faţă n-o văzuse niciodată. Oare i-ar fi putut spune mamă? Poate i-ar fi venit greu, dar oare nu pare orice lucru greu la început? Dacă ar fi plecat cu ei la Viena, desigur s-ar fi înscris la o facultate de mecanică şi

ar fi putut să ajungă un inginer priceput. Dar oare ar fi putut să rămînă acolo, să nu vadă Mureşul, peste care visa să arcuiască cîndva un pod de fier? Numai în anii cînd a lipsit din Arad, cînd a fost student la Bucureşti, îl măcina dorul pustei, a caselor mici văruite cu galben. Cîte lucruri nu erau de făcut aici şi cîte din ele nu şi le propuse să le facă chiar el? Desigur, acolo s-ar fi înstrăinat. Cu timpul, poate, ar fi uitat şi romîneşte. Nu, asta nu se putea. O fi fost Goethe mare poet, dar cine a scris Luceafărul?... Nu, nu putea să uite romîneşte. Şi Mara?... Oare ar fi putut s-o ducă şi pe Mara?... Căci fără Mara... Dar maşinile care trebuiau să brăzdeze pusta? Ar putea oare să rămînă înmormîntate în maculatoarele unde le schiţase în joacă? Să nu mai audă „aho"-ul pălmaşilor salutîndu-l la marginile ogoarelor pe el, constructorul maşinilor? Nu...

Gîndurile acestea îl frămîntau şi acasă, şi cînd stătea cu tîrnăcopul în mîini pe şantierul noii fabrici, unde, mobilizat de U.T.M., îşi petrecea după-mesele.

In seara revelionului, mătuşa Anghelina intră în camera lui Mircea, care se pregătea de culcare.

— Ce-i, Mirciulică, tu nu vrei să petreci?

Inspăimîntat la gîndul că mătuşă-sa ar putea să-i propună să înlocuiască vreun al patrulea la masa de cărţi, răspunse că e grav bolnav, că are ameţeli şi e foarte obosit. Anghelina Ponta nu era însă dintre acelea care se lasă uşor convinse. Ii luă temperatura şi decise că, boala nefiind atît de gravă, poate să se ducă să doarmă în apartamentul Virginicăi, unde va fi linişte, pentru că aici „ne vom face de cap, că doar o dată e revelionul".

— O să-ţi dea Virginica cheia şi o să te duci să te culci acolo. Ea e invitata mea. Işi aduce şi logodnicul; tu n-ai ce căuta acasă. Numai vezi să nu faci cine ştie ce în cameră străină. Să te porţi cuviincios, aşa cum i se potriveşte unui Mirciulică ascultător şi bun...

Pe la ora zece, cu cheile apartamentului străin în buzunar, Mircea ieşi în stradă. Îi veni chef de plimbare. Străbătu de cîteva ori bulevardul, oprindu-se în faţa vitrinelor. De peste tot răzbătea muzică: la Cazinoul Central un saxofon, răguşit prea devreme, domina întreaga orchestră: la „Palace", muzica militară intona un marş, megafoanele instalate pe stîlpii de telegraf transmiteau un vals de Strauss, iar pe străzi, coruri ambulante preaslăveau cu „Pluguşorul" naşterea Anului Nou. Oamenii, mai toţi veseli, se salutau gesticulînd larg, urîndu-şi un an nou şi fericit. An nou... Cît de banal sună! Cu toţii ştiu prea bine că mîine va fi o zi la fel cu celelalte şi totuşi aşteaptă ceva. Dacă i-ai întreba ce anume, foarte puţini ar şti să-ţi răspundă. „Eu ce aştept, în fond?" se întrebă Mircea, şi-şi zîmbi trist, cu amărăciune. Îşi aduse aminte de revelioanele copilăriei, de felul în care pironea cu privirile, într-o pioasă aşteptare, cadranul deşteptătorului. Pe atunci ar fi dorit ca toate ceasurile să se oprească, şi el să devină dintr-o dată un alt Mircea, cu o altă personalitate. Dar niciodată în nopţile acelea deosebite nu se întîmpla nimic. Maică-sa tuşea şi după douăsprezece la fel cum tuşise în anul care trecuse, vecinii rămîneau aceiaşi, nici curtea şi nici casa nu se schimbau. Cîte vise n-a legat Mircea de sosirea cîte unui an nou? Şi tot atîtea vise i s-au spulberat. Niciodată sosirea unui an nou nu marcase o schimbare în raporturile dintre el şi părinţi; aceleaşi fraze le auzea şi în anul cel nou: „Asta n-ai voie, eşti încă prea mic", iar dacă plîngea: „Eşti băiat mare, nu ţi-e ruşine?" „Care-i adevărul?" se întreba uneori şi niciodată n-a ştiut să-şi răspundă. Nici acum.

Un coleg de şcoală îl salută vesel, trecînd repede, fără să-i aştepte răspunsul. „Oare ce va face ăsta la revelion", îl urmări Mircea cu privirile, dar nu reuşi să-şi termine întrebarea, pentru că un om beat se izbi de el, îl prinse în braţe şi, sughiţînd, îi ceru iertare.

— Nu te supăra, hîc, prietene dragă... tu eşti cel

mai bun prieten al meu, hîc, nu vii să bem încă o juma' ?

Mircea se desprinse din strînsoare şi, ofensat, plecă. După cîţiva paşi, întoarse capul să vadă ce face beţivul. Acesta se agăţase între timp de altcineva şi-l invita şi pe acela „la încă o juma". „Poate că nici n-a minţit, — îşi spuse Mircea cu răutate, — şi-mi este într-adevăr cel mai bun şi mai devotat prieten".

Spre miezul nopţii, îl pătrunse frigul. Se pregătea tocmai să intre într-un restaurant, cînd îşi aduse aminte că utemiştii de pe şantierul „Victoria" pregătiseră un bal cu program artistic la Palatul Cultural. Ocolind clădirea sfatului, coborî spre Mureş.

De cîteva săptămîni de cînd utemiştii de la facultate fuseseră mobilizaţi pentru muncă voluntară pe şantier, Mircea îl întîlnea mereu pe Pavel. Acesta avea acolo un fel de post de responsabil cu uneltele ; ori de cîte ori se întîlneau, se priveau chiorîş. „La muncă sînt bun, — îşi spusese Mircea cînd fusese pentru prima oară pe şantier, — nu contează că sînt burghez, cum spunea Pavel'". Dar nu îndrăznise să-şi spună nimănui părerea. De obicei după programul de săpături intra în hala mare, unde schelele împăienjeneau încă toţi pereţii. Încerca să şi-o închipuie gata, presărată cu maşini, iar pe el însuşi se vedea în mijlocul lor. Odată, un om mai în vîrstă, cu ochelari cu rama de sîrmă, îl întrebase ce anume caută acolo.

— Am venit la muncă voluntară.

— Şi de unde eşti ? îl iscodise celălalt mai departe.

— De la Facultatea de mecanică.

— A, păi atunci eşti un fel de inginer de strunguri... Ei, cum îţi place fabrica noastră ?

Cuvîntul „noastră" suna în gura străinului ca şi cum fabrica ce se ridica ar fi fost proprietatea lui.

— Îmi place, mărturisi Mircea şi dădu să plece.

Dar omului îi veni în cap cine ştie ce şi se apucă să-l poarte pe Mircea printre toate zidurile, să-i explice cum se vor aranja toate. Într-o hală, deasupra

căreia betoniștii abia se apucaseră să toarne acoperișul, se vedeau pe podeaua încă nebătătorită diferite semne făcute cu var. Mircea întrebă de rostul lor.

— Dacă numeri, — îi arătă străinul, — ai să vezi că sînt zece. Crijan le-a făcut. Tu nu-l cunoști încă. El va fi șeful secției de montare. Nu-i om mai priceput la mașini ca el. Îl apreciază și tovarășul Ardeleanu. Iar celelalte semne le-au făcut diferiți tovarăși de la fabricile care vor fi comasate. Și-au fixat locurile pentru mașinile lor.

Mircea zîmbi. În gînd și el își fixase locul unde va sta, un birou cu pereți de sticlă, de unde va putea să cuprindă cu privirile întreaga hală, biroul lui. Dar nu spuse nimic.

— Degeaba zîmbești, tovarășe student. Peste doi-trei ani o să ne întîlnim iarăși aici și atunci ai să vezi că semnele astea n-au fost visuri, mîzgîleli pe pereți.

— Nu de aceea am zîmbit, tovarășe...

— Oniga, se prezentă străinul.

Apoi cineva îl strigă pe nume și Mircea rămase singur. Mai colindă printre ziduri, pe urmă porni spre casă. Pe peretele gheretei portarului zări un afiș scris de mînă, care anunța balul de revelion. Atunci nu dăduse nici o importanță afișului, dar acum era bucuros că-și amintise de înștiințare.

În apropierea Palatului Cultural, luminat cu zeci de becuri, stăteau grupuri de muncitori: pe unii îi cunoștea de pe șantier. Se strecură printre ei și intră în sală. Aici tocmai se prezentau ultimele numere ale programului artistic. În mirosul pișcător de parfum ieftin se amesteca mirosul grătarului, instalat lîngă o ușă laterală. Pe pereți erau agățate liste de prețuri și avize: „garderoba", „tombola", „bufet". Pe scenă, cîțiva tineri scoteau decorurile, făcînd loc orchestrei. În fața scaunelor se fixau pupitre în formă de scuturi, improvizate din cartoane vopsite în galben: „Orchestra Melac". Sub nume, o cheie sol, desenată cu cerneală roșie, completa emblema. Serpentine și lanțuri

de hîrtie colorată legau candelabrele unele de altele, atîrnînd pînă aproape de capetele dansatorilor, care se încurcau în ele, chicotind.

Mircea îşi lăsă paltonul la garderobă şi-şi căută un loc la o masă. Ceru o jumătate de vin şi, aşteptînd să fie servit, privi distrat la dansatori. In cîteva minute îşi formă o părere: se dansa prost, muzica nu era bună şi nici vinul. Deodată, printre alţi tineri, îl zări pe fratele Marei. Pavel dansa cu o fată subţirică, palidă. „Dacă el e aici, probabil că a venit şi Mara". Se ridică de la masă şi porni să dea ocol sălii. Dar era atît de greu să găseşti pe cineva în mulţimea aceea, încît după ce se învîrti o vreme fără rezultat, renunţă şi se înapoie la masă. O femeie între două vîrste, aşezată în apropierea lui, se aplecă spre el:

— Dumneata nu dansezi? şi-şi întoarse ostentativ capul spre stînga.

Mircea privi într-acolo. Văzu o fată grăsuţă, cu pistrui, cu ochi mari, verzi, rugători. Probabil era fiica femeii. Mircea se simţi prost, tot sîngele îi năvăli în obraji. „Fata, săraca, a venit să se distreze şi o să rămînă nedansată". Se ridică în picioare şi o întreabă ceremonios:

— Imi daţi voie?

Fata cu ochi verzi se ridică imediat, înveselită, zîmbitoare, dezvelindu-şi dinţii ascuţiţi. Orchestra începu un tango lent, melodios. Unul din fraţii Melac cînta cu voce răguşită:

„O Tangolita
din Santa Fé..."

Spre mirarea lui Mircea, fata, deşi se legăna ca să dovedească pasiune, dansa destul de bine; în schimb avea un cusur: cînta tot timpul dansului, e drept în surdină, dar tocmai în apropierea urechii lui Mircea:

din Santa Fé..."

În clipa aceea o văzu pe Mara.

Era îmbrăcată într-o bluză albă, cu un bolero albastru. Dansa cu un tînăr înalt, blond, bine îmbrăcat.

Lui Mircea i se păru că tangoul nu mai are sfîrşit. Cînd în cele din urmă orchestra se opri, cei din sală bisară cu atîta convingere, încît Melac reluă melodia. Noroc că orchestra era ostenită, astfel că numai după cîteva acorduri anunţă o pauză. Mircea ieşi pe terasă să se răcorească. Afară, fulgi grei se legănau încet. În lumina felinarului păreau atîrnaţi în aer, nemişcaţi, ca într-un desen. Era destul de frig, aşa că Mircea se răcori repede. Se întoarse în sală, încercînd s-o găsească pe Mara. Tocmai cînd era convins că n-o să mai dea de ea, o zări la o masă alăturată. Era tot cu tînărul cu care dansase. Supărat, prefăcîndu-se indiferent, Mircea se aşeză la o masă din apropierea lor, dar se simţea stingher; mişcările pe care le făcea i se păreau greoaie, nelalocul lor; simţea neîntrerupt cum dintr-o parte îl sfredelesc privirile Marei. După un timp întoarse brusc capul: dar Mara nu mai era acolo. Asta îl indispuse şi mai rău. Îşi aprinse o ţigară şi-şi potrivi scaunul în aşa fel, ca să poată cuprinde cu privirile masa unde stătuse Mara. Peste puţin, Mara reveni: ţinea în mînă o scrumieră mare, de sticlă, probabil cîştigată la tombolă. Mircea se gîndi să-şi încerce şi el norocul. Cumpără un bilet şi căpătă o păpuşă imensă, făcută din ciorapi de mătase pictaţi cu acuarelă. Ce să facă cu ea? Era prea mare ca s-o vîre în buzunar, dar nici s-o azvîrle aici, în sala de bal, nu putea. Ţinînd-o de un picior, se înapoie la masă. Fata cu pistrui începu să rîdă:

— Vai ce frumoasă e!... şi întinse mîna după ea.

Cu un gest larg, darnic, Mircea i-o oferi.

Orchestra începu din nou un tango. Mircea se ridică şi porni hotărît spre masa Marei, însă tînărul înalt îi şi oferise braţul. Mircea îi urmări pînă se pierdură în mulţime, apoi, supărat, se îndreptă spre garderobă şi-şi ceru paltonul.

Ieşi în stradă. Se simţea fără chef, abătut, nespus de trist. Abia în faţa casei îşi aminti că nu trebuia să vină, că avea în buzunar cheile doamnei Virginica. Se întoarse din drum, îndreptîndu-se, spre locuinţa acesteia.

Intră în casă şi aprinse lumina : mobilierul semăna cu al mătuşii Anghelina cum seamănă două picături de apă. Pînă şi dezordinea era parcă aceeaşi. Pe peretele dintre cele două ferestre care dădeau în stradă, descoperi fotografia colegului său de la Facultatea de teologie, cel cu negul pe bărbie. Era atît de obosit, că nu se frămîntă să dezlege legătura dintre fostul coleg şi doamna Virginica. Se dezbrăcă să se culce. Abia atunci zări pe noptieră un bilețel :

„Mîncare găseşti în bucătărie. Papucii sînt sub pat, lichiorul în dulap. Aşteaptă-mă, mă întorc la şase“.

Speriat, îşi aruncă privirile spre ceas. Era cinci şi jumătate. Se îmbrăcă în grabă şi ieşi din nou în stradă.

Fulgii cădeau des. Pe jos se ţesuse un covor alb, moale. In drum spre casă, dezmeticindu-se, se mustră că n-a rămas la doamna Virginica s-o aştepte. Dar nu mai avea curajul să se întoarcă.

2

Cînd apărură pentru prima oară pe şantier muncitorii veniţi de la fabricile care urmau să fie comasate, Beniamin nu era de găsit. Se închisese în biroul lui şi la toate ciocăniturile răspundea că e ocupat, să fie lăsat în pace. In cele din urmă, Oniga făcu atîta gălăgie în faţa uşii inginerului, încît acesta fu nevoit să iasă şi să repartizeze oamenii, care, plictisiţi de atîta aşteptat, şi începuseră să se împrăştie.

— Oamenii vor să muncească. Noi ne plîngem de

lipsă de brațe de muncă, și dumneata tocmai acum îți găsești de lucru în birou !...

— Să vină dimineața, nu acum, după-masă. Într-adevăr, avem nevoie de ei. dar nu cînd vor ei, ci cînd ne trebuie nouă.

Oniga, deși fierbea, vorbi potolit :

— Să împărțim munca în așa fel, încît să-i putem folosi.

— Dumneata crezi că asta-i politică ? La construcții nu poți face cum vrei, ci numai după normele tehnice. Oricît ne-am forța, tovarășe Oniga, nu putem termina lucrările înainte de venirea primăverii. Eu nu-mi iau răspunderea. Eu sînt constructor cinstit.

Nici la ședința restrînsă a conducerii Beniamin nu spuse altceva.

— Puteți face ce vreți cu mine, nu merge. Conștiința mea de constructor nu mă lasă ! Nu pot ! Eu de douăzeci de ani construiesc, dar iarna n-am turnat niciodată.

Oniga simți în acest refuz mai mult decît o simplă temere. Avu o convorbire telefonică cu Bucureștiul și, drept rezultat, peste două zile sosi la Arad un inginer tînăr, care făcuse practică în Uniunea Sovietică, la clădirile înalte din Moscova. Acesta demonstră posibilitatea turnării betonului pe ger. Încetul cu încetul, toată munca de construcție fu preluată de noul inginer.

Se improvizară o serie de instalații electrice pentru uscarea betonului. Dulgherii nu mai pridideau cu ridicarea schelelor de lemn ale cofrajelor. În februarie, deasupra șantierului se arcuia primul acoperiș. Ardeleanu privea în jur cu gura căscată : de o săptămînă își amîna în fiecare seară culcarea cu două ore și rămînea pe șantier să lucreze la ultimele pregătiri pentru comasare. Zilnic veneau de la cele cinci fabrici un număr tot mai mare de brigăzi voluntare. Inginerul Beniamin, disperat, le dădea munci neînsemnate, punîndu-i să care zăpada sau să încarce

pămînt în căruţe. După cîteva zile, Oniga, sezisat de Pavel, îl căută pe Beniamin la birouri şi se năpusti asupra lui. Urmă o discuţie foarte aprinsă, iar după o săptămînă Beniamin fu concediat.

Pavel răspundea de o brigadă permanentă venită de la turnătoria „Ianto", care, sub conducerea dulgherilor, ajuta la înălţarea cofrajelor necesare pentru turnarea turnului de răcire din mijlocul halelor. Turnul înalt de cincizeci şi cinci de metri pusese inginerilor o serie de probleme dificile. Cum proiectul de a se instala un sistem de scripeţi dăduse greş, pînă şi urcarea betonului pentru turnare constitui o asemenea problemă. Inginerul cel nou găsi o soluţie rezonabilă, şi anume instală în mijlocul turnului un luminer — o grindă verticală de brad — din vîrful căreia atîrnau spre pămînt două sîrme de oţel. Pe aceste sîrme aluneca un podeţ încărcat de beton.

Frigul slăbise: în loc de zăpadă, se stîrnise o lapoviţă ca de plumb, biciuitoare.

CAPITOLUL X

1

Nopţile de ianuarie sînt lungi. Chiar şi pentru Brad, care era obişnuit cu nopţile lungi, cu număratul stelelor, cu privegheatul. Cînd lucra de noapte — de cîtva timp se lucra în trei schimburi — ziua îi trecea greu, anevoios. Atunci se ducea pe la dispensar, mai mult de dragul aparatului de röntgen prin care doctorii îi cercetaseră toate măruntaiele, pe la frizerie, pe la cantină, şi schimba cu fiecare cunoscut cîte o vorbă despre mersul treburilor de pe şantier. Fusese însărcinat cu împărţirea gazetelor, aşa că oamenii se obişnuiseră să-l întrebe ce mai e nou ; vrînd-nevrînd, se apucase tot mai mult de citit, căci nu se putea ca tocmai el să nu ştie ce să le răspundă. În zilele cînd — după părerea lui — nu găsea nimic important în gazetă, era trist şi supărat pe ziariştii de la Bucureşti care — zicea el — stau şi mănîncă pe degeaba banii statului.

După ce citise despre atacul din Coreea, se gîndise de multe ori să-l întrebe pe Oniga dacă nu s-ar putea să se ducă voluntar pe meleagurile acelea. De multe ori se visa cu o armă în mînă — una de vînătoare cu ţeava tăiată, cum avusese baciul de la stîna din Haţeg — stînd pe un vîrf de munte şi gonindu-i pe toţi care voiau să aprindă satele. Tristeţea îl apuca numai atunci cînd, stînd pe schele alături de zidari, asculta trosnetul sec al scîndurilor. În acele clipe ar fi vrut

să fie undeva, pe un cîmp întins, cu iarbă verde, proaspătă, să audă behăitul mieilor sau, înfundat, loviturile de secure ale cioplitorilor. Alteori, descărcînd cîte o căruţă, şi-o închipuia cu coviltir, iar pe el, hoinărind în urma ei, chemînd oamenii să cumpere doage. Odată, la Oradea, pe la tîrgul paştelui, avuseseră vînzare bună. O fabrică de conserve cumpărase toate doagele, şi baciul la care fusese angajat îl luă cu el la directorul fabricii, unde se ducea să încaseze banii. Niciodată nu-şi închipuise Brad că o casă poate fi atît de frumoasă. Avea casa aceea atîtea odăi, că nici hanurile nu aveau mai multe. Şi pe jos, de parcă stăpînilor de acolo li s-ar fi părut ruşinos să se vadă ceva din podeaua pardosită cu scînduri numai de-o palmă, erau aşternute covoare moi, mai moi ca muşchiul de pe paltini. Brad simţea cum i se înfundă tălpile în ele. Îi păru rău că nu-l poftiseră să colinde prin toate odăile. După ce ieşi din casă, din stradă o mai privi o dată. Avea vreo trei etaje, puse unele peste altele. Era la fel de mare ca biserica din sat. Brad era mîndru că turnul de răcire, unde lucra acum, era mai înalt decît casa aceluia cu conservele. Privea cu mîndrie spre poalele turnului şi fluiera după oamenii care, de sus, păreau mici ca furnicile.

— Iar caşti gura ? strigă un dulgher. Odată ai să cazi de-acolo...

Brad îl privi cu ciudă, apoi se întoarse la munca lui. Flămînde, cofrajele îşi căscau gurile spre cer, aşteptînd betonul ce se ridica de-a lungul turnului, încet, petrecut de scîrţîitul plîngăreţ al scripetelui. Sus pe schele, lumina gălbuie a reflectoarelor crea noi proporţii : oamenii cu mişcările lor greoaie, încete, arătau ca nişte sfarmă-piatră.

Brad, îmbrăcat cu pufoaică, zgribulit de frig, aştepta cu lopata în mînă sosirea betonului. Deodată, o trosnitură puternică puse capăt zgomotelor scripetelor. Se făcu tăcere ; nu se mai auzea decît toaca măsurată

a ploii pe scîndurile cofrajelor. De jos, din fundul turnului de răcire, un glas gros vibra printre miile de scînduri :

— A crăpat luminerul !

Brad recunoscu vocea unui încărcător. Cineva îndreptă reflectorul spre mijlocul turnului, de pe un postament provizoriu ; betoniştii priveau nedumeriţi în lungul luminerului. Zidarii ştiau ce înseamnă asta : jos, la picioarele turnului, în betoniere, o să se întărească betonul. Asta o ştia şi Gheorghe. Şi ca o confirmare a gîndurilor lui, se auzi, parcă tot mai puternic, huruitul ritmic al betonierelor de sub schele. Ar trebui să le oprească cineva. Dar acum nimeni nu se gîndea la asta. Betonierele vărsau într-una betonul vîscos, iar cărăuşii înţepeniseră cu mîinile pe mînerele roabelor.

„Ar trebui întărit luminerul" — îi trecu prin minte lui Brad, dar rămase mai departe pironit locului, parcă vrăjit. Ştia că pînă s-ar da jos pe întuneric, pînă ar ocoli hala ca să poată pătrunde în turn, betonul ar prinde cheag. Numai dacă unul de jos, care lucrează în interiorul turnului, s-ar încumeta să se caţere. Poate careva dintre utemişti. Poate chiar tovarăşul Cuc, care lucrează la încărcarea betonului. Se aplecă peste balustrada de lemn şi-şi făcu palmele pîlnie, la gură :

— Tovarăşe Cuc !... Tovarăşe Cuc !...

Glasul se lovi de pereţii turnului, crescu părînd un sunet de trompetă.

— Ceee-i ?... întreabă Pavel de jos.

— Întăriţi luminerul... Repede, că îngheaţă betonul !

Cuc, căruia pauza după urcarea podeţului cu beton i se păruse prea mare, scrută înălţimile. Mai mult simţi decît înţelese despre ce era vorba. Smulse securea din mîna unui dulgher şi se căţără pe luminerul trosnit. Abia reuşi să se strecoare prin păienjenişul de scînduri.

Lumina reflectoarelor nu poate pătrunde aici. Pătrunde numai lapoviţa biciuitoare şi rece. E întuneric,

dar Pavel se cățără și pe întuneric. Ceva îi trosnește sub picioare; în grabă abia se poate agăța cu brațele de un stîlp orizontal, fixat cu cîrlige. Mîna îi sîngerează, dar acum n-are timp de pierdut. Continuă să se cațere. Încă un metru, și pătrunde în raza reflectoarelor. Acum a ajuns. Stîlpul crăpat din cauza poverii se leagănă la fiecare adiere de vînt. Scripetele trebuie mutat pe postamentul de scînduri. Postamentul va rezista. Încă un metru. Dar dacă lemnul o să cedeze sub greutatea omului?... Ce bine că n-are să-și dea răspunsuri. Forțează cîrligele de oțel din vîrful stîlpului.

— Nu clătinați sîrmele!

Razele orbitoare ale reflectoarelor îi taie vederea.

— Întoarce lumina! dă ordin cineva, ghicindu-i parcă gîndurile.

— Încă puțin... încă puțin... Parcă slăbesc cîrligele... Încă puțin... numai să nu cadă!

Vocile de jos păreau atît de îndepărtate, parcă ar fi venit dintr-o altă lume. Sub greutatea trupului, luminerul trosni încă o dată și se înclină spre schele. Pavel simți o izbitură în umăr. Se agăță cu toate puterile de grindă. Se făcu tăcere.

— Nu vezi, mă, e acolo!...

De sus, de pe schele, oamenii îi întindeau mîinile să-l ajute, dar el n-avu curajul să slăbească strînsoarea.

Simți numai cum o mînă îl prinde de guler, alta de umăr, apoi cineva îl apucă de subsuori.

— Sloboade dracului grinda, țipă unul la el.

Slăbi strînsoarea și în clipa aceea se simți legănat între cer și pămînt. Pe urmă, vocile se îndepărtară; nu mai auzi nimic, își pierdu cunoștința.

Cînd se trezi, auzi încet, apoi tot mai puternic, scîrțiitul sec al scripetelui. Se uită în golul turnului, și-l năpădiră sudorile reci. Tremura din tot corpul. Deși nu și-o spuse deschis, știa că nu s-ar mai cățăra pentru nimic în lume pe o grindă crăpată. Îi era frică. La coborîre, deși scările aveau balustrade de lemn, se ținu cu amîndouă mîinile să nu cumva

să cadă. Abia cînd ajunse pe pămînt, răsuflă uşurat. Ridică privirile în sus şi văzu în vîrful turnului, luminate de reflectoare, siluetele ca de marionete ale betoniştilor.

Oniga, care anunţat de cineva sosise la turnul de răcire, asculta povestirile oamenilor; aceştia exagerau, adăugînd la faptele de vitejie ale lui Pavel cum că era să cadă de mai multe ori, dar el înfruntase fără de frică pericolul morţii. Oniga se încruntă şi se duse după Pavel. De îndată ce îl văzu apropiindu-se, Pavel hotărî s-o facă pe modestul, să înlăture orice laude. Dar, spre mirarea lui, Oniga îl luă de braţ şi-l strînse cu atîta putere, încît Pavel tresări de durere.

— Dacă mai faci asemenea lucruri, să-ţi pui viaţa în pericol, apoi nu mai calci în viaţa ta pe şantier! Ai auzit?

Pavel nici n-avu timp să se dezmeticească. Oniga ţipa astfel la el, încît cîţiva muncitori, care se nimeriseră prin apropiere, rămaseră cu gurile căscate.

— Crezi că tu singur răspunzi de viaţa ta? Hai?!...

— S-ar fi uscat betonul, încercă cineva să-l lămurească pe Oniga.

— Să se fi uscat, dracului! Noi de ce scriem pe toţi pereţii că sîntem cel mai preţios capital? Şi cine s-a găsit să facă aşa ceva? Tocmai secretarul U.T.M.-ului! Apoi, halal! Am să vorbesc cu tat-tu... Să te mai scarmene puţin...

— Bine, dar eu... bîigui Pavel.

Simţi cum tot sîngele îi năvăleşte în obraz. Adică asta îi e mulţumirea! În clipa aceea ar fi vrut ca luminerul să se rupă din nou şi să-l vadă pe Oniga urlînd de furie lîngă betonul care prinde chiag.

— Aşa sînteţi voi, tinerii, săritori, dar nechibzuiţi! Nu ştiţi să vă descurcaţi! Iţi dau un sfat: rezolvarea problemelor mărunte cere tot atîta timp cît şi rezolvarea problemelor mari, esenţiale. Tre-

buie să ştii alege între ele. Numai rezolvîndu-le pe cele mari, le rezolvi şi pe cele mici.

Pavel nu-l mai asculta. Era jignit pînă în străfundul sufletului. Pentru o clipă, chiar şi lui Oniga i se păru că afirmaţia despre alegerea problemelor esenţiale nu se prea potrivea cu discuţia lor, dar socoti că nu e nici un rău în a spune un adevăr. Era atît de supărat, încît se miră că se poartă cu mănuşi cu acest tînăr. În cele din urmă porni după treburi. Oricum, nu mai putea dormi în noaptea aceea.

Pavel rămase lîngă schele tăcut, ascultînd hîrîitul betonierelor. Totuşi în adîncul lui era mulţumit. După un timp — şi se miră singur de asta — văzu că nu mai e supărat pe Oniga. Faptul că fusese ocărît pe nedrept, îl făcu să se simtă mai puternic, la fel ca atunci, în copilărie, cînd prietenii lui mai mari îl lăsaseră pentru prima oară să joace fotbal cu ei. E drept, îl primiseră numai ca portar, căci la ei portarul avea cel mai puţin de-a face cu mingea. Rar se întîmpla să pună şi el mîna pe mingea de cîrpă. Dar acest lucru nu-i scăzu cu nimic lui Pavel din bucuria de a fi printre „cei mari". În toiul meciului, unul dintre înaintaşi reuşi să şuteze cu atîta putere, încît mingea zbură peste gardul de nuiele ce împrejmuia maidanul şi se opri într-un geam. Într-o clipită se risipiră cu toţii. Pavel, care nu avusese cum să vadă despre ce era vorba, rămăsese în poartă, aşteptînd reîntoarcerea celorlaţi. Numai cînd se pomeni zgîlţîit de urechi de proprietarul geamului spart, îşi dădu seama că făcuse rău că n-o întinsese odată cu ceilalţi. Neavînd însă altă armă de apărare decît conştiinţa că era nevinovat, primise palmele fără să crîcnească. Dar proprietarul nu se mulţumi cu atîta. Îl duse de urechi acasă la părinţi şi ceru să i se plătească geamul. Acasă, bineînţeles, mîncase şi suplimentul de bătaie. Dar nici atunci nu plînsese. Doar era nevinovat. Ciudat era numai faptul că nimeni nu-l credea pe cuvînt. Nici

măcar părinții. Cînd se întoarse pe maidan, se așteptase ca ceilalți să-l întîmpine ca pe un erou. Dar prietenii lui au rîs de el și nici să joace nu l-au mai lăsat: între timp puseseră în poartă altul mai voinic și mai priceput în ale mingilor. Pavel, indignat de nerecunoștința prietenilor — singurii care l-ar fi putut înțelege — se așezase pe marginea terenului și se văzuse mare, fotbalist renumit, jucînd pe un teren adevărat, cu gazon, cu spectatori, marcînd cîte cinci goluri pe repriză. Apoi își închipui cum după meci, în aplauzele celor care acum asudau alergînd după mingea de cîrpă, îi va cere socoteală omului cu geamul spart, în același fel necuviincios în care acesta îi ceruse lui socoteală. Totuși, o zi după această întîmplare, cînd l-au pus din nouă în poartă, Pavel a fost cel mai fericit fotbalist de pe fața pămîntului.

...Cineva îi strigă să se întoarcă la încărcarea betonului.

Brad era singurul care îl admira sincer pe Pavel și i-o și arăta. Îi căuta prietenia, iar în zilele cînd lucra de dimineață, după ce își isprăvea cele opt ore, mergea să ajute brigăzii lui Pavel. De multe ori intra în discuție cu el și după toate cîte se spuneau acolo, nu-i mai venea a rîde de cîte ori îi auzea în jurul lui, glumind, pe cîte unii: „Ei, cînd va fi gata fabrica?... In al cîtelea cincinal?" Acum, la asemenea întrebare se încrunta și lovea și mai dîrz cu tîrnăcopul, în semn că a terminat discuția cu unul care habar nu are ce înseamnă îndeplinirea planului. Cu toate acestea, bucuria de a ajunge cît mai curînd ziua în care, cocoțat în cel mai înalt turn al fabricii, va privi întinderile îndepărtate ale orașului — bucuria aceasta pe care o aștepta cu nerăbdarea unui copil — îi era întunecată de un gînd pe care, la început, nu îndrăznise să și-l mărturisească nici lui însuși: ce va face după ce ziua aceea se va sfîrși? Da, va fi o mare sărbătoare pentru el și pen-

tru mulți alții. Se vor ține discursuri, va vorbi tovarășul Oniga, va vorbi și Cuc în numele utemiștilor, cine știe, poate va spune și el, Brad, două cuvinte, apoi vor cînta, undeva, pe o scenă în aer liber... vor dansa... se vor veseli... și ?... Ziua bucuriei va trece, n-o vor putea opri în loc. Iar a doua zi, strungurile se vor lua la întrecere între ele, halele vor hurui... Iar el... năuc, cu sufletul împovărat, va trece pentru ultima oară prin curtea fabricii. Va mîngîia pereții care sub ochii lui au crescut, zidurile la care și el a lucrat, și încet va închide poarta în urma lui. Poate, la gară, înainte de a se sui în tren — în care tren oare ? — va spune unui călător :

— Uite, vezi... Coșurile care se înalță departe, coșurile acelea înalte, cum dracu' nu le vezi ? E fabrica de strunguri ! Am lucrat și eu la ea...

— Și acum unde pleci ? va întreba călătorul.

Va ridica din umeri și de la fereastră va privi cum în urma trenului coșurile fabricii se vor face tot mai mici, pînă se vor pierde.

Ar fi vrut să-i spună toate astea lui Pavel sau lui Oniga, dar se temea de cele ce-i vor răspunde ei. Curînd, însă, organizația de U.T.M. îl însărcină cu conducerea unei brigăzi de muncă voluntară. Astfel că Brad, tot ținîndu-se după Pavel, să-i raporteze, și admirîndu-l din ce în ce mai mult, uită de gîndul cel trist. Un singur lucru nu-l înțelegea Brad la Pavel : de ce acesta se uita chiorîș la studenții de la Facultatea de mecanică, veniți și ei să dea ajutor la înălțarea fabricii ?

— Ce ai cu ei ? îl întrebă odată.

— Cu ei n-am nimic. Dar îl vezi pe acela cu fular albastru ? Da, da, acela cu bască. E Mircea Rotaru. Fiu de burghez, de mare afacerist !

— Burghez, zici ? Crezi că ar putea să facă vreun rău ?...

— Nu știu. Dar dacă cuiva îi vine în gînd să facă vreun rău, găsește el ce anume să facă. Să fii cu ochii în patru.

Brad primii această sarcină ca încă un semn de încredere din partea lui Pavel și a U.T.M.-ului. Într-un timp se gîndise să le spună tuturor din brigadă că el, pe lîngă munca de brigadier, mai are și o sarcină politică specială : să urmărească toate acțiunile unui burghez. Își dădu însă seama că această sarcină nu e numai specială, ci și secretă, așa că tăcu.

Din ziua aceea căuta să fie cît mai mult în apropierea tînărului cu bască ; ba intră chiar în vorbă cu el ; îi punea fel de fel de întrebări, pînă într-un rînd cînd acesta, plictisit, sîcîit, îi strigă să-și vadă de lucru dacă a venit aici să muncească și nu să-și piardă vremea cu palavre. Brad catalogă aceasta ca o jignire. De atunci nu-l mai scăpa nici o clipă din vedere. Și cum se obișnuise să-l aibă toată ziua în fața ochilor, acum îl vedea uneori și noaptea : se făcea că Mircea avea o lopată mare cu care săpa la temelia clădirii, pînă ce zidurile începeau să se clatine. Atunci el sărea dintr-o dată și proptea zidurile cu mîinile, chemînd ajutor. Visul acesta îl făcu de rîs nu numai în baraca lui, dar și în celelalte, pentru că în toiul nopții vecinii lui de dormitor fuseseră treziți din somn de niște strigăte de ajutor și cînd aprinseră lumina îl văzuseră pe Brad în picioare, proptind peretele cu amîndouă mîinile.

Rușinat, Brad se vîrîse în pat, trăgîndu-și pătura peste cap, în rîsetele care nu mai conteniră toată noaptea. Se trezise dimineața obosit, singur în toată baraca.

Mircea își vedea liniștit de treabă. Lucra bine, poate mai bine ca alții. Cînd își dădu seama de asta, Brad îl socoti pe Cuc neserios : „Nu cunoaște el la oameni".

CAPITOLUL XI

1

De cînd se anunţase oficial comasarea celor cinci întreprinderi, cei de la fabrica de clopote „Ianto“ nu mai munceau cu aceeaşi însufleţire de care dăduseră dovadă încă din primele zile după naţionalizare şi alungarea fostului patron, Conrad. Ba chiar mai mult, de atunci nu se mai muncea nimic peste prevederile fixate de noua conducere şi comitetul de întreprindere. Ochiurile sparte de la ferestrele turnătoriei nu fură înlocuite decît după ce doi muncitori se îmbolnăviră. In zadar veneau zilnic printre muncitori instructorii raionului de partid şi de U.T.M. Muncitorii ridicau din umeri sau întrebau scurt: „Pentru ce?“... Şi într-adevăr, oare n-ar fi fost degeaba irosită munca pentru întreţinerea clădirilor şi atelierelor?

Pe urmă, cu cît data mutării se apropia, tot mai des rămîneau fără lucru echipe întregi. Comenzile vechi erau livrate, altele noi nu mai soseau. Astfel, echipele eliberate de muncile obişnuite ale fabricii primeau alte sarcini, cum ar fi, de pildă, demontarea maşinilor care nu mai erau folosite. Dar această activitate nu putea antrena întregul colectiv. Mulţi dintre muncitori se duceau după-amiezele să vadă noua fabrică.

— Ei, da, acolo mai zic şi eu că o să munceşti cu dragă inimă.

— ...N-ai văzut? E curată ca un spital... Se face şi un parc.

Utemiştilor mobilizaţi de Pavel li se alăturară treptat tineri dinafara U.T.M.-ului, apoi şi muncitori mai vîrstnici. Regionala U.T.M.-ului mobiliză şi elevii liceelor, aşa încît comitetul regional de partid fu nevoit să intervină: „Nici de prea multă lume nu e nevoie".

Pe şantier nu mai era loc nici să te mişti. De aceea, spre marea durere a lui Oniga, care privea cu părere de rău la fiecare tînăr fără lopată, se luară măsuri ca oamenii să vină prin rotaţie. Pavel era atît de ocupat cu coordonarea muncilor brigăzilor de tineri, încît cum ajungea acasă, se culca, frînt de oboseală. Singura persoană nemulţumită era mama lui.

— O să răceşti şi o să-ţi prăpădeşti plămînii... De asta ai învăţat meserie, ca să te apuci acum să sapi?... Atunci mai bine te duceai de-a dreptul la sapă. Ce era nevoie să te mai ţin la ucenicie?

— Tu nu pricepi, mamă...

— Da, eu nu pricep nimic!... Te-ai făcut şi tu ca taică-tu... Numai voi pricepeţi... eu nu! Eu sînt o proastă... Du-te, treaba ta dacă o să răceşti... Nici nu vreau să mai ştiu de tine.

Totuşi, în zilele cu ger pregătea în ascuns cărămizi calde, pe care le vîra în patul lui Pavel. Uneori, cînd era singură acasă, se ruga chiar, făcînd cruci mari şi mătănii pentru sănătatea lui. Apoi încercă să-i arate prietenie Elenei Matcău, fata contabilului de peste drum, pe care-o credea în stare să-l influenţeze pe Pavel.

— Vorbeşte-i tu, draga mea, că eu nu mai pot să mă înţeleg cu el... Parcă a înnebunit, nu alta... Duceţi-vă mai bine la cinematograf, acolo cel puţin e cald. Toată ziua stă în ger; nici la masă nu mai vine regulat.

Elena ar fi vrut şi ea să iasă în oraş cu Pavel, căci în ultima vreme el n-o mai conducea la prînz acasă, ca odinioară, şi nici serile nu se mai întîlneau.

O vreme crezuse că în viaţa lui Pavel intervenise o altă fată şi, resemnîndu-se, îşi spusese chiar că nu-i mai rămîne decît să-şi amintească de clipele fericite, însă atît de puţine, petrecute alături de el. Dar o îmbărbătă prima convorbire avută cu mama lui Pavel. Se duse acasă şi scotoci prin toate sertarele după jurnalul ei cel vechi — un caiet gros de dictando — în care-şi păstra toate tainele. Îl răsfoi pînă ce dădu de prima însemnare făcută în legătură cu Pavel.

1 ianuarie

Cred că niciodată nu voi mai petrece cum am petrecut ieri noapte, la balul de revelion. Acum mă culc, sînt foarte obosită.

1 ianuarie — seara

Nici nu ştiu cum să încep. A fost o noapte minunată. Îl cheamă Pavel. Acum cred că aş încerca în zadar să-l descriu, nu mi-l amintesc exact. Mi-aduc aminte doar că e înalt, are păr negru, cîrlionţat, ochi mari, în care m-am văzut ca într-o oglindă. Păcat că e numai ucenic. Mă mir că nu l-am întîlnit pînă acum în fabrică. Mi-a spus că lucrează la turnătorie. Mîine am să mă duc să-l văd. M-a strîns atît de puternic la dans, încît abia am putut să respir. Dar nu i-am spus nimic. Cred că Georgescu, şeful meu de la salarizare, s-a simţit ofensat că n-am dansat niciodată cu el. Puţin îmi pasă! Sînt foarte fericită că l-am cunoscut pe Pavel. Oare şi el se gîndeşte la mine?

2 ianuarie

Am fost la turnătorie să-l văd. Parcă nu-i atît de înalt cum mi s-a părut în noaptea revelionului. I-am aflat şi celălalt nume: Cuc. Ce nume curios... Mi-ar place să mă numesc şi eu aşa: Elena Cuc, Elena Cuc...

5 ianuarie

Azi m-a aşteptat în faţa intrării principale şi m-a invitat la cinematograf. Îmi pare rău că nu m-am dus. Doamne, de ce sînt atît de proastă?! Acum aş fi putut să fiu alături de el, la fel ca în noaptea de revelion. Cred că nu s-a dus fără mine...

17 ianuarie

M-a invitat a treia oară la cinema şi tot nu m-am dus. Sînt o proastă, proastă, proastă...

12 februarie

Georgescu a fost iarăşi obraznic cu mine. A spus că am sîni frumoşi şi... Dacă se mai atinge o dată de mine, am să-l plesnesc.

14 februarie

Am fost la cinematograf cu Pavel. Îmi pare bine că n-a insistat să plătească amîndouă biletele. Aşa mi-a spus: „Dacă vrei tu aşa, bine". Şi a rîs. Am fost atît de zăpăcită, încît n-am ştiut ce să-i răspund. În timpul spectacolului m-a ţinut de mînă şi, deşi voiam s-o fac, n-am reuşit să-mi retrag mîna. Băiatul ăsta are ceva ciudat în el. N-am fost în stare să mă împotrivesc nici cînd m-a sărutat pe gît. Desigur, acum crede despre mine că sînt ca toate fetele. De ce nu am şi eu o prietenă mai mare care să mă sfătuiască? Am impresia că mi-e teamă de Pavel. El ar putea să-mi facă tot ce i-ar trece prin minte şi eu n-aş putea să mă apăr. Nu ştiu ce-i cu mine. Cred că sînt îndrăgostită.

19 februarie

Niciodată nu m-a scîrbit cineva cum m-a scîrbit azi Georgescu. M-a strîns în braţe cu sila, pe coridor.

Cum poate fi un om atît de nerușinat? E căsătorit, are două fetițe, și vrea să-mi facă curte...

4 martie

De două săptămîni Pavel mă așteaptă în fiecare zi la poarta fabricii. L-am botezat Pavla. Sună foarte frumos. Ne sărutăm în fiecare zi. Am cunoscut-o pe sora lui, Mara. Este o fată foarte drăguță și simpatică. Abia ieri am aflat că locuiesc pe aceeași stradă cu mine. Oare ăsta e un semn bun?... De astăzi am să mă rog lui dumnezeu și pentru sănătatea lui.

11 martie

Azi a fost scîrbos. Toată după-masa mi-a vorbit de politică. M-a întrebat de ce nu sînt în U.T.M. Niciodată n-aș fi crezut despre el că e comunist.

18 mai

Azi am primit două propuneri: una de la Georgescu și a doua de la Pavla. Georgescu mi-a spus că nevastă-sa și copiii au plecat la țară și m-a invitat să-i fac o vizită. Ar trebui să-l reclam la sindicat sau la partid. Dar cred că n-o să fiu niciodată capabilă de un asemenea lucru; aș muri de rușine. Pavla, ca întotdeauna zîmbitor, mi-a propus să-mi iau concediul odată cu el, în iulie, și să plecăm împreună la mare.

Mai departe, Elena întoarse paginile fără să le citească. Spre sfîrșitul jurnalului, între două file, dădu peste un cartonaș verzui. Citi data însemnării:

12 iulie

Prima zi de concediu. Am primit repartizarea pentru „Vasile Roaită" odată cu Pavla. Un simplu cartonaș mic, de culoare verde, cu numărul 19.813. Sper că n-o să-mi aducă nenoroc.

Elena luă cartonaşul în mînă : numele Elena Matcău, funcţia dactilografă, vîrsta 18 ani, întreprinderea „Ianto", localitatea Arad, sindicatul Metalo-Chimic.

15 iulie

Vasile Roaită. Niciodată nu mi-aş fi putut închipui un loc atît de frumos. Îmi pare bine că am venit cu Pavla. Georgescu a avut dreptate. Într-adevăr sînt mulţi bărbaţi şi femei care fac baie în pielea goală. Asta n-aş fi crezut niciodată. Eu cred că dacă m-aş dezbrăca, aş muri de ruşine. Pavla s-a şi bronzat. Are pieptul atît de lat, încît toate femeile se întorc după el. Cred că multe din ele mă invidiază că sînt toată ziua cu el.

21 iulie

Ieri a plouat. A trebuit să stăm toată ziua în casă. Pavla mi-a spus că sînt o proştuţă. Oare la ce s-o fi referit ? Mîine am să-l întreb.

22 iulie

Am uitat să-l întreb. Sînt atît de roşie, ca un rac. Ieri noapte n-am putut să închid ochii de durere. Mă tem şi pentru noaptea asta.

22 iulie — noaptea

Pielea mă arde atît de rău, încît nu pot sta culcată. Ce păcat că Pavla nu e lîngă mine. L-aş pune să-mi facă vînt cu acest jurnal, să mă răcorească. Da, chiar aşa dezbrăcată cum sînt. Faţă de el nu mi-ar fi ruşine. Oare ?...

23 iulie

Azi mi-am dat seama că există telepatie. Pavla mi-a spus că toată noaptea s-a gîndit la mine. L-am

întrebat de ce n-a venit să mă vadă, şi el a zîmbit numai. De ce o fi zîmbit?

25 iulie

Ieri a plouat toată ziua. Seara am fost la restaurant cu Pavla. Cred că eram puţin ameţită. Pe stradă m-a strîns de două ori în braţe şi m-a mîngîiat pe sîni. Avea palma rece, şi a fost atît de bine. Mamă, dacă o să-ţi cadă acest jurnal în mînă, nu te supăra că sînt sinceră. Eu cred că toate astea ar fi trebuit să ţi le povestesc ţie, dar tu nu m-ai fi înţeles. Sînt însă convinsă că şi tu ai amintiri, şi amintirile sînt atît de frumoase!...

27 iulie

Azi e ultima zi. Am văzut de pe deal nudiştii. Eram împreună cu Pavla. M-a strîns de mînă şi ochii îi erau atît de ciudaţi ca niciodată pînă acum. Nici n-am observat cînd au trecut cele două săptămîni. Parcă numai ieri aş fi venit. Azi noapte o să ne ducem pe plajă să vedem răsăritul lunii. Numai să nu plouă...

Deodată se deschise uşa şi în prag apăru, fragilă, ostenită, mama Elenei.

— Ai găsit ceva?

— Încă nu, mamă. (În timp ce-i răspundea, în chise jurnalul cu grijă şi-l ascunse în sertarul scrinului.) Poate mîine. Mi-a spus domnu' Georgescu să mă duc la Institutul de cercetări geologice. Acolo se caută dactilografe.

— De-ar da dumnezeu... Ţi-am spus că domnul Georgescu ne e prieten bun. De ce n-ai fost ieri după-masă acasă? Ştiai foarte bine că o să vină.

— Am fost la o adresă.

— Bine că primim săptămîna asta pensia: nu mai avem nici o bucată de lemn în casă.

„Lemnele şi pensia, mereu lemnele şi pensia, Doamne, cînd o să scap odată de-aici?" Elena îşi luă

pardesiul şi ieşi în stradă. Vîntul umed şi rece îi tăia răsuflarea. Porni spre casa lui Pavla.

La fel de frig i se păruse că a fost şi în ultima noapte petrecută la „Vasile Roaită". Plouase toată seara. N-au avut norocul să vadă răsăritul lunii. După ce au colindat plaja, părăsită şi neprimitoare, au hotărît să petreacă noaptea în camera Elenei. „Tot trebuie să ne pregătim de drum". Camera Elenei era caldă şi noaptea atît de neagră cum nu mai fusese alta. Stăteau în întuneric să nu-i zărească cineva. Pavel se simţea stînjenit. Se duse la fereastră şi-şi rezemă fruntea de tăblia de sticlă. Elena tremura toată. Îl strigă abia perceptibil: „Pavla, Pavla". Pavel se întoarse spre ea: era lucid şi rece. I se păru că mai trăise odată acest moment în viaţă, dar acum nu-şi aducea aminte cînd, unde.

— Mă duc, Elena.

Elena sări de pe pat şi-i cuprinse gîtul cu braţele:

— Rămîi... Nu pleca.

Avea braţele calde. Pavel nu trebui decît să-şi aplece puţin capul şi-i găsi buzele. Şi buzele îi erau calde. Rămaseră multă vreme aşa, în picioare, apoi Pavel îi descleştă braţele.

— E tîrziu, Elena.

— Vreau să rămîi la mine! Vreau!

Au adormit abia după miezul nopţii, obosiţi, alături, într-un somn greu parcă fără de sfîrşit. S-au trezit tîrziu de tot, spre ora prînzului. Elena era atît de speriată, încît a uitat să plîngă de teamă să nu fie văzuţi împreună. Pavel s-a strecurat din încăpere pe neobservate, tiptil, cu pantofii în mînă, ca un hoţ. În ziua aceea nu s-au mai întîlnit. Pavel a stat în camera lui singur, îngîndurat. Îi era şi ruşine. Se dojenea că n-a fost destul de tare să plece. Nu şi-au vorbit nici în tren, lucru care i-a făcut pe tovarăşii lor să-i creadă certaţi. Primele zile după întoarcere s-au ocolit şi în fabrică. Pavel umbla mohorît, încît într-o seară îl luă taică-său la rost:

— Ce-i cu tine?

— Grea e viața, tată, spuse și se scărpină în ceafă. Bătrînul Cuc zîmbi pe ascuns și se așeză lîngă el:

— Grea e, zău. Spune, s-a întîmplat ceva?...

— Nu știu cum să-ți spun, tată... Dumneata ai fost vreodată îndrăgostit? Vreau să spun, în tinerețe...

— Am fost.

— Cu adevărat?...

Bătrînul se sili să nu rîdă. Spuse cu un ton foarte grav:

— Totdeauna cu adevărat. Cel puțin așa mi s-a părut mie...

— Eu nu.

— Nu? Atunci nu e grav.

— Ba e grav, tată... Vezi, acum nu știu cum să te întreb... Nu știi, se întîmplă și altora să li se pară că sînt îndrăgostiți și pe urmă să-și dea seama că nu sînt?...

— Sigur că da. Dar ia spune-mi, de ce nu-mi vorbești deschis? Ce s-a întîmplat?...

— Mie mi s-a părut că iubesc pe cineva, pe urmă mi-am dat seama că n-o mai iubesc.

— Ei, va trebui să cauți pe altcineva.

— Da, dar...

— Înțeleg. Vezi, Pavel, oamenii cuminți, sau chiar dacă nu sînt cuminți, dar sînt cinstiți, se gîndesc totdeauna înainte...

— Crezi că eu nu sînt cinstit?...

— Asta n-am spus... Însă cred că nu te-ai condus după zicala aceea pe care eu aș scrie-o pe toate zidurile pe unde trec tinerii. Și anume: „Să nu faci nimic azi, de care a doua zi ți-ar fi rușine". Te simți prost, nu-i așa?

— Da, tată...

— Și ea ce spune?...

— Ea e proastă.

— Asta trebuia s-o știi înainte de...

— Nu m-ai înțeles, e prostuță. Ea nu s-a gîndit la asta, iar eu nu știu cum să-ți spun.

— De-aia trebuia să te gîndești tu...

— Şi acum, ce să fac?...

— Drept să-ţi spun, nu ştiu... Tu te-ai gîndit la ceva?...

— Am ocolit-o pînă acum...

— Eu, dacă aş fi fost în locul ei, ţi-aş fi dat cu ceva în cap... Cum vine asta?... Du-te şi-i spune că n-o iubeşti...

— Dar cum să-i spun asta?

— Aşa cum i-ai spus că da.

— Nu i-am spus-o. Şi ea a vrut...

— Doamne, doamne, asta înseamnă că tu eşti nevinovat, eşti floarea albă de crin!... Eu cred să te duci la ea şi dacă nu-i poţi spune deschis, fă-o să înţeleagă... Aşa e cinstit... Numai fă aşa, cumva, să nu audă maică-ta, că va fi jale...

„Împăcarea", cum o numeau ei, s-a petrecut foarte banal: Pavel a aşteptat-o într-o zi în faţa fabricii. De atunci începînd, se vedeau iarăşi seară de seară. Cu toate astea simţeau amîndoi că se întîmplă ceva: discuţiile lor de pînă atunci li se păreau acum naive, neatrăgătoare, inutile. Şi altele cu care să le înlocuiască nu găseau. Mergeau ore întregi tăcuţi şi din cînd în cînd Pavel o săruta pe frunte. De ultima noapte petrecută la „Vasile Roaită" nu pomeneau niciodată. Apoi a venit naţionalizarea. Elena a fost mutată de la salarizare la magazia de materiale. Deşi munca aceasta nu-i plăcea — toată ziua lucra numai cu cifre — trebuia s-o facă! Lucra uneori pînă noaptea tîrziu, şi cu fiecare zi ce trecea îşi vedea visurile tot mai departe, tot mai şterse. Pavel nu se schimbase cu nimic. I-a propus să se înscrie în U.T.M.; îi ţinea conferinţe despre statut şi despre Kalinin, iar ea îl asculta din politeţe şi poate şi pentru că îi era de ajuns să-l audă vorbind. Pavel vorbea rar, cu glas domol. Îi explica aceleaşi lucruri de zeci de ori, şi cînd ea îi amintea că despre aceste lucruri îi mai spusese, Pavel nu se încurca; îi răspundea atît de liniştit, de parcă s-ar fi aşteptat la asta:

— Nu-i nimic... Asta e un lucru important şi e bine să ne intre la amîndoi în cap. Nu e rău să repeţi unele lucruri...

Ei îi venea în gînd o zicală latinească, învăţată la şcoală: „Repetitio mater studiorum"... Poate de acolo o ştie şi Pavel. Dar îşi amintea imediat că Pavel nu învăţase limba latină, aşa că nu avea de unde să cunoască zicala. De cînd descoperise asta, îl aprecia şi mai mult. Pe urmă îşi mărturisi sieşi că Pavel în felul lui e un om deştept. Ştia să răspundă cu uşurinţă la unele întrebări la care, acasă, părinţii ei se frămîntau zadarnic să găsească un răspuns. Totuşi, a simţit o mare durere cînd Pavel, deşi era secretarul U.T.M.-ului din fabrică, n-a intervenit destul de energic pentru ca ea să nu fie pusă la dispoziţia Oficiului braţelor de muncă. Crezuse că are în Pavel un apărător, iar atitudinea lui pasivă o decepţionase. Decepţia i se adînci cînd Pavel, în loc s-o consoleze, îi propusese să se recalifice.

— Vorbeşti serios?

— Foarte serios, Elena. E cel mai bun lucru pe care l-ai putea face.

După ce plînsese două zile în şir, Elena îşi jură că nu va mai sta de vorbă cu Pavel. Totuşi spera că Pavel o să-şi dea seama de greşeala pe care a făcut-o şi o să vină la ea, poate. Dar Pavel era ocupat cu mobilizarea brigăzilor voluntare, şi chiar dacă s-ar fi gîndit la ea, nu ar fi avut vreme s-o întîlnească. Aşa i se strecurase Elenei în conştiinţă credinţa că între ea şi Pavel intervenise ceva. Tocmai în zilele acelea se întîlni cu mama lui Pavel, care, pentru prima oară de cînd se cunoşteau, se arătă binevoitoare, prietenoasă chiar.

— Am să vorbesc cu el, fiţi liniştită, doamnă Cuc.

Şi încă după-masa accea se dusese pe şantier. Era hotărîtă să fie energică, să lupte pentru drepturile ei. Da, chiar aşa. „Voi lupta pentru drepturile mele, aşa cum m-a învăţat Pavel".

Dar în ziua aceea se ţinu o şedinţă de U.T.M. şi

Pavel întîrzie mult. Elena se înapoie acasă fără Pavel, zgribulită, înghețată, amărîtă.

A doua zi, hotărîtă, trecu prin fața casei lui Pavel, apoi ocoli spre stînga, spre șantierul „Victoria". În drum cumpără două bilete la un film francez de dragoste.

— Cam tîrziu vii la muncă, fetițo — îi spuse portarul, și ea nu pricepu ce voia de la ea.

În cele din urmă, îl găsi pe Pavel alături de un tînăr bolovănos, înalt. Săpa.

— Tu, aici ? o întrebă mirat Pavel. Ei zău, la asta nu m-aș fi așteptat... Vrei să-ți dau o lopată ?...

— Am să-ți spun ceva, Pavel...

Îl chemă în spatele unui zid, la adăpost de vînt.

— Am cumpărat două bilete la cinema. Pentru astă-seară. Vii ? Rulează un film minunat. De asta am venit... Hai, îmbracă-te...

În drum spre casă îi păru rău că se dusese la Pavel. În loc să-l convingă, se lăsase convinsă de el. Îi promisese chiar că o să se înscrie la recalificare. Oare de ce nu i s-a putut împotrivi ? Cu astfel de gînduri ajunse acasă. Era frig, întuneric, un singur bec palid lumina camera. La masă, părinții își făceau socotelile.

— Patru sute douăzeci pentru chirie, două sute zece datoria la madam Crețu, restul pentru bucătărie... Dar oare o să ne ajungă ?

Împărțeau pensia, care nici nu venise încă. Vru să strige la ei, pe urmă se răzgîndi. De ce ? I se făcu milă de ei. Banii nici nu veniseră și ei îi împărțeau... Îi privi lung : la lumina albă a becului păreau mai bătrîni, mai încovoiați.

„Un strungar cîștigă bani serioși, îi trecu prin gînd. Și nici munca nu e grea, grea"... Citise undeva că strungăria e aproape o muncă intelectuală. Dar oricum, nu se înscrie la recalificare. De ce să-i dea lui Pavel această satisfacție ? Intră în camera ei, să nu mai audă murmurul enervant al părinților. Azvîrli paltonul pe pat și se apropie de fereastră. În fața gea-

mului creştea un dud, tînăr, subţire, de puteai să-l cuprinzi cu amîndouă palmele. Dincolo de dud, un felinar. Oare de ce nu arde? N-o fi încă şase? Ba nu. Trecuse de mult ora şase. Atunci? Iar a furat cineva becul... Vizavi, în casa domnului Anghelache, era adunată multă lume. S-a întîmplat ceva?... Îşi apropie faţa de geam să poată vedea mai bine. Domnul Anghelache, farmacistul, îşi conducea musafirii. De unde are Anghelache atîţia bani că poate ospăta o adunare întreagă?... Răceala sticlei o făcu să tresară. Îi era frig. Aruncă o privire spre sobă. Nu era foc. Abia acum îşi dădea seama că tremură toată. Intră, supărată, în bucătărie.

— La mine în cameră de ce n-aţi făcut focul?

Tatăl ei, demn ca totdeauna, îşi încheie întîi fraza începută: „lăptăresei trei sute", apoi se întoarse spre ea:

— Că nu mai avem lemne.

Elena lăsă capul în pămînt. Se ruşină.

Adică nu mai avem lemne. Şi pensia e departe... şi e împărţită... Intră în camera ei, desfăcu patul şi se culcă. Adormi tîrziu, cu gîndul la o noapte fără lună, la Pavel, la pensie, la lemne, la Anghelache şi la recalificare...

2

La începutul primăverii, Brad trecu să ajute la încărcatul maşinilor în camioane. Munca era mai grea ca la săpături, dar Brad îşi spuse că, oricum, lucrează la maşini, şi asta îl făcea să se simtă mai bine. Se opintea din toate puterile, punea umărul la greu, cu toate că nu o dată îi atrăgeau atenţia:

— Mai încet, meştere, că ai să rămîi fără urmaş!

El nu da atenţie acestor vorbe negîndite; strîngea

din dinți, scuipa în palmă și se opintea. Pînă cînd într-o zi, Oniga îl trase deoparte.

— Măi, Brade, măi, păcat de tine. De ce nu-ți folosești capul?

Brad privi chiorîș spre secretar, care, deși îi venea să rîdă, arăta foarte serios:

— Cum nu lucrez cu capul, tovarășe secretar?

— Păi cari ca un zănatic. Uită-te la echipa lui Cuc. Vezi, ei încarcă de două ori atîta cît încărcați voi. Și depun mult mai puțin efort decît depuneți voi. Asta e! Uită-te numai la el cum lucrează!

Brad se apropie de celălalt camion. Cuc, cu un alt muncitor, așeza un lemn rotund sub trunchiul unui strung. Brad se uita spre Oniga, dar acesta nu mai era acolo. Așteptă pînă ce echipa vecină încărcă mașina în camion; apoi se întoarse la ai lui:

— Măi frații lor, noi de ce nu lucrăm ca ei?

Un ziler înalt, ras în cap, spuse plictisit:

— Păi, să facem...

În drum spre fabrică, cocoțat în vîrful mașinii, Brad se uita la trecători să vadă dacă îl bagă în seamă ori ba. Îi plăcea în camion. Vîntul călduț, proaspăt, acum asemănător celui din părțile Hațegului, cu același iz acrișor de sălcii și oțetari, îi umfla pieptul lat, netezindu-i peste umeri cămașa.

Acasă, desigur, pădurile au înmugurit. Dintr-o dată Brad nu mai văzu casele și trotuarele, ci numai coroanele verzi ale arborilor, liliecii înfloriți sub ferestre. I se umflară nările și în ochii lui, acum mijiți, se ivi o abureală care-i întunecă vederea. Cineva de lîngă el îl întrebă dacă se simte prost, dar Brad nu se vrednici să răspundă. Îl lovise primăvara drept în față. „Ce caut eu în acest camion? se întrebă mai tîrziu. Ce caut în acest oraș? La Hațeg ierburile crude se cațără pe stînci, prin văi au ieșit caprele negre, se aude prelung behăitul mieilor, dulgherii își caută brazii pentru doage, gresia scoate scîntei pe tăișul ascuțit al topoarelor, și eu stau aici, îmbîcsit de fum, de ulei, de noroi". Strada i se păru strîm-

tă, casele prea mari, prea greoaie, înăbușitoare. Abia aștepta să se oprească camionul. Coborî în apropierea halelor, clătinîndu-se de parcă ar fi fost beat, și nu putu ajuta cu nimic celor însărcinați cu descărcarea.

— Ce-i cu tine, mă? îl întrebă cel ras în cap, privindu-l mirat.

Brad se miră de întrebare, vru să-i răspundă că l-a orbit și l-a asurzit primăvara, dar știa că acela nu-l va putea înțelege. Spuse doar șoptit, mai mult pentru sine:

— Ii primăvară.

În baracă simți de asemenea că se înăbușe; vru să deschidă ferestrele, dar văzu că erau deschise. Își scoase toate țoalele din dulap, se duse la un robinet și începu să le spele. După ce înmuie în apă și hainele de doc, se întrebă dacă sînt sau nu ale lui. Se apropie de un zidar:

— Hainele astea pe care le-am primit de la fabrică îs ale noastre?

— Da' ale cui să fie?...

— Bine, atunci...

Puse rufele la uscat pe niște scînduri și rămase prin apropierea lor, să le păzească. Soarele era încă zgîrcit, dar era un soare de primăvară.

Spre seară, după ce își adună lucrurile, se întîlni cu Pavel.

— Plec, îi spuse.

Pavel îl privi, apoi îl întrebă:

— Unde pleci?

— Acasă.

— Ți-au dat concediu?

— Nu, dar trebuie să plec. Nu vezi? A venit primăvara.

— Și cînd vrei să te întorci?

— Cînd mă întorc? Păi, nu știu... La ce să mă mai întorc?

Văzînd că nu se poate dumiri cu el, Pavel îl lăsă în voia domnului și-l căută pe Oniga:

— Gheorghe Brad vrea să plece de pe şantier.

Oniga dădu buzna în dormitor:

— Ce-i, meştere, ţi-e dor de ducă?

— Da, tovarăşe Oniga. Trebuie să plec!

— De ce trebuie?

— Iaca, a trecut iarna, halele-s aproape gata şi...

— Şi unde vrei să te duci?

— Acasă, la Haţeg.

— Acasă, la cine?

— Păi... se întunecă Gheorghe la faţă — acasă, la ai mei. Dacă scap vremea frumoasă, la vară rămîn fără doage. Din ce oi trăi?

— Şi nu vrei să rămîi la fabrică?

— Ce să fac aici? Construcţiile se gată şi unde să stau?...

— La fabrică. Printre maşini.

— Nu-mi plac maşinile, tovarăşe Oniga. Toate sînt negre, uleioase, şi-s închise în hale. Mie îmi place la lărgămînt.

— Bine, dar cu U.T.M.-ul ce faci?

— Şi ca dogar pot fi membru!

— Bine, dar... repetă Oniga. Apoi întrebă repede: Nu vrei să te faci strungar sau montator? La noi nu te simţi ca acasă?

— Eu mi-s om crescut în pădure. Îmi place iarba, soarele. Mirosul bradului, tovarăşe Oniga...

— Nici mirosul fierului încins nu-i urît.

— N-am spus că-i urît. Dar mie mai îmi place răşina...

Tăcură amîndoi. Oniga descoperi în ochii lui Gheorghe luciri pe care nu le văzuse pînă acum. Îi părea rău că moţoganul pleacă... Cine ştie unde-l vor duce drumurile, în ce colţ de ţară... Cum să-l îmblînzească? Ce să-i spună ca să-l convingă să rămînă? Ce i-ar putea oferi în schimbul brazilor, în schimbul poienelor? Cu ce ar putea înlocui dorul de ducă, care-l măcina?... Ar fi o prostie să se răstească la el, să-i spună de U.T.M., de sarcinile în legătură cu indus-

tria grea. Dar ce să-i spună totuşi? Că nu-l poate lăsa să plece odată ce au făcut constructor din el...

— Măi, Brad, spuse şi se aşeză pe patul lui Gheorghe. Nu e bine ce faci. Nu e bine...

— Adică cum, tovarăşe Oniga? Nu ştiu eu ce mi-e bine şi ce mi-e rău? Mi-s doar bărbat!

— Nu ştii. Acum doreşti ceva, dar nu-i asta ce-ţi trebuie. E ca şi cum ai vedea pe stradă o femeie frumoasă, mînjită toată cu vopsea, şi ai vrea-o.

— Mie nu-mi plac femeile mînjite, îl întrerupse Brad.

— N-are a face. Vezi o femeie frumoasă cum îţi place ţie. Ai vrea-o. Şi femeia e rea...

Brad ridică din umeri. Oniga, aprins, continuă:

— Şi eu am venit de la sat. Am vrut să mă bag la o prăvălie, să cîştig bani. Că tare ne trebuiau bani acasă! Asta am vrut. Şi totuşi s-au găsit cîţiva tovarăşi care m-au învăţat ce-mi trebuie, m-au băgat ucenic. M-au făcut om. Altfel cine ştie unde aş fi ajuns!...

Brad vru să-l întrerupă, dar Oniga nu-i dădu răgaz:

— Nu de mult, au venit cinci ţigani şătrari la fabrica de vagoane. Eu am vorbit cu ei. Cereau ceva de mîncare. Erau colduşi. Dracu' ştie de pe unde veneau. I-am întrebat pe fiecare ce ar vrea de la viaţă. Uite ce mi-a zis primul; cică, dacă i-ar da dumnezeu un cal, cît de mîrţoagă, el ar fi fericit. Celălalt n-a vrut nici atîta. O gîscă friptă a vrut. Toţi au vrut cîte ceva. Şi le-am spus: „Măi fraţilor, nu asta vă trebuie. Vouă lucru vă trebuie". „Nu", au răspuns, de parcă s-ar fi înţeles între ei. I-am băgat în fabrică aproape cu sila, aici lîngă Arad, Checheci. Au primit şi ei nişte case. Doi au fost putori, şi au şters-o la primul salariu. Ceilalţi au rămas la fabrică. Unul a ajuns strungar. S-a căsătorit, are şi un prunc.

— Dumneata ai fi bun de popă, spuse îngîndurat Brad. Tare frumos ştii să potriveşti cuvintele. Numai că eu trebuie să plec. Mi-e inima grea cînd mă gîndesc că mîine n-o să vă mai întîlnesc. Eu vă iubesc,

tovarăşe Oniga, şi pe dumneata, şi pe Pavel, şi pe tovarăşul inginer Ardeleanu, şi pe Crijan, şi pe toţi ceilalţi. Imi plac şi zidurile astea roşii, netencuite, dar eu trebuie să plec! Poate că şi ţiganii care s-au dus au o mulţumire. Se duc unde vor. Toate drumurile-s ale lor. Le-or fi de multe ori foame, eu şi asta o ştiu, da' te saturi şi cu dude coapte. Priveşti stelele, Ursa mare călătorind deasupra capului, noaptea. Ziua înghiţi colbul cenuşiu al drumurilor şi... Eu, să vă spun drept, tare aş vrea să plec şi tare aş vrea să rămîn.

— Rămîi, Brad, eu asta îţi pot spune. E bine între muncitori. Muncitorii sînt tare largi la inimă. Muncesc ei cu maşini negre, dar sufletul lor e alb, mai alb ca zăpada. Eu tare aş vrea să rămîi.

Brad nu ştiu ce să-i răspundă. Plecă privirile.

Nu-şi găsi locul pînă seara tîrziu. Nu se îndura să plece. Apoi, de după un nor fugar, apăru un corn de lună, subţire, o sfoară numai. „Lună nouă, asta mi-aduce noroc". Fugi în baracă, închise cufărul şi-l puse pe umăr şi porni spre poartă. Clădirile, mari, ameninţătoare, îl urmăreau cu umbrele lor. Dintr-un coş înalt, subţire, se răsfira spre cer un firişor de fum argintiu. Luminile ferestrelor de la barăci, ca nişte ochi pînditori, îi petreceau mersul.

La poartă, Bartha îl privi curios. Erau certaţi. Brad se apropie totuşi de el, puse cufărul jos şi-i întinse mîna :

— Rămîi sănătos, baci Bartha, mă duc.

— No, bine că ţi-a venit mintea la loc. Nu eram eu de vină, tovarăşe Brad. Zău, m-o durut cînd o trebuit să dau în dumneata. Dar trebuia să dau. De-aia mi-s aici. Dar unde pleci?

— Plec.

— No, apoi să te ajute dumnezeu.

Cînd ajunse la colţul străzii, Brad mai întoarse odată privirile. Fabrica, învăluită în negura serii, părea mai mare decît era. „Pe cîte cărămizi din trupu-i cel mare n-am pus eu mîna?" Spre stînga, lu-

minat de lună, descoperi și turnul de răcire. „Eu am dat scînduri pentru fiecare cofraj. De cîte ori n-am fost sus, în vîrful lui?" Acolo era să moară și Pavel. Nici pe el n-o să-l mai vadă. Dar pe Oniga? Oare o să-l mai vadă vreodată? Își spuse că da, mai mult ca să se liniștească. „Cînd oi trece cu ciuberele prin Arad, am să dau și pe la fabrică. Poate mi le-or cumpăra chiar ei". Acest gînd îl înveseli... „Sigur că da. Cei de la cantină, nana Floarea, o să-mi cumpere toate ciuberele. Tot n-au unde să țină murăturile. Că doar nici Oniga n-o să se împotrivească. Oricît, și eu am lucrat la înălțarea fabricii"...

La autogară, chiar cînd dădea să-și scoată de la casă bilet pînă la Pîncota, văzu spatele unui om care i se păru cunoscut. Se feri, ca celălalt să nu-l vadă. De vreme ce a plecat odată, n-are nici un rost să mai dea iar lămuriri. Omul se întoarse cu fața spre el. Era preotul de la Pecica! „Parcă și-o ras negu'. Ba nu, îl are și acum. E tare bine îmbrăcat. Ca un domn. Cum de nu l-au prins atunci? S-o fi ascuns bine". Preotul îl văzu și pe Brad. Îl recunoscu și se vîri în mulțime. În zadar umblă Brad după el, nu mai reuși să-i mai dea de urmă. Cine știe ce o avea de gînd să mai facă. Dacă a umblat atunci cu armă, poate umblă și acuma. Numai oamenii răi au arme. Și dacă a pus gînd rău fabricii? Dacă n-ar fi fost nelegiuit, de ce ar fi fugit de pe șantier? Ieși din clădirea gării, doar-doar l-o zări. Preotul nu era nicăieri. Îl întîlni doar pe inginerul Beniamin, care, cînd îl zări, îi întoarse spatele. Brad tocmai vru să-l întrebe dacă nu-l văzuse cumva pe Marincu, dar socotindu-l nevrednic, renunță. Tot căutîndu-l pe popa prin oraș, se pomeni pe drumul care ducea spre „Victoria". Acum tot era prea tîrziu ca să mai găsească tren cu care să plece. Și unde să doarmă? Hotărî să se întoarcă la baracă, pentru o singură zi. Una singură, că apoi știe ce are de făcut...

— Te-ai şi întors? îl întrebă Bartha.

— Da, am uitat ceva, minţi Brad şi fu bucuros că Bartha nu-i pune alte întrebări.

A doua zi de dimineaţă se pomeni cu Oniga la piciorul patului. Acesta zîmbea de parcă ar fi găsit cine ştie ce comoară:

— Ştiam că eşti om de nădejde! I-am spus tovarăşului Ardelcanu că nu eşti în stare să ne laşi chiar acum, cînd avem nevoie de tine. Că avem nevoie. Avem nevoie de fiecare om muncitor!

Intinse mîna spre Brad şi acesta nu putu să nu i-o strîngă.

După ce rămase singur, Brad îşi spuse cu voce tare: „Adică aşa, e mare nevoie de mine?" Nu mai ştia cum să le spună de plecare. Şi să plece iarăşi aşa, pe furiş, îi venea greu. „Da' ce-s eu, hoţ?" Îşi căută echipa şi se sui în camion să se ducă să ajute la mutarea maşinilor de la „Ianto".

După patru săptămîni, în halele celor cinci întreprinderi nu mai rămăsese nici un cui ruginit. Atunci Brad se duse la serviciul de întreţinere să ceară o altă muncă. Dar nimeni nu ştiu unde ar putea să-l repartizeze.

— Du-te la tovarăşul Oniga.

Oniga îl luă în primire de cum intră:

— Ei, la care secţie vrei să lucrezi?

Brad ridică din umeri.

— Te înscrii la şcoala de calificare. Te faci meseriaş.

— Cum credeţi dumneavoastră, tovarăşe Oniga. Eu lucrez oriunde e nevoie.

— Apoi acolo e nevoie de oameni. Du-te de te prezintă la maistrul Crijan.

Brad se foi o vreme pe lîngă uşa serviciului tehnic, nevoind să intre aşa, tam-nisam, în biroul maistrului. In cele din urmă îşi luă inima în dinţi şi apăsă clanţa.

La început nu-i plăcu în secție. Prea era închis și fără soare. Iar huruitul asurzitor al mașinilor îl înnebunea. Aștepta mereu o clipă de răgaz, să se oprească mașinile, să mai poată sta cu urechile liniștite.

Dar mașinile mergeau fără gînd de oprire.

I

Ai grijă Mara, să nu răceşti.

Mara îşi asigură părinţii că n-o să răcească, că o să aibă grijă de pătură, că nu va sări din tren.

— Că doar nu mai sînt copil! N-aveţi nici o grijă, mă păzesc eu.

Pavel stătea cu coatele pe masă şi privea plictisit pregătirile de plecare. Abia cînd Mara înnodă nojiţele rucsacului, întrebă într-o doară:

— Şi cîte zile stai?...

— Pînă luni.

— Merge şi Mircea?

Mara îl privi o clipă cu ciudă, apoi spuse cu un calm prefăcut:

— Da, vine şi el... Sau ai ceva împotrivă?...

— Iar vă certaţi? le curmă discuţia bătrînul Cuc. Lasă fata în pace. Ce-ai cu ea?...

— Nimic... Am întrebat aşa... Sau nici să o întreb nu mai am voie? răspunse Pavel ofensat şi se ridică de la masă. Ieşi în curte şi începu să fluiere a pagubă.

— Cine-i Mircea ăsta? întrebă curioasă mama Marei.

— Un student de la mecanică.

— Ce fel de student?...

— Ei, întrebi şi tu, interveni iar bătrînul Cuc. Ţi-a spus doar: un student. Ai fată mare, femeie... dar

nu-i purta tu de grijă... E deşteaptă ea. Nu-i aşa, Mara ?...

Mara clătină din cap.

Ajunse în ultima clipă la gară. Mircea îi ajută să se urce în vagon şi în clipa aceea trenul porni. În compartiment, tinerii începură să cînte. Un ţăran înalt, care stătea pe banca din faţa lor, îi ascultă o vreme, apoi, folosindu-se de o scurtă tăcere, întrebă :

— Unde mergeţi, domnişori ?...

— La excursie.

Erau cinci fete şi opt băieţi. Mircea stătea la geam şi privea goana traverselor, unduirea lentă şi graţioasă a sîrmelor de telegraf. Cineva îl trase de mînecă :

— La ce te gîndeşti, domnule inginer ?

Mircea nu răspunse.

O fată grăsuţă îşi despături şerveţelul şi începu să mănînce, spre hazul celorlalţi.

— Cît mai avem pînă la Căsoaia ?...

— Încă o jumătate de oră.

— Şi o să găsim loc la cabană ?...

— Sigur că găsim...

Mircea privea goana traverselor, unduirea lentă şi graţioasă a sîrmelor de telegraf. Cei din compartiment începură să cînte din nou.

Cu pusta dispar şi ultimii plopi, şi-n locul lor povîrnişurile, dealurile sînt împodobite cu arţari, stejari şi pini. Brazii apar numai la poalele munţilor, dincolo de cotitura mare a Mureşului. Tot aici e şi gara Căsoaia. E o clădire mică, cu pereţi albi, cu acoperiş de ţiglă roşie, împrejmuită de arbori, pare o casă ţărănească. Trenul nu stă decît un singur minut, dar de ajuns ca vagoanele să se golească. Mai departe, în creierul munţilor, nu se duc decît tăietorii de lemne, moţoganii şi cîţiva muncitori de la carierele de marmură de prin apropiere.

Mircea se oferi să ducă rucsacul Marei, dar ea,

sprintenă, l-a şi luat în spate. Cineva începe să cînte de unul singur: ceilalţi tac. Numai după un timp, fata grăsuţă se plînge de foame. Acum nu mai rîde nimeni de ea. Sînt flămînzi cu toţii şi abia aşteaptă să ajungă la cabană.

E sîmbătă seara.

Departe, unde se pierd ultimele valuri ale crestelor, cerul prinde o culoare roşiatică-violetă. Brazii par sculptaţi grosolan dintr-un singur butuc masiv. Acum nu mai sînt verzi, sînt negri, dar poate nici negri, ci de o culoare întunecată, nedefinită.

— Mircea, tu nu vii la plimbare?

Merg tăcuţi unul lîngă altul.

Un firicel de apă, argintiu, ca un şarpe, clipoceşte printre pietre. Pe urmă izvorul rămîne în urmă. Rămîne în urmă şi poienişul, cabana, fata grăsuţă căreia iar îi e foame, zgomotele. Tăcerea de sub coroanele arborilor e atît de desăvîrşită, că aproape e materială. Lui Mircea i se pare că dacă ar întinde mîna, ar putea s-o pipăie.

— Auzi, Mara?

— Ce să aud?

— Liniştea.

Ea rîde. Glasu-i subţire se loveşte de trunchiurile copacilor, se despică în mii de fărîme, piere, apoi revine mai palid, abia perceptibil şi totuşi persistă undeva, în adîncurile urechilor. Poate nici nu e zvonul glasului de mai înainte, e doar ecoul închipuirii lor. Dîra roşiatică-violetă, dantelată de crengile păduricii, se întunecă, devine cenuşie şi pare de catifea. Mircea prinde mîna Marei: mîna e rece, subţire. Vorbesc în şoaptă, să nu tulbure liniştea.

— Să ne întoarcem, Mircea.

— Să ne întoarcem.

Drumul spre cabană li se pare acum scurt. Fără să dea glas gîndurilor, constată că tufişul, piatra din stînga potecii, ciupercile, iasca de pe copacul cel gros, au rămas tot la locul lor. Fără să-şi spună,

cînd printre crengi apar contururile cabanei, amîndurora le pare rău că au şi ajuns. Ca la comandă, îşi încetinesc pasul. Mircea strînge cu mai multă putere braţul Marei; ea priveşte spre el. În semiîntunericul de sub copaci, trăsăturile lui par mai bărbăteşti. Încet, îşi reazemă capul pe umărul lui.

— Ce frumos e!

— Da.

— Venim şi mîine aici?

— Hhîm...

— Numai noi doi.

— Ihîm...

— De ce ai fost atît de urîcios în tren?...

— Asta n-ar fi trebuit să întrebi. Am şi uitat.

— Ce trebuia să uiţi?

— Lasă, Mara.

— Nu las. Am dreptul să ştiu. Tresare. Şi ei i se pare prea mult ceea ce a spus. Dar nu-şi retrage cuvîntul. Îşi apleacă numai capul şi spune cu voce scăzută: Mie trebuie să-mi spui totul. Nu-i aşa, Mircea?...

Nimeni nu ştie să rostească atît de frumos „Mircea" ca ea. Poate numai... Da... aşa trebuie să fi rostit acest nume şi doamna Vodă, cînd Mircea din istorie s-a dus să-l înfrunte pe Baiazid.

— Tot cu şcoala? îi rupse şirul gîndurilor Mara.

— Da. Marţi o să fiu reverificat. Mi-e teamă de Stoleriu.

— Nu poate să-ţi facă nimic.

— Tu nu-l cunoşti pe Stoleriu. Şi el se teme de mine. De aceea... Dar nu-mi pasă... Uite, am şi ajuns.

Cabana nu mai era decît o umbră. Ferestrele mici, luminate palid, aduceau cu ochiurile balaurului din poveste.

— Aş vrea să fiu marţi lîngă tine, Mircea.

— Să mă compătimeşti?...

— Iar eşti rău. Să te ajut. Tu singur eşti ca o mămăligă.

Se rupse din strînsoarea băiatului și sări într-o parte, dar Mircea o ajunse. O strînse mai puternic la el. Ea nu schiță nici un gest de apărare. Se predă. Își strînse numai buzele ca Mircea să nu le poată deschide.

— Tu, hoață !...

— Ești slab, Mircea.

— Te-nșeli, Mara. Orice s-ar întîmpla, îți jur, Mircea Rotaru va construi mașini ! Mașini cum nu s-au mai construit în țară !...

— Nu mă refeream la Mircea Rotaru inginerul...

O zbughi din nou, și Mircea n-o mai putu prinde.

Duminica trecu repede ca înotul adînc al cocorilor într-o noapte înstelată.

Pe urmă, la fel de repede au trecut și săptămînile.

2

Pentru Iulia, dragostea era ca gripa pentru domnul Ardeleanu: venea des și nu ținea mult.

Pe Aldea, care-și făcea armata la regimentul de grăniceri, l-a cunoscut într-o după-masă în parcul Eminescu. Îi plăcea la el uniforma de soldat, mai ales că lui Aldea îi stătea parcă turnată, ca unui maior. Un singur cusur avea Aldea: cînd venea în vizită, apăsa atît de lung pe butonul soneriei, încît adesea îl trezea din somn pe domnul inginer, iar cînd intra în casă și fuma, scutura tot scrumul țigărilor pe covorul cel mare din hol. De aceea, cînd trebuia să vină, Iulia stătea la pîndă lîngă ușă, s-o deschidă înainte ca Aldea să sune.

Și acum trebuia să sosească din clipă în clipă.

Se auziră pași pe coridor. Iulia apăsă repede clanța, pe urmă deslușì că pașii răsunau de sus, de la etaj, așa că trase mîna. Deodată, pașii se opriră chiar în fața apartamentului și ea nu mai avu vreme

să deschidă uşa. Soneria ţîrîi puternic. „Fir-aş a dracului, că n-am fost atentă", se tîngui. Deschise uşa cu ocara pe buze, dar se opri la timp : în prag stătea conaşul Mircea de la etajul trei. Numai la el nu se aşteptase.

— Domnul inginer e acasă ?

— Da, e acasă. Staţi să vă anunţ.

Mircea închise uşa după el şi aşteptă pînă ce Iulia îi făcu semn să intre în birou.

— Bună seara, domnule inginer. Nu vă deranjez ?

Ardeleanu clătină din cap şi-i arătă un scaun :

— Nu mă deranjezi. Ia loc.

Mircea se apropie mecanic de un fotoliu, dar nu se aşeză. Privi rugător spre inginer.

— Dumneavoastră lucraţi la fabrica „Victoria".

Ardeleanu încuviinţă.

— Am venit cu o rugăminte, continuă Mircea. Aş vrea să mă angajez la fabrică.

— Să te angajezi la noi ? repetă întrebarea Ardeleanu. Ei, drace. Dacă nu mă înşel, încă n-ai terminat facultatea... Mai ai un an sau doi...

— Nu vă înşelaţi, domnule inginer, încă n-am terminat. Dar nici nu voi termina. Am fost, cum să vă spun, exmatriculat. Ştiţi... din cauza tatii...

— Hm, şi ce ai putea face la fabrică ?

— Orice. Vreau să muncesc. Trebuie să cîştig bani. Mătuşa Anghelina nu ştie încă nimic. Vă rog foarte mult ! Dumneavoastră sînteţi inginer-şef, totul depinde de dumneavoastră.

Ardeleanu se înduioşă. Se vedea cu ani în urmă, aşteptînd cu nerăbdare diploma de inginer. Înmînarea acelui carton pătrat, prins cu un şnur tricolor, pecetluit cu ceară roşie, îi pricinuise pe vremuri una din cele mai mari bucurii. Zile întregi după absolvire îi venea să le strige trecătorilor : „Uitaţi-vă la mine, sînt inginer !" Iar acest tînăr din faţa lui a pierdut şi această iluzie. Căută să prindă privirile lui Mircea, dar acesta, îngîndurat, trist, se uita ţintă la un colţ de covor. „Trebuie să-l ajut", îşi spuse

inginerul şi caută în gînd un post liber de desenator tehnic sau de normator. Dar n-avea nici un rost să-i promită în vînt. Privirile îi căzură pe portretul Miei, de pe birou, şi Ardeleanu găsi o asemuire între viaţa lui Mircea şi a ei. Cine ştie pe unde hoinăreşte ea şi dacă o ajută cineva. Dacă n-ar face-o decît pentru ea, şi tot ar trebui să-l ajute pe Mircea.

Se ridică în picioare, dar nu spuse nimic. Apoi cercetă din nou faţa băiatului, dar în afară de tristeţe nu descoperi nimic pe ea. Desigur, dacă s-ar fi uitat în oglindă atunci cînd Malaxa i-a refuzat planurile strungului, şi-ar fi descoperit aceeaşi expresie pe care o are acum acest băiat. Emoţionat, Ardeleanu ar fi vrut să-i promită lui Mircea marea cu sarea, dar ştia pe propria-i piele că asta, în caz de nereuşită, ar fi mai rău decît refuzul de a-l ajuta. Se apropie de el :

— Mai vino şi mîine pe la mine. Am să mă interesez.

Mircea clătină din cap, mulţumi şi ieşi în grabă, uitînd să salute.

Pe stradă încercă să-şi închipuie cum va arăta în fabrică, printre maşini, sau într-un birou întunecat şi neaerisit. Dar nu reuşi. Nu-şi putea imagina fabrica decît văzută cu ochii inginerului Mircea Rotaru, îmbrăcat într-un halat alb, înconjurat de tehnicieni cărora le dădea sfaturi şi care, uimiţi de priceperea lui, îl ascultau tăcuţi. „Trebuie să le dovedesc celor de la facultate, — îşi spusese cu ciudă, — că sînt în stare de lucruri mari, că voi deveni cineva". Cînd şi-a văzut numele pe lista exmatriculaţilor, i-a venit să plîngă. Nici acum nu ştia de unde a avut atîta tărie, încît a putut să părăsească holul facultăţii fără să se clatine. A colindat toată ziua pe străzi, în gînd cu aceeaşi întrebare stăruitoare : „Acum ce mă fac ?" Pe urmă, i-a venit ideea să se adreseze lui Ardeleanu. Acesta era singurul om care îl putea ajuta. Plescăi din buze : „Desigur, o să mă îngroape într-un birou mucegăit şi o să-mi

pună mînecuțe...“ Îl cuprinse scîrba... „Ar trebui să fug peste graniță, poate reușesc să ajung pînă la tata. El are bani, o să-mi asigure o tinerețe liberă și lipsită de griji meschine. Oricum, omul are o singură viață, de ce să și-o petreacă într-un birou mucegăit?“ În acel moment ura totul: și aerul, și orașul, și cerul întunecat al toamnei, chiar și pe Ardeleanu, care-l va vîrî în mormîntul unui birou întunecos. Se simțea singur, fugărit, prădat. Da, prădat, ăsta era cuvîntul. Și-i trecu prin minte să scrie o carte și să i-o trimită lui Stoleriu, la facultate, o carte pe coperta căreia să fie scris cu litere mari: „Hoțul de vise!“... Aprinse o țigară și se opri în fața unui cinematograf... „Marele cetățean“... Lumea se înghesuia la bilete... „Marele cetățean“?... Se întoarse și porni spre bulevard. La un colț îl zări pe poetul Deladeva și îi veni în minte că era sîmbătă, ședință de cenaclu. Ce-ar fi să se ducă și el?...

Trecu prin fața regionalei de partid și-și aduse aminte de Farcaș, de lecțiile de marxism-leninism. Conferențiarul, tovarășul Farcaș Mihai, era un om sever, care nu îngăduia nici cele mai mici abateri și care nu se mulțumea cu învățarea mecanică a materiei predate, ci cerea și exemple concrete din viața de toate zilele. De multe ori venea la seminariile conduse de asistenți, se așeza undeva, în fundul clasei, și așa, deodată, intra în vorbă cu studenții dimprejur, îi îndemna să dezvolte cutare sau cutare idee din ultima carte apărută sau să explice ce au înțeles din editorialul „Scînteii“ din acea zi. Unii studenți spuneau că Farcaș, pentru că a fost muncitor, își vărsa acum veninul pe studenți. Și Mircea se temea de el, deși de la o vreme i se păruse că a descoperit secretul înțelegerii mecanismului acestei științe, și se mira cum de alții pricep cu atîta greutate legile de bază ale dezvoltării societății. Asta îl făcuse ca în ultimul timp să nu mai aștepte cu atîta teamă orele lui Farcaș, ba chiar mai mult, să caute să pună tot felul de întrebări, să se evidențieze în

fața colegilor și, poate, în același timp să-l prindă pe Farcaș cu vreo lipsă în pregătirea sa. Dar Farcaș, domol, încet, răspundea la orice întrebare și arăta dacă întrebarea a fost pusă de pe pozițiile clasei muncitoare sau nu. În cele din urmă, Farcaș observă interesul lui Mircea pentru marxism-leninism și-l chemă într-o zi, la sfîrșitul lecțiilor, în biroul său de consultații.

— Dumneata ești utemist?

— Da, tovarășe profesor.

Farcaș se plimbă cîtva timp de-a lungul încăperii, apoi se opri în fața lui Mircea.

— Și părinții dumitale?

Mircea cumpăni un moment, apoi răspunse cu voce scăzută:

— N-am părinți... Tata e plecat, iar mama a murit în '46 și am rămas singur. Locuiesc la o mătușă, pensionară la C.F.R.

În gînd pregăti un răspuns privitor la tatăl său, dar Farcaș nu se interesă de acesta și întrebă doar unde lucrase pe vremuri.

— La C.F.R.

După această discuție, Mircea se frămîntase multă vreme, căutînd să-i înțeleagă rostul. Încerca să întrevadă în atitudinea lui Farcaș o schimbare care să-i trădeze motivul pentru care îl chemase la el. Dar Farcaș își continuă cursurile ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, pînă în marțea aceea cînd se convocă ședința plenară a organizației de bază U.T.M. La ședința aceasta i s-a retras lui Mircea carnetul și a trebuit să părăsească adunarea înainte de ridicarea ei. A ieșit din facultate buimăcit, fără să știe încotro s-o apuce. Deodată și-a amintit de Farcaș. „El mi-a făcut-o". El și Stoleriu. În clipa aceea îi ura din tot sufletul. În ziua următoare, la cursuri, veni țanțoș, cu capul ridicat. Ostentativ, renunță la dreptul său de contestație. De ce?... Poate ar fi fost mult mai bine dacă nici nu s-ar fi înscris în U.T.M. Cam în acele zile îl întîlni pe Farcaș, pe coridorul facultății.

— Am vorbit cu cei de la regionala U.T.M. să-ți dea unele sarcini. Sper că n-ai să le refuzi...

Stoleriu, care se afla întîmplător lîngă Mircea, răspunse în locul lui:

— Păi Rotaru nici nu-i utemist, tovarăşe profesor...

Farcaş făcu ochi mari, severi:

— Cum, nu eşti utemist?

Mircea plecă capul în pămînt:

— Nu.

Din clipa aceea lui Mircea îi era din nou frică de orele de marxism-leninism. Cu toate acestea, Farcaş nu adoptase faţă de el o purtare deosebită. Pe Mircea îl frămîntau fel de fel de gînduri: dacă n-ar fi bine să stea de vorbă cu Farcaş, să-i arate că atunci cînd l-a chemat în cabinetul de consultaţii era încă utemist, că abia după aceea a fost exclus din organizaţie... Şi dacă Farcaş nu-l va primi? Sau îi va spune cuvinte dojenitoare, de dispreţ? Încercă să nu se mai gîndească la asta, dar fără voia lui gîndul tot aici i se întorcea.

Ieri, după ce fusese exmatriculat, voise să-i scrie lui Farcaş o scrisoare lungă, sinceră, în care să-i povestească viaţa lui, să-i ceară un sfat, un ajutor. Cu o intuiţie pe care nu încercă să şi-o explice, simţea că Farcaş e om bun, înţelegător. Începuse scrisoarea, dar i se păruse atît de rece, de lipsită de interes, încît rupse hîrtia cu ciudă. Mătuşa Anghelina îi observă tulburarea şi, amenințîndu-l cu degetul, îi făcuse cu ochiul.

— Mirciulică, Mirciulică, te-am zărit acum cîteva zile cu o fetiţă... vezi să nu... şi chicoti. Semeni cu taică-tu... Apoi cu o voce schimbată: Şi ce a mai suferit biata maică-ta... Stătea acasă şi plîngea ca o proastă. Eu, în locul ei, i-aş fi aruncat leşie în obraz. E drept, era cam bolnăvicioasă, şi de... nu prea îi ardea de altele... Taică-tu, tînăr, cu sînge cald... De, ce să-i faci... Biata maică-ta! Dumnezeu pe cei buni îi ia... Îşi făcuse cruce şi schimbase vorba: Ei, cum merge cu şcoala?

— Bine, mătuşico...

— Atunci nu-ţi mai ascund : ţi-am pregătit o surpriză pentru astă-seară. Vine tanti Virginica şi madam Dodeanu, aşa că ai să fii al patrulea. Am să-ţi dau ceva mărunţiş, dar să fii atent cum joci... Dacă bat de două ori în masă, nu mai licitezi. Înţelegi ?... Te bucuri, Mircea ?

Mircea răspunse printre dinţi :

— Mă bucur, mătuşico.

Lui Mircea nu-i plăcea nici tanti Virginica, nici doamna Dodeanu. Cea dintîi, o femeie uscăţivă, cu pielea zbîrcită, peste care îşi aşternea straturi suprapuse de farduri, trăia din te mir ce ; doamna Dodeanu trăia din poker şi din pensie. Dar dacă Mircea nutrea asemenea sentimente faţă de ele, cu totul altfel de sentimente nutreau cele două bătrîne faţă de Mircea. Îl iubeau amîndouă — bine înţeles fiecare în felul ei : Virginica cu patimă, iar madam Dodeanu cu un sentiment nobil de mamă. De cîte ori îl vedeau, încercau să-l mîngîie şi să-l ciufulească. În clipele acelea. Mircea îşi amintea de Mara. O vedea în rochia ei neagră, cu guleraş alb, cu ochii miraţi, cu părul buclat, neatins nici de fierul de ondulat, nici de sîrmele permanentului.

Dar dacă totuşi nu înnebunea în timpul pokerului, aceasta se datora mai ales faptului că atunci, şi numai atunci, i se permitea să fumeze în casă. În asemenea seri, asta era singura lui consolare.

Oare ce ar spune tovarăşul Farcaş dacă, prin cine ştie ce întîmplare, ar nimeri în casa lor tocmai într-o astfel de seară ? De cîteva ori încercase în gînd să povestească sincer viaţa lui, uitînd însă că ar fi trebuit să pomenească şi de partidele de poker. Poate că şi de asta a rupt scrisoarea începută.

În sinea lui era convins că asistentul Stoleriu a fost acela care a aţiţat organizaţia de bază. „S-o fi temut de mine !“ Asta ar trebui să i-o spun lui Farcaş, dar dacă acesta nu-l va crede pe cuvînt ?

Ajunse în faţa cenaclului.

În sală erau aceiaşi oameni pe care îi cunoştea de

mult. Numai cei din conducere se schimbaseră. Acum la masă stăteau Iovan, redactorul paginii culturale de la „Zori noi" şi un alt tînăr, pe care nu-l văzuse niciodată. Se aşeză într-un colţ, să-l vadă cît mai puţini. După un timp avu senzaţia că cineva îl priveşte stăruitor. Întoarse brusc capul şi întîlni privirile Marei... Surprinsă, Mara lăsă ochii în jos.

Se citiră două poezii despre întrecerile socialiste şi planul cincinal. Cîţiva tineri luară cuvîntul, elogiindu-le, Mircea zîmbi : lui i se păruseră din cale afară de proaste.

Îşi reaminti de situaţia lui ; desigur, dacă aceştia ar afla că fusese dat afară din U.T.M. şi din facultate, nu l-ar mai lăsa să frecventeze cenaclul. Hotărî nici să nu mai vină aici. „Dar de ce se uită Mara la mine ? O fi aflat ceva ? Nu se poate !" Trecuseră abia două zile, astfel că nici n-ar fi avut încă de unde să afle, mai ales că nu aflase mătuşa Anghelina, al cărui „serviciu de informaţii" funcţiona cum nu se poate mai bine. E drept, azi de dimineaţă, cînd neavînd de ce să se mai scoale la ora obişnuită, rămăsese în pat, mătuşa Anghelina îl întrebase bănuitoare :

— Nu întîrzii de la cursuri ?

— Nu, mătuşico. De ieri ni s-a schimbat orarul. Vom avea cursuri numai după-masa.

Se mira şi el cu cît firesc izbutise să mintă.

Cineva începu să citească o poezie despre primăvară, apoi se năpustiră cu toţii asupra autorului. Poetul, un elev slab, cu ochi verzi ca leuşteanul şi cu coşuri pe frunte, se sperie de argumentele şi criticile confraţilor săi. Rămase nemişcat, ca un infractor în boxa acuzaţilor. „Cam aşa arătam şi eu în timpul excluderii, îşi aminti Mircea. Eram şi eu la fel de vinovat ca el". Mara nu luase cuvîntul. „Care o fi părerea ei ? Şi ce părere şi-ar face despre mine dacă ar şti ?" Hotărî să aştepte pînă la sfîrşitul şedinţei şi să plece împreună cu ea. O să-i povestească totul. Încercă să-şi imagineze discuţia, replicile, reacţia ei. „O să-i fie milă de mine", îşi continuă şirul gîndurilor. Se văzu

vorbind de sus, cu o indiferență zdrobitoare... Plănui ca, după ce-i va spune sec cum și în cel fel a fost exclus — la asta ea va rămîne, desigur, înmărmurită — s-o prindă de bărbie, s-o sărute și apoi să-i spună : Adio, fetiță. Da, îi va spune fetiță, îi va întoarce spatele și va pleca triumfător, urmărit de privirile ei. Păcat că nu va putea să-i vadă fața. Cineva tuși tare. Mircea tresări. Intoarse privirile spre Mara, dar ea se uita în altă parte. La sfîrșitul ședinței se furișă repede după ea. O ajunse în colțul străzii. Cînd socoti că nu-l mai poate auzi nimeni, o strigă :

— Mara...

Ea se opri locului. Mircea mai întoarse o dată capul. Cei de la cenaclu erau mult în urmă.

— Nu te-am văzut de mult. Mi-a fost dor de tine, Mara.

— De ce n-ai mai venit ?

— Nu-mi place să ascult tîmpenii...

— Atunci azi de ce ai venit ?

— Pentru tine. Zău, numai pentru tine am venit. Am vrut să te văd. Să văd dacă tot frumoși îți sînt ochii...

— Te-am văzut într-o zi pe stradă.

— Și eu te-am văzut...

El se aplecă spre ea, apucînd-o de braț. Mara încercă să-și tragă brațul, dar Mircea o strînse și mai tare.

— Ți-e frică ?

— Nu mi-e frică, spuse ea și-l privi lung. Am impresia că te-ai schimbat mult...

— Poate, ingînă Mircea.

O conduse o bucată de drum. Spre un felinar o opri :

— Am fost dat afară din U.T.M. și din facultate.

— Nu-i adevărat, Mircea.

— Ba da. Poți să comunici și lui Pavel această veste. De ce să nu-i oferi o bucurie ?

— Ești nedrept, Mircea.

— O, desigur. Eu sînt nedrept. Toată lumea e bună, numai eu sînt rău. Se aplecă reverențios : Iartă-mă, Mara.

— Şi acum ce ai de gînd?

— Ce am de gînd? Încă nu ştiu. Probabil o să mă angajez undeva funcţionar. Din primul salariu am să-mi cumpăr mînecuţe, şi peste zece ani ochelari!

— Vorbeşti prostii.

— Nu, nu. Am renunţat să mai visez cu ochii deschişi că într-o zi voi face o maşină extraordinară. Iar acum o să renunţ şi la tine, fetiţă!

Se întoarse să plece, dar abia făcu un pas, şi Mara îl prinse de braţ:

— Spune, de ce te-au dat afară? Pe ce motiv? Ai făcut contestaţie?

— Contestaţie? Nu, fetiţă. De ce să mă umilesc?...

— Tu ai înnebunit, Mircea.

— Poate. Dar e bine să fii nebun!... O prinse de bărbie şi o sărută înainte ca ea să se poată dezmetici. La revedere, fetiţă.

Plecă. Se aştepta ca Mara să se repeadă după el, să-l prindă din nou de braţ, dar nu se întîmplă nimic. La cel de al doilea pas cumpăni o clipă, apoi călcă apăsat mai departe. „O să mă strige". Nu se auzi nici un glas în urma lui. „Dacă m-aş întoarce, aş vedea-o stînd sub felinar. Plînge desigur". Mai făcu cîţiva paşi, şi cînd ajunse în umbră, întoarse brusc capul.

Sub felinar nu mai era nimeni.

Acasă, culcat în pat, îi păru rău că nu avea nici o fotografie de-a Marei. Ar fi vrut s-o privească, să se uite drept în ochii ei mari, miraţi. Pe urmă, înainte de a adormi, buimăcit, i se păru că Mara e chiar lîngă el în pat. Fără să vrea întinse braţul s-o caute.

Strînse dinţii să nu plîngă.

3

De îndată ce Mircea îi întoarse spatele, Mara plecă şi ea. Aerul aspru, cu iz de verdeaţă crudă, îi mîngîie trupul. Păşea încet, să ajungă cît mai tîrziu acasă.

Ocoli cîteva străzi, ferindu-se de mulțime, ca să nu se întîlnească cu vreun cunoscut. Pe o stradă întunecoasă era să se lovească cu capul de o fereastră lăsată deschisă. O evită în ultima clipă și hotărî ca o dată ce va ajunge acasă, să deschidă și ea ferestrele. Pe urmă își aduse aminte că maică-sa era foarte friguroasă și că de două zile tușea... Încercă să se concentreze, să nu se mai gîndească la asemenea fleacuri, ci numai la Mircea, la ce ar fi de făcut. Dacă s-ar fi întrebat de ce se frămîntă atît pentru soarta lui Mircea, n-ar fi știut ce să-și răspundă. Îl dăduseră afară din facultate. Și la ea în clasă, la o oră de dirigenție, o elevă care rupsese un articol de la gazeta de perete fusese amenințată că va fi dată afară din școală. Atunci toată clasa a fost agitată, dar acum, cînd își aducea aminte, își dădea seama că totuși nimeni nu luase în serios amenințarea. Poate să fi făcut Mircea ceva rău? Nu, asta nu era cu putință... Încă de la început, de cînd îl cunoscuse, se convinsese că Mircea e timid. Cînd venise pentru prima oară la cenaclu, Mircea se așezase atît de stîngaci, cu genunchii lipiți unul de celălalt! Pe urmă, cînd a luat cuvîntul, și-a dat seama că nu e băiat prost. Iar cînd au plecat pentru prima oară împreună de la ședință și au stat pe o bancă la malul Mureșului, Mircea i s-a părut foarte citit. Știa pe dinafară o sumedenie de poezii de Eminescu, și încă nu din acelea care se învățau la școală. I-a recitat atunci „Ce suflet trist".

„Ce suflet trist mi-au dăruit
Părinții din părinți,
De-au încăput numai în el
Atîtea suferinți".

După prima strofă, ea l-a întrerupt:

— E frumoasă această poezie și mie totuși nu-mi place.

— De ce?

— Pentru că nu spune adevărul adevărat.

— Adevăr absolut nu există, Mara.

— Dar adevărul se întregește cu fiecare an, cu fiecare clipă. Tu crezi oare că Eminescu a moștenit tristețea de la părinți?

— El o spune.

— Bine, dar tu ce crezi?

— Eu îl cred pe cuvînt.

— Am înțeles. Deci, tu ești convins că tristețea se moștenește din generație în generație. La fel a crezut și Eminescu. Dar dacă el ar fi cunoscut mai adînc adevărul și-ar fi dat seama că tristețea nu se trage de la părinți, ci de la cei care îl înconjurau. Care l-au silit să fie trist.

Mircea o completă ironic:

— Și-atunci poezia ar fi sunat cam așa:

„Ce suflet trist mi-au dăruit
Cei ce mă înconjoară..."

— Ești ironic, tovarășe Rotaru.

— Hai să-l lăsăm pe Eminescu în pace.

— Nu, nu. Eu aș vrea să te conving.

— Vrei să te conving eu de contrariul?

— Tot cu Eminescu?

— Nu, cu mine. În patruzeci și șase, taică-meu s-a apucat de negoț. A avut noroc și s-a îmbogățit. Pe urmă a fugit în străinătate. Iar eu sînt socotit fiu de speculant, cu toate că n-am avut nici o legătură cu el și nici n-am beneficiat de pe urma lui. Totuși, cei care vor să dovedească ceea ce vrei să-mi dovedești și tu, mă socotesc de origină speculant.

— Asemenea origină nu există.

— Mă rog, burghez, exploatator...

— Depinde cum te porți. Dacă tu judeci la fel ca tatăl tău și vrei să ajungi ca el, atunci pe drept cuvînt te socotesc așa. Tu însă...

— Da, Mara, „eu însă"...

— Mă mir de tine, tovarășe Rotaru. Judeci atît

de bine lucrările oamenilor la cenaclu, iar acum... Sau la cenaclu judeci într-un fel și acasă altfel ?

— Nu, Mara. Eu cred despre mine că sînt destul de cinstit ca să am curajul să-mi spun părerea oriunde și oricînd !

— N-ajunge să te consideri tu cinstit. Important e cum te judecă ceilalți.

— Ei mă consideră fiu de speculant.

— Dovedește-le contrariul.

— „La steaua care-a răsărit
E-o cale atît de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă."

— Dacă ai de gînd să pozezi în stea, într-adevăr îți vor trebui mii de ani să ajungi ceea ce vrei să fii. Eu am să-ți dau un alt exemplu. Tatăl meu este un om foarte simplu. E muncitor la vagoane. Dar e foarte deștept. Cel puțin eu sînt convinsă de asta. Am vorbit cu el despre o chestiune asemănătoare. Cunoști cartea lui Gladkov, Cimentul ?

— Da.

— Este acolo unul Serghei. Îți amintești ? Acela care pînă la urmă decade.

— Da, fiul profesorului.

— L-am întrebat pe tata dacă Serghei a decăzut din cauză că era fiul unui profesor idealist sau din cauza oamenilor cu care s-a înconjurat.

— Știi ce, să lăsăm literatura. Tu ai ochi frumoși.

In seara aceea Mircea a prins-o pentru prima oară de bărbie și i s-a uitat vreme îndelungată în ochi. „Sînt foarte frumoși", a repetat, și ea n-a știut ce să-i răspundă. Mîna lui Mircea era rece și ea a simțit cum un fior îi străbate trupul.

Cînd ajunse în apropierea casei, i se păru că aude în urmă pași cunoscuți. Se întoarse : nu era nimeni.

Spre mulțumirea ei, Pavel nu era acasă. Mîncă tăcută, apoi, după cină, se apropie de tatăl ei :

— Tată, ai puțin timp liber?
— Iar ai scris o poezie?
— Nu.
— Atunci am, spuse și începu să rîdă. Ei, ce s-a întîmplat, fetița tatii? Ai luat o notă proastă sau ți-a făcut un băiat cu ochiul?... Să-l bat sau să-i spun să-ți mai facă?... Rîse iar.
— Nu, tată, vreau să discutăm serios.
— Hm... făcu bătrînul și-și încreți fruntea.
Mara avu impresia că în sinea lui adăugase la acest „hm" și un „uite, uite, unde am ajuns!"
— Spune, fata tatii.
— E vorba de un prieten al meu.
— Da, da, da, înțeleg... Tuși de cîteva ori să-și dreagă vocea, pe urmă se încruntă: După Pavel, și tu?!... Ce-i cu el?
— E într-o foarte mare încurcătură.
— N-ar fi bine s-o chemăm și pe mama?
— Nu, făcu Mara. Vreau să știu întîi părerea ta. Știi, e vorba de un lucru complicat.
— Tocmai de aceea ziceam... Dar dacă tu crezi că noi doi putem rezolva, atunci... Tu ții la el?
— Da, dar asta n-are importanță.
— Cum să n-aibă? Contează foarte mult dacă fata mea ține sau nu la cineva. Ce încurcătură are?
— A fost dat afară din U.T.M.
Maistrul Cuc răsuflă ușurat:
— Asta într-adevăr e grav. Și nu știu dacă noi doi o să putem rezolva. Spune mai departe.
— Asta-i tot. A fost dat afară din U.T.M. și din facultate.
— Are încurcături serioase, mai spuse odată bătrînul înnegurat. Și tu ții la acest băiat?
— Am încredere în el!
— Hm, e și asta ceva, numai că e puțin. Mai ales că ții la el. Știi, dacă n-ai ține la el și ai avea încredere, atunci poate că ar fi altceva...

— Aşi fi putut să nu-ţi spun că ţin la el.

— Nu, asta n-o puteai face. Ar fi fost împotriva intereselor tale. Şi pe urmă, tu eşti fata mea.

— Desigur. Dar nu înţeleg cum ar fi fost împotriva intereselor mele?

— Foarte simplu. Dacă îmi spuneai un lucru denaturat, şi eu ţi-aş fi dat un răspuns denaturat. Iar tu vrei să-mi afli părerea despre situaţie aşa cum este, nu-i aşa?...

— Şi asta înseamnă că nu poţi să ne ajuţi cu nimic?

— Nu prea. Dar dacă tu ai încredere în el şi el însuşi are încredere în sine, o să-şi rezolve situaţia!

— Cum să şi-o rezolve?

— Asta singur trebuie s-o ştie. Dacă mi s-ar fi întîmplat mie aşa ceva, pînă la dumnezeu m-aş duce!...

— Dar pînă atunci?

— Pînă atunci să muncească.

— Ce să muncească?

— Spui că e student. Cel fel de student e? Doctor sau ce?

— E la mecanică. Voia să se facă inginer.

Văzînd cît de posomorîtă e Mara, bătrînul se gîndi o clipă, apoi spuse triumfător:

— Ei, să vie la mine, la vagoane. Îl calific, că tot îi trebuie praxă. Asta nu poate decît să-i ajute!

În clipa aceea intră zgomotos Pavel. Cînd o văzu pe Mara, se apropie de ea şi-i spuse cu o prefăcută compătimire:

— Vai, vai, Mara, a rămas burghezul tău fără nas! Spune-i, — schimbă tonul, — să nu-l mai prind în ograda noastră, că-l snopesc! Ştii, tată, cu cine s-a înhăitat iubita mea soră? Cu unul...

— Ştiu. Dar nu ştiu dacă n-am auzit bine sau într-adevăr n-ai salutat cînd ai intrat pe uşă...

— Bună seara, făcu Pavel jignit, apoi se aşează la masă şi se interesă de cină.

In sala de aşteptare a dispensarului plutea un miros amărui de iod. Mircea strîmba din nas şi tresărea de fiecare dată cînd se deschidea uşa cabinetului. Aştepta să fie strigat, să intre la consultaţie, să termine cu vizitele medicale, să poată ieşi afară, în aerul curat, care acum i se părea de nepreţuit. Se simţea stingher şi încercă să uite pentru ce venise.

— Rotaru Mircea.

Tresări, întinse medicului fişa şi intră în cabinet. Toate aceste formalităţi îl plictiseau, voia să le isprăvească odată, să se prezinte şefului secţiei de montare, unde fusese repartizat. Îl amuza doar gîndul că mătuşa Anghelina nici nu bănuia că Mirciulică al ei va deveni montator. Ce cuvînt oribil : montator... Rotaru Mircea, montator. Zîmbi : ar fi amuzant să-şi tipărească o astfel de carte de vizită şi să o trimită tatălui său, la Viena.

— Ai suferit de vreo boală ?

— Nu.

Medicul îl ciocăni de cîteva ori pe spate, apoi iscăli fişa.

Mircea mormăi un salut, ieşi, apoi în sala de aşteptare se aşeză din nou pe aceeaşi bancă. Aştepta să fie chemat la radioscopie. Cu aceasta, vizita medicală se termina. Scoase din buzunar ziarul şi-şi încruntă gînditor fruntea. Apoi începu să rîdă încetişor : găsise în ziar poezia pe care o auzise la cenaclu : „Montatorii" de Panait Hîncu. Îşi închipui cît de mîndru trebuie să se simtă ucenicul, autorul poeziei. Apoi îşi aminti că şi el aşteptase în vreo două rînduri să fie publicat. Citi atent poezia. La drept vorbind nu era chiar atît de rea. În clipa aceea intră în sala de aşteptare o fată scundă, durdulie, cu ochi mici, albaştri-cenuşii. Se aşeză alături de Mircea, stătu o vreme nemişcată, apoi se întoarse spre el :

— Nu ştiţi, au început consultaţiile ?

— Da...

Apoi zîmbi : descoperise în mîna fetei o fişă asemănătoare cu a lui.

— Tot pentru calificare ?

— Da, răspunse fata speriată şi-şi ascunse instinctiv repartizarea sub poşetă. Da, pentru calificare...

— Cereţi să vă repartizeze la montare, e cea mai uşoară muncă — o sfătui Mircea, ca unul care se pricepe. Eu tot acolo am fost repartizat.

Voi s-o întrebe ce anume a determinat-o să intre în fabrică — nu i se părea a fi muncitoare de meserie — dar se răzgîndi. Desigur, are şi ea problemele ei, doar n-a venit aici de florile mărului.

Se prezentară împreună la maistrul secţiei de montare.

Din ziua aceea, mărcilor din dulapul de la poartă li se adăugară încă două : „Mircea Rotaru 3282“ şi „Elena Matcău 3284“.

1

Dacă cineva ar fi cercetat în amănunţime biografia lui Ion Ionaşcu, de bună seamă s-ar fi mirat de activitatea redusă, de viaţa liniştită pe care o dusese acesta şi pe bună dreptate s-ar fi convins că o carieră strălucită stătea în faţa tînărului tehnician. O viaţă simplă, ca viaţa celor mai mulţi din generaţia lui: mizerie, ani grei de facultate, bursă în Germania, războiul, apoi începerea vieţii celei noi.

Atît reieşea din biografia lui Ion Ionaşcu. Nimeni, în afară de el, nu ştia că în spatele acestor pagini scrise cu mîna se ascunde cealaltă viaţă a lui, începută în ziua cînd Malaxa îi propusese să verifice desenele strungului K.M.A.G. „Dacă atunci nu s-ar fi copiat din greşeală trei tipuri diferite, — îşi spunea adeseori Ionaşcu, — astăzi chiar că nu aş fi avut ce scrie în autobiografie", şi surîdea aducîndu-şi aminte de ziua aceea ploioasă de martie, cînd, tremurînd de emoţie, hotărîse să ocolească serviciul tehnic pentru a aduce observaţiile sale la cunoştinţa directorului general. Bănuise că avea să pice ceva. Oricît, era vorba de viitorul ginere al marelui fabricant, de renumele lui Malaxa. Era gata să se ofere să lucreze zi şi noapte pentru refacerea desenelor, cînd, spre mirarea lui, Malaxa îi ceruse să tacă. A tăcut. Ce altceva ar fi putut să facă? Pe urmă, pe neaşteptate, fu numit în postul de inginer-şef, în locul lui Isaia Arde-

leanu, mutat la Arad. Atît nici să viseze nu cutezase. Faptul că la puține zile după aceea s-a pomenit posesorul unui carnet de depunător la Banca Romînească, nu l-a mai mirat. Nu l-a mirat nici faptul că Malaxa, cu propria-i mînă, a șters de pe toate planurile anul fabricației. Comisia tehnică n-a mai avut decît să-și pună viza, și desenele au luat drumul Reșiței. Totul se sfîrșise cu bine. Malaxa nu s-a gîndit nici un minut că ar putea fi tras la răspundere. Banii primiți pentru strunguri erau de mult depuși la diferite bănci din străinătate, iar fabrica se afla în posesia unei noi comenzi mult mai importante decît prima și de la un client sigur : statul. În mai puțin de o lună de zile de la primirea comenzii celei noi, fabrica era împînzită de specialiști germani. Deoarece oprirea executării strungurilor ar fi iscat scandal în presă, Malaxa semnă și comanda pentru piesele de strung care urmau să fie executate la Cluj. „Oricum, — și-a spus, — peste o lună și la Cluj se va fabrica armament !" Vrînd totuși să scape de singurul martor ocular al acestei afaceri, îl trimise pe Ion Ionașcu în Germania să se specializeze. Ionașcu plecă fericit, cu gîndul să nu se mai întoarcă niciodată acasă.

După actul de la 23 August, însă, Ion Ionașcu, care figura în scriptele autorităților germane ca cetățean romîn, deci al unui stat cu care Germania se afla în stare de război, se pomeni arestat și trimis într-un lagăr de concentrare la Regensburg. Apoi, după scurt timp, armatele americane eliberară lagărul. Orizonturi noi se deschiseră în fața tînărului inginer : Africa, forturile din Oran, legiunea străină cu toate personajele romanelor polițiste din „Colecția celor cincisprezece lei". La Reims, a încasat cei două sute de dolari ce i se cuveneau ca voluntar. Două nopți petrecute într-un bar, cu un mutilat întors din Dakar, l-au făcut să se răzgîndească. În Oran nu s-a mai prezentat la fortul Saint Vincențiu, ci la restaurantul Tabu-Tabu unde se făceau angajările pentru minele de diamant din Guidanar. Aici, pentru un dolar și un sfert, pentru

un castron de ierburi fierte și un kilogram de vin de palmieri, se spetea paisprezece ore pe zi. Își blestema și zilele, și părinții, și pe mutilatul din Reims. Contractul iscălit la Tabu-Tabu îl obliga pentru patru ani. Ziua lucra în praf la patruzeci și cinci de grade Celsius, iar noaptea dormea în baracă la numai două grade, de-i îngheța și măduva din șira spinării. Învelit în cinci pături soldățești, îl ocolea somnul; atunci își aducea aminte de un fost prieten de școală, un băiat de țigan, Cercel, căruia părul îi atîrna în smocuri de parcă ar fi fost țurțuri. Pe vremuri, ori de cîte ori își aducea aminte de el, zîmbea. Lui Cercel, vara îi puneau coji de pepene pe cap, să i se încleieze părul, iar iarna îi descheiau pantalonii și îi umpleau cu zăpadă. Oare o fi trăind Cercel? Învelit în pături, clănțănind de frig, ar fi schimbat oricînd cu el. Dar toate mizeriile astea nu durară mult. Într-o zi, un subofițer de la pază îl întrebă de unde e, și cînd a auzit că e de undeva din Balcani, i-a dat un bilet de ieșire din tabără. De fugit, totuși, n-a reușit să fugă. În fața porții îl aștepta un alt subofițer, care l-a condus la un locotenent american. Ion Ionașcu a iscălit tot ce i s-a pus în față; s-ar fi vîndut și dracului, numai să scape de mina de diamante. Aici l-au găzduit civilizat, i-au dat vin din struguri, haine de doc și țigări. Abia cînd a ajuns la Hamburg, a aflat că va pleca în America.

Iarăși noi orizonturi! Continentul nou, cu coastele scăldate în valurile liniștitului ocean, cu blochausurile înconjurate de nori, cu fabricile de zeci de mii de muncitori. Dar nici aici n-a rămas prea multă vreme. După cîteva întrevederi cu un colonel dintr-o comisie binevoitoare, a fost îndreptat spre o școală specială de două luni, în Texas, și apoi trimis acasă ca salariat al F.B.I.-ului. Odată ajuns în țară, cu un carnet de cecuri în buzunar și cu acte în regulă — din care reieșea că inginerul romîn Ion Ionașcu s-a eliberat dintr-un lagăr de concentrare, după care a întîrziat patru luni într-un sanatoriu de anemici din Frankfurt

— Ion Ionaşcu s-a prezentat comitetului sindical „Malaxa" şi s-a înscris în Partidul Social-Democrat. Spre bucuria lui, oricînd avea nevoie, la un simplu apel telefonic, îşi încasa în bani romîneşti cel de al doilea salariu. Nu ştia decît că banii vin într-un plic expediat de la Craiova, dar mai mult nici nu voia să afle. Nu i se cerea nici o activitate, aşa că îşi văzu liniştit de treburile lui, ceea ce făcu să fie socotit în scurt timp inginer de mîna întîia. Doar se specializase în Germania şi-şi cunoştea bine meseria. După naţionalizare fu scos din producţie ca specialist în mecanică şi numit şef de serviciu la Ministerul Industriei Grele. Ascensiunea acestui priceput inginer se făcea cu paşi gigantici: dosarul lui era curat ca zăpada.

Atît de bine îi mergea lui Ionaşcu, încît dacă n-ar fi simţit carnetul de cecuri în buzunar, s-ar fi împăcat şi cu grelele încercări ale construirii socialismului. Numai că omul de la Craiova, pe care nu-l văzuse niciodată, dar care îl chema săptămînal la telefon, nu uita să-i amintească din cînd în cînd că ştie unele amănunte din viaţa sa care altora le scăpaseră. Cînd în minister se ridică pentru prima oară problema construirii unei fabrici de strunguri, Ionaşcu tăcu. Dar unii dintre cei de faţă îşi aminteau încă de vechea poveste a strungului „romînesc". Dosarele fură uşor găsite, iar printre diferitele acte se descoperiră şi comenzile. După aceea se vorbi despre piesele pe jumătate terminate care s-ar afla la Cluj şi la Reşiţa, astfel că Ionaşcu, la îndemnul „prietenului" său pe care îl ţinea la curent cu tot ce se petrecea în minister, sugeră serviciului să reia vechile planuri. Problema fu discutată amănunţit, şi la sugestia unui director, în vederea salvării pieselor pe jumătate terminate, se hotărî revizuirea şi redesenarea proiectelor, astfel încît fabrica de strunguri ce se zidea la Arad să poată începe lucrul cu aproape şase luni mai devreme. Paralel, cîţiva ingineri primiră sarcina proiectării unui strung nou,

perfecționat, care să corespundă tuturor cerințelor tehnice. Dar aceasta era o problemă de viitor.

Ionașcu nu avea nici un motiv să se teamă : direcția de resort aprobase redesenarea vechilor planuri de către Institutul de proiectări industriale. Singurul lucru ce-l avea de făcut Ionașcu era să repartizeze materialele în așa fel, încît cele trei tipuri de desene să ajungă la colective diferite.

După douăzeci de zile de muncă încordată, planurile erau gata. Șeful Institutului de proiectări vorbi la telefon cu Ionașcu : „Am terminat, datorită sfatului dumneavoastră". Cu această ocazie, colectivul de proiectanți a fost premiat, iar inginerul Ionașcu a primit o felicitare de la Craiova.

La început se sperie de cunoștințele prietenului său, pe urmă dădu nepăsător din cap. El nu risca nimic. Lucrările se făcuseră cu aprobarea directorului, el jucînd în toată această afacere rolul unui simplu executant.

2

Planurile strungului sosiră la Arad. Vestea se răspîndi de la om la om pe întregul șantier. Nici Oniga, nici Ardeleanu nu erau de văzut în ziua aceea. Stăteau închiși în baraca de lemn a conducerii și fumul albăstrui ce se încolăcea deasupra burlanului scos prin acoperișul învelit cu carton gudronat, arăta că în baracă nu se făcea economie de lemne. Oniga își scosese cravata și își suflecase mînecile cămășii. Asculta discuțiile tehnice dintre ingineri. Nu pricepea cine știe ce ; un lucru însă știa precis : Ministerul Industriei Grele trimisese proiectele strungurilor. Proiectele erau aici, în mapa inginerului sosit de la București. Îi venea să-l îmbrățișeze pe tînărul acesta, să mîngîie planurile, să iasă din

baracă şi să strige în gura mare: „Au venit proiectele! În cîteva zile facem strunguri". Căută un pretext să părăsească încăperea şi-i dădu lui Farcaş un telefon. Dar acesta şi aflase de sosirea inginerului. Ba chiar şi mai mult, îi ştia şi numele: Ion Ionaşcu. Oniga se întoarse în baracă. Privi îndelung oaspetele. Nu-i dădea mai mult de 35 de ani. Era înalt, bine făcut, cu umeri largi, cu braţe puternice, păroase.

În timpul prînzului se aşeză lîngă el.

— Tovarăşe Ionaşcu, şi spui că strungul ăsta e bun?

— La fel de bun ca cele nemţeşti. La formă seamănă chiar cu un tip german, dar calitativ e mult superior...

— Dar ca strungurile sovietice este?

— Este un strung bun, tovarăşe secretar. Şi este un strung romînesc, proiectat în ţară. Eu atîta ştiu. Mi s-a făcut cinstea să vă aduc planurile... Asta-i tot...

Oniga ridică paharul cu vin şi ciocni în sănătatea lui Ionaşcu.

În seara aceleaşi zile, Ardeleanu îi invită la cină pe Oniga şi pe Ionaşcu. Iulia aduse de la Cazinoul Central fripturi reci şi două sticle cu şampanie. „În sfîrşit, — îşi spuse ea, — i-a venit mintea lui Ardeleanu. La drept vorbind nu e chiar atît de bătrîn încît să se culce în fiecare seară la ora zece".

Oniga, neobişnuit cu asemenea băuturi, se cherchelì repede şi se ridică să plece.

— Mai stai, — stărui pe lîngă el Ardeleanu, — doar nu te aşteaptă nimeni. Eşti singur, ca şi noi.

— Încă, spuse Oniga cu tîlc şi clipi din ochi. Încă... Vă rog să nu vă supăraţi, dar mîine la şapte trebuie să fiu la o şedinţă, se scuză el.

Realitatea era că nu avea nici o şedinţă, dar nu voia să se facă de rîs în faţa lui Ionaşcu. La plecare mai spuse, ca să nu strice atmosfera:

— Știți că nu e rea șampania asta... Cînd o să scoatem primul strung, o să cumpăr o ladă întreagă — și începu să rîdă.

Rămași în doi, Ardeleanu și Ionașcu tăcură multă vreme. În cameră nu se auzea decît tictacul bătrînesc al unui ceasornic de perete cu pendulă și din bucătărie o frîntură de cîntec îngînat de Iulia. Apoi, Ardeleanu avu impresia că Ionașcu apreciază negativ inventarul încăperii. „I se pare sărăcăcios și, desigur, provincial și demodat". Îl întrebă :

— Mă judeci după locuință ?

— Nu, nu, rosti grăbit Ionașcu, cu tonul omului care-și cere scuze. Nu, mă uitam la acest scrin... E de epocă.

„Tîmpitul", reacționă Ardeleanu, dar cu voce tare spuse :

— Nu, e făcut aici, la Arad... E mobilă de serie.

Și ca să schimbe discuția, se interesă de viața din Capitală.

— Nimic — plescăi din buze Ionașcu. Plictiseală... Nici nu mai ai unde să ieși. Sînt vreo două sau trei restaurante ca lumea, restul... vru să spună „ca în provincie", dar se opri la timp. Ca la mahala... Mie mi-ar place mai mult să lucrez în provincie.

Declarase aceasta cu un aer de sinceritate, dar Ardeleanu nu-i dădu crezare :

— Asta o spui ca să mă consolezi.

— Nu, zău, Ardeleanule, pe onoarea mea. Nu mai e Bucureștiul cum a fost odinioară. Și apoi, la minister stai cîte zece, douăsprezece ore în șir. Te duci acasă obosit, stors ca o lămîie...

Ardeleanu îi turnă în pahar, și pe neașteptate, îl întrebă pe un ton foarte oficial :

— Cum sînt strungurile ?

— În ce sens ? Vorbești de desenele pe care le-am adus ?

— Da. Cred că le cunoști, doar s-au moșit vreo șase luni de zile, dacă nu mai mult...

— Ei, drept să-ți spun, nu prea le cunosc. Le-am

adus direct de la Institutul de proiectări. Mi se pare că nici nu sînt încă complete...

— Atunci cum se va face asamblarea şi verificarea lor ?

— De asta n-aveţi voi grijă. Revizuirile se fac la centru. Voi, cei din provincie, nu v-aţi obişnuit încă cu noul proces de producţie! E drept, şi noi abia acum începem să-l introducem şi ne lovim deseori de piedici serioase. Dar, oricum, ar trebui să fiţi mai înţelegători, vreau să spun, mai încrezători... Văzînd privirile mirate ale lui Ardeleanu, adăugă : Dar de ce să discutăm despre asta, aici, lîngă şampanie...

— Pentru că, nu ştiu cum să-ţi spun. Strungul acesta e acelaşi pe care l-a început Malaxa.

— Da.

— De atunci au trecut mai bine de zece ani... Cred că...

— E vorba de un timp de tranziţie. Să nu stea fabrica degeaba. Dar mie mi se pare că tu ai ceva personal cu aceste maşini. Dacă îmi aduc aminte, cam tot pe vremea aceea au fost respinse şi planurile tale. În favoarea acestui strung. Strungul tău nu e depăşit?

— Ba da, îşi plecă Ardeleanu capul în pămînt. E depăşit. Şi eu la fel...

— Tu tot idealist ai rămas, încheie discuţia Ionaşcu şi se plimbă de cîteva ori prin cameră. Apoi se aşează lîngă birou ; scoase din buzunar o tabacheră grea de aur şi alese cu migală o ţigară „Virginia". O bătu tacticos de unghia degetului mare, apoi cu aceleaşi mişcări ceremonioase scăpără bricheta. Îşi pironi privirile pe fotografia Miei de pe birou.

— Pe fata asta o cunosc.

Ardeleanu tresări :

— O cunoşti ?...

Ionaşcu căută să nu dea importanţă incidentului.

— Da, am văzut-o acum doi ani la Predeal... Are un forehand remarcabil... M-a bătut de cîteva ori la

tenis... Cine este, în fond? După cîte știu, tu n-ai avut copii...

— Mi-e rudă îndepărtată. Am vrut s-o înfiez, dar într-o bună zi a fugit de-acasă... De atunci nu mai știu nimic de ea.

— Și nu ți-a scris nimic?

— Nu mi-a scris, repetă mașinal Ardeleanu.

— Ciudat...

— Ce-i ciudat?...

— Toată viața e ciudată. Sînt atîtea lucruri neprevăzute, atîtea întorsături, încît dacă stai și le socoți pe toate, renunți.

— La ce renunți?...

— In general... la tot...

Tăcură, apoi Ardeleanu zise:

— Tu, Ionașcule... de mult voiam să te întreb... de ce s-au respins planurile mele atunci?... Din cauza strungului acesta?

— Nu știu... vru să ocolească Ionașcu întrebarea. Mi se pare că tocmai atuncea plecam în Germania.

— Ai plecat după aceea...

— Da, da... Vorbea cu o oarecare stînjeneală, pe care în zadar încerca s-o ascundă. Nu mai știu precis. Mi se pare că s-au adus o serie de obiecții tehnice...

Iar pironi privirile în podele, gînditor, ca și cum s-ar fi frămîntat să-și aducă aminte toate amănuntele. Rămase un timp așa, pe urmă, văzînd că Ardeleanu așteaptă încă nerăbdător răspunsul lui, continuă cu o întrebare:

— Ai mai lucrat la ele?...

Ardeleanu îl privi mut.

— Păcat că nu le-ai îmbunătățit. După cum îmi aduc aminte, aveau o serie de calități. Dar nici acum nu e tîrziu. Avem nevoie de strunguri. Și știi foarte bine că pe mine te poți baza. Nu spun, e democrație, dar o vorbă bună ajută și acum. O să te ajut. Unde sînt planurile? Dă-mi-le mie, am să le duc la București.

— Nu le mai am. Şi chiar de le-aş avea, ţi-am spus : sînt depăşite.

O vreme nu mai găsiră nimic să-şi spună. Apoi, Ionaşcu, jenat de tăcerea ce se lăsase între ei, se întoarse spre inginer :

— Tu, Ardeleanu, tu nu te-ai înscris în partid?...

— Nu. Eu am rămas tot ăla vechi.

— Totuşi, te invidiez.

Tăcură din nou ; Ionaşcu scăpără bricheta şi-şi aprinse o nouă ţigară. Ardeleanu, absorbit de gînduri, uită de Ionaşcu şi începu să măsoare încăperea cu paşii ; pe urmă se duse la fereastră şi trase perdeaua la o parte. Afară, casele păreau încremenite, moarte. Nu se auzea decît de departe claxonul unui automobil întîrziat, apoi bătăi înfundate de orologiu : era ora douăsprezece şi jumătate.

— Ştii, Ardeleanu, cînd eram copil am avut un prieten. Se numea Adam.

Ardeleanu vru să-l întrebe de ce spune toate astea, dar nu scoase nici un cuvînt. Îl privea mut, ca pe un străin.

— Da, se numea Adam. Nu ştiu de ce, dar toţi copiii din cartier îl invidiam. Spunea despre sine că e cel mai frumos băiat din oraş. Vezi, în copilărie ţi se spune un lucru, şi tu îl iei drept bun. Nu ne îndoiam. Îl admiram pe Adam pentru că îl ştiam cel mai frumos băiat din cartier. Acest lucru era consfinţit ca o marcă depusă, ca Ford, de exemplu. Pe urmă, într-o zi m-au chemat prietenii să mă duc la lac să-l văd pe Adam, mort. S-a înecat. Cum stătea întins pe iarbă, cu faţa umflată şi vînătă, mi-a trecut prin cap că Adam m-a minţit. Nu era chiar atît de frumos cum susţinea... Nu l-am iubit niciodată pe Adam, totuşi săptămîni întregi după moartea lui am fost trist. Nu ştiu de ce. Poate pentru că nu i-am putut spune niciodată că m-a minţit.

— De ce îmi spui toate astea ?

Ionaşcu tresări. I se păru şi lui stupidă toată povestirea. Se ridică în picioare, îşi aranjă hainele,

apoi, neştiind ce să facă, se aşează iar şi se cufundă în tăcere.

Nedumerită de liniştea din camera lui Ardeleanu, Iulia intră de cîteva ori fără pricină. Ionaşcu îşi fumă liniştit ţigara, apoi, cu un gest de oboseală, stinse mucul într-o scrumieră de cristal. Se ridică în picioare:

— Mă duc. Îţi mulţumesc pentru trataţie. M-am simţit bine, zău, m-am simţit foarte bine.

Ardeleanu se întoarse de lîngă fereastră şi-şi petrecu oaspetele pînă la uşă.

— Sper că ne vom mai întîlni.

— Nu cred. Azi-noapte sau mîine în zori plec la Bucureşti. Ţine-mă la curent cu tot ce se întîmplă. Pe linie de minister, vreau să zic. Eu voi avea grijă să fiţi decoraţi cu toţii. Bucureştiul aşteaptă foarte mult de la voi. Noapte bună...

Ardeleanu rămase locului pînă ce paşii lui Ionaşcu se stinseră pe coridor, apoi se reîntoarse îngîndurat lîngă fereastră. „Da, Ionaşcu poate să aibă dreptate: viaţa e tare ciudată! Oare de ce-o fi spus-o tocmai cînd vorbeau despre Mia? Şi ea unde o fi acuma?“ Îşi rezemă fruntea de geam. Răcoarea plăcută îi domoli bătăile repezi ale tîmplelor. Un clinchănit metalic îl făcu să tresară. „Da, Iulia strînge masa“. Se întoarse. Cu mişcări lenevşe, Iulia aşeza farfuriile stivă. Le potrivea după mărime, trecînd rămăşiţele mîncărurilor într-una singură. Ardeleanu o privi lung, dar nu putu citi nimic pe faţa ei: nici tristeţe, nici veselie. O mai privi o vreme ca şi cînd atunci ar fi văzut-o pentru prima oară. „Oare Iulia e fericită?“ se întrebă, dar nu găsi ce să-şi răspundă. Ea poate nici nu ştie ce înseamnă acest cuvînt. Şi dacă oamenii aceştia simpli nu cunosc sensul fericirii, poate că fericirea nici nu există...

Odată, în tinereţe, pe cînd îi făcea curte unei colege de facultate, ea l-a întrebat: „Isaia, ce e fericirea?“ I se păruse atunci că-i dăduse un răspuns foarte înţelept: „E ceea ce nu este şi ai vrea să fie“.

Ea însă n-a fost mulțumită. Dar cine ar putea fi mulțumit de o definiție abstractă? Ardeleanu citise undeva că fericirea este împlinirea. Iar împlinirea se obține prin multe fericiri mărunte, bucurii, satisfacții. Cînd murise Marta, Ardeleanu fusese profund nefericit. Deci, cîtă vreme trăise ea, fusese fericit. Cum de nu-și dăduse seama de asta atunci? Oare îți dai seama că *ai fost* fericit abia după ce nu mai *ești*?...

Iulia, care desigur nu se gîndește la toate astea, e fericită, dar n-o știe. Din senin, îl cuprinse o agitație nefirească, ciudată. „Vreau s-o fac pe Iulia și mai fericită." Se gîndi să-i dăruiască ceva, dar în așa fel, încît să n-o jignească...

Se întoarse spre ea:

— De la întîi am să-ți măresc salariul.

— Bine, domnule inginer.

Ardeleanu nu descoperi nici o sclipire în ochii ei. O întrebă:

— Nu te bucuri, Iulia?

— Ba da, domnule inginer.

Supărat de acest răspuns vag, Ardeleanu dădu din mîini cu un aer plictisit. „Și ființa asta e ciudată — constată, dîndu-i încă o dată dreptate lui Ionașcu. Ori poate și ea mă desconsideră și mă compătimește".

La acest gînd, se înfurie:

— Stai jos, vreau să-ți vorbesc.

Mirată, Iulia puse farfuriile pe masă și se așeză pe un scaun.

— Poftiți, domnule inginer...

„Acum, desigur, e speriată". Se așeză lîngă ea. Iulia, nepricepînd ce voia inginerul, își trase scaunul mai la o parte, cu un gest plin de respect.

— Spune, Iulia, tu ce părere ai despre mine?

— Păi, cum adică? Ce fel de părere să am?

„Desigur, se teme". Zîmbi:

— Spune, Iulia, spune ce gîndești despre mine.

— Ce să gîndesc? Nimic.

Ardeleanu avu impresia că-și irosește timpul. Totuși nu renunță:

— Cînd eşti în bucătărie şi speli vasele sau îmi cureţi pantofii, atunci la ce te gîndeşti ?...

— La ce să mă gîndesc ? La vase sau la pantofi.

— Şi niciodată nu te-ai gîndit la mine ? Sînt om bun, sînt rău ? stărui Ardeleanu.

— Ştiu eu ? Sînteţi un om ciudat !...

„Iar cuvîntul acesta. Oare Ionaşcu tot la mine să se fi referit ?"

— Şi de ce sînt ciudat ?

— De ce sînteţi ciudat ? Apăi dacă aşa v-a lăsat dumnezeu — făcu Iulia, foarte convinsă.

Ardeleanu se ridică în picioare. „Păcat că n-am aflat nimic de la ea. Iulia e poate singura fiinţă dezinteresată în aprecierile despre mine". Se întoarse brusc spre ea :

— Spune drept, Iulia, tu crezi în dumnezeu ?

— Vai, domnule inginer — îşi împreună Iulia palmele. Cum puteţi vorbi aşa ? Nu vă e frică ?... Sau... spuse, dar nu mai continuă.

— Sau ? repetă Ardeleanu.

— Poate aţi băut prea mult, domnule inginer. Vă rog, nu vă supăraţi...

Ardeleanu începu să rîdă. Iulia se ridică în picioare, speriată.

— Desigur că aţi băut prea mult. Să vă fac patul. Sau poate vreţi o baie ?

— Nu. Te duci şi-mi cumperi o sticlă de şampanie.

— E prea tîrziu, domnule inginer.

— Te duci şi cumperi ! Ai înţeles ?

— Dacă vreţi neapărat, mă duc.

Ieşi, fără să strîngă masa.

I

În primele zile, Pavel se simți prost în hala de montare. I se părea că-și pierde timpul degeaba și ori de cîte ori trecea cineva pe acolo, avea impresia că acela zîmbește cu dispreț, desconsiderînd munca din hală, care de fapt se reducea la instalarea unor paturi de montare în vederea primirii pieselor întîrziate din zeci și zeci de motive ; spuse și lui taică-său părerea asta :

— Mai bine m-aș duce să lucrez undeva ca turnător, decît să stau cu brațele încrucișate ! Nu fac nimic. Toată ziua ascult înjurăturile lui Crijan, și atîta tot !

Bătrînul împături ziarul și spuse, nu fără răutate :

— Adică nu-ți convine la „Victoria".

— N-am spus că nu-mi convine...

— Ai spus !

— Am spus că stau degeaba și...

— Cum stai degeaba cînd Crijan te învață să montezi strungurile ?

— Bine, dar eu sînt turnător !

— Și ce dacă ești turnător ?... La „Victoria" e nevoie de montatori, că montatori n-avem ! Turnători sînt mii și mii... Montatori însă...

— Bine, dar am meserie, nu sînt un... ăla, să învăț împreună cu necalificații, de parcă de ieri am intrat în metalurgie...

— Ei, iaca unde am ajuns. Adică asta nu-ţi place, că înveţi împreună cu începătorii... Va să zică aşa !...

— Dumneata eşti lăcătuş, spuse supărat Pavel. Ţi-ar place să te pună să cari materialele cu vagonetul ?...

— Nu mi-ar place. Dar o fac şi pe asta cînd nu pot lăsa piesele în seama zilierilor. Închipuieşte-ţi că-mi răstoarnă cineva un vagonet cu roţi dinţate sau cu piese fine. Le mai pot folosi ? Nu ! De altfel sînt convins că ştiu să împing vagonetul cu mai multă pricepere decît un zilier.

Pavel clipi nemulţumit. Abia acum îşi dădea seama de unde i se trăgea nemulţumirea. Muncitor calificat să fii preţuit la fel cu oamenii care abia acum învaţă o meserie ! Iar peste şase luni să cîştigi la fel cu ei !...

Se bucură cînd bătrînul despături din nou ziarúl. De n-ar fi făcut-o, el desigur nu s-ar mai fi putut stăpîni şi i-ar fi spus pe şleau că-i nemulţumit nu pentru că are această nouă muncă, ci pentru c-o să cîştige la fel cu Brad sau cu Rotaru. Ba, culmea, şi cu Elena o să fie egal ! Bătrînul, ghicindu-i parcă gîndurile, îi spuse fără să-şi ridice ochii de pe ziar :

— Numai să-ţi legi bine nădragii. Cînd o să vină piesele în serie, nu ştiu dacă n-o să te plîngi că n-ai nici o clipă de răgaz sau că unul din tinerii care se califică acum şi pe care tu îi desconsideri a fost numit maistru, iar tu, turnător calificat, ai rămas montator prost.

„Nu, nu, bătrînul n-are dreptate. Numai să vie piesele în serie ! Aştepta această clipă de cînd auzise pentru prima oară că va fi mutat la fabrica de strunguri. E drept, fabrica şi-o închipuise altfel, cu hale fără de sfîrşit, cu geamuri pînă la tavan, cu benzi rulante pe care, într-o scurgere perpetuă, se revarsă strunguri. Aici, în loc de bandă rulantă în mijocul halei se aflau cele zece paturi de montare, iar în jurul lor două echipe : una formată din meseriaşi vechi, pricepuţi, de la diferite întreprinderi din ţară, şi a doua formată din elevii şcolii de calificare. Şi cine

erau aceşti elevi ? Elena Matcău, Rotaru, Brad, Balint... Cel puţin să fi fost aleşi pe sprînceană... sau măcar Elena să nu fi fost între ei. „De ce au repartizat-o tocmai aici ?... Sînt doar atîtea locuri în fabrică". Se ruşină la acest gînd. Pe vremuri, ar fi vrut s-o scoată de la dactilografie şi s-o ducă la turnătorie, s-o aibă totdeauna în faţa ochilor. Ciudată e viaţa asta. Pe atunci visa s-o aibă şi acasă alături, s-o mîngîie, şi acum parcă i-ar fi străină. De ce ?... Să se fi schimbat Elena ? Nu, ea e la fel cum era şi cu doi ani în urmă. Sau poate tocmai de aceea ? „Asta înseamnă că eu m-am schimbat, şi pentru că ea nu mi se mai potrivea, i-am dat cu piciorul. În fond sînt un porc, recunoscu în sine. Nu mi-a mai plăcut de ea şi am aruncat-o ca pe un muc de ţigară. Iar acum îmi pare rău c-o să-mi fie egală în muncă !... Da, da, sînt un porc"...

— Ce tot mormăi acolo ? îl întrebă pe neaşteptate tatăl său.

Pavel tresări. „Ce naiba, şi în gînduri citeşte tata ?" Răspunse ursuz :

— Să ştii că ai dreptate...

— Nu înţeleg. În ce să am dreptate ?...

— Aşa, în general...

— O, ohoho ! făcu bătrînul stînjenit. Eşti prea darnic, fiule !

A doua zi, în secţie, Pavel se simţi stingherit. Nu ştia ce să le spună băieţilor. La întrebările Elenei răspundea scurt, fîstîcindu-se. Asta-l înciudă, deşi în sinea lui hotărîse să fie drăguţ cu Elena.

Faptul că maistrul Crijan îi trata pe toţi ca oameni deopotrivă de pregătiţi, îi dădea lui Pavel simţămîntul că i se ştirbeşte prestigiul, şi dacă Oniga nu l-ar fi scuturat, poate că s-ar fi pierdut printre ceilalţi necalificaţi.

— Ce se întîmplă cu tine, Pavele ?... U.T.M.-ul nu există decît pe hîrtie... Ce faceţi ? M-a întrebat Farcaş ce ajutor primesc de la voi şi, spre ruşinea mea, a tre-

buit să ridic din umeri. Ei, spune, cu ce ne ajutați voi ?

Pavel nu știu ce să răspundă.

— Păi vezi, și tu ridici din umeri ! Nu-i bine ! Apoi, fără nici o trecere, schimbă vorba : Care-i situația lui Rotaru ?

— Situația lui Rotaru ?...

— Ar trebui să-i cercetezi dosarul. Am stat de vorbă cu el. Cred că... dar tu, desigur, cunoști cazul mai bine.

— Îl cunosc, răspunse Pavel și era bucuros că Oniga nu-l întrebă de unde. Am vorbit de mai multe ori cu el. E fiu de burghez. E înrăit.

— Acum nu mă mir că n-am nici un ajutor de la voi. Dacă toți sînt superficiali ca tine... Du-te și cercetează-i dosarul. O să aflăm o serie de lucruri interesante. Bineînțeles, dacă nu m-a mințit.

Pavel vru să răspundă, dar Oniga, strigat de cineva, plecă spre fundul halei.

În ziua aceea, la cantină, Pavel se așeză alături de Mircea. O vreme mîncară tăcuți, unul lîngă altul, pînă ce Mircea întrebă :

— Soru-ta ce mai face ? N-am văzut-o de mult.

— E bine. Învață — răspunse scurt Pavel și se frămîntă să schimbe discuția. Îl întrebă : Dar tu cum te simți în fabrică ? Îți place mai mult decît la facultate?

Mircea ridică din umeri :

— Și mătușa Anghelina tot așa mă întreabă. Sigur că mi-ar fi plăcut mai mult la facultate. Dar nici aici nu-i rău, mai ales dacă o să ne apucăm de lucru... că așa, parcă am fi într-o grădiniță de copii.

„Adică nici el nu e mulțumit că nu se lucrează în secție. Asta-i semn bun" — își spuse Pavel.

— Cred că în cîteva săptămîni ne pornim serios pe treabă ! Atunci să te ții !...

— O să ne ținem amîndoi, răspunse scurt Mircea și se sculă de la masă.

Înainte să plece, se mai întoarse o dată spre Pavel și-i spuse încet :

— Transmite-i salutări Marei.

Pavel îl privi pieziș, supărat, apoi se dojeni: „La urma urmei, treaba lui. Cine-l oprește s-o iubească pe Mara? Dacă Mara e proastă, o privește"...

2

Două știri circulau în fabrică: una că Barbu de la fabrica de vagoane va fi numit director general al „Victoriei", iar a doua că Oniga se însoară. Pavel încercă să le combată, dar pe urmă, cînd văzu că toată fabrica numai despre asta discută, se duse de-a dreptul la Oniga:

— Știi ce se vorbește pe seama dumitale?

— Știu, oftă Oniga. Ce să-i faci... și zîmbi cu subînțeles.

Pavel însă nu pricepu nimic din acest zîmbet. Insistă:

— Oamenii spun că dumneata...

Oniga dădu din mîini.

— Ce să-i faci! Oamenii sînt răi — și începu să rîdă. Apoi îl prinse pe Pavel de umăr: Măi, Pavele, nu crezi că ar fi bine să te ocupi de probleme mai mari?... De pildă, nu crezi că ar fi bine să organizezi o brigadă de tineret la montare? De mîine, poimîine, ne vine și directorul și ar fi bine ca el să vadă că tineretul de la „Victoria" e un tineret așa — și ridică pumnul — pe care te poți baza!

„Cum dracu' nu m-am gîndit singur la o asemenea acțiune? Mă împotmolesc tot mai mult", constată Pavel în gînd.

Oniga îl bătu pe umăr:

— Stai aici, ca unul care se pregătește să-și facă autocritica. Nu-i rău nici asta. Dar trebuie să te gîndești serios la ce ți-am propus. S-ar putea să iasă un lucru bun.

Cînd Pavel intră în secție, îl prinse de mînecă un muncitor :

— Ai auzit ? Oniga se însoară !

— Știu, răspunse Pavel. Am vorbit cu el. Și-a luat angajamentul să facă zece copii.

Muncitorul îl privi supărat, apoi îi întoarse spatele.

Ardeleanu fu foarte mulțumit cînd auzi că Barbu fusese numit director general al întreprinderii. „Cel puțin e un om pe care îl cunosc", își spuse, și hotărî să-l caute pe Oniga, să afle amănunte despre instalarea lui Barbu. Dar Oniga era plecat la regională, așa că inginerul, neștiind ce să facă, dădu o raită prin secții. Aci, totul era așa cum visase în tinerețe : hale luminoase, mari, cu instalații de aerisire, pardosele de parchet și ordine. De cîte ori își aducea aminte că nu trecuse nici un an de la începerea lucrărilor, îl năpădea o bucurie caldă, tinerească. Pe pereții albi, văruiți proaspăt, utemiștii lipiseră lozinci din litere decupate. Acum nici asta nu-l mai supăra. Găsi chiar o simetrie în plasarea textelor și a portretelor. În hala de montare se opri în fața macaralelor portabile. Scîrțîitul lanțurilor aducea a lucru nou, nefolosit. Crijan, montatorul-șef, se îndeletnicea cu demontarea unui „K.M.A.G.", explicînd într-una tinerilor de la școala de calificare.

Printre ei era Mircea, pe care Ardeleanu îl urmări cîteva clipe îndeaproape, Brad și fata cea nouă, Pavel Cuc, care-i era de asemenea cunoscut.

Cînd îl observă, Crijan se apropie de el.

— Peste o săptămînă ne sosesc piesele, tovarășe inginer.

Ardeleanu clătină din cap, bucurîndu-se de nerăbdarea celor din sectorul „Inimă" — cum avea el obiceiul să numească hala de montare. Crijan se aplecă spre urechea lui :

— Atunci, tovarășe inginer, va trebui să ne îmbătăm de două ori. Clipi din ochi și zîmbi larg, complice. Văzînd însă fața mirată a inginerului, explică numă-

rînd pe degete : Odată pentru montare şi a doua oară în cinstea lui Oniga.

Crijan nu era primul care îi vorbea inginerului de căsătoria lui Oniga. Ardeleanu mai auzise şi în urmă cu cîteva zile de hotărîrea secretarului, dar fără să ştie de ce, nu-i venise să creadă că acum, la bătrîneţe, Oniga se decisese să se însoare. În ultimul timp, el observase ceva în comportarea secretarului, dar nu socotise necesar să se oprească mai mult asupra acestei constatări. Spuse într-o doară, mai mult pentru sine :

— Adevărat ?...

— Sigur, tovarăşe inginer... au dat şi actele...

Inginerul schimbă vorba, apoi plecă spre lăcătuşerie. Pe drum încercă să ghicească vîrsta lui Oniga. „Vreo patruzeci, patruzeci şi doi. Mai mult nu poate avea. De ce s-o fi gîndit la însurătoare tocmai la vîrsta asta ?“... Încercă să-şi închipuie femeia care i s-ar potrivit lui Oniga, pe Oniga însurat... şi nu-şi putu reţine un zîmbet.

Pe urmă îşi aduse aminte de viaţa lui, de Marta, de o grădină de vară din apropierea Foişorului, prin '20, '21, imediat după alipirea Ardealului, cînd, proaspăt inginer, abia ieşit de pe băncile facultăţii, fusese trimis la Bucureşti, la practică. De la Obor, pe Moşilor, circulau încă tramcarele. La Creţulescu, pe Zece Mese, trei lăutari ca tăciunele cîntau romanţe : romanţe şi valsuri. În seara aceea, sub un şopron unde se refugiase din cauza ploii, a cunoscut-o pe Marta. Marta avea ochi albaştri şi haină trandafirie. Haină trandafirie şi părul blond. Zîmbea, şi cînd zîmbea, Ardeleanu se bucura că plouă. Din ziua aceea, trei ani la rînd au ieşit împreună pe Kiseleff, pînă cînd Marta s-a căsătorit cu un avocat de la Roman : un om înalt, negricios, acţionar la o fabrică de bere. Pe urmă n-a mai văzut-o. Atunci s-a însurat şi el cu o fată de protopop de la Oradea. O chema Ofelia. Era slabă, tot blondă, şi a murit de tuberculoză la Fiume. De Ofelia rar îşi amintea Ardeleanu. Cînd totuşi se gîndea la ea, şi-o închipuia avînd înfăţişarea Martei.

În birou se simți obosit, și o clipă îl indivie pe Oniga. Încercă să revadă desenele ultimelor piese, dar liniile, potrivnice, se încălecau unele peste altele.

Ardeleanu închise mapa cu schițe în sertar și hotărî să plece din fabrică, să se ducă să se plimbe pe malul Mureșului. Nu simți nici o remușcare cînd ieși pe poarta de fier forjat, urmărit de privirile curioase ale lui Bartha. Dimpotrivă, era bucuros că avusese tăria să facă ceea ce voia. La o cofetărie cumpără bomboane mentolate, și izul lor pișcător îl învioră și mai mult. Se opri în fața unei vitrine în care se privi lung. „În fond, nici nu arăt atît de bătrîn", constată și-și îndreptă șalele. Făcu cîțiva pași țeapăn, apoi, uitînd de imaginea din vitrină, se încovoie din nou. Nu-și dădu seama că acest lucru îl ușurase ca de o povară nevăzută. Era bucuros ca niciodată în ultima vreme. Deodată se pomeni urmărind mersul legănat al femeilor. O clipă se simți stingherit, ca un copil prins cu o faptă neîngăduită, apoi se bucură că nimeni dintre cei de pe stradă nu-i poate cunoaște gîndurile, sentimentele. Se simțea liber. La Cazinoul Central, înainte de masă, ceru un coniac, dorind mult ca ospătarul să se mire de această comandă. Dar chelnerul nici nu clipi. Ardeleanu uită repede acest amănunt și se dedică cu totul mesei.

3

Mircea se obișnui cu munca în secție încă din primele zile. Acum, toate gîndurile și faptele lui se legau de fabrică. Seara adormea cu grijă, temîndu-se să nu întîrzie a doua zi.

La început încercă să-și ascundă de mătușa Anghelina noua ocupație. Dar aceasta prinse de veste că „Mirciulică" al ei pleacă de acasă dimineața devreme. De atunci îl descosea zi de zi, și dacă nu i-ar fi fost

lene să se scoale la acea oră matinală, desigur s-ar fi dus să-l urmărească. În ziua cînd află adevărul, leşină, avu două crize de ficat şi ceru să fie lăsată singură. Cînd văzu însă că aceste crize nu-l emoţionau pe Mircea, se sculă din pat şi, „bolnavă" cum era, începu să se vaiete. În cele din urmă îi spuse deschis:

— Dacă vrei, mătuşă Anghelina, eu plec de-acasă. La fabrica de strunguri avem cămin.

Mătuşa Anghelina leşină din nou, dar Mircea nu se emoţionă nici de astă dată. O lăsă leşinată în mijlocul camerei şi se apucă să-şi facă bagajele. Mătuşa Anghelina îşi reveni însă la timp şi-i interzise să plece.

— O, doamne, ce-am ajuns să pătimesc! Dacă ar şti săracul de taică-tu!... Şi între două sughiţuri blestemă regimul, pe săracul frate-su, pe Medy — curva aceea din Timişoara, care îl sfătuise să plece din ţară. Apoi continuă fără nici o trecere: Nu face nimic, dragul meu, voi face toate sacrificiile, voi urca Golgota!

Ca urmare, două zile în şir se sculă de dimineaţă, pregăti dejunul şi apă de spălat. A treia zi, însă, se simţi rău, şi de atunci Mircea îşi pregătea iarăşi singur dejunul, ca şi în trecut.

Faţă de străini, mătuşa Anghelina ascundea ca pe o ruşine noua îndeletnicire a lui Mircea; pentru ca secretul să se păstreze, împiedica toate întîlnirile dintre oaspeţii care veneau în casă şi Mircea, care, prost cum era, ar fi putut să se trădeze. Pe Mircea, problemele mătuşii Anghelina îl frămîntau tot mai puţin: începuse s-o socotească un rău necesar. Cînd ea era acasă, îşi căuta de lucru în altă parte, o ocolea.

Totuşi, primul salariu i-l dădu în întregime mătuşă-si, şi ea, fericită ca niciodată, îl sărută de zeci de ori. Avea tocmai de plătit „o datorie de onoare". De atunci aştepta cu nerăbdare zilele de 2 şi 16 ale fiecărei luni.

În fabrică, Mircea se împrieteni cu cîţiva tovarăşi

de muncă și chiar cu cîțiva muncitori din celelalte secții.

Unora le povestea despre felul cum ajunsese montator la fabrică, uneori înflorind ; iar lui Oniga, care se interesase îndeaproape de el, îi vorbi cu lux de amănunte de părinți, de școală, de Farcaș. Oniga îl întrerupse de cîteva ori :

— Adică tovarășul Farcaș crede că l-ai mințit ?...

— Da. Cînd am discutat pentru prima oară cu dînsul, eram încă utemist, iar a doua oară, cînd mi-a propus să duc o activitate mai vie, nu mai eram. Dar asta dînsul n-are de unde s-o știe.

— Și de ce n-ai căutat să-i explici ?

— Pentru că sînt timid...

Pe fața lui Oniga se văzu că nu-i plăcuse acest răspuns. Își mîngîie nemulțumit bărbia, apoi spuse mai mult pentru sine, dar destul de tare ca să-l audă și Mircea :

— Și timiditatea este o armă.

— Nu înțeleg ce vreți să spuneți, tovarășe Oniga.

— Uite, de pildă, căprioara. Dacă vezi o căprioară, ochii ei umezi, ți-e milă s-o omori. Așa se apără ea : cerșind milă cu ochii. Unii oameni la fel. Devin timizi, blînzi, de-ți crapă inima de mila lor, iar ei de fapt abia așteaptă să le întorci spatele.

— Vă referiți la mine, tovarășe Oniga ?

— Nu mă refeream la tine. Ți-am dat un exemplu. Dar dacă vrei, am să mă refer și la tine. Spune, tovarășe Rotaru, ce-ai face dacă ai avea o bicicletă și cineva ți-ar fura-o de sub nas ?

— Nu l-aș lăsa.

— Dar dacă nu l-ai mai putea prinde ?...

— Aș țipa, să adun toată strada, să-l prindă altcineva.

— De ce ?

— Cum de ce ? Dacă-ți ia cineva ceva...

— Dar cînd ți s-a luat carnetul de U.T.M. de ce n-ai țipat ? Să nu-mi spui că din timiditate... De ce n-ai făcut contestație ?

Mircea roşi pînă în vîrful urechilor. Căzuse în capcană. Cum de nu se putuse feri ? Oniga continuă :

— Eu, unul, m-aş fi dus pînă în ceruri.

— E uşor de spus, tovarăşe Oniga, zise cu un ton de resemnare Mircea. Dar pînă la dumnezeu, te omoară sfinţii.

— Eşti un prost, se înfierbîntă Oniga. Degeaba ai umblat în şcoli înalte. Răspunsul tău l-aş putea asemăna cu acela al vecinului meu. Un pictor. Ştiam că lucrează la un tablou ; n-a vrut să mi-l arate. Totuşi odată l-am surprins în timpul lucrului. Vopsea fără să înmoaie pensulele în culoare. Cînd m-a zărit, mi-a spus că a găsit o nouă metodă de a picta : cu vopsele transparente, invizibile. Voia ca tabloul lui să fie singurul tablou care să nu se poată reproduce, copia sau plagia. Asta ţi-am spus-o ca să-ţi dai seama cît de tîmpit e vecinul meu... Îl întreb într-o zi : „Măi, meştere, de ce nu pictezi ceva după metoda veche, cu vopsele ?" Mi-a spus că nu mai are ce. Toate tablourile mari s-au pictat înaintea lui. Spunea că din păcate s-a născut prea tîrziu, cînd toate temele mari au fost deja epuizate. Aşa şi tu. Ştii o zicală, şi crezi că peste asta nu mai poate fi nimic ! Nu te-ai gîndit că sfinţii ăştia, care din păcate există, bată-i dumnezeu să-i bată, pot fi învinşi ! Nu te-ai gîndit niciodată la asta ? Vezi, nici pictorul meu nu s-a gîndit că s-ar putea găsi încă o temă care să nu fi fost zugrăvită de Angelo acela de care îmi tot vorbea.

— Aş vrea să-l cunosc şi eu pe pictor, tovarăşe Oniga.

— Din păcate, nu se mai poate. Acum două săptămîni s-a spînzurat, după ce şi-a vopsit toţi pereţii în galben. Asta i-a fost de altfel culoarea preferată. Dar eu credeam că din povestea asta ai să tragi alte concluzii...

— Desigur că da, făcu ruşinat Mircea.

Oniga îl măsură din priviri şi-l întrerupse :

— Îţi dau un sfat : dacă crezi că ai dreptate, du-te şi fă contestaţie. Vorbeşte şi cu Pavel.

Mircea, nemulțumit de încheiere, tăcu. Oniga îl bătu pe umăr:

— Cred că o să-ți prindă bine munca în fabrică!...

In secție, sub supravegherea lui Crijan, Mircea învață manevrarea macaralei de mînă, denumirea și folosirea sculelor, și tot aici se obișnui cu glumele pipărate ale muncitorilor.

— Măi, tu — l-a strigat într-o zi un muncitor tînăr, cu părul pomădat. Am auzit că ai făcut școli înalte... Spune-mi de ce sînt patru ceasuri la turnul bisericilor?

— Nu știu...

— Ca dintr-o dată patru oameni să poată vedea cît e ora, îl lămuri celălalt și izbucni în rîs.

Cei din jurul lor rîdeau și ei. Mircea nu pricepu gluma.

— Nu înțeleg, tovarășe...

— Spune drept, stărui muncitorul. Ai sau n-ai școală?

— Am.

— Atunci spune-mi de ce poartă femeile grase corset?

— Hai, mă, lăsați băiatul în pace, interveni Crijan.

Cînd Mircea se întîlnise pentru prima oară cu Pavel, în secție, și aflase că lucrează amîndoi într-o echipă, se simțise prost. Pe urmă, însă, după ce își dăduse seama că nici Pavel nu știe mai mult decît el în ale montării, începuse să-l privească de la egal la egal. Intr-o zi, înainte de discuția de la cantină, îl întrebase de Mara.

— E bine, răspunsese scurt Pavel și-și văzuse de treabă.

Mircea zîmbise tainic și avusese un sentiment de satisfacție.

La lucru căuta să nu întîrzie niciodată și să fie atent la explicațiile maistrului Crijan, ca nu cumva să rămînă în urma lui Pavel.

Intr-o sîmbătă hotărî să meargă la cenaclu, s-o vadă pe Mara. De cînd îi spusese că-l dăduseră afară de la

facultate, n-o văzuse decît o singură dată, chiar a doua zi după aceea. Se întîlniseră în fața casei lui Mircea. Ea spunea că trecuse întîmplător pe acolo, dar Mircea își dăduse seama că ea îl așteptase pe el.

— Știi, — începuse Mara, — m-am gîndit la ceea ce ar trebui să faci.

— Și eu m-am gîndit, o întrerupse el. Chiar acum vin de la fabrică. Mă duc la recalificare. Am să mă fac lăcătuș-montator. Nu-ți place acest titlu sonor: lăcătuș-montator ?

— Sînt bucuroasă, Mircea — și-i întinse mîna. La revedere.

De astă dată, Mircea încercase s-o rețină :

— De ce fugi ?

— Vreau să-i spun lui tata că te-ai dus la recalificare înainte ca eu să ți-o fi propus ! La revedere, Mircea.

Atunci îl încîntase faptul că undeva, înafara cercului său obișnuit, se discutase despre el, despre soarta lui. Îi părea rău doar pentru că nu se înțelese cu Mara unde să se întîlnească.

Trecu pe la cenaclu. Mara nu era acolo. Se simți atît de singur, ca niciodată pînă atunci. Își dădu părerea despre cîteva poezii, convins că cele spuse de el nu erau prețuite cum se cuvenea. Se duse și sîmbăta următoare. Mara stătea într-un colț, sfioasă, necutezînd să-i înfrunte privirile iscoditoare. În seara aceea ea nu luă cuvîntul, prefăcîndu-se preocupată cu notarea unor lucruri într-un carnețel.

Adevărul era că nu scria nimic ; desena case mici, țărănești, cu hornuri și cuiburi de berze, apoi le ștergea și începea să deseneze pe deasupra.

După ședință, Mircea îi ceru voie s-o conducă acasă, și Mara nu se împotrivi. „N-are putere s-o facă", își spuse Mircea și se simți mîndru. La început nu-și vorbiră aproape nimic. Mergeau alături, oprindu-se în fața vitrinelor luminate, apoi porneau din nou tăcuți, încurcați. Din cînd în cînd, doar, își întîlneau privirile, și atunci Mircea încerca un surîs plin de în-

țelesuri, la care ea, drept răspuns, pleca fruntea. „Ce anume ar trebui să-i spun?" se gîndea Mircea și nu găsea nici un lucru ieșit din comun care ar fi putut s-o impresioneze. S-o sărute ca rîndul trecut?... În fața unui cinematograf, valul de oameni îi împinse lîngă perete. Se priviră și izbucniră în rîs.

— Ce lume multă...

— Da, răspunse Mircea.

O prinse de mînă și ieșiră din mulțime. Cotiră pe o stradă laterală și se opriră în fața unei cofetării. Mircea, fără s-o invite, o trase înăuntru. Se așezară la o masă mică, de marmură.

— Un coniac și două prăjituri — făcu comanda, apoi îi luă mîinile și începu să i le mîngîie. Atît de mult am dorit să te văd. Am fost și acum o săptămînă la cenaclu. De ce n-ai venit?

Mara nu răspunse. Își roti privirile prin încăpere; lîngă ei, la o masă cu patru scaune, recunoscu niște colege de școală. Ele șușoteau — probabil spuneau ceva despre ea — și rîdeau zgomotos, să le atragă atenția. La o altă masă stătea o femeie slabă, fardată, care se uita țintă spre ei. Mircea se uită și el într-acolo. O recunoscu pe doamna Virginica. Întoarse capul, ca să n-o salute, și roși. Mara sparse tăcerea:

— Cum te simți în fabrică?

— De ce să vorbim despre fabrică?...

— Cum vrei tu — făcu Mara încet, stînjenită de rîsetele fetelor de la masa alăturată.

„Ce situație idioată, gîndi Mircea. De ce am nimerit tocmai aici? Acum, desigur, doamna Virginica o să se ducă de-a dreptul la mătușă-mea, mai ales că atunci, de Anul Nou, n-am așteptat-o".

O femeie între două vîrste, cu șorț și bonetă albă, aduse prăjiturile:

— Coniac nu avem, să mai aduc prăjituri?

— Nu, mulțumesc, făcu Mircea și ceru plata.

— Tu de ce nu mănînci? îl întrebă Mara, după ce femeia se îndepărtă.

— Nu-mi plac dulciurile.

— Atunci nu mănînc nici eu.

In cele din urmă, la stăruințele neînduplecate ale Marei, Mircea fu nevoit să împartă cu ea prăjitura. Se simți umilit, și din cauza asta toate mișcările pe care le făcea i se păreau stîngace. Abia aștepta să se vadă în stradă. La plecare întîlni privirile doamnei Virginica. Aceasta zîmbea cu o ușoară ironie. Apoi, în stradă, Mircea își recăpătă dintr-o dată dispoziția de la cenaclu:

— Știi, Mara, — spuse, — atît de mult aștept serile, să ne întîlnim undeva și să...

— Și să? întrebă ea cu vădit interes.

Mircea o luă de braț:

— Să te iau și să colindăm orașul. Ție nu-ți place să te plimbi seara prin oraș?

— Ba da. Apoi adăugă după o pauză: Ascultă, Mircea, de ce în ultima vreme nu mai îmi spui povești?

— Vrei să-ți mai spun?

— Da!

— A fost odată un om care cînta din fluier. Într-o zi, cineva se opri sub fereastra lui și-l ascultă toată noaptea... A doua zi îl rugă să-i arate instrumentul vrăjit... Pentru că toată lumea era convinsă că fluierul e vrăjit... O vreme, Mircea merse tăcut, așteptînd ca Mara să-i ceară să continuie. Dar Mara părea atît de îngîndurată, încît Mircea reluă fără intervenția ei: Cel care ceruse să-i fie arătat fluierul, îl luă în mînă și-l cercetă. Înăuntru era gol... Iar de aci începe o altă poveste... A fost odată un tînăr care știa o sumedenie de povești...

— De ce ești rău, Mircea?

— Crezi că sînt rău?

Mara nu-i răspunse. O tristețe ciudată pusese stăpînire pe ea. Mircea îi auzea respirația întretăiată. Se simți mulțumit, satisfăcut. Nici cînd ajunseseră la malul Mureșului nu-și vorbiră. Mergeau tăcuți,

ca doi străini. Într-un loc, unde umbra era mai deasă, Mircea o apucă de braţ şi o sărută pe umăr.

— Şi tu eşti la fel ca ceilalţi.

Mircea, stînjenit, se căută de ţigări. De pe mal o broască speriată se aruncă în apă. Plescăitul se stinse încet. Pe cer nu erau nici nori, nici lună. Numai stele mărunte, răsfirate fără nici o noimă.

La pod se întoarseră, şi acum toate sălciile, casele, dimensiunile li se păreau altele. Mara se opri locului:

— Nu e ciudat? Parcă n-am mai fi trecut niciodată pe aici!

— Da.

— Ce da?

— Am' încuviinţat.

În clipa aceea ar fi vrut să spună atît de multe lucruri, despre primăvară, despre dragoste, dar cuvintele se ticluiră tocmai pe dos. Povesti o întîmplare ciudată, cu o actriţă, despre un băiat cu coatele rupte, şi Mara îl asculta ca pe un străin. Mircea, cuprins de sentimentul că greşise undeva, îşi spuse că acum se văd pentru ultima oară. La despărţire mormăi un „noapte bună", cu o intonaţie anume, lungind puţin ultimele vocale. În drum spre casă era convins că procedase tocmai cum trebuie. Socotise că avusese o maturitate în comportare, o seriozitate pe care numai fabrica i-o dăduse. Încercă să-şi reamintească felul cum se purta altădată cu ea, şi i se păru caraghios. Acasă se încuie în odaie şi se pregăti de scris. O vreme roase capătul creionului, fără să poată aşterne o singură frază măcar. Totul i se părea neînsemnat, ridicol de puţin faţă de ceea ce ar fi trebuit să-i scrie Marei. În cele din urmă caligrafie cu litere mari: te iubesc, te vreau, te iubesc, apoi mîzgăli totul cu ciudă. Vru să se culce, dar nu reuşi să adoarmă. De ce atîtea frămîntări, de ce atîtea încurcături? Din cauza tatii. I se păru că ăsta e singurul răspuns. Se aşeză din nou la masă şi începu să scrie. Acum, rîndurile, unul după altul, îi curgeau fără în-

cetare. După două pagini îl apucă somnul şi se culcă, hotărît ca a doua zi să continuie scrisoarea, pe care voia s-o trimită la Viena.

Dimineaţa, reciti cele scrise în ajun.

„Dragă tată,

De mult voiam să-ţi scriu pe larg, despre toate cîte se petrec cu mine. De două luni sînt lăcătuş-montator la o fabrică de strunguri. Peste patru luni voi deveni meseriaş calificat şi atunci o voi părăsi şi pe mătuşa Anghelina, singura rudă care mi-a mai rămas aici. Nici tu n-ai iubit-o pe ea. Mai ales pe vremea cînd locuiam pe strada Semaforului şi ne mergea rău. Mai tîrziu, cînd ai fost definitivat (îmi amintesc, mama îşi cumpărase o rochie de mătase trandafirie), tu te-ai apropiat din nou de mătuşica. Niciodată n-am ştiut de ce. Acum cred că am înţeles motivul. Tu semeni foarte mult cu dînsa. Prin ea am reuşit să te cunosc mai bine. Cealaltă imagine a ta, pe care mi-o crease mama, era falsă, cum falsă a fost întreaga ei viaţă. Nu te condamn pentru moartea ei. Te condamn însă pentru că nu i-ai creat zile atît de frumoase precum ai fi putut să-i creezi. Desigur, acum tu eşti fericit. Am auzit că noua mea mamă este o femeie frumoasă, mondenă. Crede-mă, îţi doresc să fii fericit. Şi eu am să fiu. Aici, în fabrica unde lucrez, am mulţi prieteni. Nu sînt cu toţii la fel de buni. Ştiu însă că va depinde de mine să fie. Voi încerca să rup toate firele care ne leagă în asemănare, nu pentru că nu îmi eşti drag. Imi eşti doar tată. Ci pentru mine, că eu nu vreau să mă frămînt nopţile, cum te-ai frămîntat tu. Mama niciodată nu mi-a spus motivele grijilor tale. Sînt convins, însă, că ea ştia, căci pentru ce altceva ar fi plîns atît de mult. Numai de un singur lucru îmi pare rău. Că n-am putut să devin inginer. Şi tu ştii cît de mult aş fi vrut să fiu. Acum n-am să mai inventez maşini, dar le voi construi, şi o să fie bine".

— Nu-i adevărat! strigă Mircea şi mototoli scrisoarea. Minciuni! Rupse hîrtia în zeci de bucăţele. Voi fi inginer! Şi mamei i-am promis că voi fi inginer, că voi construi maşini. Şi Marei... Un nod îi sufocă răsuflarea şi abia se putu reţine să nu plîngă.

Mircea considera munca în fabrică uşoară, mai cu seamă că efectiv nu lucra decît la montări şi demontări de strunguri. De pe acum cunoştea pe de rost toate măruntaiele maşinilor, iar la cursurile de calificare se dovedise primul la învăţătură. Îşi luă chiar angajamentul să-l ajute pe Brad Gheorghe, care nu se putea descurca cu tehnologia. Brad, de altfel, era un foarte bun elev: asculta cu răbdare explicaţiile teoretice ale lui Mircea, despre fier, oţel şi fontă. Numai rar, obosit de atîta formule, întreba cu un aer nevinovat:

— Oare trebuie să ştii toate astea ca să montezi o maşină?

Iar cînd plecau de la lucru împreună, continuau să discute — de astă dată despre oamenii din secţie. Aici, Brad era acela care îşi impunea părerile. Dar şi părerile erau limitate. Aproape toate observaţiile lui se refereau la Elena Matcău.

— Frumoasă e Elena asta!

— Pe dracu'! răspundea Mircea. Nu vezi că e mereu posomorîtă? Şi ca să dea un exemplu plastic pentru Brad, adăuga: Parcă n-ar fi mîncat de două săptămîni!

— D-aia e frumoasă, că-i tristă!...

De cîteva ori, Mircea îl invitase pe Brad acasă la el. La început, mătuşa Anghelina strîmbase din nas, pe urmă însă se obişnuise cu prezenţa „ţăranului", cum îl numea ea, bineînţeles, cînd Brad nu era de faţă. Cînd cîştiga la poker şi era bine dispusă, îl întreba:

— Cum de-ai crescut atît de mare, domnule Brad?

Brad, căruia pînă atunci nimeni nu-i spusese „domnule", se simţea mîndru.

— Așa cresc oamenii la noi, la Hațeg, tovarășă. Mari.

— Și cîți ani ai dumneata ?

— Aproape douăzeci, tovarășă.

— Ei, atunci înseamnă c-ai să mai crești.

— Am să mai cresc, tovarășă.

De obicei, la plecare, Brad îi strîngea mîna atît de tare, încît mătușa Anghelina se strîmba de durere. Totuși, băiatul îi plăcea.

— Ești tare, domnule Brad.

— Tare, tovarășă. Ca oamenii din Hațeg !...

1

Oniga primise trei zile concediu pentru însurătoare. De aceea, Bartha nu se miră că Oniga era îmbrăcat de sărbătoare; asta se vedea şi după cravata vişinie, legată cu îndemînare, şi după costumul albastru cu dungi, dar mai ales după stinghereala cu care păşea. Bartha, ştiind însă ce se cuvine în asemenea ocazii, se făcu a nu băga de seamă nimic: trase cu ochiul, prietenos şi înţelegător. Doar nu se însoară omul în fiecare zi. Abia după ce Oniga trecu, îndreptîndu-se spre biroul lui, îndrăzni să-i spună în glumă pompierului de serviciu:

— O dată se însoară omul... Dar şi asta-i prea destul!...

Spre mulţumirea lui, pompierul, becher, îi dădu dreptate:

— Eu cît oi trăi n-oi face prostia asta... şi-şi mîngîie chelia şi mustăţile.

Îl urmăriră amîndoi cu privirea pe Oniga, care se grăbea spre curtea din fund. „Om de treabă, se gîndi Bartha. Tare aş vrea să-i cunosc muierea. Poate i-aş da un sfat, pînă nu-i prea tîrziu. Ar fi păcat să nu nimerească bine". De altfel auzise şi el de Maria Luncan de la Sfatul Popular; se zicea că-i femeie cu scaun la cap.

Oniga urcă scările şi intră în birou. Acum îi părea rău că venise la fabrică. Era doar liber, şi-ar fi putut

să se pregătească în liniște, acasă. Oamenii or să creadă despre el că face pe grozavul, că se „sacrifică" de pomană. Nici nu știa de ce să se apuce. În sfîrșit își găsi o justificare mulțumitoare; venise la tovarășul Barbu, să-l roage să-i fie martor. Dactilografa, care-i adusese un raport, îi zîmbi. Neștiind ce să-i spună, îi zîmbi și el. Ce situație ciudată! Se gîndi la Maria. Desigur că și ei i se pare ciudat totul. Se simți înduioșat și încercă să și-o închipuie fîstîcindu-se la vreo glumă.

De cîte ori intra, dactilografa se mira că-l găsește pe Oniga la fel de visător: n-ar fi crezut niciodată că un om ca secretarul — de care în sinea ei se cam temea — se poate schimba astfel de la o zi la alta. În hainele de sărbătoare, cu părul pomădat și lins, i se părea nițel caraghios.

Pe la ora 11, Oniga își dădu seama că nu făcuse nici o treabă; la telefon dădea răspunsuri anapoda, încurcînd oamenii. Cu un gest hotărît, își luă pardesiul din cuier și se îndreptă spre biroul directorului. Acesta era ocupat — veniseră pe neașteptate niște tovarăși de la București, de la minister. „Dacă intru — se gîndi Oniga — aici rămîn". Îl trimise pe omul de serviciu după Barbu. Barbu ieși repede și îi spuse încurcat, ca și cînd ar fi vrut să se scuze:

— Îmi pare rău, Oniga... vezi și tu... Făcu un gest de neputință, apoi deodată, găsind soluția, spuse vesel: Știi ce, dă-i un telefon Mariei și amînați pe mîine. Să știi că e foarte bine așa; dac-ați așteptat pînă acum, ce mai contează o zi?

Oniga clătină din cap în semn că nici prin gînd nu-i trece. Supărat, se întoarse să plece. Tocmai atunci îl văzu pe Cuc.

— Ce cauți pe aici, măi Pavele?

Pe urmă își aduse aminte că băiatul lucra în schimbul doi și se simți prost că uitase asta.

— Aș fi avut niște treburi cu tovarășul Barbu. Am vrut să mă cert cu el — preciză Pavel și începu

să rîdă, ca şi cum n-ar fi fost vorba de un lucru important.

— Şi-acum ce faci ?

— Eu, nimic, mă duc acasă.

— Ba nu! Mai bine hai cu mine. Nu vrei să-mi fii martor ?

— Nu. Nu-mi plac judecăţile, spuse Pavel. Apoi întrebă nesigur : Ori să fie adevărat că vă însuraţi ?

— E adevărat, confirmă Oniga, serios. Vii ? Nu-ţi strică nici ţie să te pregăteşti sufleteşte.

Porniră tăcuţi. Oniga se bucura că Pavel nu avea chef de vorbă. În ultima vreme, toţi îi puneau aceeaşi întrebare :

— De ce te însori tu, măi, omule ?

Ce poţi să le spui altceva decît cuvintele banale şi răsuflate : o iubesc, m-am săturat de singurătate şi aşa mai departe ? Ce-i drept, erau şi astea adevărate, dar numai în parte. De la un timp încoace, ori de cîte ori se apuca de vreo treabă nouă, se întreba : „Ce-ar zice Maria de asta ? Cum ar vedea ea asta ?“

Cuc păşea îngîndurat ; ofta din cînd în cînd ca să-i atragă atenţia lui Oniga, deşi nu prea avea nădejde c-o să izbutească : parcă la asta se gîndeşte omul în asemenea clipe solemne ! Oniga îl întrebă deodată :

— De ce ai vrut să te certi cu Barbu ?... Abia a venit...

— Ei, aşa vine vorba... Da-s cam supărat totuşi. Nu mai ajunge omul să-l vadă la faţă. Parcă s-ar fi lipit de fotoliul acela de catifea...

— Măi, dar revoluţionar mai eşti... Poate are treabă şi el !... În zilele astea, cînd încep montările, stă în fabrică şi ziua şi noaptea !... Cam ce-ai vrea tu să facă ? Să se ocupe de cafeaua de dimineaţă sau să-ţi felicite montatorii ?

— Nu, tovarăşe Oniga. Dumneata ştii prea bine că nu asta vreau. Nu că n-ar fi nimic de făcut la cantină, că şi ieri ni s-a dat o varză cu o zeamă atît de lungă, că şi Mureşul ar fi putut-o invidia... Şi nici

de felicitările de care vorbeşti nu mi-e dor. Despre altceva e vorba.

Oniga zîmbi.

— Atunci de ce-ai venit să te cerţi cu el?

— Zice tovarăşul inginer Ardeleanu că Barbu nu-i de acord cu înfiinţarea unei brigăzi de tineret la secţia de montare. Că am fi la începutul începutului şi n-am avea de la cine să învăţăm şi să luăm exemplu... Dumneavoastră aţi fost de acord de la început. Ba chiar dumneavoastră aţi venit cu propunerea. Atunci tovarăşul Barbu de ce se opune?

— Poate să mă fi pripit eu, încercă să se învinovăţească secretarul.

— Sînteţi convins de asta, tovarăşe Oniga?

— Nu, dar cine ştie... Voi, desigur, v-aţi gîndit serios la propunerea asta... Dar hai mai repede, că n-o să ajungem la timp.

Tocmai atunci Pavel, gesticulînd larg, se opri în mijlocul străzii:

— Am frămîntat problema îndelung, am discutat şi cu comitetul regional U.T.M. Tovarăşii au salutat iniţiativa.

— Bine, dar aud că nici inginerul Ardeleanu nu e de acord — spuse Oniga şi îl trase pe Pavel după el cu forţa. Spune să mai aşteptaţi o lună, două.

— Bine, dar e normal ca Ardeleanu să aibă o asemenea atitudine. El e burghez.

— Ai înnebunit? se încruntă Oniga.

— Dumneata spui asta?

— Da, eu. Ardeleanu e în primul rînd inginer, inginer bun. După tine ar trebui să-l spînzurăm?

— N-am spus asta. Dar pot eu să trec cu vederea originea lui? Cum rămîne cu lupta de clasă?

Acum, Cuc era convins că-l încuiase pe Oniga. Acesta îl apucă de mînecă, oprindu-l locului.

— Tu eşti la fel cum eram eu prin '45. Pe-atunci şi eu credeam că lucrurile sînt atît de simple. E burghez? Dă-i la moacă! Atunci cine crezi că va pune uzina pe picioare?

— Noi, proletariatul...

— Da, da. Dar ne va fi mult mai ușor dacă vom folosi ceea ce putem învăța de la el. Dar el n-o să te învețe nimic dacă n-o să ți-l socotești prieten. Și apoi Ardeleanu vrea să construiască și ni-e atașat nouă. Vezi, lucrurile nu sînt chiar atît de simple. Împotriva burgheziei luptăm, dar dacă unul din ei, de exemplu Ardeleanu, vine alături de noi, atunci trebuie să-l socotim de-al nostru.

— Și crezi că Ardeleanu va lupta împotriva burgheziei?

— Da, sigur că da. Luptă cu fiecare oră pe care o petrece în uzină. Că doar uzina asta de strunguri se face împotriva burgheziei. Înțelegi?

Pavel nu răspunse. Îi era ciudă că se lăsase prins în discuția asta. Pînă la urmă cine știe ce-o să mai creadă Oniga despre el...

În fața unei florării, Oniga se opri locului:

— Era să uit.

Intră, apoi apăru cu un buchet mare în mînă:

— Ce zici, o să-i placă Mariei?

— De la femei nu știi niciodată la ce să te aștepți!

— Ptiu... Uite, uite măi! Va să zică te pricepi la femei! Păi tu ești om în toată regula... Dar bine că mi-am adus aminte. Știi c-am vorbit cu tovarășa Matcău...

— V-a spus ceva de mine? întrebă Pavel.

— Trebuia să-mi spună ceva? răspunse tot cu o întrebare Oniga.

— Nu știu, v-am întrebat numai.

— Da, mi-a vorbit de tine. Spune drept, cum ai făcut-o pe fetița asta să te iubească atît de mult?

Pavel păstră o tăcere demnă. Nu-i plăcea de fel că Elena vorbise despre vechea lor legătură. Oricum ar fi luat-o, era un lucru terminat.

Voia tocmai să spună ceva despre asta, cînd ajunseră în fața Sfatului. Oniga măsură din priviri fațada clădirii. Lui Pavel nu i se păru de loc emoționat. Oniga îl trase de mînecă și urcară în grabă treptele.

— Eu cred, — zise Oniga, în vreme ce privea prin sală căutînd-o pe Maria Luncan, — c-ar trebui să mai discutăm şi despre Elena, şi despre burghezie. Cred că în amîndouă problemele te cam încurci. Dacă vrei, mai discutăm şi despre Barbu.

— Asta facem de două săptămîni : discutăm şi iar discutăm... Mîine-poimîine ies piesele, şi noi tot discutăm !...

— Haidem, spuse Oniga, fără să-l mai asculte.

Intrară într-o încăpere mare, cu tavanul ornamentat, susţinut de pilaştri masivi, văruiţi. Oniga, agitat, se uită în spatele fiecărui stîlp, cu nădejdea să descopere pe cineva. Pavel pricepu după semnele lui disperate că se întîmplase ceva neprevăzut. Se apropie de el.

— Am întîrziat ? întrebă.

— Nu ştiu, făcu Oniga, fără să-l privească. Mi se pare că da. Ori noi, ori ea...

Pe urmă, ca să se lămurească, se duse în fundul sălii, unde erau instalate provizoriu două birouri.

— N-aţi văzut-o pe tovarăşa Luncan ?

Un funcţionar cu păr cenuşiu şi faţa obosită, galbenă ca o filă de pergament, îi comunică :

— E într-o şedinţă, a spus s-o aşteptaţi, vine îndată.

Supărat şi totodată bucuros că nu el era acela care întîrziase, Oniga se întoarse spre Pavel, încercînd o glumă :

— Să nu te însori niciodată cu o activistă.

— Dar dumneata de ce te-nsori ? întrebă naiv Pavel, şi Oniga îşi încreţi fruntea.

— Am glumit.

În general, Pavel considera că Oniga nu se purta mulţumitor faţă de însemnătatea evenimentului. Se aşteptase să-l vadă cu totul altfel, mai îngrijorat, mai nerăbdător. I se părea că Oniga vorbeşte despre tot, numai despre însurătoare nu. Îl întrebă :

— Nu sînteţi emoţionat, tovarăşe Oniga ?

— Emoţionat ? se minună Oniga. Crezi că ar tre-

bui să fiu ?... Nu, nu ! se liniști tot el. Doar nu sîntem copii...

Pavel vru să-l întrebe dacă o iubește pe Maria Luncan, dar se răzgîndi la timp. N-are nici un rost. Fiecare își aranjează viața cum îi place. Nu spuse decît :

— Nu vă supărați tovarășe Oniga, am impresia că ați venit la Oficiul stării civile cum v-ați fi dus la regiune, la o ședință...

După asta, Oniga rămase multă vreme îngîndurat și lui Pavel îi păru rău că nu-și ținuse gura.

În cele din urmă, în fundul încăperii se deschise o ușă și în prag apăru o femeie voinică, puțin mai înaltă chiar decît Oniga. Pavel ghici îndată că aceea era Maria Luncan. Femeia i se păru cam împlinită, grăsuță chiar, cu șoldurile ei mari. Era îmbrăcată corect, într-un costum cenușiu deschis și cu o bluză albă, scrobită. Avea aspectul unei învățătoare severe, poruncitoare.

— Credeam că te-ai răzgîndit, îi spuse Oniga rîzînd, și lui Pavel i se păru că secretarul făcuse o gafă.

Dar Maria Luncan zîmbi veselă, și-i întinse mîna lui Oniga cum i-ar fi întins-o unuia care i-ar fi cerut audiență.

Fără să știe prea bine de ce, Pavel îl compătimi pe secretar. Totuși se înșelase ; întrebîndu-l ceva pe un funcționar, Maria Luncan se fîstîci într-atîta, încît roși toată. Dar cu toată agitația din jurul lor, lui Pavel totul i se părea mult prea simplu, ca și cum n-ar fi fost vorba despre cel mai important pas din viața a doi oameni. El își închipuia cu totul altfel căsătoria. Oameni mulți, toți cîți îi cunoști, flori, muzică, fotografi, iar mireasa, viitoarea lui nevastă, împodobită cu văluri albe.

— Să mergem, spuse în cele din urmă Maria Luncan, după ce Oniga i-l prezentă pe Pavel.

Străbătură cîteva camere, apoi traversară un coridor lung și în cele din urmă se opriră într-un birou

ornamentat cu draperii purpurii, cu steaguri naţionale şi roşii. Maria Luncan îl luă pe Oniga de braţ şi se apropiară de o masă. Un funcţionar, tot bătrîn, se pregătea tocmai să le spună ceva, cînd o recunoscu pe secretara Sfatului. Întrebă:

— Dumneavoastră, tovarăşă?

Dar glasul lui nu trăda nici emoţie, nici curiozitate. Suna uniform, corect.

— Mai încet, să nu audă lumea, spuse Maria Luncan punînd degetul la gură. Hai, baci Tudor, cheamă-l pe tovarăşul Octavian, să terminăm cît mai repede.

Oniga vru să spună să nu vorbească în şoaptă, că „doar, ce dracu', nu face nimic ilegal", cînd în prag apăru tovarăşul Octavian, un om scund, cu faţa roşcată şi netedă. Cînd o văzu pe Maria Luncan, îşi ridică mîna la tîmpla dreaptă, în semn de salut:

— Vă aşteptam.

Funcţionarul, conştiincios, cu mişcări mecanice, sobre, îşi trecu o bandă tricoloră peste piept şi începu să citească textul pe care-l ştia pe de rost. Pavel avea impresia că se află la spectacol de teatru. Zîmbea ţeapăn, iar în sinea lui era trist. Funcţionarul, nepăsător la cele ce se petreceau în jur, citea cuvîntarea oficială absent, cu tremolo în glas.

Şi lui Oniga, ceremonia i se părea de prisos. Răspunse „da" răspicat, tare, încît funcţionarul tresări.

— Vă felicit, tovarăşi, spuse acesta în cele din urmă, şi le strînse amîndurora mîna.

Pavel se grăbi să-i felicite şi el, apoi se întoarse să plece. Tresări cînd îşi auzi numele strigat.

— Du-te, măi, — îl împinse Oniga, — semnează şi tu, doar eşti martor.

După ce martora adusă de Maria Luncan se dădu la o parte, Cuc se iscăli ceremonios, caligrafic; oricît, era vorba de un document important.

— Atunci, spuse ca încheiere Oniga, — toate sînt în regulă.

Pavel rămase în urmă, să nu-i stînjenească pe noii căsătoriţi. Ieşi distrat pe coridor şi se opri mirat în

fața unei adunături mari de oameni. Se cruci: „Doar nu vin și ăștia pentru căsătorie!" Citi tăbliță de pe ușă: „Oficiul de închiriere". Se scutură cu dispreț, deși nu avusese niciodată de-a face cu acest oficiu.

În apropierea ușii, așezată pe un geamantan de nuiele, stătea o fată tînără. Lui Pavel i se păru tare frumoasă și neajutorată. „Soarele lui de oficiu, înjură în gînd. Uite cum își pierd oamenii timpul cel scump". Trase cu ciudă din țigară; văzîndu-l, fata se ridică de pe geamantan și se apropie de el, să-i ceară foc.

Cuc tuși cu dezaprobare:

— Îți face rău, tovarășe. Ești prea slăbănoagă.

Ea îl privi obraznic, și lui Pavel îi păru rău că nu avea nici o problemă de rezolvat la oficiul de închiriere.

2

Bartha își potrivea ceainicul pe foc, cînd auzi bătăi în ușă. Fața i se înseninâ de un zîmbet larg, ospitalier. „Oricine e bine venit", hotărî și se îndreptă spre ușă. Afară ploua și pe ploaie Bartha se plictisea totdeauna. Oricine ar fi, o să-l rețină cu vorba, o să-l roage să aștepte pînă fierbe ceaiul ca să-l bea împreună. Se gîndi să nu mai pună lemne pe foc, ca ceaiul să fiarbă cît mai tîrziu. Deschise ușa.

În prag stătea plouată o fetișcană blondă, cu un pardesiu vărgat, ținînd în brațe un geamantan mare, de nuiele.

— Aici locuiește Bartha Alexei?

— Da, răspunse Bartha și o pofti înăuntru.

Fetișcana așeză geamantanul lîngă perete și-și scutură pardesiul.

— Bine că v-am găsit acasă. Am mai fost de două ori pe-aici. Vecinii mi-au spus că lucrați la „Victoria". Îmi pare bine. Tot acolo am să lucrez și eu.

— Foarte bine, îi răspunse Bartha şi aţîţă focul. Ca din senin, tot cheful de oaspeţi îi pierise. Dar, mă rog, cine sînteţi dumneavoastră ?

Ca şi cînd ar fi aşteptat această întrebare, fata deschise poşeta şi scoase din ea o hîrtie împăturită.

— Mă numesc Anica Onofrei, şi Oficiul de închiriere mi-a repartizat o cameră în locuinţa dumneavoastră.

Bartha tresări. Nu era superstiţios, dar de la bun început nu-i plăcuse oaspele. Deşi ştiuse că-i va veni cineva în camera goală, acum cînd faptul era împlinit, îl trecu un fior. N-ar fi crezut niciodată că tovarăşii de la oficiu îşi vor bate joc de el, trimiţîndu-i o muiere. Îngîndurat, arătă cu mîna spre uşă şi porni într-acolo, cu paşi hotărîţi.

— Să vă arăt camera...

Anica îl urmă pe bătrîn pe un coridor lung. El o opri în faţa unei uşi, vopsită cu lac alb.

— Asta e camera, spuse Bartha, după ce deschise uşa. Poftim. Costă două sute de lei, plus lumina. Dacă vă convine, bine, dacă nu, mă rog. În orice caz, vă avertizez că eu cînt din cînd în cînd. Aşa îmi place mie. Cînt.

Anica se întoarse spre el şi-i spuse cu nevinovăţie :

— Nu-i nimic, şi eu am obiceiul să cînt.

După ce ieşi din cameră, lui Bartha îi păru rău că nu-i spusese să aibă grijă de mobilă. Nu-i nimic, are tot timpul s-o facă. Era tare supărat pe oficiu ; ar fi putut ăia, că tot nu-i costă nimic, să-i trimită un bărbat, cu care să schimbe o vorbă, două... Îl speria gîndul că va trebui să stea sub acelaşi acoperiş cu o muiere căreia n-o să aibă să-i spună nici un cuvînt.

Ceaiul dădu în clocot. Bartha se linişti abia după ce aburii aromaţi de rom îi gîdilară nările. Goli prima ceaşcă, apoi, aducîndu-şi aminte de hainele ude ale chiriaşei, îi duse şi ei o ceaşcă. Ea se schimbase între timp şi abia acum observă Bartha cît era de copilă. „Ce dracu' o face fata asta în fabrică ?"

— V-am adus un ceai cald, să nu răciţi.

Anica îi mulțumi.

Cînd Bartha se trezi că nu mai are ce face în camera chiriașei, își făcu o vreme de lucru cu mîinile. Pe urmă, ca unul care a descoperit ceva, arătă spre geamantanul de nuiele :

— Și celelalte cufere ?

— N-am alte bagaje. Asta e tot.

„Încă un semn rău !"

— Și ce o să lucrezi în fabrică, dacă nu e cu supărare ?

— La lăcătușerie.

— Ce face ? întrebă mirat Bartha.

— Am să pilesc oțelul, răspunse ea liniștită.

Bartha o măsură din ochi : i se păru tare subțirică. „Asta n-o să reziste în fabrică multă vreme". I se făcu milă de ea și înjură în gînd Oficiul brațelor de muncă. „Așa e cînd oamenii sînt birocrați ! Văd un nume pe un petic de hîrtie, și gata : la montare ! De bună seamă, nici ei nu știu ce e aia. Or fi crezînd că la „Victoria" se scrobesc gulere de cămăși, că e un fel de spălătorie de lux. O, bată-i dumnezeu să-i bată !... Acolo trebuiesc bărbați tari, cum sînt eu, de pildă, nu fete subțiri ca trestia". Hotărî ca mîine să-i ceară din nou lui Barbu să-l bage în producție. Dacă una ca asta e în stare să muncească, atunci el ce mai meștărește cu cîrpa de praf în ghereta de la poartă ?

— Ia ascultă, fetițo — începu s-o tutuiască dintr-o dată. Ai mai văzut tu oțel în viața ta ? Știi cum miroase ?

Vorbea cu vocea ridicată și nu fără răutate.

— Am văzut, răspunse Anica. La Galați, la șantierul naval, unde m-am calificat.

Bartha rămase o clipă buimăcit, apoi se întoarse spre ușă :

— Vă mai aduc o ceașcă de ceai.

Voia să fie singur cu gîndurile lui. Din camera de alături se auzea o frîntură de cîntec.

„Ciudați oameni mai sînt și tinerii ăștia. Uite, poftim, are un singur geamantan și cîntă"...

Anica Onofrei făcea paşi mari, ca să se ţină în rînd cu Bartha, care se oferise s-o conducă pînă la secţia montare, la tovarăşul inginer-şef. Acesta nu venise încă. O vreme stătură în faţa biroului inginerului-şef, apoi Bartha mormăi ceva în loc de salut şi plecă să-şi preia serviciul. Anica îl urmări cu privirile pînă ce bătrînul se pierdu printre muncitorii care intrau pe poarta halei. Coridorul unde era instalat biroul inginerului-şef avea două ferestre mari, care dădeau spre secţia de montare. Anica se apropie de un geam şi încercă să cuprindă cu privirile întreaga hală. O clipă se gîndi să asemene atelierul acesta cu vechiul ei loc de muncă de la Galaţi, dar renunţă. Era o comparaţie inutilă, ca şi aceea între Dunăre şi un izvor de munte.

Ardeleanu sosi după începerea lucrului, vesel, bine dispus, ca niciodată pînă atunci. Fredona destul de tare un şlagăr la modă, astfel încît femeia de serviciu, care stătea la capătul coridorului, clătină nemulţumită din cap. Anica îl zări de departe. La început nu-şi crezu ochilor, apoi, ca şi cum ar fi fost ameţită, se rezemă de perete. Ardeleanu se opri în faţa ei. Cîntecul îi îngheţă pe buze, ridică braţele, deschise gura să spună ceva, dar cuvintele îngrămădite în gîtlej nu voiau să se deznoade. Cu braţele întinse părea ca spînzurat în aer.

— Mia...

Anica se întoarse spre el :

— Dumneavoastră sînteţi inginerul-şef ?

Ardeleanu o prinse de mînă şi o trase în biroul lui.

— Stai jos.

Anica se aşează sfioasă, apoi grăbită căută în poşetă şi scoase o hîrtie ştampilată pe amîndouă părţile. Vorbi cît putu mai repede :

— Am fost repartizată de minister. Pînă acum am lucrat la şantierele navale din Galaţi. Mă numesc Anica Onofrei.

Inginerul nu-i asculta cuvintele. O privea drept în față :

— Unde ai fost pînă acum?... Mama ta e disperată... De ce nu i-ai scris?

— N-am mamă, tovarăşe inginer... Nu ştiu despre cine vorbiţi. Eu am fost repartizată la fabrica de strunguri. Poate mă confundaţi cu cineva...

Inginerul închise ochii şi-şi lăsă capul în palme. Nu, n-o confunda cu nimeni. Fata asta, care se dădea drept Anica Onofrei, nu putea fi decît Mia, nepoata lui. O măsură încă o dată din creştet pînă în tălpi, dădu nedumerit din cap, apoi se ridică în picioare :

— Vă rog să mă scuzaţi, v-am confundat. Dar semănaţi atît de mult cu cineva... Neştiind ce să mai spună, îşi frămîntă palmele, apoi întrebă pe un ton oficial : La cadre aţi fost?

— Da.

— Sînteţi căsătorită?

Anica îl privi mirată. Nu pricepea rostul acestei întrebări, dar vrînd să iasă cît mai repede din birou, răspunse scurt :

— Nu.

— Aţi făcut lăcătuşeria?

— Da.

— De ce tocmai lăcătuşeria?

Anica ridică din umeri. Era să spună că nu ea şi-a ales meseria, dar se opri la timp.

Ardeleanu ieşi pe coridor şi trimise pe cineva după Crijan. Acesta veni în grabă, vijelios ca totdeauna ; luă în glumă poziţie de drepţi :

— Ordonaţi, tovarăşe inginer!

— Tovarăşa Onofrei va lucra în schimbul dumitale. A venit de la Galaţi, repartizată de minister. E calificată.

„Asta vom vedea noi", gîndi Crijan, dar nu spuse nimic. Se înclină puţin, ceea ce la el însemna „Am înţeles". Cînd Anica ieşi din birou, inginerul se apropie de maistru :

— Ai grijă de ea. A fost transferată pe motiv de boală. E cam slăbuță. Ai grijă de ea, tovarășe Crijan.

— Va avea tratament ca la sanatoriu, spuse Crijan rîzînd. Lăsați pe mine.

Anica intră în hală. Cei din secție se uitară mirați la ea. Neștiind ce să facă cu mîinile, le vîrî în buzunar, roși și îi fu ciudă pentru această slăbiciune. Se apropie de primul banc.

Un muncitor înalt, negricios, o privi curios :

— Sînteți de la ziar ?... Tovarășul Cuc e acolo — și arătă spre partea cealaltă a halei.

— Nu-l caut pe tovarășul Cuc.

— Mă mir, spuse negriciosul. Cei de la ziar mereu îl caută.

— De ce tocmai pe el ?

— E utemist și organizatorul unei grupe de tineret. Desigur, dumneavoastră sînteți nouă la ziar, încă nu v-am văzut.

— Sînt lăcătuș și voi lucra aici, curmă șirul întrebărilor Anica.

Omul se uită la ea cu neîncredere, apoi ridică din umeri și mormăi :

— Bine.

Cînd Pavel o văzu pentru prima oară pe Anica Onofrei, își părăsi macaraua mobilă și se apropie de ea cu un zîmbet ironic, pe care nu încercă nici măcar să-l ascundă :

— Hei, fetițo, ce cauți la noi ?

Ea îl privi uimită, neștiind de unde îl cunoaște. Apoi își aduse aminte de omul de la care își aprinsese țigara pe coridorul Sfatului Popular, dar nu ajunse să-i răspundă, că Pavel declară sentențios :

— Aici o să te dezobișnuiești de fumat ! E fumăraie destulă !...

Ea îl privi cu ciudă și se prezentă copilărește, mîndră :

— Sînt Anica Onofrei, montator în această secție, așa că, te rog să crezi, sînt obișnuită cu fumul.

— Montator ?... făcu Pavel ochii rotunzi. Hmm !

Atunci, de, ce să mai zic! Mă scuzați, tovarășă montator!

Ea îl privi cu un surîs rău, dar lui Pavel i se păru că ieșise foarte bine din încurcătură.

3

În ziua aceea, Ardeleanu nu reuși să lucreze nimic; stătea cu ochii pironiți pe hîrtiile răsfirate în fața lui, pe care literele negre, dactilografiate mărunt, se spălăceau încălecîndu-se unele peste altele. De cîteva ori se hotărîse să meargă în secție, s-o vadă din nou pe Anica Onofrei, dar se răzgîndise de tot atîtea ori. Pe la ora zece se duse la serviciul de cadre și vorbi cu Teodoru despre noua angajată.

— Are dosar curat, — îi spuse acesta, — e utemistă, a fost de cîteva ori evidențiată. S-a calificat acum un an. Dar de ce vă interesați, tovarășe inginer?

În grabă, inginerul nu găsi nici o justificare curiozității lui. Se fîstîci, dar văzînd privirile ironice ale lui Teodoru, zise răspicat:

— Mi s-a părut foarte încrezută. Vorbea cu atîta siguranță, încît...

Teodoru începu să rîdă, și Ardeleanu nu știu cum să ia acest rîs. Îi părea rău că venise să se intereseze de Anica.

— Voiam să văd, — spuse în cele din urmă, — ce fel de pregătire profesională are. E prima femeie care lucrează în secție. Vreau să spun, prima femeie calificată din secție. Și aș vrea s-o repartizeze la loc potrivit.

— Știți ce a fost înainte Anica Onofrei?

— Nu, roși Ardeleanu.

— Prostituată, spuse Teodoru și tăcu.

I se păru că vorbise prea mult, şi întoarse capul, în semn că a terminat discuţia.

Ardeleanu dădu să facă o mişcare de protest, dar se reţinu la timp. Apoi, cu un calm forţat, spuse încet:

— Asta n-are nici o importanţă.

Teodoru se foi o clipă pe scaun. Spuse mai mult pentru sine:

— Ştiu, tovarăşe inginer. Tovarăşa Anica Onofrei s-a calificat; noi va trebui s-o ajutăm şi pe mai departe, aşa cum au făcut şi tovarăşii de la şantierele navale. U.T.M.-ul va avea grijă de educaţia ei. Nădăjduiesc că numele e' va rămîne nepătat. Teodoru mai spuse ceva despre burghezie, despre condiţiile istorice, despre morala din trecut, dar inginerul nu-l mai asculta. Ieşi din birou, înciudat pe sine. „Ce-am căutat aici?" Se întoarse în biroul lui şi hotărî să se apuce de lucru. Dar nici de astă dată nu reuşi. Se poate să se fi înşelat?... Prostituată?... Calificată?... Nepoata lui? Nu se împăca totuşi cu asemănarea aceea ciudată. Ochii, faţa, gura, pînă şi culoarea părului erau aceleaşi. E drept că n-o văzuse pe Mia de mult timp, totuşi nu se putea să greşească, să nu-şi recunoască nepoata. Se duse în secţie. Colindă întreaga hală, oprindu-se din cînd în cînd lîngă cineva, schimbînd ici-colo o vorbă, două. Incerca să prindă privirile Anicăi. Dar ea parcă anume îşi căuta tot timpul ceva de făcut. Inginerul avu impresia că fata îl ocoleşte, se fereşte să-l privească în faţă, şi asta îi întări convingerea că nu se înşelase. Intors în biroul lui, se gîndi îngrijorat că poate şi fusese descoperită rudenia dintre el şi noua montatoare; pe urmă însă îşi alungă teama. Teodoru n-ar fi răbdat să nu facă vreo aluzie în acest sens dacă ar fi bănuit ceva. Şi pe urmă, el spunea că are dosar bun. Asta însemna că nu e nici un pericol. Şi în fond, ce-ar fi dacă s-ar descoperi că muncitoarea venită de la Galaţi e rudă cu el?... Nimic. Mia era încă minoră şi nu se putea amesteca în treburile părinţilor. Pe urmă Ardeleanu

își aminti de Mircea Rotaru. Dar el cu ce era vinovat?... Era mai puțin vinovat chiar decît Mia. Și totuși, trebuie să părăsească facultatea. Nici măcar ca desenator tehnic nu reușise să-l plaseze. Se opusese pînă și Oniga, care de altfel, după părerea lui Ardeleanu, fusese singurul înțelegător în această problemă.

Apoi, din senin, găsi o altă pricină de nedumerire: numele fetei. Toate actele ei sînt pe numele Anica Onofrei. Să se înșele totuși?... Hotărî să nu se mai gîndească la ea.

Seara, ajuns acasă, se uită lung la portretul Miei. Era ea. Acum ar fi putut să jure. Ascunse portretul într-un sertar și a doua zi, cînd Iulia îl puse din nou pe birou, Ardeleanu o certă.

— De cînd sînt aici, tot acolo stă. Ce-aveți cu poza? întrebă ea nelămurită.

Ardeleanu puse portretul înapoi în sertar. Văzînd că Iulia dă din cap cu nemulțumire, se răsti la ea:

— Nu-i treaba ta!

Iulia ridică din umeri:

— E gata baia, domnule.

— Nu fac baie.

— Cum vreți, domnule — și părăsi încăperea, clătinînd iarăși din cap.

1

În seara aceea de vară a anului 1948, cînd radiojurnalul comunicase vestea naționalizării principalelor întreprinderi, Mia nu pricepuse în întregime sensul celor ce se întîmplaseră. E drept, se speriase puțin, dar nu se gîndise că din ziua aceea, de 11 iunie, viața ei de pînă atunci va primi o nouă direcție. Era tînără, și serile de la Predeal, răcoroase, pline de farmec, o făcură să uite în curînd știrile ciudate din ziua aceea. Cîștigase două partide de tenis unui tînăr venit de la București, un băiat înalt, cu mustăți castanii întocmai ca ale lui Clark Gable. După partidă, se lăsase cuprinsă în brațe, ascultase toate nimicurile pe care i le șoptea la ureche. În noaptea aceea, amețită de șampanie, hotărîse ca a doua zi să-și cheme părinții la telefon, să vadă în ce măsură îi privesc pe ei comunicările din ajun. Însă a doua zi nu primise legătura cu Oradea : toate liniile principale erau ocupate, blocate. Ziarele sosite la prînz îi redeșteptară spaima. Scînteia publica noile nume ale întreprinderilor, iar undeva, pe pagina a treia, era trecută și fabrica lor de ghete; acum se numea „Solidaritatea". Se duse la hotel cu gînd să împacheteze, să plece acasă, dar la sfatul tînărului cu mustăți castanii cumpără un bilet de tren pînă la București. Cine știe, poate comuniștii au luat unele măsuri și împotriva foș-

tilor fabricanți. Soluția de a se duce în Capitală i se păru și ei mai potrivită decît rămînerea la Predeal.

Ajunsă în București, se duse la o fostă colegă de liceu. La două săptămîni după aceea află că în ajunul naționalizării părinții ei fugiseră în Austria. Îi trimiseseră vorbă prin fostul contabil al întreprinderii să stea liniștită, pentru că în curînd îi vor rezolva și ei actele; de altfel — erau ei de părere — acest regim haotic și de teroare nu va putea dura mai mult de cîteva luni, căci fabricile conduse de nespălați vor da faliment. Aceste lucruri însă o interesau mai puțin pe Mia.

Faptul că rămăsese singură și fără bani o descumpăni. Nu știa de ce să se apuce: umbla toată ziua pe străzi, de parcă ar fi căutat pe cineva. Farmecul inedit al primelor zile trecuse și în locul lui se statornicise tot mai mult teama. Ce o să facă de acum înainte? Măcar dacă ar ști adresa părinților. La rubedeniile din Oradea nu avea curajul să se ducă: acolo putea fi recunoscută de oricare trecător. Își irosea zilele fără rost, iar cînd fosta colegă o anunță că ar fi bine să se mute, că „nu se știe nici cu ei ce-o să se întîmple", rămase deznădăjduită. Căută în poșetă după adresa tînărului cu mustăți castanii, care o sfătuise să vină la București, și se bucură cînd o găsi. Portarul blocului în care locuia acesta o anunță că domnul inspector nu s-a întors încă de la ministeр. Ceru adresa institutici și se prezentă la biroul de informații.

— Tovarășul Ionașcu e în ședință, reveniți la ora două.

Mia așteptă în fața clădirii, temîndu-se ca nu cumva între timp el să plece. La ora două fix urcă scările și bătu la ușa indicată. Cînd o văzu, Ionașcu păli și se ridică de la birou, privind-o cu o ciudată disperare:

— Nu trebuie să vii aici... Vrei ca...

Mia, amuzată de tulburarea lui, spuse cu dezinvoltură firească:

— Altundeva n-am unde să mă duc.

Ionaşcu nu răspunse imediat; începu să-şi roadă unghia degetului mare, ca şi cînd ar fi sperat ca în felul acesta să-i vină o idee; apoi se scotoci nervos prin buzunare. Scoase o legătură de chei şi, bucuros că a găsit soluţia, i le întinse:

— Du-te acasă la mine şi aşteaptă-mă. Vorbim acolo.

Abia acum îi întinse mîna, dar Mia nu socoti de cuviinţă să-şi scoată mănuşile. Ionaşcu nu dădu nici o importanţă acestui fapt. Urmă pe acelaşi ton:

— Să nu mai vii la minister. Niciodată să nu mai vii aici...

Mia ceru să-i iscălească biletul de intrare şi părăsi instituţia. În drum spre locuinţa lui Ionaşcu îi veni să rîdă. „De ce s-o fi temînd atît de mult Ionaşcu? Sau într-adevăr să fie atît de grav faptul că sînt fiica unui fost fabricant?... Atunci, — îşi spuse fără convingere, — nici nu mă mai duc la el. În fond de ce e obligat el să mă ajute? Pentru că am chefuit împreună cîteva seri la Predeal?".

Rătăci o vreme pe străzi, apoi, flămîndă, se duse spre blocul în care locuia Ionaşcu. Urcă la etajul şase şi descuie garsoniera. De la primul pas o izbi în faţă un miros greu, de aer stătut. Deschise ferestrele şi se întoarse să privească încăperea: odaia era mare, pătrată. Ferestrele cu ochiuri mici umpleau întreg peretele dinspre stradă. Întins pe parchet, un covor persan abia lăsa să se vadă marginile podelei. Mobilele moderne, cu muchiile rotunjite, puţine la număr (o dormeză, un dulap combinat, o masă şi două tabureţe), erau aranjate cu gust şi, în pofida dezordinei, a perdelelor trase, a feţei de masă mototolite, a sertarelor deschise pe jumătate, camera era primitoare. Tablourile de pe pereţi — cele mai multe nuduri — trădau burlăcia gazdei. Mia se aşeză pe dormeză, apoi, plictisindu-se, se duse la fereastră şi privi afară. Aleea lăturalnică, tăcută, plantată cu castani, aducea a stradă de oraş de provincie. „Ce caut în casa asta? se întrebă deodată, dar goni repede acest gînd. Unde

allundeva m-aș putea duce?" Își netezi părul cu palmele și se apropie de oglindă. Imaginea din fața ei o privea cercetătoare: era frumoasă, n-avea de ce să se teamă. Prin oglindă descoperi și portretul lui Ionașcu. „Nici nu e chiar atît de urît". E drept, în fotografie cele două cute care porneau de la marginile buzelor erau retușate, dînd astfel feței o înfățișare mai copilărească. „Oare o să-mi ceară ceva în schimbul găzduirii?" Răspunsul i se păru clar și atît de normal, încît nici nu se mai gîndi la el. Se dezbrăcă și începu să facă ordine, apoi închise ferestrele. O clipă se gîndi că cel mai bun lucru ar fi dacă s-ar culca înainte de venirea lui Ionașcu. Astfel ar fi evitat discuțiile inutile și ceremonioase sau chiar declarațiile. Pe urmă se răzgîndi. Cine știe, poate că el nici nu vrea asta.

Ionașcu nu sosi decît pe la ora nouă. Părea nervos.

— N-ar fi trebuit să vii la minister.

Mia nu întrebă de ce. Nu-și închipuise astfel revederea. Nu pentru că ar fi ținut ca Ionașcu să-i facă complimente, dar oricum, ar fi putut să se poarte mai drăguț, ca atunci, la Predeal, cînd din politețe se lăsase bătut la tenis. Mia îi povesti sec situația ei și-l privi întrebătoare, drept în față. Ionașcu măsură de cîteva ori încăperea cu pașii, apoi, liniștit, se apropie de ea, îi cuprinse umerii și-i spuse cu un ton amical, compătimitor:

— Micuța mea Mia...

Începu s-o sărute pe frunte, pe față, pe gît, apoi căută cu mîna tremurînd comutatorul și stinse lumina.

Adormiră tîrziu, după ce ferestrele se înălbiseră.

Spre prînz, cînd se trezi, găsi pe masă un bilețel și două bancnote de cîte cinci sute lei. *„Niciodată n-aș fi crezut că ești atît de fierbinte. Te rog lasă cheile la portar. Oricînd vrei, poți să mă găsești seara după ora nouă. Dacă ai nevoie de bani, dă-mi un telefon. I.I."*

Mai citi o dată scrisoarea. Își auzea bătăile puternice ale tîmplelor. O scîrbă nemărginită puse stăpî-

nire pe ea. Își îmbrăcă în grabă hainele mototolite, ca și cînd s-ar fi temut că Ionașcu s-ar putea întoarce, apoi ieși pe palier. Auzind însă pași pe scări, se întoarse înapoi în odaie. O vreme rămase nemișcată lîngă ușă, apoi, neștiind ce să facă, se duse la fereastră. Cum și în ce fel s-ar putea răzbuna? Rotindu-și privirile prin cameră, se gîndi să spargă oglinda de la dulap, dar se răzgîndi imediat. Ar face prea mult zgomot și s-ar putea ca cineva s-o audă. Și la urma urmei de ce trebuie să se răzbune? Pentru că Ionașcu îi oferise bani? Dar nu pentru asta venise? Supărarea îi trecu. Aducîndu-și aminte de părinți, zîmbi chiar. Oare ei ar înțelege-o? Desigur, mama s-ar îngrozi, dar pînă la urmă s-ar împăca cu gîndul. Într-un rînd era ziua ei și se făceau mari pregătiri în casă: *maman* se întorsese mai devreme din oraș și-l găsi pe *papa* în camera servitoarei, pe jumătate dezbrăcat. Dar n-au avut timp să se certe, căci tocmai soseau oaspeții. Erau atît de drăguți unul cu altul, încît nimeni n-ar fi crezut că între ei ar putea exista cea mai mică neînțelegere. Pînă a doua zi *papa* și-a cerut iertare, învinuind-o pe Anica, fata din casă, și de comun acord au concediat-o pentru imoralitate, dîndu-i astfel de referințe, încît, săraca, nu s-a mai putut angaja niciunde. Atunci căpătaseră, și *mama* și ea, cîte un colier de perle. Nu, nu, Ionașcu nu e vinovat cu nimic. În fond a petrecut mai bine cu el decît cu profesorul acela de istorie, înainte de bacalaureat, cînd a fost nevoită să cedeze pentru o nenorocită de diplomă. Se duse în fața oglinzii să se fardeze. Deschise sertarele să caute o bucată de foiță și descoperi o tabacheră de aur. O cîntări în palmă: părea la fel de grea ca și tabachera lui *papa*. Fără să se frămînte prea mult, îi făcu loc în poșetă. În clipa aceea auzi liftul oprindu-se, apoi pași înfundați pe coridor. Vine cineva! Pașii răsunară în fața ușii, pe urmă tot mai departe, dar Mia nu mai avea astîmpăr. Se fardă repede, coborî scările și predă cheile portarului.

Ploua. Spre seară, flămîndă, vru să intre într-un restaurant, dar își aduse aminte că în grabă uitase să ia banii. Acum nu se mai putea întoarce îndărăt. Poate Ionașcu a și sosit, a observat lipsa tabacherei, poate a anunțat miliția. „Doamne, cît sînt de zăpăcită!" Și acum, seara, nu mai putea vinde tabachera. O vreme, descumpănită, merse fără să se gîndească la ceva. Pe urmă se întrebă unde o să doarmă. Socoti că cel mai bine ar fi să se întoarcă la Ionașcu. Poate că Ionașcu nici nu se întorsese acasă. „Pot să pun tabachera la loc și s-o iau mîine". Se gîndi să-i dea un telefon la birou, să vadă dacă e acolo. Scotocind în poșetă după număr, încremeni. N-avea nici un act la ea. Acum își amintea clar că atunci cînd înghesuise tabachera în poșetă, scosese actele și le pusese pe masă. Telefonă la minister. Nu răspunse nimeni. Cînd se întunecă de-a binelea, i se făcu frică. „Unde am să mă culc?" Socoti că cel mai nimerit loc era una din sălile de așteptare ale gării. Porni într-acolo.

Razia o găsi pe la ora două noaptea.

Mecanic, își căută actele, apoi își aduse aminte că nu le mai avea. „Poate e mai bine așa. Cel puțin n-o să știe cine sînt". Așteptînd ca milițienii să se apropie de ea s-o legitimeze, se obișnui cu gîndul că va fi arestată. „Cel puțin o să am unde să dorm. Te pomenești c-o să-mi dea și de mîncare"... Un milițian îi ceru actele. Mia roși și încercă să-și amintească numele servitoarei lor de la Oradea, care fusese dată afară pentru „imoralitate". „Cum o chema... Anica... Anica, și mai cum?... repede... repede... Doamne, numai acum ajută-mă!... Da, da, era orfană, crescută într-un azil... Anica... și cum încă?".

— Actele vă rog?...

Mia înghiți în sec, tremurînd toată, apoi își aduse aminte de numele servitoarei și o liniște nefirească puse stăpînire pe ea.

— Mă cheamă Anica Onofrei.

Miliţianul o privi zîmbind, apoi începu s-o tutuiască :

— Unde-ţi sînt actele ?

— Le-am pierdut.

— Unde locuieşti ?

— Nu locuiesc niciunde. Voiam să plec la Craiova.

— Unde ? La cine ?

Nu răspunse. Un sergent gras, care asculta discuţia, dădu dispreţuitor din mîini :

— E prostituată... Altul la rînd.

Mia întoarse capul spre el, vrînd să-i spună ceva, dar sergentul gras legitima o femeie ofilită. Rămase tăcută într-un colţ, aşteptînd să se mai întîmple ceva. Spre dimineaţă o strigară din nou, completară un bileţel pe care scria cu albastru : „Secţia moravuri" şi i-l dădură. Mia nu făcu nici un gest de împotrivire. In fond îi era tot una ; orice ar fi crezut despre ea, era mai bun decît adevărul.

La circumscripţia de miliţie o duseră în faţa unui locotenent blond, cu ochi vioi, albaştri.

— Cum vă numiţi ?

— Anica Onofrei.

Locotenentul îi oferi o ţigară. Mia o aprinse lacomă. Se simţea prost în faţa străinului : era nedormită, după o noapte de aşteptare. Făcu un gest să-şi îndrepte o şuviţă de păr, dar întîlnind privirile locotenentului renunţă. Acesta zîmbea ironic. Totuşi Mia descoperi în trăsăturile lui multă fineţe. O clipă hotărî să-i spună adevărul ; voia să se simtă egală cu el. Pe urmă socoti că n-avea nici un rost s-o facă. Desigur, în ochii acestui om, — îşi zise, — o prostituată valorează mai mult decît o fiică de capitalist...

Locotenentul o lăsă să tragă cîteva fumuri. Abia apoi continuă şirul întrebărilor. Mia răspundea calm, ca una care nu se găsea pentru prima oară la moravuri.

— Vîrsta ?

— Douăzeci și trei. Spusese cu trei ani mai mult decît avea.

— Pari mai tînără.

— Mulțumesc.

Locotenentul zîmbi din nou, de astă dată mai puțin ironic; Miei i se păru că el devenise mai prietenos.

— Povestește-mi despre dumneata, cum ai ajuns aici?

Mia își concentră toată fantezia și născoci o biografie foarte romanțată despre o orfană înșelată în dragoste de un sublocotenent de roșiori, despre o căsătorie făgăduită și o dezamăgire, despre mizerie și despre primii bani cîștigați în pat. Locotenentul o asculta fără să clipească din ochi. Mia ar fi dat mult să ghicească gîndurile bărbatului. Acesta însă părea indiferent. Mia își plecă rușinată ochii în pămînt. Termină scurt:

— Asta e tot.

Locotenentul îi oferi încă o țigară, apoi o trimise înapoi la celula comună.

Aici, o mulțime de femei începură s-o iscodească disprețuitoare sau numai curioase:

— Ce ți-a spus?

— Tu pe unde ai lucrat?

Mia nu răspunse.

— Uite, parcă ar fi virgină, chicoti una cu părul despletit.

Celelalte izbucniră în rîs:

— I-ai dat ceva lui Andronache? Ce te-a întrebat? Te place?...

„Adică îl cheamă Andronache, își spuse Mia. Andronache". Repetă de cîteva ori acest nume și se gîndi cu plăcere la locotenentul de miliție.

Spre seară, obosită, aproape nici să asculte discuțiile celor din celulă nu mai era în stare.

— ... Mi se pare că o să ne ducă la calificare...

— ...Nu cred...

— ...Ba, zău, așa am auzit. Numai să nu ne tundă...

— ...N-o să mai cîștigi nici un ban atunci — rîse o femeie în vîrstă, cu dinți falși și părul vopsit.

— ...O să ne facă vizita și o să ne dea drumul.

Pe la ora zece, pe Mia o chemară din nou la interogatoriu.

— Să știi că te place, îi spuse o femeie cînd ieși pe coridor. Vezi, fă ceva și salvează-ne.

— Cu Andronache n-o să-i meargă, chicoti femeia fardată.

Mia, disprețuitoare, o măsură din creștet pînă în tălpi.

— Uite cum s-a jignit cucoana — răsună în urma ei vocea răgușită a femeii, apoi pe coridorul lung și întunecat nu mai auzi decît bocănitul cizmelor gardianului.

Andronache îi oferi din nou țigări, apoi, nemulțumit de răspunsurile ei, o prinse de umeri:

— Minți...

— Nu mint, domnule locotenent — zise Mia, aplecîndu-și privirile în pămînt.

O teamă ciudată se cuibări în ea. „Poate au aflat cine sînt". Îl privi drept în ochi. Știa că e frumoasă, și acum asta îi era singura armă.

— Nu mint, domnule locotenent.

— Ai fost vreodată bolnavă?

— Nu, domnule locotenent.

Se mira că nu-i e rușine. Totuși, un val de fierbințeală i se sui pînă la tîmple, apoi își simți tremurul ușor al genunchilor. Se uită în ochii locotenentului, dar, spre mirarea ei, îi găsi reci, tăioși. Siguranța de mai înainte o părăsi. „Ce vrea de la mine?"

— Spune, domnișoară, dumitale nu ți-e rușine?

Mia se îmbujoră toată.

— Iaca, mă uit la dumneata: esti tînără, sănătoasă, ai putea munci cinstit, și duci o viață destrăbălată, parcă ai fi o fată de burghezi, fără suflet, fără demnitate. Nu te-ai gîndit niciodată la un cămin, la

copii, la o casă — chiar dacă e sărăcăcioasă la început — în care ai putea aştepta pe cineva, pe tatăl copiilor dumitale ?

— Nu, domnule locotenent.

— Da, din păcate, de asta mi-am dat seama. M-am gîndit să te ajut. Te-am văzut tînără, te vedeam capabilă să începi o viaţă nouă, dar am impresia că m-am înşelat.

Apoi, cu mişcări măsurate, scoase din sertarul biroului tabacherea de aur a lui Ionaşcu.

— De unde ai asta ?

— Am cîştigat-o.

— Sau ai furat-o. Cine-i acest „I. I." ?

— Niciodată nu m-a interesat numele clienţilor. Mai doriţi să ştiţi ceva ?

Andronache îşi aprinse o ţigară. Prin vălul de fum, Miei i se păru şi mai frumos de cum era. Faţa osoasă exprima forţă, bărbăţie. „Ar fi trebuit să fiu mai cochetă cu el", se gîndi, dar acum nu mai avea curajul să încerce. Stătea nemişcată, ferindu-şi ochii de privirile locotenentului.

In celulă n-a putut dormi toată noaptea : ba cearta dintre femei, ba frigul o ţineau trează. Toată viaţa ei de la venirea în Bucureşti i se părea neverosimilă, un fragment dintr-un roman ieftin, absurd. Era totuşi mulţumită. In cei douăzeci de ani trăiţi la Oradea nu i s-au întîmplat atît de multe lucruri, ca aici, la Bucureşti, în cele patru săptămîni de la venirea ei. Cînd îşi aducea aminte de Ionaşcu, îi venea să rîdă. Oricît, datorită lui ajunsese aici. Incercă să-şi închipuie pe părinţii ei în momentul în care ar afla vestea că e în închisoare, bănuită de prostituţie ; zîmbi. *„Maman* şi-ar face, desigur, cruce, apoi ar făgădui 100 de lei fecioarei Maria ; cît despre *papa,* ori ar da telefoane să găsească pe cineva pe care l-ar putea mitui, ori, în cazul cînd cu asta n-ar izbuti să facă nimic, ar desmoşteni-o în mod public. Andronache e drăguţ, — îşi continuă ea şirul gîndurilor, — păcat că l-am cunoscut aici. S-au poate e mai bine aşa". Incercă

să-l plaseze undeva în societate, îmbrăcat civil, dar nu-i găsi nici un loc nimerit.

Dimineaţa au dus-o la baia comună. Abia cînd a auzit ţipătul femeilor din camera alăturată, şi-a dat seama că era într-o frizerie improvizată. Un Figaro bătrîn, îmbrăcat într-un halat alb, o ţintui cu maşina de tuns.

— Stai jos!

Inconştient, făcu un gest de protest, apoi însă se resemnă. O vreme simţi lama rece a maşinii pe tîmple; fu cuprinsă de un simţămînt necunoscut pînă atunci, de desnădejde şi mînie. Vru să strige, dar îi era ruşine de ea însăşi. Înecă printre gene cîteva lacrimi şi rămase nemişcată, pînă cînd auzi vocea răguşită a frizerului:

— Alta la rînd.

O femeie începu să rîdă. Mia întoarse privirile într-acolo.

Era femeia cu dinţi falşi, care îşi aduna de pe jos buclele vopsite. Vru să se repeadă la ea, dar se stăpîni. Pe urmă i se păru că rîsul de adineauri nu fusese rîs, ci un plîns sughiţat. Mai auzi în urma ei un „alta la rînd", apoi altcineva începu să rîdă.

Nu-şi mai întoarse privirile. În timp ce se înapoia de la frizerie prin coridoarele întunecoase ale clădirii, căută spre geamuri. Aveau gratii. O linişte nefirească pogorî în ea. Din spatele unei uşi auzi vocea lui Andronache. Tresări. Vru să meargă într-acolo, dar un gardian, cel din prima noapte, îi tăie drumul:

— Incolonează-te.

Se trezi într-o maşină închisă, apoi într-un vagon de clasa a treia, cu storurile trase. Ţăcănitul monoton al roţilor suna ca un cîntec vechi, uitat. Mia nu se mai gîndi la nimic; se lăsă cu tot trupul pe bancă, apoi, pe neaşteptate, legănatul vagonului i se păru nefiresc de plăcut, şi adormi.

Cînd trenul se opri, Mia ridică storul. Prin mulţimea de vagoane descoperi departe un turn de apă şi o

clădire mică, pătrată, pe frontispiciul căreia scria: „Canton 8".

— Sîntem la Galaţi, spuse o femeie, şi toate celelalte săriră la geam.

— Da, da, îl recunosc după turnul primăriei.

— Uite şi biserica... Mài, ce viaţă a fost pe vremuri aici !...

— Ai lucrat vreodată pe şlepuri ?

— Nu.

— Acolo se putea cîştiga cel mai mult.

— De la marinari ? !

— Se vede că nu-i cunoşti. În timpul războiului am lucrat aici. Mă îmbarcam la Galaţi şi mă duceam cu un vas pînă la Moldova Veche. Acolo aşteptam un alt vas, care venea în jos. Marinarul îţi dă şi cămaşa de pe el. Tu unde ai lucrat ?

— La Cornul Vînătorilor...

— Ce crezi, cînd o să pot să-mi fac permanent ? întrebă femeia cu dinţi falşi.

Nu-i răspunse nimeni. Mia îşi pipăi capul şi-şi trase imediat mîna. Îi venea să plîngă. Strînse din dinţi şi aşteptă tăcută, pînă cînd un gardian le invită să coboare. În piaţa din faţa gării le urcă într-un camion mare, închis, fără geamuri. Mia se retrase într-un colţ şi refuză să intre în vorbă cu femeia care se aşezase lîngă ea.

La coborîre primiră cîte o basma şi un pachetel cu alimente.

— Cina, strigă cineva, şi începu să chicotească. A la Monte-Carlo.

Femeia cu dinţi falşi înjură de Cristoşi, apoi se făcu tăcere.

În capătul unei alei neîngrijite, năpădite de bălării, se ridicau două barăci din lemn de brad vopsit.

— Vom locui ca la mama acasă, zise cu plictiseală o femeie în vîrstă, fardată ţipător.

Mia se uită cu dispreţ la ea şi se miră că nu-i vine să plîngă. Pe urmă, gîndindu-se la posibilitatea că un cunoscut ar putea s-o vadă în halul ăsta,

se amuză. Zîmbi de una singură, cercetînd cu amănunţime noua ei locuinţă. Baraca semăna cu magazia de materiale a fabricii lor de la Oradea, numai că aici, în loc de rafturi late, pentru uscarea pieilor, erau rînduite în şir paturi de lemn. Ferestrele, mici, lăsau să pătrundă puţină lumină. Îşi alese un pat în apropierea uşii, iar cînd femeia fardată vru să-i ocupe culcuşul, se luă la bătaie cu ea. Era pentru prima oară în viaţa ei că obţinea un lucru prin luptă. O clipă se simţi mîndră, pe urmă se înciudă că se gîndeşte la asemenea fleacuri în loc să se ducă să se certe pentru o pătură mai bună. După ce-şi rîndui lucrurile, se aşeză răbdătoare pe pat. La început se miră de neliniştea celorlalte femei, pe urmă nu se mai gîndi la ele. Îi era indiferent dacă vor rămîne multă vreme aici sau dacă nu li se va îngădui să iasă în oraş şi vor trebui să stea tot timpul în baracă.

— Uite, duduia asta mică se simte ca la mă-sa... zise femeia cu dinţi falşi. Apoi i se adresă direct: Tu n-ai vrea să fii la Bucureşti?

— Nu.

— De unde eşti?

— De la Oradea.

— A, din provincie... Acum înţeleg.

Între timp femeia cu dinţi falşi se apropie de Mia. O luă de mînă:

— Cum te cheamă?

Mia stătu o vreme în cumpănă, apoi rosti hotărîtă:

— Anica.

— Crezi că ne ţine mult timp aici?

Punea întrebările ca şi cum Mia ar fi fost în stare să răspundă. Sau poate nu voia să-i afle decît părerea.

— Cinci ani, răspunse Mia şi începu să rîdă.

— Du-te dracului, spuse femeia şi îi întoarse spatele.

Era jignită. Seara, cînd se culcă, deşi avea patul

cap la cap cu al Miei, nu-i vorbi. În schimb se ciorovăi toată noaptea cu celelalte femei, povestindu-le cu glas ridicat despre un băiat înalt, cu o moşie mare în apropierea Tîrgovişte, care o ceruse în căsătorie, dar ea îl refuzase din pricină că avea mustăţi galbene.

În dimineaţa următoare primiră salopete cenuşii şi numere de ordine. Apoi fură duse pînă aproape de malul Dunării, unde, pe nişte pontoane, erau rînduite bidoane pline cu păcură.

— Uite-mă şi Grigorescu! spuse femeia fardată şi ridică cu scîrbă o bidinea mare, înfăşurată în cîrpe.

Numai primele zile de muncă i s-au părut grele Miei: stătea în bătaia soarelui, căţărată pe o scară de frînghie, ţinînd la îndemîna unui vopsitor bidonul cu păcură. Mirosul puturos, căldura ameţitoare, i se păreau de nesuportat. Seara cădea frîntă în pat, renunţînd uneori şi la mîncare. Cîteva zile mai tîrziu, însă, se ceartă la cantină pentru o porţie mai mare. După vreo două săptămîni, un muncitor de la comitetul de partid, care vorbea cu un accent ciudat moldovenesc, veni la ele în baracă şi le întrebă dacă nu vor să se califice. Nu se prezentară decît patru, printre care şi Mia.

Maistrul la care fusese repartizată o privea chiorîş, îi vorbea urît şi ei i se părea că toate muncile pe care i le dădea erau alese anume ca ea să nu reuşească să le facă. Mai mult chiar, era convinsă că de cîte ori se îndepărta, maistrul o vorbea de rău. În ochi îi citea cuvîntul „curvă". Asta îi aţiţa tot mai mult ura împotriva maistrului, care la început doar mocnise în ea. Cu timpul nu-şi mai ura numai maistrul, ci întreaga secţie, întreg şantierul, căci cu toţii — i se părea — o priveau cu bănuială, cu neîncredere. Abia în acele zile îl înţelese deplin pe tatăl său: cu puţină vreme în urmă nu putea nicicum pricepe de ce erau necontenit conflicte între

papa şi cei din comitetul sindical, care de altfel — după cît îi cunoştea ea — erau oameni destul de simpatici şi înţelegători. Aştia de aici însă, într-adevăr, te încolţesc rîzînd, te sfarmă, te macină: „n-au nici un dumnezeu, nici un ideal" — cum spunea *papa*.

Seara adormea greu. Se visa putred de bogată, proprietara şantierului. Tot în somn chema muncitorii în cabinetul directorului — care semăna leit cu cel de la Oradea — şi-i concedia. Amărăciunea o făcuse rea, tăcută, închisă. Învăţă să înjure şi numai uneori, cînd rămînea singură în baracă, îi venea să plîngă. Totuşi îi era teamă să se ducă la comitetul sindical sau la partid să le spună că nu e prostituată, că ea e fată cinstită, că Anica Onofrei nu există, să-i roage să-i dea drumul, mai ales că se intoxicase de-a binelea de cîte conferinţe şi discursuri se rosteau la şedinţele la care era obligată să participe. De aceea se obişnuise într-atîta cu rolul Anicăi Onofrei, încît uneori i se părea că Mia nici n-a existat. Şi deşi se considera cinstită în sinea ei, recunoştea că nu o dată a făcut şi prostituţie. Ce altceva fuseseră nopţile petrecute în patul profesorului de istorie, sau al lui Ionaşcu? Cînd îşi aducea aminte de Ionaşcu, se întreba dacă el se mai gîndeşte la ea. „Desigur, — îşi răspundea, — Ionaşcu mă caută peste tot pentru tabacheră". Din cauza acestei convingeri se enerva; hotărî ca la prima ocazie cînd va avea 1.000 de lei să i-o trimită, însoţită de o mică scrisorică, asemănătoare cu aceea pe care i-o scrisese el: *„Niciodată n-aş fi crezut că eşti atît de rece, atît de insensibil şi atît de laş. Dacă mai ai nevoie de bani, trimite-mi o telegramă"*. Se amuza formulînd asemenea texte şi, închipuindu-şi-l citindu-le, se distra de una singură. Dar Andronache? El, desigur, vînează prostituate... Pe el totuşi nu era supărată. Nu-l ura ca pe Ionaşcu. În fond lui Ionaşcu îi datora toate nenorocirile ei: dacă n-ar fi plecat de la el fără acte, la razie ar fi fost găsită în regulă, i-ar fi dat drumul şi acuma n-ar fi

fost nevoită să umble cu părul tuns. Ori de cîte ori își aducea aminte de păr, își pipăia capul și atunci un nod i se urca în gîtlej, înecînd-o. Și toate astea numai din vina lui Ionașcu. În clipele acelea ar fi fost capabilă de crimă. Numai gîndindu-se că-și ține degetele încleștate în gîtul subțire al inspectorului, trăia satisfacții pe care nu le cunoscuse pînă atunci. Se întreba chiar dacă nu cumva în forța pe care ți-o dă crima comisă, e fericirea atît de mult căutată. Fericirea... cît de mult s-a discutat în casa lor la Oradea despre fericire. Pe atunci rîdea de cei care-și iroseau timpul punîndu-și asemenea probleme. Pentru *papa,* fericirea consta în urmărirea cursului francului elvețian, pentru *maman* în procurarea unui jurnal de modă franțuzesc... „Dar pentru mine?" Acum consta în douăzeci de centimetri de păr, într-o după-masă de duminică fără hurducitul mașinilor, într-o plimbare pe un bulevard necunoscut, dar mai ales în posibilitatea de a împlînta un cuțit în pieptul maistrului sau al lui Ionașcu.

Într-o discuție cu muncitorul care îi propusese să se califice, a cerut să fie mutată în altă secție. Spre mirarea ei, acesta nu i-a nesocotit dorința. În mai puțin de două săptămîni era mutată în altă secție, la montare.

Montatorul care trebuia s-o califice era un om gras și foarte zgîrcit la vorbă. Îi dădea munci destul de ușoare, și Mia, fericită că a scăpat de vechiul maistru, lucra sîrguincioasă. Căuta să-i dea ascultare, să facă întocmai ce-i spunea. Cu timpul începu să nu se mai gîndească la trecut și, spre mirarea ei, nu se mai întreba cum de se lăsa dusă de viața asta nouă fără să crîcnească măcar. Numai seara, cînd se întorcea la baracă și asculta vaietele prostituatelor, care uneori plîngeau mai mult pentru părul pierdut decît pentru viața de afară, o cuprindea o tristețe chinuitoare. O năpădeau fel de fel de gînduri despre viața ei de odinioară. Era convinsă că greșise undeva. Poate n-ar fi trebuit să se ducă tocmai în vremea aceea la Pre-

deal, sau poate ar fi trebuit să plece mai demult, cu toată familia, în străinătate, cum făcuseră mulţi cunoscuţi de-ai lor. În asemenea clipe îşi închipuia străzile Vienei. Ringul aşa cum îl cunoştea din cărţile de şcoală şi din ilustrate, Parisul cu mii de lumini de neon, Londra, cheiurile Tamisei... Dar ciorovăielile prostituatelor o trezeau la realitate, şi atunci ura din tot sufletul fabrica, oamenii, pe lăcătuşul care-i fusese maistru, pe unul din pompieri, un băiat timid şi sașiu, care stătea ore întregi şi o privea, pe cei din secţia de montare, pe toată lumea. Mai adeseori însă era indiferentă, insensibilă la tot ce o înconjura. Iar cînd îşi aducea aminte de neîndemînarea cu care odinioară bătea un cui sau trăgea o linie dreaptă, se înciuda: acum ţinea pila strînsă în palmă, nimerea cu ciocanul chiar în vîrful dăltiţii şi ştia cînd anume trebuie să închidă ochii ca să se ferească de aşchiile de oţel. Nu-i mai era teamă nici de scînteile de la piatra de polizor şi nici de zdrăngănitul lanţurilor care pluteau totdeauna deasupra celor din secţie.

În şcoala de ucenici era printre primii la învăţătură, şi numai la tehnologie trebuia să deschidă din cînd în cînd cartea. În general era socotită ca un element silitor. De două ori a fost lăudată în faţa secţiei şi atunci şi-a dat seama că a găsit drumul spre evadare.

Cremene Armin îi făcea o curte atît de copilărească şi era atît de naiv, încît Mia, deşi era tunsă şi socotită „femeie stricată", îl răsucea pe degete. Cremene nu vedea, nu auzea: era îndrăgostit tun. Atunci, în capul Miei se născu o idee năstrușnică: să se căsătorească cu Armin şi să plece împreună în Israel. Din Israel nu era decît un pas pînă la părinţi, în Austria. Se întîlneau tot mai des. Mia îi vorbea de viitor, de marea albastră, de palmieri, de oameni liberi, de dragostea lor, de copiii care vor trebui să vină. La început Armin se împotrivea, vorbindu-i de perspectiva de a deveni montator-şef şi arătîndu-i scrisori de-ale prietenilor săi care nici după un an de peregrinări nu

găsiseră încă de lucru, fotografii luate din betolimuri şi apoi plicurile de salariu pe care le primise aci, la şantier. Mia insistă, deveni mai darnică, şi într-o bună zi Cremene, din îndemnul ei, făcu o cerere către direcţiunea şantierului prin care solicita ca, avînd în vedere apropiata lor căsătorie, să i se aprobe tovarăşei Onofrei mutarea în oraş. Puţin timp după aceea înaintară către Ministerul de Interne actele pentru plecarea în Israel. Armin asculta poveştile Miei despre viitor, despre o casă cu două camere, cu baie, unde vor putea sta numai ei doi şi poate un Armin mic, care va semăna cu amîndoi ; şi atît de frumos ştia ea să povestească, încît Armin se şi vedea undeva, în Tel-Aviv, într-o vilă, aşteptînd să-i vină copiii de la şcoală.

Pe vremea aceea se întîlni Mia, în curtea şantierului, faţă în faţă cu Ionaşcu. Acesta păli, vru să treacă mai departe, dar Mia se repezi la el şi-l trase de mînecă :

— Bună ziua, tovarăşe Ionaşcu, nu v-am văzut de mult.

— Mia, ce cauţi aici, Mia ?...

— Şi eu m-am întrebat de multe ori...

De undeva apăru Armin, şi Mia îl prezentă :

— Soţul meu.

Ionaşcu nu ştia ce să răspundă. Spre norocul lui, tocmai atunci, din pragul clădirii direcţiei, îl strigă cineva de la comitetul de partid. Mormăi ceva în loc de salut şi folosindu-se de neatenţia lui Armin, îi şopti Miei că o aşteaptă diseară la nouă, la Cornul Vînătorilor.

— De unde îl cunoşti tu pe tovarăşul inspector ? întrebă Armin curios şi cu vădită bucurie.

Mia îi explică ceva foarte neclar, dar Armin, fericit că soţia lui avea asemenea relaţii, nu băgă de seamă.

In seara aceleiaşi zile, Mia se întîlni cu Ionaşcu la Cornul Vînătorilor. Se aşezară la o masă lăturalnică, ascunsă de unul din stîlpii care susţineau tavanul. Se uitau unul la altul ca doi străini.

— Cum ai ajuns aici ?

Mia îi povesti totul fără să ocolească furtul tabacherei.

— Aveam nevoie de bani şi, nu te supăra, tu ai fost porc. Mi-ai dat o mie de lei ca unei prostituate. De aceea.

— Şi acum ce vrei să faci ?

— Ce vreau să fac ? Nu ştiu. Am înaintat actele şi o să plec în Israel.

— Şi dacă nu ţi se eliberează paşaport ?

La această eventualitate Mia nu se gîndise niciodată. Rămase multă vreme tăcută.

— Eşti calificată ?

— Nu, dar o să fiu curînd.

— Pot să-ţi ofer o soluţie. Peste cîtva timp vom trimite cîţiva oameni de pe şantier la o fabrică din Transilvania. Califică-te. Dacă te porţi bine....

— Cum adică să mă port bine ?

— Să ştii să taci. Am să te repartizez acolo şi pe urmă....

— Crezi că merită să plec ?

— Altfel nu te-aş propune. Se aplecă spre Mia şi continuă cu voce scăzută : Mi-ai putea face unele servicii. Ţi-aş fi recunoscător.

— O mie de lei, făcu ea ironică.

Ionaşcu dădu din mîini :

— Eşti proastă. Mii de lei, zeci de mii de lei. Şi pe deasupra, nu în bani romîneşti...

— Ce să fac cu ei ? Să-i pun în ramă ?

— Să-i pui în ramă ! Dacă te porţi bine, o să pleci în străinătate.

— Minţi, se înfierbîntă Mia. Cum o să mă trimiţi în străinătate ?

— Acolo, la fabrica aceea, se vor face strunguri. E prevăzut ca strungurile astea să fie duse în străinătate la diferite expoziţii. Am spus că dacă o să te porţi aşa cum trebuie... Eu am ceva bani dincolo, trebuie să-i plasez undeva.

— Nu te supăra, Ionel. N-am încredere în toate astea. Nu văd care ar fi foloasele tale.

— Ai s-o afli. O să fii şi tu mulţumită, şi eu... Mă crezi prost dacă crezi că o fac din dragoste... I se păru că o jignise şi de aceea o prinse de bărbie: Nu că n-ar fi vorba şi de dragoste... Că doar...

— Să lăsăm astea...

— Văd că te-ai făcut serioasă.

— Foarte serioasă, îi răspunse Mia şi se retrase cu scaunul.

Prin februarie, cînd Mia primi brevetul de muncitoare calificată, sosi şi răspunsul de la Interne. Cremene Armin era anunţat că i se aprobă plecarea fără soţie. Chiar în ziua aceea Mia s-a mutat de la el. După aceea, deşi Armin nu a plecat, nu s-au mai întîlnit niciodată.

Mia a început să muncească orbeşte şi se bucura cînd era evidenţiată. Ionaşcu îi scrisese să se comporte în aşa fel, încît să nu i se poată reproşa nimic. Cînd, pentru meritele ei în producţie, o propuseră candidată de U. T. M., i se aprinseră în ochi lumini ciudate. Acum lucra cu şi mai multă dîrzenie. Voia să ajungă cineva, să se răzbune pe soartă, pe ea însăşi. Deşi Ionaşcu îi scria să nu se descurajeze, să aibă răbdare, ea nici în el nu mai credea. Căuta să nu se mai gîndească la nimic. Părinţii, de care îşi aducea aminte din ce în ce mai rar, îi erau indiferenţi: oameni lipsiţi de personalitate, cărora le datora toate nenorocirile. Cînd primi carnetul de utemistă, o cuprinse o bucurie nefirească. Cei din sală o credeau emoţionată, în vreme ce ei îi venea să le strige în gura mare: „Proştilor!"

Apoi s-a înscris într-o şcoală serală de U.T.M., pe care a absolvit-o evidenţiată. O lună mai tîrziu veni şi marea veste pe care o aştepta ca pe Mesia: se anunţă că mai mulţi muncitori vor pleca undeva în Transilvania, la o fabrică de strunguri nou construită. Se prezentă prima la organizaţia de U.T.M., cerînd să fie şi ea trimisă acolo. Le spuse că prea multe

amintiri triste o legau de Galaţi, că prea se cunoştea aici trecutul prostituatei Anica Onofrei, cu care ea acum nu mai avea nimic comun. Faptul că fabrica de strunguri era la Arad o speria puţin. Era prea aproape de Oradea. Şi în afară de asta, avea colo un unchi, inginer-şef la fabrica de vagoane... Totuşi insistă pentru transferare. Acum se putea arăta oriunde. Părul îi crescuse şi, cu frizura ei scurtă, părea la modă.

La Arad se prezentă la regionala U.T.M. După ce-i analiză dosarul, tovarăşul Dobre o privi curios, apoi interveni la Sfatul Popular să i se dea o locuinţă.

Aşa a ajuns Anica Onofrei la Arad, la fabrica de strunguri „Victoria".

CAPITOLUL XVII

1

Ori de cîte ori, întorcîndu-se de la lucru, obosit, trecea prin faţa şcolii, Mircea avea o tresărire. În clipele acelea simţea cu adevărat nedreptatea ce i se făcuse. În atelier, comparîndu-se cu ceilalţi montatori sau chiar cu maiştrii, se convingea tot mai mult de superioritatea lui intelectuală, de posibilităţile lui deosebite. Elanul din primele luni de muncă îl părăsise. Orizontul, care la început i se păruse larg deschis la capătul drumului care trecea prin fabrică, acum se strîmta cu fiecare zi. Socotea de prisos fiecare minut petrecut în uzină. Ce sens avea existenţa lui de acum? Să ajungă peste ani de zile să monteze şi să demonteze maşini? Numai atît?... Ar fi dorit să i se încredinţeze lucrări pe care alţii n-ar fi putut să le execute, şi ca cei din hală să discute pe socoteala lui. Ba chiar să-l arate cu degetul: „Uite, vezi, ăla-i Mircea". Uneori, aiurea vedea articole de ziar pe prima pagină, despre el, despre faptele lui. Aceste vise îl urmăreau şi acasă, şi la lucru, încît uneori se surprindea că vorbeşte de unul singur. Aşa se pomeni într-o zi bătut pe spate:

— Ce tot mormăi, tovarăşe Rotaru? Ce nu-ţi place?

Era Oniga.

Mircea îl privi buimăcit. Arătă spre măruntaiele strungului:

— Aici, tovarăşe Oniga. Vedeţi acul acesta ? M-am plictisit montîndu-l şi demontîndu-l...

— Te plictiseşti ?... Atunci eşti numai la început... După plictiseală vine obişnuinţa, apoi îndrăgirea. Abia după un timp, cînd fiecare piesă, fiecare şurub va fi aproape de sufletul tău...

— Dumneata, tovarăşe Oniga, vorbeşti despre maşină de parcă ar fi om.

— Ar fi bine s-o considerăm cu toţii aşa.

— Atunci oamenii de ce nu sînt consideraţi oameni ?

— Care oameni ?

— Oamenii, în general.

— Ei, nu. Tu iubeşti femeile în general sau iubeşti o femeie ?! Vezi, Rotaru, judeci prea simplu. Cum între maşini şi maşini există diferenţă, la fel şi între oameni.

— Cum poate fi diferenţă între o maşină şi alta ?

— Foarte simplu. Şi strungul este o maşină, şi bombardierele cu patru motoare sînt maşini. Pe una o iubesc, pe cealaltă o urăsc. Pricepi ?

— Dumneata, — recunoscu Mircea, — totdeauna găseşti un răspuns.

— Pentru că gîndesc.

— Credeţi că eu nu gîndesc ?

— Ba da. Dar am impresia că gîndeşti numai pentru tine. Cam individualist.

— De unde ştiţi dumneavoastră cum gîndesc eu ? întrebă ofensat Mircea. Era pornit să-l înfrunte pe secretar.

— Stai, acum mă iei prea repede. Mai înainte ai spus că te plictiseşti montînd şi demontînd maşina asta. Dar închipuieşte-ţi că strungul acesta ar fi fost o maşină inventată de tine. Te-ai fi plictisit ?...

— Nu.

— Deci la maşina inventată de tine nu te-ai plictisi. Ai lucra cu suflet. Pentru că ar fi a ta. Lucrînd la un strung oarecare, nu lucrezi cu suflet. Lucrînd într-un fel individualist, mă îndoiesc că ai gîndi alt-

fel. Incearcă să te ridici de la „al meu" și „nu-i al meu", la „al nostru" și ai să vezi că n-ai să te plictisești la demontare. E greu, știu. Dar gîndește-te că sînt tovarăși care lucrează cu oamenii. Închipuiește-ți ce s-ar întîmpla dacă unii dintre aceștia ar lucra plictisiți. In satul de unde mă trag eu, a trăit un om foarte deștept. Vorbea puțin, dar cînd spunea cîte ceva, rămîneai paf. Spunea el: „Nu numai acei oameni sînt cocoșați care au cocoașă în spate. Unii au cocoașa înăuntru, în suflet". Și individualismul e un fel de cocoașă. O cocoașă de plumb, care te ține pe loc ca niște ghiulele la picioare. Cu ghiulele la picioare nu te poți mișca, cu ghiulele în suflet nu poți gîndi cumsecade.

După plecarea lui Oniga, Mircea rămase multă vreme pe gînduri. I se părea că l-a mai cunoscut o dată în viață. Pe urmă găsi cu cine semăna: cu fostul lui profesor de algebră, pe care la început nu l-a putut suferi, pînă cînd într-o zi și-a dat seama că era cel mai minunat om pe care l-a întîlnit pînă atunci. De la el a învățat nu numai algebră, ci un întreg sistem de a judeca.

Profesorul de algebră venise numai pe la sfîrșitul anului școlar. Il suplinea pe titular, un profesor rece, sec ca însăși materia pe care o preda. Profesorul cel nou a intrat în clasă, s-a plimbat printre bănci, apoi a început să vorbească:

— Algebra, băieți, e mama științelor. Fără algebră, băieți, nu se poate trăi. Pentru că a trăi, băieți, înseamnă a judeca, a fi riguros logic. Da, băieți! Algebra e cea mai ușoară materie. Aici, băieți, nu trebuie să știți ca la istorie numele tuturor faraonilor. Cine dintre voi, băieți, cunoaște bine algebra? Am greșit, băieți. Algebra nu se poate cunoaște bine. Se poate cunoaște sau nu cunoaște. Se poate ști sau nu ști. Deci, cine știe...

După această introducere nu și-a ridicat degetele decît Mircea.

— La tablă. Iar voi, băieți, — se întoarse spre clasă,

— munciți-vă și voi creierele. Spune-mi, băiete, — se întoarse spre Mircea, — care este volumul conului format din învîrtirea unui triunghi dreptunghi pe cateta lui cea mică, dacă dimensiunile laturilor triunghiului sînt trei numere consecutive? Asta e problema.

— Tovarășe profesor, dar nu mi-ați dat nici o cifră. Cum să calculez?

— N-ai fost atent. Ți-am dat toate datele — și ca să fie mai convingător, mai repetă o dată problema. Nu știi? întrebă după ce văzu că Mircea rămase mut lîngă tablă. Dar romînește știi?...

— Știu, făcu Mircea.

— Atunci scrie, băiete, pe tablă: nu știu nimic.

„Își bate joc de mine", gîndi Mircea. Își strînse fălcile și caligrafie cu litere mari: „Nu știu nimic".

— Perfect, băiete. Văd că romînește știi. Scrie mai departe: Imensa mea neștiință la algebră se înseamnă cu X.

Mircea termină de scris și căută privirile profesorului. În clipa aceea ar fi fost în stare să sară la el și să-i ardă un pumn.

— Ce-i, băiete? Nici acum nu știi?...

— Nu, făcu Mircea. Mi-ați dat o problemă fără să-mi dați o dată măcar.

— Măi, băiete, romînește știi?

— Știu.

— Atunci spune-mi ce-i aia consecutiv?

— Ceea ce urmează una după alta.

— Perfect. Văd că romînește știi. Spune-mi un număr de pe scara infinită a numerelor.

— X, răspunse Mircea printre dinți.

— Scrie pe tablă.

Mircea desenă pe tablă o cruce răsturnată.

— Spune-mi un număr mai mic ca x!

— X minus unu.

— Perfect, băiete. Spune-mi un număr mai mare ca x.

— X plus unu.

— Perfect. Nici tata Pitagora n-ar fi răspuns mai bine. Bravo, băiete!

In clipa aceea totul se lumină în faţa lui Mircea. „Laturile triunghiului sînt trei numere consecutive: x minus unu, x, x plus unu. Atunci relaţiile între ele: x plus unu la pătrat este egal cu x la pătrat plus x minus unu la pătrat". Scrise formula pe tablă.

— Ei, băiete, ai rezolvat problema ?...

— Da, tovarăşe profesor.

— Cu voce tare, să audă şi băieţii, să se bucure tata Pitagora.

— Pătratul ipotenuzei este egal cu suma pătratelor celor două catete.

— Bravo, băiete, la loc. Algebra este cea mai uşoară materie. Fără algebră nu se poate trăi...

Da, da, Oniga este la fel ca profesorul de algebră.

Tot timpul zilei fluieră. Cei din secţie nu ştiau ce l-a apucat. Pe urmă, a doua zi se surprinse din nou că se plictiseşte. Încercă să se gîndească la Oniga, la profesorul de algebră, dar cum trecea timpul, muncea tot mai mecanic, ca o maşină bine unsă. De altfel, acum toată viaţa i se părea monotonă; chiar şi întîlnirile cu Mara, care în ultima vreme deveniseră tot atît de dese ca pe vremuri. Acum, însă, nu prea mai găsea subiecte de discuţie; se mărginea să-i povestească fapte banale, de fiecare zi, despre strunguri, despre oameni, şi se mira sincer că Mara îl asculta cu atîta pasiune. Uneori, în aşteptarea unei întîlniri, se gîndea să redevină original. Atunci ticluia fraze frumoase, sonore, despre cine ştie ce lucruri, dar cînd ajungea să i le spună Marei, ele i se păreau seci, lipsite de sens. Totuşi, în lipsă de ceva mai bun, născocea mereu altele, care toate o emoţionau pe Mara. Din cauza asta, în ochii lui Mircea, nici Mara nu mai era Mara din trecut, pentru care el, viitorul inginer, visa să ridice hale cu arcuri zvelte sau să monteze motoare gigantice pe cursul nebunatic al Mureşului. Nici măcar frumuseţea Marei nu mai era aceeaşi. Într-o după-masă de duminică, în timpul unei excursii

pe insula Trinității, Mircea îi descoperi Marei cîțiva pistrui în jurul nasului. Această descoperire îi întări convingerea că cu cît va deschide mai bine ochii, va descoperi tot mai mulți pistrui pe fața palidă, ștearsă, a vieții. Începuse s-o înțeleagă pe mătușă-sa, iar aceasta, fericită de atențiile lui Mircea, îl copleșea cu dragostea ei. Cam în aceeași vreme se gîndi Mircea să recupereze timpul pierdut în zadar în apropierea doamnei Virginica. Era hotărît să primească cu brațele deschise tot ce-i oferea viața, în așa fel încît atunci cînd va face bilanțul să nu-i pară rău după nici o zi pierdută în zadar.

Intr-o sîmbătă seară, cînd fusese invitat de doamna Virginica și ea părea bine dispusă, Mircea îi apucă mîna durdulie și i-o sărută prelung. Ea își trase mîna și începu să rîdă :

— Mirciulică, Mirciulică !...

Pe urmă îi cuprinse fața cu palmele și-l întrebă cochetă :

— Fetița cu care te-am văzut la cofetărie, crezi că...

Mircea își trase capul din mîinile doamnei Virginica. Aceasta, mirată, se întrerupse în mijlocul frazei. O vreme tăcură amîndoi, iar Mircea, bucuros că n-a fost nevoit să vorbească de Mara, dar stînjenit că nu știa ce să spună, începu să umble prin cameră. Se opri în fața fotografiei dintre cele două ferestre. In sfîrșit găsise o temă de discuție.

— Cine e ? întrebă și întinse mîna spre fotografie.

In timp ce vorbea, își aduse aminte de unde îl cunoștea pe tînărul acela cu un neg sub bărbie : din căminul Facultății de teologie.

— E fratele meu, răspunse în treacăt doamna Virginica.

Dar Mircea se încăpățînă :

— Il cunosc. Am fost colegi de facultate. Era prin anul patru, cînd eu eram în anul întîi. La teologie.

— Da, da. Acum e preot undeva. Dar e atît de rău, că nu dă niciodată pe la mine.

„Minte, îi trecu lui Mircea prin gînd. L-am văzut

zilele trecute în oraş". Se concentră să-şi aducă aminte cu cine şi în ce împrejurare îl văzuse. Da, da, la „Ceferistul vesel", împreună cu inginerul Beniamin. Atunci voise să se ducă la el să-l întrebe ce mai face, dar i-a fost ruşine de inginer.

Doamna Virginica îl întrebă ceva ; Mircea nu înregistră ce anume. „Oare de ce minte doamna Virginica ?"

— Mirciulică, auzi din nou vocea ei. Îţi place vinul fiert ?

Mircea clătină din cap.

In noaptea aceea dormi la ea. A doua zi, la fabrică, avea cearcăne la ochi şi se simţea obosit

— Ai chefuit sau ce dracu' ai făcut azi-noapte ? se răsti Pavel la el. Ai stricat al doilea şurub.

— Am fost la muieri !... Sau n-am voie să mă duc ? întrebă Mircea ostentativ, apoi, cu mişcări leneşe, se aplecă asupra strungului.

Pavel îl privi curios, şi Mircea roşi. Sentimentul care pusese stăpînire pe el încă de dimineaţă, cînd s-a sculat din patul Virginicăi şi şi-a adus aminte de Mara, îl cuprinse din nou.

Mircea, buimăcit, stricase al treilea şurub.

Brad, care stătea de cealaltă parte a maşinii, aşteptă să se îndepărteze Pavel, apoi se apropie de Mircea :

— Ai fost la muiere ?

Mircea nu-i răspunse. Brad îl privi cu puţină invidie :

— E frumoasă ?

— Frumoasă.

— Ca Matcău ?

Pentru el, unitatea de măsură în acest domeniu era Elena.

Mircea dădu din mîini, în semn că dacă vine cu un asemenea exemplu nici n-are ce discuta. Brad îi mai dădu tîrcoale o vreme, dar Mircea nu se învrednici să-i mai dea şi alte lămuriri. Îi spuse doar :

— E o curvă ordinară şi eu sînt un bou !

În ziua aceea venise pentru prima oară în secție Anica Onofrei. Toți o priviră curioși, în special Mircea, care se simți profund nemulțumit de faptul că Pavel discuta cu ea ca și cînd ar fi fost prieteni de cine știe cînd. Totuși nu se îndură să-l întrebe de unde o cunoaște. O privi tot timpul lucrului și se miră de priceperea ei. Fata știa toate sculele pe nume, spunea după ochi dimensiunile șuruburilor și aprecia calitatea uleiurilor după pipăit. Crijan se fălea cu ea :

— Dacă ați lucra cu toții ca tovarășa Anica, atunci piesele și azi ar putea să ne vină.

Două săptămîni mai tîrziu, Pavel se duse la regională, la tovarășul Dobre :

— În scurt timp ne vin piesele de la Reșița. Cred că a sosit momentul să înființăm brigada de tineret.

— Ați pregătit totul ?

— Desigur. Am vorbit și cu tovarășul Oniga.

— Te-ai gîndit la tinerii care vor face parte din brigadă ?

— Da. Brad, Balint, Matcău, eu, Rotaru și fata cea nouă, care a venit la noi, Anica Onofrei. E o fată tare bună. Sîrguincioasă — orice muncă i-ai da, face. Dacă ar fi toți ca ea, atunci știu că nu ne-am face de rușine...

— Dar așa ?...

— Ei, nici așa, dar spun. La organizația de bază a vorbit atît de frumos și a arătat concret o serie de lipsuri din munca noastră, încît eu m-am gîndit că n-ar strica dacă am alege-o în comitet...

— Să nu ne pripim... În producție cum se comportă ?

— În producție? Ar trebui să stai de vorbă cu tovarășul Crijan. E tare bine pregătită.

— Tu știi ce a fost înainte ?

— Nu, răspunse Pavel. La asta nu m-am gîndit... Are ceva pe suflet ?...

— Nu, n-are nimic.

— Dar părinții ?

— E orfană... In schimb are un trecut foarte murdar. Înțelegi, din punct de vedere moral.

— Nu cred.

— Așa este. A fost prostituată. Dar despre asta nu trebuie să vorbești. I-ar face numai rău. Oamenii trebuie să aibă încredere în ea. Altfel, se îndepărtează de noi. Tovarășii de la Galați spun numai lucruri bune despre ea. Chiar și tovarășii de la minister. Prea bune... Știi, oamenii prea lăudați... Se întrerupse brusc.

Dar Pavel îi ceru să continuie :

— Ce-i cu oamenii prea lăudați ?

— Nimic... Uite ce propun eu — schimbă dintr-o dată vorba Dobre. Discuți cu fiecare în parte, apoi cu toți la un loc, îi pregătești pentru constituire. Și cînd sînteți gata, să nu uitați să scrieți „Scînteii tineretului"... De altfel o să iau și eu parte.

— Tocmai pentru asta am venit...

Tot drumul spre casă îl frămîntaseră cele ce auzise despre Anica. Nu putea fi adevărat. Nu și-o putea închipui pe Anica altfel decît ca o fată neajutorată, pe care o cunoscuse pe coridoarele Sfatului Popular. Hotărî să-i vorbească și lui Oniga despre asta. Ar fi păcat ca tocmai asupra ei să planeze o astfel de bănuială.

Incercă s-o compare cu Elena Matcău : era mai frumoasă decît Elena. Totuși în sinea lui această comparație îl nemulțumea. In urmă cu doi ani Elena i se părea atît de frumoasă, încît nici cu o actriță n-ar fi asemuit-o.

Pavel încercă să-și gonească din gînd imaginea Elenei, dar aceasta revenea stăruitoare, încăpățînată. Pavel era convins că făcuse o greșeală renunțînd să stea de vorbă cu fata, să lămurească situația. „Cine știe ce o crede dînsa despre mine". De aceea îl bucura faptul că Brad se învîrtea în jurul ei. E drept îi făcea o curte foarte stîngace : o privea tot timpul, sărea s-o ajute cînd era și cînd nu era nevoie, se ținea într-una după ea.

Dacă Pavel ar fi avut posibilitatea să se vadă cu ochii altuia, şi-ar fi dat seama că şi el se purta la fel cu noua montatoare, cu Anica Onofrei, cum se purta Brad cu Elena.

2

— Vrei să te petrec?
— Dacă n-ai ceva mai bun de făcut...
— Adică nu eşti împotrivă?
— Nu.
— Atunci aşteaptă-mă la poartă. Vin îndată.

Pavel nici nu mai ascultă răspunsul: alergă într-un suflet spre spălător şi peste cinci minute era în faţa porţii principale. Anica sosi cu un sfert de oră întîrziere. Se scuză în fugă, zîmbind cu nevinovăţie. Pavel mormăi un „nu-i nimic", apoi trecu la dreapta şi porniră spre fabrica de textile.

— Presupun, — întrerupse Anica tăcerea, — că nu m-ai chemat la plimbare. Vrei să-mi comunici ceva.

— Eşti chiar atît de convinsă? întrebă Pavel, căutînd să cîştige timp ca să-şi poată aduna gîndurile.

— Da, tovarăşe Cuc, răspunse ea firesc, fără să întoarcă privirile spre el.

Cuvîntul „tovarăşe" suna ca o sentinţă. Pavel, surprins, spuse:

— Ei, atunci să-ţi fac pe plac. Ai ghicit. Am ceva de discutat cu tine.

— Te ascult, tovarăşe Cuc.

— În primul rînd aş vrea să vorbim despre tine.

— Despre mine?

— Da. Aş vrea să te cunosc mai bine. Infiinţăm brigada şi e bine să ne cunoaştem între noi.

— Înţeleg. Mă întreb însă de ce nu ceri dosarul meu de la regională sau de la cadre... Dar nu-i ni-

mic. O să-ţi spun totul. În urmă cu puţini ani eram prostituată.

Pavel înghiţi în sec. „Desigur acum crede că am aflat ceva despre ea şi vreau s-o descos". Îi păru rău că acceptase acest fel de discuţie. Să-i spună acum că nu despre asta a vrut să vorbească cu ea, ar fi o greşeală şi mai mare. Întoarse privirile în altă parte, aşteptînd ca Anica să continuie.

— Am fost prostituată pînă cînd m-au arestat la Bucureşti cu ocazia unei razii. Pe urmă m-am calificat. Mai doreşti să afli ceva, tovarăşe Pavel?

— Şi înainte de asta? întrebă el.

— La fel de plictisitor. Părinţii nu ştiu ce au fost. Se pare că mama a făcut aceeaşi meserie... Şi zîmbi. De fapt nu era departe de adevăr. Maică-sa plecase o dată în străinătate cu contabilul-şef şi altă dată cu un inginer, lucru pe care soţul ei nu-l aflase nici pînă acum. Urmă: Mai multe nu ştiu despre părinţi. Pe tatăl meu nici nu l-am cunoscut. Asta-i tot. Adică nu. O vreme am fost vînzătoare într-o prăvălie care mai tîrziu a dat faliment. Fiul patronului, un locotenent, mi-a promis că mă ia în căsătorie. A plecat şi nu l-am mai văzut niciodată. Aşa am rămas pe drumuri. Eram flămîndă, meserie nu aveam şi trebuia să trăiesc. Pe urmă a venit razia despre care ţi-am vorbit.

— Ai avut o viaţă grea.

— Da.

Pavel tăcea iarăşi, neştiind ce să spună. Ar fi vrut ca discuţia să nu fi lunecat pe acest făgaş. Acum i se părea că între ea şi el se căscase o prăpastie pe care niciodată n-o vor putea trece.

— Nu eşti mulţumit? întrebă Anica cu o nevinovăţie nefirească.

— Ba da, făcu Pavel. De ce să nu fiu? Vrei să-ţi povestesc şi eu viaţa mea?

— Dacă vrei...

Pavel dădu să-i spună că e rea, nesuferită, dar tăcu. „Ciudată fiinţă e Anica asta. Vorbeşte des-

pre trecutul ei ca şi cum s-ar mîndri cu el. Prea e blazată, indiferentă. Sau se preface numai". O privi cu coada ochiului. Anica păşea tăcută, uitîndu-se în colbul drumului. O maşină trecu pe lîngă ei, claxonă, şi Anica tresări, ciocnindu-se de Pavel. Se trase îndată la o parte:

— Hai, povesteşte-mi viaţa ta.

Lui Pavel i se păru că în îndemnul ei era o nuanţă de ironie. Încreţi fruntea şi privind aiurea începu să vorbească:

— Pînă la cincisprezece ani am crescut. Apoi m-au dat ucenic la „Ianto". Cînd am terminat ucenicia, am venit la „Victoria". Pe urmă, pe coridoarele Sfatului Popular te-am văzut pe tine, şi asta e tot...

— Şi ce caut eu în biografia ta?

— Cum ce cauţi? Ca să-ţi povestesc totul, trebuia să pomenesc şi asta.

Anica începu să rîdă. Avea dinţi albi, regulaţi şi buze cărnoase. Ochii ei mici, mai îndepărtaţi decît s-ar fi cuvenit, prinseră luciri galbene. Lui Pavel i se păru nespus de frumoasă. Mergea alături de ea, cu capul plecat, privind-o din cînd în cînd, în aşa fel încît ea să nu bage de seamă. Abia cînd ajunseră dincolo de fabrica de textile, la capătul liniei de tramvai, Pavel se opri locului şi o privi drept în ochi.

— Îmi pare rău că am vorbit despre trecut. Ar fi fost mult mai interesant dacă am fi vorbit despre viitor. Nu crezi?

— Ba da, spuse Anica îngîndurată. Numai că trebuie să ţii seama şi de trecut. Iar trecutul meu e ca o povară. Îl port mereu în cîrcă şi de multe ori, atunci cînd sînt singură, mă înăbuşă.

— Te simţi singură?

— Uneori. Atunci cînd cad frunzele sau plouă. Atunci aş porni „în căutarea timpului pierdut", ca şi Proust, sau...

Pavel vru să întrebe cine e Proust ăsta, dar nu spuse nimic. Ea continuă:

— ...sau... dar cred că vorbesc prostii, lucruri nedemne de un utemist. Vezi, mi-e greu să-ţi spun adevărul. Pentru că aşa sîntem noi, fetele. Ne facem probleme şi cînd trebuie, şi cînd nu trebuie. De multe ori mă gîndesc că dacă nu mi-aş fi găsit un rost în viaţă, adică dacă nu m-aş fi calificat în meseria care îmi place foarte mult şi nu m-aş fi întîlnit cu U.T.M.-ul, zău, nu ştiu ce m-aş fi făcut... Tu poate n-o să mă înţelegi. Dar eu pînă nu demult nu găseam nimic frumos în viaţa asta. Bărbaţii veneau şi plecau. Iar eu rămîneam mereu în acelaşi loc. Şi bărbaţii iar veneau şi iar plecau. Nu te supăra că-ţi spun toate astea. Poate odată ai să mă înţelegi. Spune-mi, de ce se tărăgăneaza înfiinţarea brigăzii?

— Nu se tărăgăneaza. Cum vin piesele de la Cluj, ne constituim. N-are nici un rost pînă atunci. Ar însemna să nu facem nici o treabă sau să facem cît am făcut şi pînă acum.

— Şi cînd vin piesele?

— În curînd. Exact, nici eu nu ştiu. Cred că în vreo trei sau patru zile. Am să vorbesc mîine cu Oniga sau cu tovarăşul Ardeleanu.

— Ce părere ai despre Ardeleanu? întrebă brusc Anica.

— Despre Ardeleanu?... Cred că e un inginer destoinic şi un om de treabă.

— Crezi asta?

— Sigur că da. Ştii, noi trebuie să-l atragem, doar avem nevoie de el, că e specialist bun. Îşi amintise discuţia lui cu secretarul. Acum credea sincer că Oniga avusese dreptate. Tu eşti de altă părere?

— Drept să-ţi spun, eu n-am încă nici o părere, sînt de prea puţin timp aici ca să mă pot pronunţa. De altfel, părerea mea nu poate fi luată în consideraţie. Pentru că eu n-am încredere în nimeni. Am fost de atîtea ori înşelată...

— Nici în mine n-ai încredere?

— Abia ne-am cunoscut, dar sînt convinsă că şi tu gîndeşti la fel şi dacă ţi-aş pune întrebarea pe care mi-ai pus-o, tot aşa mi-ai răspunde.

— Anica!

— Spune, tovarăşe Pavel.

Tonul ei îl făcu să tresară. De ce dracu' nu i-a vorbit de la bun început despre altceva? O prinse de mînă:

— Nu vrei să vii la un film?

— Nu, sînt foarte obosită.

— Păcat. Rulează un film minunat. Un film francez. De dragoste.

Îşi aduse aminte că acestea erau cuvintele Elenei, şi roşi. Anica nu observă nimic.

— Nu-mi plac filmele franţuzeşti. Le prefer pe cele sovietice. Nu merg. Nu te supăra. Sînt obosită, şi afară de asta mai trebuie să învăţ astă-seară. Am găsit o carte foarte interesantă. Poate ai văzut-o şi tu. Despre brigăzile complexe. A apărut de curînd.

— Da, da, făcu Pavel, nehotărît. Îmi pare că am văzut-o într-o vitrină. Încă n-am citit-o. E interesantă?

— E foarte interesantă. E vorba despre activitatea brigăzilor complexe. Cred că ar fi bine ca fiecare din noi ăştia care vom constitui brigada, s-o studiem. Eventual, să facem şi un scurt seminar.

Pavel nu-i răspunse. Totuşi e bine că n-a apucat să-i vorbească despre cine ştie ce fleacuri. Nici aia cu întîlnirea de pe coridoarele Sfatului n-ar fi trebuit s-o spună. Desigur, ea e sătulă de asemenea complimente. Îşi încreţi din nou fruntea, să pară mai serios

— Da, e o idee bună să studiem broşura şi să facem seminar. N-ai vrea s-o prelucrezi tu?

— Nu, nu. Eu sînt prea nouă aici. Ori tu, ori Brad. Cred că Brad e un băiat serios. Ajutat, poate să ajungă departe.

— Şi eu cred. Îl cunosc de multă vreme. A lucrat

şi la construirea fabricii. E unul dintre cei mai vechi angajaţi. Apoi adăugă cu oarecare răutate: O place puţin pe tovarăşa Matcău.

— E o fată drăguţă. Poate doar prea copilăroasă. Zău, îmi pare atît de bine că am fost repartizată la Arad, cum nici nu-ţi pot spune. Simt că oamenii mă iubesc, şi pînă şi tovarăşul Oniga e atît de bun cu mine...

— Ştii că i-am fost martor la însurătoare? Sper că la o adică o să-mi întoarcă serviciul.

— Vrei să te însori?

— O, nu încă... Spuneam numai. Cînd mi-o veni timpul.

Ajunseră în faţa locuinţei lui Bartha.

— Vrei să te însori?

Pavel dădu din cap:

— Da.

Camera era tare sărăcăcioasă. Pavel se prefăcu a nu observa acest lucru, dar nu izbuti să înşele ochii atenţi ai Anicăi:

— E simplu la mine. Dar sînt fericită aici. Nu înţeleg cum îşi pot dori unii oameni case cu mai multe camere, grădină şi alte prostii asemănătoare.

— Nu sînt prostii. Să-ţi spun drept, — zise Pavel, — eu aş vrea pentru atunci cînd o fi să mă însor o locuinţă cu cel puţin două camere, cu baie şi, dacă e posibil, şi cu o grădiniţă. Cred, de altfel, că avem şi dreptul să cerem asta. Peste cîţiva ani...

— A, peste cîţiva ani, da. Desigur că pînă atunci şi pretenţiile noastre vor creşte. Dar vorbesc de etapa actuală.

Cuvîntul „etapă" îi sună strident, dar Pavel nu spuse nimic. Păcat că-i atît de catolică fata asta!

Ca să fie în tonul discuţiilor, îi ceru să-i arate cartea despre brigăzile complexe. I se păru că la cererea lui Anica roşeşte puţin. Se apucă să caute cartea, cotrobăi prin geamantan, dar pînă la urmă se lăsă păgubaşă:

— N-o găsesc. Probabil am lăsat-o în garderoba

de la fabrică. Da, da, sau acolo, sau pe masa tovarășului Oniga. Știi, înainte de a veni la întîlnire am fost la el. De aceea am și întîrziat. Probabil că acolo am uitat-o.

Pavel nu pricepu de ce se scuză Anica atîta pentru un fleac de carte. Schimbă vorba :

—Ce faci duminică ?

— Stau acasă. Sînt multe de făcut într-o casă nouă. Și pe urmă, abia acum încep să-mi aranjez și eu cîte ceva. Cînd am venit aici, n-aveam aproape nimic. Dar asta nu contează. O să am. Nu-i așa ?

— Desigur, întări Pavel. O să ai și locuință cu două camere și baie, și poate chiar și grădiniță.

Ea îl privi pe sub sprîncene, dîndu-i să înțeleagă că a priceput aluzia. Dar de spus, nu spuse nimic.

După aceea, Pavel își luă rămas bun de la ea. În drum spre casă era măcinat de o serie de simțăminte ciudate. Nu știa în ce categorie de fete s-o treacă pe Anica. Îi era milă de ea, o compătimea, dar cu toate astea i se părea ceva nefiresc în purtarea ei. Cînd încerca să-și explice ce anume, nu găsea nimic care să-i justifice impresia. În cele din urmă, își spuse că poate el e de vină, că punînd-o să-și povestească viața, o făcuse să se simtă înjosită.

1

În cele trei zile ale concediului de nuntă, Oniga află atît de multe lucruri despre nevastă-sa, încît acum i se părea că o cunoaşte de cînd lumea. Ştia că Maria, la vîrsta de patru ani, fusese muşcată de un gîscan; că odată, la oraş, i se furase două căni cu lapte şi de teamă voise să plece în lume; că o mătuşă de-a ei, care rămăsese fată bătrînă, din cauză că se născuse cu un cap prea mare, o învăţase cum şi ce trebuie să facă să nu rămînă grea — să ridice pietrele de pe butoaiele de varză; că îi plăceau mîncărurile cu sos şi că înainte de a se căsători cu Bologa era să fie soţia unui paznic de la fabrica de mobile. În urma cunoaşterii întregii ei biografii, Oniga ajunse la o concluzie neaşteptată pentru el, şi anume că femeia este mult mai simplă decît şi-o închipuie bărbatul şi dacă totuşi unele femei par complicate, acest lucru nu se datoreşte decît fanteziei bărbatului. La rîndul ei, Maria ştia despre Oniga cum şi-a rupt acesta piciorul la vîrsta de doisprezece ani, cum l-a cunoscut pe Farcaş şi cît de neîndemînatic era la bărbierit. Pentru ca Oniga să nu mai umble cu faţa tăiată, hotărîră de comun acord să nu se mai radă decît la frizer.

Concediul li se păruse nebănuit de scurt. E drept, pe ascuns, treceau zilnic pe la locurile lor de muncă, fără să-şi pomenească unul celuilalt de aceste dru-

muri. În ultima seară, înainte de culcare, Maria făcu o singură aluzie :

— Cred că la Sfat s-au adunat lucrările de n-am să știu de ce să mă apuc întîi...

— Dar la noi!... Poate că piesele au și venit.

Și începu să vorbească aprins despre hala de montare, despre macaraua electrică, despre Crijan, despre Ardeleanu.

— Tu nici nu-ți dai seama, Maria, cît de minunat e la noi. Acum mi-e și rușine cînd mă gîndesc că la început mi-a fost teamă de această nouă muncă. Nici nu știu cum aș fi scos-o la capăt dacă nu m-ar fi ajutat Farcaș. Tu-l cunoști bine pe Farcaș?

— Da... începu ea să spună.

Dar Oniga n-o lăsă să urmeze :

— Nu-l cunoști. Farcaș ăsta... Mi-amintesc, atunci, la început, cînd abia ridicaserăm primele ziduri și eu nu știam unde mi-e capul de griji, a venit într-un rînd pe șantier și m-a întrebat dacă nu vreau să mă plimb puțin. Mi-a venit să mă răstesc la el, dar pe urmă m-am gîndit că poate vrea omul să-mi comunice ceva. Ne-am dus pînă aproape de malul Mureșului. Pe drum, mă ținea de umăr și nu scotea nici un cuvînt. După ce ne-am așezat pe coama digului, n-am mai putut răbda. L-am întrebat : „Ei, de ce m-ai luat de la muncă?“ El s-a uitat lung la mine și a zîmbit : „Am fumat azi mai mult ca de obicei ; am vrut să mă aerisesc puțin. Cred că nici ție nu-ți strică, Oniga“. Are acest Farcaș ceva ciudat în priviri.

Oniga vorbea încet, cu capul în palme, parcă forțîndu-se să-și aducă aminte de fiecare amănunt. Nu observă decît mai tîrziu, cînd își ridică privirile, că Maria aținise. O înveli cu plapuma, apoi se duse la fereastră : departe, dincolo de acoperișurile scunde ale caselor, licăreau stele mărunte. La fel ca în seara cînd de pe coama digului, alături de Farcaș, privea orașul. La picioarele lor se fărămițau tăcute valurile cenușii ale Mureșului...

— Şi pentru asta nu m-ai lăsat să-mi văd de treabă ?

Farcaş a zîmbit iar şi i-a pus mîna pe umăr :

— Pentru asta, Oniga. Abia după multă vreme a continuat : Pentru asta şi pentru că voiam să vorbesc cu cineva despre „Victoria". De cînd au început lucrările, nu mai am astîmpăr.

— Nici eu, a spus Oniga, înţelegător. Aş vrea să fiu după prima livrare.

— Nu e vorba numai de strunguri, Oniga. Voi construiţi acolo la „Victoria" un bun şi mai de preţ : oameni ! Primul contingent al socialismului ! Acum şi ţie, şi mie cuvintele ni se par încă mari, dar ai să vezi cum nu peste mult, cînd o să palpite inima acestui oraş de pe Mureş o să vorbim despre socialism ca despre un lucru de fiecare zi, ca despre un lucru obişnuit, ce foarte curînd ne va aparţine. Iar atunci şi ţie, şi mie ni se va părea atît de firesc că „Victoria" e gata şi ne slujeşte ca şi cum aşa ar fi fost întotdeauna.

Oniga a căutat şantierul cu privirea : „Da, e chiar în mijlocul oraşului. În jurul lui, străzile, ca nişte artere mari, leagă cartierele între ele".

Nu şi-au mai vorbit. Au stat nemişcaţi pe coama digului, pînă ce sus, pe cer, un nor ca un burete imens a şters stelele.

Se întoarse de la fereastră. Maria respira egal, iar plapuma se ridica şi cobora în dreptul sînilor ei. Oniga se duse şi se aşeză pe marginea patului. Stătu o vreme aşa, apoi cuprinse cu palmele obrajii ei, se aplecă şi o sărută pe buze. Maria se trezi. O clipă privi buimăcită în jur, apoi clipi din pleoape ruşinată.

— Nu te supăra, mi-a fost atît de somn...

— Ştiu, ştiu, spuse Oniga fără dojană.

Ea se ridică într-un cot :

— Aşa-i, Oniga, noi ne vom iubi întotdeauna ?

— Ei, drace, dar ce fel de vorbă-i asta ? Noi şi după totdeauna ne vom iubi !...

În seara aceea se gîndiseră să se culce mai devre-

me, dar nu izbutiseră: cînd să se vîre în plapumă, tîrîi soneria. Se priviră. Dar asta ce-o mai fi?

Oniga se duse să deschidă, hotărît să nu lase pe nimeni înăuntru.

Era Bartha. Oniga îi spuse că tocmai se pregătea să se culce. Bartha nu se dădu bătut pînă nu intră „numai în bucătărie". Oniga, care pînă atunci nu stătuse în fața nimănui în pijama, se simțea dezarmat.

— Ce-i, baci Bartha, ce cauți la ora asta tîrzie în casele oamenilor?

— Apoi, fiule, asta-i greu de spus cu o vorbă, două — și dădu să-și scoată paltonul.

— Stai, protestă Oniga. Zi pe scurt.

— Uite ce e: Barbu se împotrivește să intru în producție. Nu știu ce are cu mine. Și mă mir de el. Cînd l-am cunoscut, nu era decît o palmă de om. Un fir de păr n-avea sub nas. Eu i-am spus-o: „Măi, Barbule..."

— O să rezolvăm asta, moș Bartha, dar nu acum. Eu trebuie să mă culc. Du-te și te odihnește și dumneata. Ești om bătrîn, de ce îți risipești timpul de semn! Ai fi și dumneata obosit.

— Ba nu, nu-s obosit. Cu un om ca tine și pînă la ziuă aș putea sta de vorbă. Zău, și vru din nou să-și descheie paltonul.

Oniga îl conduse pînă la ușă:

— Mîine, mîine. De altfel mîine ne vedem la fabrică.

Bartha plecă oarecum supărat. Era convins că cea mai mare năpastă pe capul bărbaților sînt muierile.

2

În ziua cînd se adunară în hala de montare toate piesele strungului, Brad Gheorghe nu se putu stăpîni să nu tragă un chiot de veselie. Ochii mari, negri, plini de șăgalnică tinerețe, îi sclipeau;

— Acu-i acu'!

Trăgea de lanțul macaralei, ca și cum de această operațiune ar fi depins întreaga muncă de montare. Cei din jurul lui îl întărîtau, dar în ziua aceea nici ocara nu se prindea de el. Era preocupat de fiecare gest al lui Crijan, și-și căuta tot timpul ceva de lucru. Nimic nu i se părea la locul lui: ba sculele nu erau potrivite după o anumită ordine, ba lumina era prea slabă. De aceea, cînd avu o clipă de răgaz, sări la fereastra mare din apropierea lui și trase la o parte perdelele de pînză verzuie. Afară, cerul era întunecat, cenușiu, a ploaie. „Mama lui de cer, — înjură în gînd, — tocmai azi vrea să se pună rău cu noi?" Aprinse lumina deasupra patului de montare, unde, pe un cui mic, stătea agățată o etichetă de alamă. Eticheta era atît de lustruită de pipăielile celor din hală, încît părea dată cu ceară. Literele în relief, galbene, vesteau celor curioși numărul de ordine al strungului: „S. 1 nr. 1 Victoria-Arad, R.P.R.". Aceeași inscripție stătea scrisă cu creta pe o tablă, deasupra scheletului de bîrne al patului. Faptul că lucra la strungul nr. 1 îl făcea pe Brad să se simtă mîndru, și el nu încerca să ascundă acest lucru.

— Eu am să fac primul strung romînesc, se fudulea.

Iar la prînz, la cantină, se ducea la bucătăreasă și-i spunea cu voce ridicată, ca să-l audă și cei din jur:

— Porție dublă la primul constructor!

Această cerere era de fapt de prisos: Brad avea o înțelegere mai veche cu nana Fița, responsabila cantinei, prin care se legalizaseră pentru el porții mari, „ca la Hațeg".

La început, cînd auzise că tinerii se vor organiza în brigadă, o bucurie nespusă puse stăpînire pe el. Pe urmă, însă, cu cît se apropia ziua începerii montărilor, se temea tot mai mult de noua organizare, crezînd că asta ar însemna și mutarea lui de la strungul nr. 1. Să se facă brigadă, dar nu acum. Peste o săptămînă, peste două, lui îi era tot una. De

aceea cînd auzise că tovarăşul director Barbu şi Ardeleanu se opun înfiinţării brigăzii U.T.M., socotind-o o acţiune prematură, în sinea lui le dăduse dreptate. Crijan îi promisese de mai multe ori că-l va lăsa pe el să bată eticheta pe prima maşină. Acest lucru îl făcea nerăbdător, cu atît mai mult cu cît auzise că cel care va face operaţia asta va fi fotografiat de cei de la ziar şi poate chiar filmat. Abia aştepta ca sirenele să vestească marele eveniment. Ştia că se fac pregătiri mari, că vor veni oaspeţi din Capitală, că tovarăşul Oniga de pe acum se frămînta să întocmească un raport în lege. Nu ştia cum să facă să stea de vorbă cu el, să-l roage să-i pomenească şi numele lui în discurs. Ar fi un lucru tare plăcut să-şi audă numele rostit de Oniga, şi încă într-o asemenea împrejurare. Ca unul dintre primii constructori, merita atîta cinste. De aceea se mira cînd Oniga, care trecuse întîmplător prin hală, se oprise tocmai lîngă el:

— De ce te fîţîi, măi Brad? Ce-i cu tine? Eşti ca o fată mare în ajunul cununiei.

— Mă fîţîi, tovarăşe Oniga, că asta mi-e munca, să mă fîţîi.

I se păru că răspunsese de minune, de-a dreptul de la obraz, ca la Haţeg. Pesemne însă că Oniga socotise răspunsul necuviincios, pentru că nu-i mai spuse nimic. „N-o să mă pomenească în cuvîntare, se frămînta Brad. S-a dus". Poate n-ar fi trebuit să se fîţîie aşa. Poate ar putea să-l ajute pe Crijan fără chiote şi fără sărituri, şi fără vorbe. Încercă, dar aşa munca i se păru fără viaţă. Nu, Oniga nu are dreptate. La construirea primului strung trebuie să te fîţîi, altfel nu-ţi mai încapi în piele. El fu primul care se oferi să rămînă şi după-masă, pentru ca montarea să înainteze cît mai mult. Nici nu voi să se ducă la cantină, şi fără îmbrînciturile lui Crijan de bună seamă ar fi rămas nemîncat.

În drum spre cămin — barăcile se desfiinţaseră de mult — îşi aminti că se înţelesese cu Elena să se

întîlnească cu ea în fața farmaciei din colț. Fata era acolo. Gheorghe o luă de mînă și porniră amîndoi spre malul Mureșului. Apa galbenă, din pricina ploilor din ultimele zile, se ondula leneșă pe sub scorburile sălciilor putrezite. Dinspre oraș, vîntul aducea frînturi din vocea răgușită a crainicului de la centrul de radioficare, și odată cu ele, frunze roșcate de castan. Brad se frămînta, rumegînd la ce avea de spus. Deși fuseseră potrivite cuvintele încă din timpul lucrului, acum, încăpățînate și neascultătoare, îi stăteau înghesuite în gîtlej. Elena îl privi de cîteva ori cu coada ochiului. Îi plăcea neliniștea omului mare de lîngă ea. Încă de la ședința pentru formarea brigăzii, pe care o ținuseră la club, îl surprinsese pe Brad mîngîind-o cu privirile. Cu toate astea Brad nu o atrăgea. Nu acceptase să se întîlnească cu el decît din dorința de a afla cîte ceva despre Pavel, care, de cînd venise fata cea nouă, abia că mai stătea de vorbă cu ea. Îl întrebă fără nici un ocoliș:

— E frumoasă Anica, nu?

Gheorghe nu-i răspunse îndată. O privi lung, ca și cum ar fi vrut să citească pe fața ei adevăratul înțeles al întrebării. Spuse într-o doară:

— Nu e urîtă.

Merseră o bucată de vreme tăcuți; dintr-o casă cu ferestrele deschise răsună un cîntec cunoscut, și Elena, distrată, începu să îngîne melodia. Gheorghe se uită la ea și zîmbi:

— Vezi, Elena, cînd mi-ai spus că ai să mă aștepți, eram atît de bucuros. Credeam că am să-ți spun o sumedenie de lucruri. Poate ai să rîzi și...

— De ce să rîd?

— Nu știu...

Elena se apropie de el:

— Și ce ai vrut să-mi spui?

Gheorghe prinse curaj. Trase aer în plămîni, ca unul care se pregătește să spună multe și pe nerăsuflate, dar tăcu. Ce anume se gîndise să-i spună?... A, da... Să-i povestească despre viața lui, despre obi-

ceiurile de la Haţeg, despre munţii cu căciuli de zăpadă, dar dacă ea nu-l întrebase nimic despre astea toate? Acum îşi dădea seama că socoteala lui de la fabrică nu se potrivea cu realitatea.

— Intreabă-mă tu, îi propuse. Orice...

Elena îşi ascunse un zîmbet. Ii strînse mîna. Drept răspuns, i-o strînse şi Gheorghe pe a ei. Ea suspină de durere. Dar Gheorghe era prea înfierbîntat ca să observe acest lucru.

— Hai, întreabă-mă, mai spuse o dată.

— Cum ţi-a plăcut şedinţa de alaltăieri?

— Mi-a plăcut mult. Dar cred că Pavel n-a fost sincer atunci cînd a spus să ne gîndim la cineva care ar merita să fie responsabilul brigăzii. Cred că a vrut să se fudulească. Spune şi tu, pe cine am fi putut alege dacă nu pe el?

— Eşti bun prieten cu Pavel?

— Daaa... Bun prieten. Incă de cînd ne-am cunoscut.

Ajunseseră pe chei: de aici oraşul, conturat de mii de lumini, părea mic şi îndepărtat. Acum Gheorghe aştepta ca Elena să-i pună o întrebare în legătură cu el, dar ea păşea cu capul în pămînt, îngîndurată. In cele din urmă, tot Elena întrerupse liniştea:

— De mine ţi-a vorbit?

— Nu, niciodată!

— Nimic, nimic?

— Nu. Da' de ce mă întrebi? Ar fi trebuit să-mi spună ceva?

— Nu. Numai aşa... Hai să ne întoarcem.

Ocoliră clădirea clubului sportiv şi coborîră de pe chei în parc. Umblau mai încet, mai nehotărît.

— Tu de unde eşti, Gheorghe?

„In sfîrşit, a sosit şi întrebarea cea mare", îşi zise Brad şi se dădu mai aproape de ea. Inainte de a-i răspunde, îi strînse braţul:

— De la Haţeg — zise în cele din urmă cu voce ridicată şi-şi mai luă odată aer. Spre mirarea lui, nu

știu cum să urmeze. După cîtva timp, repetă încă o dată, mai mult pentru sine: De la Hațeg...

Călcau nesigur în întuneric, prin praf, pînă ce ajunseră la drumul pietruit. În colțul străzii Dragoș Vodă se despărțiră. Elena zîmbi, iar Gheorghe îi spuse „noroc", apoi o privi cum se îndreaptă, legănîndu-se, spre casă. Îi era ciudă. „Cum dracului am stricat și după-masa asta?" Își legase atît de multe speranțe de această zi, iar acum se simțea atît de singur și de părăsit. Porni spre oraș fluierînd strident o melodie cunoscută numai de el, încît oamenii se întorceau în urma lui. Dar Gheorghe nu băga de seamă nimic. Mergea alene, închipuindu-și discuția așa cum ar fi trebuit să fie. Dacă Elena l-ar fi întrebat de ce a ținut atît de mult să se întîlnească cu ea, ar fi putut să-i vorbească vreme de o jumătate de oră în șir, fără să răsufle măcar.

Deodată, pe aproape de chei, acolo unde suprafața apei luminate oglindește în ceasurile serii imaginea unui Arad răsturnat, cineva îl strigă pe nume. Se întoarse: era Pavel.

— Tu ce cauți în cartierul meu?

Vru să-i spună că venise pînă aici cu Elena, dar se răzgîndi.

— M-am plimbat puțin.

— Așa, de unul singur?

— Așa.

Pavel îl apucă de braț și-l rugă să-l petreacă. Apoi, cînd ajunseră în fața casei lui, stărui să intre.

— Hai, mă, că nu e tîrziu. Tot mi-a spus tata c-ar vrea să te cunoască. I-am povestit de tine.

— Ce i-ai povestit de mine?

— Tot ce-am știut. Hai, vino.

Intrară. Bătrînul Cuc le veni înainte și îi întinse mîna lui Brad:

— Tu ești Brad?

— Eu sînt.

Spre bucuria lui, bătrînul Cuc îi puse toate întrebările pe care ar fi trebuit să i le pună Elena. Îmbărbă-

lat, Gheorghe îi povesti de taică-său, de munții înzăpeziți, de cheile Hațegului, de ciobanii fără oi, de tinerețea lui, de nopțile de iarnă cu lupi.

— Da' ai văzut vreodată lup? îl întrebă șiret bătrînul Cuc.

Mara, emoționată, asculta cu atenție la fiecare cuvînt.

— Lup? Cum dracu' nu!...

— Așa cum mă vezi pe mine?

— Așa. Păi să vă spun cum e la noi. Dacă ar trece cineva prin sat, s-ar mira uitîndu-se prin tinde. Că-n fiecare tindă sînt înșirate boate de ciobani. Dar nu boate simple. Cu crestături. Și fiecare toiag de ăsta are povestea lui.

— Ia spune-mi o poveste despre o boată.

— Păi, să vă spun despre a lui bunicu-meu. E boata a treia de la coadă din tinda noastră. E ruptă și-i legată cu sîrmă. De-aia o știu atît de bine. Bunicu' o fost cioban și el. Avea un baci rău, că așa se alege baciul. Numai el doarme pe paie, ăilalți ciobani dorm pe unde apucă. El ia primul din mămăligă, din sare, dar tot el iese primul cînd vin lupii. Unii baci, cînd se întorc de la lupi și-s mușcați, tac de parcă nu li s-ar fi întîmplat nimic. Ciobanii trebuie să-i întrebe: „Te doare, baciule?" Și ei răspund: „Aș". Apoi pun sare pe răni și se așează la masă. Ei, baciul bunicului meu îmbătrînise. Voia să doarmă pe paie, să ia primul din mîncare, dar nu voia să mai iasă primul la lupi. Tot bunicul meu ieșea. Baciul, temîndu-se că bunicul o să-i ia locul, a cercat să bage cuțitul în el. Dar bunicu', pesemne, se aștepta la așa ceva, că avea boata pregătită. A rupt-o pe spatele baciului. Ăsta a doua zi a fiert zer să-l opărească. Bunicul l-o bătut din nou și toamna l-o dus jos, bolnav, legat de spatele măgarului.

— Măi, dar aspre povești mai știi tu!

— Nu-s povești, tovarășe Cuc. Așa o fost la noi, la Hațeg...

— Da' aici cum te-mpaci cu fabrica ? Aici n-ai nici brazi, nici munți, nici oi.

— Cum n-am, tovarășe Cuc ? Da' strungurile ce-s ? Nu-s oile mele negre ?...

Și începu să povestească despre primul strung, cel pe care el, Brad, va fixa eticheta de alamă, cu emblema fabricii „Victoria".

1

Montarea primului strung fusese anunțată pentru orele douăsprezece. Ardeleanu, nerăbdător, urmărea munca montatorilor de sus, de la fereastra biroului său. De aici, hala împodobită cu lozinci și ghirlande de brad aducea cu o șalupă încăpătoare, la fel cu aceea pe care Ardeleanu, pe vremuri, făcuse excursii pe Dunăre. Ardeleanu zîmbi acestei comparații: ultima oară, prin '32, fusese la Cazane. Se serba tocmai ziua marinei. În port, la Orșova, se făceau pregătiri ca și acum, aici, în hală, numai că atunci participa și el pe deplin la eveniment. Fusese de față la ungerea cu săpun a unui catarg pe care urmau să se cațere marinarii pentru a lua din vîrful lui o monetă de 100 de lei. Cînd cîte unul aluneca, tot portul răsuna de rîsetele celor adunați pe chei. De sus, de pe vîrful muntelui Alion, se trăgeau salve de tun, în timp ce fanfara militară intona „Trei culori cunosc pe lume". Turcii de pe insula Ada-Kaleh, știind că salvele vestesc sfîrșitul parăzii, își pregăteau în apropierea debarcaderului bărcile luminate de lampioane colorate.

Jos, în hală, se fixa în perete o nouă lozincă. Ardeleanu privi această muncă cu o ciudată oboseală: nu s-ar fi putut oare termina strungul și fără acest alai organizat?... „Sînt invidios, se dojeni. Dacă ar fi vorba de strungurile făcute după proiectele mele, de-

sigur nu m-ar fi supărat asta. Dimpotrivă, aş fi fost revoltat dacă nu s-ar fi procedat aşa". Pe urmă îşi închipui cum va arăta hala peste o săptămînă, fără steaguri, fără ornamentaţii, şi-l cuprinse un sentiment de sfîrşeală. „Totul se duce. Peste un an, doi, vor sărbători strungul o sută sau strungul o mie, apoi douăzeci şi cinci de mii... Dar unde voi fi eu atunci!"... Se sperie la gîndul că s-ar putea să se întrebe odată: „Şi ce a rămas în urma ta, domnule inginer Ardeleanu?"

Într-adevăr, ce o să rămînă? O bibliotecă, o dormeză, cîteva amintiri. Atît. Dacă nu i s-ar fi respins planurile, atunci ar fi putut răspunde oricui: strungul! Şi poate că din cînd în cînd cîte un strungar şi-ar fi adus aminte de el. O tristeţe asemănătoare îl năpădea cînd se ducea la concert şi auzea o simfonie de Beethoven. Stînd în sală, cu ochii închişi, sub năvala acordurilor, îl vedea parcă pe compozitor, cu părul vîlvoi, cu nasul turtit. Da, Beethoven a rămas peste secole, el a biruit timpul. Dar la numai un an de la moartea inginerului Ardeleanu oare îşi va mai aduce aminte cineva de el? Altădată, Ardeleanu aşteptase şi el clipa mare a premierei, clipa care se pregăteşte acuma jos, pentru alţii. Încerca să-şi închipuie cum va arăta hala la terminarea oficială a primului strung, cînd vor fi invitaţi şi oaspeţi de la Bucureşti, şi simţi un gust amărui în gură.

Pe vremuri, ori de cîte ori se gîndea la primul huruit al strungurilor create de el, avea palpitaţii şi-şi spunea că huruitul maşinilor inventate de el va trebui să întreacă şi melodia „Preludiilor", şi acordurile „Simfoniei a Cincea".

Simţi un uşor tremur în genunchi, apoi îl cuprinse o ameţeală. Se rezemă de perete şi privi în jos, spre montatorii care îşi făceau de lucru prin preajma celor zece strunguri aşezate în şir. În dreptul celui de al doilea, îmbrăcată în salopetă albastră, trebăluia Anica Onofrei. Inginerul îi făcu semn femeii de ser-

viciu, care stătea cu nasul turtit de fereastra ce dădea în hală :

— Cheam-o pe tovarășa Onofrei.

„Dar la urma-urmei ce vreau de la Anica ? Să aflu dacă e Mia sau nu ? Iar dacă e ea, o să-i cer să-mi destăinuiască motivele pentru care își ascunde identitatea ? Cum e posibil însă că are toate actele pe numele de Onofrei ?" Știa că pentru buletin era necesar actul de naștere și o sumedenie de alte hîrtii. De bună seamă, dacă actele ar fi fost false, s-ar fi descoperit acest lucru. „Atunci înseamnă că nu e Mia"... Intră în birou, indispus că trimisese după ea.

— M-ați chemat, tovarășe inginer ?

— Da, tovarășă Onofrei. Vorbea, spre surprinderea lui, sec, fără cea mai mică tremurare a vocii. Te-am chemat să stăm de vorbă despre dumneata. Semeni foarte mult cu cineva care mi-a fost dragă. De aceea. Cînd ai putea să vii odată, după lucru, la mine ? Astăseară, de exemplu...

Anica ridică privirile, înfruntîndu-l :

— Eu m-am dezobișnuit să petrec noaptea în locuințele bărbaților. Dacă m-ați chemat numai pentru asta, atunci bună ziua, tovarășe inginer.

Rămas singur, Ardeleanu își lăsă capul în palme. Se simțea de prisos, ca niciodată pînă atunci. „Am jignit-o. Ce altceva ar fi putut crede o fostă prostituată despre o astfel de invitație ?" Rămase nemișcat lîngă birou, pînă ce un ucenic trimis de Oniga veni să-l cheme în hală. Obosit, coborî treptele și se opri în colțul cel mai depărtat de strunguri. Se uită mirat în jur : oamenii aceștia, de atît de multe ori nemulțumiți, vorbeau zgomotos, vesel, ca și cînd strungurile care urmau să se încheie ar fi fost ale lor. Parcă erau alții, nu muncitorii pe care îi vedea zilnic în hală ; pînă și macaragiul, care de obicei umbla cu părul zburlit, venise cu părul lins, ca la nuntă.

Aceștia, desigur, își închipuiau că strungul, odată făcut, va curge lapte și miere. Nu, nu. Ei știu că

asta nu se va întîmpla imediat, şi totuşi cred, se bucură...

Îi invidie.

Barbu, îmbrăcat într-un costum nou, albastru, se învîrtea cu importanţă pe lîngă Crijan. Din cînd în cînd, la semnele disperate ale omului de serviciu, care din cinci în cinci minute venea după el să-l anunţe că „iar e Bucureştiul la telefon", bombănea cum că omul nu mai are nici un minut răgaz să vadă ce se mai petrece în fabrica lui. Bartha îşi aranjase în aşa fel serviciul, încît era liber şi se învîrtea şi el printre montatori, supărat că nimeni nu-i cere sfatul. Nu voia în ruptul capului să lipsească din grupul care va fi fotografiat, „că doar, — spunea el celor adunaţi în jurul lui, — şi eu am contribuit la această realizare". Un ucenic timid, nereuşind să scape de Bartha, fu nevoit să asculte de patru ori, una după alta, calvarul acestuia cu directorul Barbu, care nu voia să-l pună în drepturi, adică să-l numească ceva şef peste turnători, sau în orice caz aşa ceva.

La douăsprezece fără un sfert sosi şi Farcaş, însoţit de inspectorul de la Bucureşti, Ionaşcu, care, galben la faţă, arăta ca bolnav de ficat.

Crijan, sufocat de cei care se adunaseră în jurul lui, asuda şi înjura atîta, că pînă şi Bartha îl rugă să se abţină. Crijan se uită la el cu ciudă, dar întîlnind privirile lui Oniga, făgădui să tacă şi se ţinu de cuvînt aproape zece minute. Pe urmă începu să înjure din nou; nu reuşea nicicum să regleze cutia de viteză pe ax. Brad, care stătea aproape de el şi care la început, ca să nu-şi strice freza, se mişca greoi de parcă ar fi înghiţit o ţeapă, încercă să-i ajute. Nu mergea. Scoaseră pîrghia, fixată de cărucior, care acţionează asupra axului, apoi axul avansurilor.

— Nu merge, îi spuse în cele din urmă Crijan, inginerului Ardeleanu.

Inginerul îl împinse la o parte, se aplecă deasupra strungului şi-l cercetă în amănunţime. Broboane mari de sudoare i se prelingeau pe frunte.

— Păi nici pîrghia de decuplare nu se fixează.

Crijan dădu din cap, apoi trecu la al doilea strung, dar acolo se izbi de aceleași probleme. Începu să se vaiete că nu încercase mai devreme să facă montarea, dar pe urmă își aduse aminte că asta ar fi fost imposibil, deoarece ultimele piese sosiseră abia în ajun.

Barbu, reîntors de la telefon, rămase cu gura căscată. Venise în fugă, crezînd că pierde momentul solemn, și cînd colo lucrurile erau la fel cum le lăsase la plecare. Inginerul Ardeleanu își murdărise hainele cercetînd măruntaiele mașinii, dar nu putea face nimic.

Muncitorii adunați în hală se apropiaseră și ei de mașini și priveau curioși. Lui Ardeleanu i se păru că toată lumea se uită la el: mîinile începură să-i tremure. Un nod ca o gălușcă i se puse în gît, sufocîndu-l.

Oniga, palid ca varul, urmărea fiecare gest al inginerului: o presimțire, grea ca o povară, i se lăsă pe piept. Prea lesne au mers lucrurile pînă acum. Privi fețele aspre ale muncitorilor și se liniști: „Cine poate sta în calea lor?!"

Alături de Crijan, Brad, cu mîinile lui lungi atîrnîndu-i de-a lungul trupului, stătea nemișcat. Degetele lui puternice, încleștate în placheta de alamă, păreau de piatră, cioplite.

Cineva în fundul halei strigă ceva de neînțeles, iar cei din jurul lui începură să murmure. Farcaș făcu semn cu brațele ridicate, apoi se urcă pe o lăditță de scule:

— Tovarăși!

Trecu mult timp pînă se făcu tăcere.

— Fabrica noastră este inima orașului nostru! Încă nu știu sigur, dar mă tem că dușmanul și-a întins mîinile chiar spre această inimă. Fiți siguri că nu-i va putea opri bătăile!

In timp ce vorbea, Ardeleanu, aplecat peste strung, își mușca buzele. Desigur, o să-l învinuiască. Era atît de obosit, că abia se mai putea ține pe picioare.

— ... Vom fabrica strunguri! își încheie Farcaș discursul.

Un ropot de aplauze, ca o rafală de mitralieră, răsună în hală. Farcaș îl anunță pe Oniga să amîne pe altă dată festivitatea organizată pentru a doua zi.

Spre seară, toată lumea se convinse că se întîmplase ceva. Nimeni nu știa precis ce anume, dar neliniștea creștea pe măsură ce trecea timpul. Farcaș suna fabrica la telefon din oră în oră, iar Barbu, ca și cum cineva l-ar fi opărit, umbla peste tot, ieșit din minți. Nu pricepea ce se putuse întîmpla. Ardeleanu rămase lîngă Crijan și controlă din nou toate piesele. Dimensionară fiecare piesă în parte — toate erau conforme planurilor. Atunci ce putea fi? În cele din urmă, Ardeleanu rosti cuvintele care îi veniseră în minte, înspăimîntîndu-l, încă din primul moment cînd văzuse că strungul nu se poate monta: planurile nu sînt bune! Or, verificarea lor cerea mai bine de două zile. Totuși, ăsta era singurul lucru ce se putea face. Oniga insistă să se înceapă de îndată. Încă în noaptea aceea au fost chemați la fabrică toți desenatorii tehnici. În acest timp, în hală, Crijan, dacă nu l-ar fi oprit cineva, ar fi dat cu ciocanul cel mare în mașinăria aceea blestemată, care se încăpățîna ca un catîr. Sus, în biroul tehnic, Ardeleanu moțăi cîteva ore cu capul rezemat de planșeta de desen, apoi se duse la spălător și se învioră. Controlă fiecare planșetă în parte, dar somnul îl doborî din nou. Spre ziuă se găsiră primele nereguli: desenele și piesele sosite de la Cluj erau altfel dimensionate decît cele executate la Arad. Nu se potriveau. Și dintr-o dată, lui Ardeleanu i se păru că biroul începe să se învîrtească cu el. Nu apăruse soarele, totuși se duse la geam și trase perdeaua la o parte; mai tîrziu, cînd lumina aruncă pete galbene în toate colțurile, i se păru că biroul e murdar și dezordonat, ca și cum lucrurile acestea neînsuflețite, scaunele, masa de lucru, fotoliile, ar fi căutat să se răzvrătească împotriva cifrelor și planurilor minuțioase ce se țeseau aici. Obo-

sit, își luă pardesiul și plecă spre casă. În poarta fabricii îl opri Barbu:

— Și acum ce-o să facem, tovarășe inginer?

Ardeleanu ridică din umeri:

— Eu spun să mergem să ne culcăm!

— Să ne culcăm? întrebă Barbu, uluit. Asta spui dumneata, acum, cînd...?!

— Ce-aș putea spune altceva? zise liniștit Ardeleanu și în el pogorî o liniște nefirească.

Barbu îl măsură din cap pînă în picioare, se apropie de el și sîsîi printre dinți:

— Cred că ar fi mai bine...

— Ce-ar fi mai bine? întrebă inginerul, mai mult plictisit decît curios.

— Să, să... fărîmița vorbele Barbu — să nici nu mai veniți la fabrică.

— Nu permit, tovarășe director! strigă furios Ardeleanu. Pe urmă se stăpîni și întrebă cu un ton ciudat: Dumneata, desigur, crezi că...

— Cine, dacă nu dumneata, e vinovat de cele întîmplate? Cine e aici inginerul-șef? Eu sau dumneata? Noi am avut toată încrederea... însă...

Dar nu termină: îi întoarse inginerului spatele și plecă fără să salute.

În primul moment, Ardeleanu nici nu pricepu rostul vorbelor lui Barbu. Privi năuc în urma directorului și dintr-o dată se simți obosit și foarte bătrîn. Porni încet spre ieșire. De la poartă mai întoarse o dată privirile spre fabrică, măsură din ochi înălțimea coșurilor, a clădirilor. Îi era somn.

Acasă, Iulia îl aștepta. Nu-i răspunse la nici o întrebare; se culcă îmbrăcat peste patul proaspăt așternut și închise ochii, să doarmă. Spre mirarea lui, somnul nu-l birui. Simți cum o greutate îi apăsa pieptul și printre genele împăienjenite îi apăru figura înaltă a Martei. Trecu prînzul, apoi se întunecă. Printre crăpăturile jaluzelelor nu se vedea decît o singură șuviță galbenă de lumină de la felinarul din fața casei.

Încă în seara aceea, Barbu convocă un consiliu pentru discutarea problemelor. Oniga, nedormit, stătea într-un fotoliu. Deşi îi era ciudă pe director pentru atitudinea sa faţă de inginerul Ardeleanu, se gîndi că acum nu avea nici un rost să se certe cu el ; strungurile erau mai importante. Cu toate acestea, nu putea să-şi ascundă nemulţumirea faţă de Barbu. Acesta avusese o zi proastă : se certase cu contabilul-şef, nu găsise dosarele care i se ceruseră urgent de la Bucureşti şi primise o telegramă de la Reşiţa prin care era anunţat că barele de oţel pentru dălţi, de care avea nevoie fabrica, nu vor sosi decît cu vreo zece zile întîrziere. Crijan stătea şi el într-un fotoliu şi mesteca nişte bomboabe de mentă. Lîngă el, pe un scaun, venit din partea U.T.M.-ului, era Pavel Cuc, care răsfoia un ziar vechi, găsit pe biroul lui Barbu. Lîngă fereastră, rezemat de perete, stătea subinginerul Albu, cu un alt montator şi cu consilierul tehnic de la secţia lui Ardeleanu, care urma să prezinte un referat despre rezultatul cercetărilor de ieri noapte. Numai Ionaşcu lipsea.

Barbu se uită la ceas şi formă a treia oară numărul hotelului ; în sfîrşit, nu era ocupat. Portarul de serviciu îl anunţă că tovarăşul inspector de la Bucureşti a părăsit hotelul de o jumătate de oră. Îl căutară la regională, dar nu era nici acolo.

— Să începem, spuse în cele din urmă Oniga. O să vedem ce putem face fără el. Ar fi bine să-ţi chemi secretara, — îi spuse apoi lui Barbu, — să facă un proces-verbal. Poate să avem nevoie de el.

Barbu bătu cu creionul în masă. Consilierul tehnic îşi aranjă hîrtiile, apoi începu să vorbească încet, tărăgănat, încercînd să expună clar fiecare amănunt. Cuc îl asculta cu o uşoară urmă de invidie pentru cunoştinţele lui vaste. Se simţea ruşinat că nu va putea lua parte la discuţii, mai ales dacă ele vor con-

tinua la acest nivel. Încercă să urmărească argumentarea. Consilierul ridică tonul:

— La acest tip, schimbarea vitezelor se realizează prin sisteme de roți dințate balansoare, care lunecă pe axuri cu caneluri. În toate locurile importante ale cutiei de viteză există rulmenți cu role conice sau bile.

— Nu ne descrie strungul! interveni Barbu, nervos. Pierdem timpul! Spune concret unde sînt lipsurile și cine crezi că e vinovat.

— Imediat, răspunse referentul și continuă pe același ton. În spatele cutiei de viteză se află o pîrghie pentru decuplarea rolației și cu asta am ajuns la piesele care ne-au sosit de la Cluj. Caietul de sarcini pe care l-am întocmit pentru acest strung este un caiet ciudat. Uneori, lucrînd, am avut impresia că fur de undeva.

Barbu vru să intervină din nou, dar Oniga îl prinse de braț:

— Lasă-l să continuie.

— E chiar așa cum v-am spus, zise din nou referentul. Am avut impresia că fur. Dimensiunile strungului „Victoria", ca de altfel toate datele, sistemul de funcționare sînt aceleași ca la strungul nemțesc K.M.A.G. Avem asemenea strunguri în oraș. Unu-i chiar la fabrica de vagoane, numai că acesta are altă formă la trunchi. Cînd am controlat caietul de sarcini sosit de la Cluj, am găsit iarăși o identitate. Numai că aici e vorba de alt tip de K.M.A.G. Toate aceste lucruri se pot verifica.

— Bine, întrebă Crijan, da' de ce nu se potrivesc piesele?

Se făcu tăcere în sală. Referentul se uită lung la Oniga, ca și cum acesta ar fi putut să-i vină în ajutor.

— Nu știu, spuse în cele din urmă. Noi n-am putut controla decît acelea care ne-au sosit nouă. Cele de la Cluj au fost controlate acolo. Piesele noastre, adică acelea pe care le-am executat noi, sînt bune. Iar cele de la Cluj sînt și ele bune, adică aidoma cu planurile

pe care le-au primit ei, acolo. Numai că cele două grupuri de planuri nu se potrivesc între ele.

Acum lui Cuc i se părea că vede clar lucrurile. După părerea lui, mai clar chiar decît le vedeau ceilalţi. Vinovat e acela care a elaborat desenele sau acela care a pus în lucru două sortimente de piese diferite. Cineva de la minister.

— Cred că n-are nici un rost să discutăm mai departe, spuse Barbu. Va trebui să stăm de vorbă cu tovarăşul Ionaşcu.

— Cum n-are nici un rost ? sări de pe scaun, nemulţumit, Oniga. De fapt nu numai pentru ca să constatăm cine e de vină ne-am adunat aici, ci şi ca să găsim soluţia pentru piesele existente. Păcat că n-a venit Ardeleanu.

— Ardeleanu e vinovat în chestia asta ! făcu Barbu. El a fost odată la Cluj. Putea să vadă că lucrurile nu se potrivesc.

— De unde să vadă ? strigă Crijan. Şi aici, şi acolo piesele erau verificate. Ce să fi controlat el ? Nu putea face nimic atîta vreme cît nu avea tot ansamblul în faţă... Crijan era vădit supărat.

— Şi ce propui ? îl întrebă Oniga.

Crijan ridică din umeri :

— Ce să propun ? Nu ştiu, va trebui să ne gîndim.

— Atunci gîndeşte-te ! Asta trebuie să facem acum : să ne gîndim ! îi spuse Oniga. Eu cred că totuşi Barbu are dreptate : să ridicăm şedinţa, să nu mai pierdem timp. Tu, Barbule, — se întoarse spre director, — vii cu mine la tovarăşul Farcaş.

— Bine, aşteaptă-mă, mergem cu maşina.

Maşina era în faţa porţii. Era o Pobeda verzuie, şi Barbu era foarte mîndru de ea.

— Hai, îi arătă lui Oniga portiera deschisă.

Oniga strînse din fălci :

— Oare de ce n-o fi venit Ionaşcu ?

— Nu ştiu, făcu enervat. De unde să ştiu ? O fi avut treabă... Hai odată !

Pe drum nu-şi vorbiră. Oniga era frămîntat de pur-

tarea lui Ionaşcu. Nu-şi putea nicicum închipui cum de nu observase cineva aceste lipsuri, sus, la Bucureşti, la Institutul de proiectări. Numai dacă dinadins n-au observat.

La regională, Farcaş îi ascultă liniştit. Numai din cînd în cînd bătea încet cu vîrful degetelor în tăblia mesei.

— Unde e Ardeleanu? Nici nu înţeleg de ce-aţi venit fără el!... O să aflăm noi ce s-a întîmplat cu aceste desene. Acum e important să vedem ce facem cu piesele gata. E limpede că strungurile trebuie să le livrăm. De ce nu l-aţi adus pe Ardeleanu?

— E acasă, spuse în cele din urmă Barbu.

Socotise că nu era momentul nimerit să amintească de cearta de dimineaţă. O să stea mîine de vorbă cu inginerul şi o să-l înduplece.

Farcaş se ridică în picioare:

— Gîndiţi-vă pînă mîine... căutaţi o soluţie! Pînă poimîine! Dacă e nevoie, vorbiţi şi cu tehnicienii de la fabrica de vagoane. Şi acum, plecaţi acasă, e tîrziu! Vă aştept poimîine seară. Tot la ora asta.

1

Inginerul Isaia Ardeleanu se trezi cu dureri de cap. Se sculă greoi. Se îmbrăcă şi trase jaluzelele: afară, un soare timid poleia tinichelele turlelor ţuguiate ale caselor de pe bulevard. De aici, de la fereastră, peisajul cunoscut şi prietenos, al acoperişurilor în bătaia soarelui, avea un farmec aparte: ţiglele, ca nişte petale plate cu zeci de nuanţe, de la roşu cărămiziu la negru cenuşiu al lutului ars, păreau, dacă le priveai printre gene, petele de vopsea ale unei imense palete. În stînga, printre cele două turnuri ale bisericii catolice, se zăreau crengile desfrunzite ale castanilor din parc. Ramurile, degete subţiri şi chircite, aduceau de departe cu beteala unui păienjeniş ţesut anapoda. De cîte ori n-a privit Ardeleanu acest peisaj în cei douăzeci de ani de cînd locuieşte aici? Încercă să-şi amintească de vreo schimbare în această imagine tipărită pe bolta străvezie a cerului, dar nu izbuti. Singurele schimbări erau cele pe care le aduceau anotimpurile. Ardeleanu îndrăgea peisajul de iarnă. Atunci, sub povara veşmîntului alb, liniile abrupte se îndulceau, unghiurile dispăreau, şi totul căpăta contururi blînde, liniştitoare.

Îşi întoarse privirile spre ceasornic: acele arătau orele opt şi zece minute. Avu o tresărire de nelinişte; pe urmă îşi aduse aminte că nu mai avea ce căuta în fabrică. Încercă să fie liniştit, indiferent. Se plimbă

de cîteva ori prin cameră. Dar nu-şi găsea locul. La ora asta trebuia să sosească Silvia, secretara lui : ea întîrzia mereu. Apoi aducea justificări atît de copilăreşti, încît el nu găsea cuvinte s-o dojenească. Odată se gîndise totuşi să anunţe sindicatul ori cadrele ca cei de acolo s-o tragă la răspundere. Pe urmă, stînd de vorbă cu ea, renunţă. Viaţa e ciudată. Fiecare om îşi are dramele lui : Silvia era îndrăgostită de un funcţionar de la C.F.R. şi se pregătea de un an de zile să se căsătorească cu el. Cu două săptămîni înainte de nuntă aflase că funcţionarul era însurat cu fata unui negustor de mărunţişuri din Simeria şi avea doi copii la şcoală. Ardeleanu se bucură că n-o reclamase la cadre pentru un fleac de întîrziere de zece minute.

Privea trecătorii de pe stradă, dar gîndurile îi zburau tot spre fabrică. Crijan stă desigur aplecat deasupra strungului şi înjură. Crijan ăsta înjură mereu, de parcă numai la asta s-ar pricepe. Nici nu ţi l-ai putea închipui altfel. Oare Crijan ce-o fi crezînd de toate cele întîmplate ? Şi, la urma urmei, ce-a fost cu desenele acelea ? Fără îndoială că de greşit au greşit cei de la Bucureşti ; el nu putea să greşească ; doar verificase cu atenţie planurile ce i se dăduseră. Totuşi era neliniştit. Ar fi trebuit să insiste să i se trimită toate desenele, să le vadă împreună. Da, da, acum îşi aducea aminte : Ionaşcu îl sfătuise să nu ceară asta Institutului de proiectări, pentru că nu ar face decît să întîrzie mersul lucrărilor. Cu Ionaşcu ar trebui să stea de vorbă. Se duse la telefon şi formă numărul hotelului. Ionaşcu nu era acolo. Puse receptorul în furcă şi se duse din nou la fereastră. Jos, în stradă, în faţa casei se oprise un camion încărcat cu mobile. Probabil cineva se mută. Oamenii se mută, îşi caută case noi, vor să înceapă o viaţă nouă, şi pe urmă îşi dau seama că n-au găsit ceea ce au căutat şi trebuie să se mute din nou. El ce-o să facă acum ? Unde o să se ducă ? Îşi încleştă pumnii. Adică de de ce să se ducă undeva ?... Va rămîne acasă ! După

lege, de trei ani de zile avea dreptul la pensie. Acum îi părea rău că nu şi-a dat demisia, că a aşteptat să fie gonit. Sau poate ar trebui să se întoarcă la fabrica de vagoane? Alungă acest gînd. Şi acolo îl aştepta acelaşi lucru. Cel mai bine e să rămînă acasă.

Zbîrnîitul strident al telefonului îl făcu să tresară.

— Alo, cine e? Barbu?

Trînti receptorul în furcă. Hotărî să-şi înainteze demisia înainte ca cei de la fabrică să-i trimită foaia de concediere. Scotoci în sertarul biroului, scoase nişte hîrtie şi se apucă de scris.

Cînd Barbu primi demisia lui Ardeleanu, se luă cu mîinile de păr. Farcaş îi dăduse răgaz două zile, şi nebunul ăsta bătrîn o face pe mofturosul!... Dădu ordin secretarei să-l mai sune o dată la telefon. Peste cîteva minute, secretara îl anunţă că Ardeleanu i-a trîntit din nou receptorul. Barbu, nervos, se duse să-l caute pe Oniga. Acesta era undeva, prin secţie, aşa că fu nevoit să dea o sumedenie de telefoane pînă îl găsi.

— Cum vine asta? întrebă mirat Oniga. Îşi dă aşa, pur şi simplu, demisia? Păi unde sîntem?

— Ardeleanu are de trei ani dreptul la pensie. Cu asta îşi motivează plecarea.

— Ai încercat să vorbeşti cu el?

— Da, am încercat. Nici nu vrea să audă de noi. Ne-a trîntit de vreo două ori receptorul în nas. N-ar fi bine să te duci tu să vorbeşti cu el?

— Eu? făcu mirat Oniga, ca şi cum n-ar fi înţeles întrebarea, apoi adăugă: Da, poate că ai dreptate...

Luă maşina şi plecă la Ardeleanu. Acesta îl primi oficial, poftindu-l politicos să se aşeze.

— Probabil că ştiţi pentru ce am venit, începu Oniga, uitîndu-se drept în ochii inginerului.

— Da, ştiu. Dar cred că nu era necesar să vă deranjaţi. Mi-am înaintat demisia tocmai ca să nu fiţi nevoiţi să căutaţi justificări...

— M-ați înțeles greșit, tovarășe inginer. Am venit să vă rog să vă retrageți demisia. Adică vreau să spun că noi, conducerea fabricii, nu acceptăm demisia dumneavoastră. Și în special, nu în momentele acestea grele, cînd e nevoie de prezența dumneavoastră. Iar în ceea ce privește incidentul cu Barbu, a fost...

— A fost foarte clar, tovarășe Oniga. Eu nu sînt zdreanță de aruncat. Treizeci și cinci de ani am muncit cinstit! Nimeni nu s-a putut plînge de mine. Am înțeles, sînt de prisos! Asta e tot! Se înflăcărase la propriile sale vorbe. Da, tovarășe Oniga, încă nu sînt zdreanță de aruncat...

Oniga îl întrerupse:

— Partidul condamnă ieșirea tovarășului Barbu. Dumneavoastră ar trebui să înțelegeți...

— Păi tocmai asta am făcut. Am înțeles destul de bine. Și nu mă interesează dacă partidul dumneavoastră condamnă sau nu atitudinea lui Barbu. Asta vă privește pe dumneavoastră. Eu însă...

— Tovarășul Barbu și-a făcut autocritica...

— Vedeți, nici ceremonia asta nu mă interesează...

Oniga se încruntă. Dar Ardeleanu era prea înfierbîntat ca să observe acest lucru.

— Nu mă interesează! Vă criticați, vă autocriticați, astea vă privește pe dumneavoastră... Eu sînt sătul! Sătul și obosit! Numai o singură rugăminte aș mai avea: să mă lăsați în pace... Că după cîte știu, unul din meritele partidului este că mi-a dat dreptul să mă odihnesc după treizeci și cinci de ani de muncă. De altfel, cred că nici nu mai corespund. Vedeți și problema asta a planurilor. E limpede că am și eu o bună parte de vină. Trebuia să insist mai mult să mi se trimită toate desenele. Dar chiar și dumneavoastră ați spus că la Cluj sînt tovarăși la fel de conștiincioși ca și aici, că n-are nici un rost să mă zbat, să încetinesc mersul lucrărilor... N-am vrut să încetinesc mersul lucrărilor, asta e vina

mea... Ar fi trebuit să fiu tehnician, şi nu om politic, mă înţelegeţi...

— Dar acum nu despre asta e vorba ! Cine e vinovat, o să răspundă. Şi eu, dacă va fi nevoie... Acum, principalul e să vedem ce putem face cu aceste piese rebutate. Avem nevoie de ajutorul dumneavoastră...

— Pe care eu nu pot să vi-l dau ! V-am mai spus ! Sînt obosit. Şi mi-am înaintat demisia.

Se ridică în picioare, în semn că a terminat discuţia. Oniga, supărat de încăpăţînarea lui Ardeleanu, se ridică şi el, hotărît să-i vorbească mai energic. Oricît, nu putea să plece din casa inginerului fără să fi obţinut vreun rezultat. Strungurile trebuiau livrate. Şi cel mai indicat să găsească o soluţie era Ardeleanu.

— Tovarăşe inginer, noi ne cunoaştem de ani de zile...

— Şi eu aveam pînă nu demult această impresie. Dar din păcate...

Vorbise pe un ton hotărît, şi lui Oniga i se păruse că o făcuse anume ca să-l impresioneze.

— Tovarăşe inginer, dumneavoastră trebuie să veniţi la fabrică. A lăsa totul baltă, înseamnă laşitate !

— Se poate să însemne şi asta.

— Şi mai înseamnă neîncredere. Neîncredere nu numai în fabrică, ci şi...

— Aveţi dreptul s-o interpretaţi cum vreţi. Cum aş putea eu, un inginer de formaţie veche, un inginer burghez, să mă împotrivesc părerilor dumneavoastră ?

— Tovarăşe inginer...

— Am terminat, tovarăşe Oniga !

Oniga dădu să bată cu pumnul în masă, dar se reţinu la timp.

— Asta e ultimul dumneavoastră cuvînt ?

— Da.

— Atunci poate că totuşi dumneavoastră sînteţi vinovat, nu Barbu, mai spuse Oniga la plecare.

Ajuns în stradă, încercă să se justifice : „Mai

bine că nu l-am lămurit pe Ardeleanu. Așa, fără tragere de inimă, tot n-ar fi făcut cine știe ce treabă". Se gîndi ce specialiști l-ar putea înlocui pe Ardeleanu: „Subinginerul Albu? Nu, ăsta nu e bine pregătit. Poate inginerul Cristofor de la vagoane. Da, el ar putea să facă ceva, dar e atît de greoi, are nevoie de două-trei săptămîni numai pentru ca să se familiarizeze cu problemele. Și cine știe dacă ar primi. Cine se bagă într-o asemenea chestiune? Nu, cel mai potrivit e totuși Ardeleanu. Oare de ce s-o fi încăpățînînd așa? Sau poate Barbu să nu-mi fi spus exact ce s-a întîmplat între ei? Asta trebuie să fie!" Oniga grăbi pasul — voia să stea de vorbă cu Barbu. La poarta fabricii, însă, se răzgîndi. Se îndreptă spre regionala de partid. Farcaș îl primi îndată.

— Bine că ai venit. Nevastă-ta mi-a dat vreo zece telefoane. A spus că dacă nu te trimit acasă, o să dea divorț. Ce dracu' faci? Unde ai fost ieri noapte?

— Am fost la fabrică!

— Foarte rău ai făcut. Atunci de ce te-ai mai însurat, dacă dormi la fabrică? Sau e mai bine acolo decît acasă?...

„M-a căutat Maria! Să se fi întîmplat ceva? Nu cred. Poate că vrea numai să stăm de vorbă. Dar alaltăieri seară am fost împreună; dacă avea ceva important să-mi spună de ce-a tăcut? E drept, în ultima vreme vorbim cam puțin. Sîntem amîndoi ocupați pînă peste cap. Ea cu Sfatul, eu cu fabrica..."

Oniga mormăi ceva, apoi roși și-i fu ciudă pe Farcaș.

Secretarul regionalei continuă:

— Crede-mă că n-o să-ți fie nimeni recunoscător pentru că-ți pierzi nopțile în fabrică. Oricum, după al doilea schimb nu mai dai nici un randament, și pe urmă începi o zi nouă obosit, nervos. Cu asta nu-ți ajuți nici ție, nici fabricii. Dar acum, hai să le lăsăm pe-astea. Dacă o să mai fie nevoie, o să discutăm altă dată despre dreptul la odihnă și despre celelalte drepturi fundamentale ale omului. Tăcu o clipă, apoi con-

tinuă pe alt ton : Ei, de ce-ai venit ?... Ați găsit o soluție ?

— N-am găsit. Tocmai de asta am vrut să stau de vorbă cu tine. Ardeleanu și-a prezentat demisia.

— Cum asta ?

— Mi se pare că s-a certat cu Barbu.

— Ți se pare, ori s-au certat, într-adevăr ?

— Da, s-au certat. E și normal, oamenii sînt atît de nervoși... Da... În special Barbu. Știi, toată ziua îl hărțuiesc ministerele.

— Nu-l justifica. Tocmai acum nu trebuia să fie nervos ! Într-o asemenea împrejurare, nervii sînt un articol de lux. Dar dacă și tu, Oniga, activist de partid, îl justifici, sînt sigur că n-o să găsiți soluția. De ce stai în picioare ? îl întrebă brusc și-i arătă un fotoliu.

Oniga se așează cu un calm prefăcut ; își scoase tabacherea, căută cu migală o țigară moale și abia după aceea explică :

— Barbu a strigat, Ardeleanu a plecat acasă și a doua zi, adică astăzi, și-a înaintat demisia.

Farcaș vru să intervină, dar Oniga continuă repede:

— M-am dus la el acasă să-l poftesc la lucru. Nu vrea să vină.

— Cum adică : nu vrea ? Vorbești ca un copil, spuse Farcaș și începu să zîmbească. Nu vrea ! I-ai pus problema serios ?

— Ce folos ? E un burghez încăpățînat.

— Acum înțeleg de ce nu vrea, făcu Farcaș.

— Nu înțelegi nimic ! zise Oniga, supărat. Am vorbit frumos cu el. I-am spus că el e singurul specialist, că nu poate să plece așa, tam-nisam. Iar el, nu și nu ! Cică-i obosit, e bătrîn și să-l lăsăm în pace !...

— Iar tu te-ai înfuriat.

— Da, tovarășe Farcaș, m-am înfuriat! Dar ce dracu' !... Vorbește de partid și de fabrică ca nu știu despre ce... Pînă cînd răbdăm de la un om ca ăsta toate porcăriile ? Aș fi vrut să te văd pe tine ce i-ai fi spus.

— Nu știu ce i-aș fi spus, dar, crede-mă, nu m-aș

fi înfierbîntat. Tu, desigur, erai nervos şi nedormit, aşa că nu te-ai mai putut stăpîni.

— Îmi cauţi justificări ?...

Farcaş se ridică de la masă. Era vădit că nu-i plăcuse întrebarea. Se plimbă de cîteva ori prin cameră, apoi se opri în faţa lui Oniga :

— Iţi dau un sfat : du-te acasă şi culcă-te. Pe urmă, vino din nou aici şi o să mai stăm de vorbă. Cred că ai făcut o greşeală cu Ardeleanu. Va trebui să vorbeşti din nou cu el. Avem nevoie de el ! De altfel ştii şi tu asta, poate chiar mai bine ca mine. Iar pînă atunci, cei din secţie şi desenatorii tehnici să vadă ce-i de făcut. Eu am anunţat Bucureştiul. Azi, mîine o să sosească cineva de la Institutul de proiectări. Despre Ionaşcu ce ştii ?

— Nimic. A plecat de la hotel şi nu s-a mai întors. Poate s-a dus la Bucureşti, să lămurească lucrurile.

— Ar trebui să anunţaţi miliţia. Dacă ar fi avut gînduri cinstite, ar fi trecut pe-aici. Numai să nu i se fi întîmplat ceva.

— Nu cred.

— Nici eu nu cred. O să vedem. Şi acum, du-te.

2

În fabrică vestea demisionării lui Ardeleanu se răspîndi cu o iuţeală de nebănuit. Lui Crijan nu-i venea să creadă. Se duse la sindicat, apoi la directorul Barbu, dar acesta se răsti la el ca şi cum l-ar fi găsit vinovat de plecarea lui Ardeleanu. Crijan se întoarse în secţie nedumerit. Deveni morocănos. Se apucă să desfacă strungul, pe urmă încercă să-l monteze din nou, piesă cu piesă, dar nu izbuti. După un timp luă axul, se duse în secţia mecanică şi strunji vreo doi milimetri din porţiunea unde axul se asambla cu cutia de viteză.

— Se repară ! exclamă Brad încrezător, și peste o jumătate de oră Barbu, fericit de această veste, se așează pe un scaun în apropierea patului de montare (era atît de obosit, că nu se mai putea ține pe picioare). Patru ore mai tîrziu, Crijan reuși să monteze axul în trunchi, iar Barbu sări la el și-l sărută pe frunte. Cînd însă Crijan încercă să monteze cutia de viteză, aceasta nu se mai potrivea de fel. Acum trebuiau schimbate roțile dințate. Dar nici asta nu era o soluție, deoarece cea mai mică modificare la roțile dințate aducea după sine modificarea căruciorului. Crijan începu să înjure din nou, și Barbu, mulțumind lui dumnezeu că nu apucase încă să dea telefoane lui Farcaș și la București (deși ceruse prin centrală legătura), plecă furios. Cel mai nefericit era totuși Brad. Își pusese atîtea nădejdi în sărbătoarea predării primului strung, încît acum, după cea de a doua nereușită, nu mai avea nici măcar curajul să se uite în ochii Elenei. La prînz, de tăcut și îngîndurat ce era, uită să mai ceară porție suplimentară; iar apoi colindă prin oraș pînă seara tîrziu, doborît de foame și silă.

Cuc rămase în secție și după orele de muncă. Stătea pe marginea patului de montare și se uita visător spre strung. Brigada lor de tineret se făcuse de rușine. Se simțea prost și pentru că a doua zi urma să sosească de la Scînteia tineretului un reporter care voia să adune material despre construirea strungului.

Tocmai se pregătea să plece, cînd observă că după unul din stîlpii de susținere ai acoperișului, la ultimul pat de montare, cineva ridică cu macaraua de mînă un ax. Era Mircea. Îl recunoscu după salopeta lui albastră. Se apropie de el și-l privi o vreme tăcut. Mircea se căznea să fixeze axul în trunchi, dar nu reușea.

— Nu merge, spuse Pavel într-o doară. Am încercat și eu de zeci de ori.

— Și dacă o prindem după fixarea cutiei ?

— Și așa am încercat...

— Să mai încercăm o dată.

— N-are nici un rost.

— Pe dracu' n-are rost! se răsti Mircea. Dar să stăm cu mîinile în sîn are rost? De ce n-ai convocat brigada să ne sfătuim puţin?

Pavel, el însuşi, se miră cum de nu-l supăra această ieşire a lui Mircea. Era gata chiar să-i dea dreptate. Atunci, în orele primei încercări neizbutite, se uitase de mai multe ori la Mircea: se aştepta să descopere ceva rău în trăsăturile lui, dar Mircea stătuse tot timpul întors spre strung, cu faţa crispată. Lui Pavel i se păruse că studentul avea aceeaşi privire de om prădat ca şi în seara aceea cînd îl gonise din curtea lor.

— Mircea, trebuie să convocăm brigada!

Pentru prima oară îi spusese pe numele mic. Pînă acum, dacă era nevoit să i se adreseze, îi spunea „tovarăşe Rotaru". Mircea tresări. Îl privi mirat. Abia acum îşi dădu seama cît de mult semăna cu Mara. În clipa aceea îşi aminti că Anica îl rugase ca, dacă-l vede pe Pavel, să-i comunice că ea îl aşteaptă la poartă. Totuşi se gîndi să nu-i spună nimic. Se foi cîteva clipe, apoi se întoarse la strung. Pavel veni lîngă el. După un timp, murmură încurcat:

— Vezi, Mircea, a trebuit să se întîmple nenorocirea asta, ca noi să ne apropiem cu un pas.

Mircea se răsuci brusc spre el:

— Ce fel de nenorocire? Noi ce păzim aici? Tu, şi eu, şi Crijan, şi Oniga, şi Ardeleanu, şi Bartha, şi Barbu? Ce păzim? Tăcu, părîndu-i-se că a vorbit prea mult. Plecă privirile şi se întoarse din nou spre strung: Eu mai încerc o dată!

Pavel îşi scoase şi el haina, sări la macara şi lăsă să curgă lanţul în jos.

Nu putură fixa axul. Cu un gest ostenit, Mircea îşi şterse mîinile în cîlţi; apoi se întoarse spre Pavel:

— Am uitat să-ţi spun. Vezi că te aşteaptă Anica la poartă.

— Nu-i nimic! Să mai încercăm o dată!

— Degeaba. M-am convins că nu se potriveşte. Ai spune că avem de-a face cu piese diferit dimensionate.

Pavel tresări. „Uite, uite, părerea lui Mircea se potriveşte cu cea a consilierului tehnic".

— Păi asta şi e! Aşa ziceau şi la consfătuire.

— Puteai să mi-o spui şi mie, să nu mă laşi să-mi pierd vremea de pomană — se supără Mircea. Dar apoi, părîndu-i rău, adăugă, împăciuitor: Du-te că te aşteaptă Anica. Mă duc şi eu acasă. Noroc, Pavele. Intinse mîna. Pavel i-o strînse cu putere.

Anica îl aştepta în faţa porţii, lîngă ghereta lui Bartha.

— Dacă ar fi Ardeleanu aici, poate am găsi o soluţie — încercă Pavel să lege discuţia, după ce o bucată de vreme păşiseră tăcuţi.

— Nu ştiu de ce vorbiţi toţi despre el ca despre un vrăjitor. Credeţi că dacă vine el, face hocus-pocus, şi strungul se montează de la sine? Am auzit că sosesc specialişti de la Bucureşti. Cred că se pricep la fel de bine ca şi Ardeleanu al vostru.

— Inainte, şi eu aveam o părere proastă despre el. Dar să ştii că e un om bun — încercă s-o convingă Pavel, neştiind de ce era pornită împotriva inginerului. Mi-a vorbit şi tata de el. Il cunoaşte de mai bine de treizeci de ani. S-a purtat întotdeauna cinstit.

— Nimeni n-a spus că nu e cinstit. Numai că nu e ataşat cu trup şi suflet!

— Păi e normal — încercă s-o scalde Pavel. Doar nu e muncitor.

— Dar alţii, — sări Anica, — cum de se pot ataşa pe cale raţională? Un om bun care îşi dă demisia în aceste momente grele! Apoi de asemenea oameni buni mai bine să ne lipsim. Vezi, noi sîntem intransigenţi numai pînă la un punct. Şi de la acest punct facem concesii ca nişte comercianţi din lumea veche. Tu poate ai cunoscut prea puţini „oameni buni" de aceştia, eu însă am avut destule ocazii să-i cunosc! După părerea mea, Ardeleanu ar trebui arestat!

Pavel o privi mirat. Era atît de firavă, cu mîini albe ca de copil, şi vorbea de parcă toată viaţa ei ar fi scos

cărbuni din fundul munților și ar fi fost cine știe ce revoluționară. De multe ori Pavel încercase să pătrundă felul ei de a gîndi, dar tot de atîtea ori simțise că nu reușește. Era atît de principială, încît nu știai cum să te apropii de ea. Și cît de mult ar fi vrut să-i vorbească odată despre alte lucruri decît despre problemele de producție, și anume despre Mureș, despre toamnă și despre ei doi. Într-un rînd îi spusese că Mara face poezii. Ea îl privise lung și zîmbise.

— De ce zîmbești? o întrebase Pavel nedumerit.

— Ai o soră foarte neserioasă!

Pavel voise să-i ia apărarea, dar nu știuse cum. În sinea lui era pentru prima oară mîndru că Mara face poezii și dorea din tot sufletul ca ea să devină poetă cunoscută, premiată, pentru ca el să-i poată dovedi Anicăi că sora lui nu e neserioasă.

— Da, ar trebui arestat, spuse încă o dată Anica.

— Nu, dimpotrivă, îi răspunse Pavel. Eu cred că ar trebui convins să se întoarcă. El cunoaște problema și i-ar veni cel mai ușor să găsească o soluție.

— Poate că ai dreptate, spuse ea. Și această schimbare bruscă îl făcu pe Pavel să rămînă cu gura căscată.

— Am auzit, — legă Pavel șirul vorbelor, — că a fost și Oniga la el, dar n-a reușit să-l lămurească. Ce-ar fi să ne ducem și noi, în numele brigăzii noastre?

— Să ne ducem la el? întrebă aproape speriată Anica. De ce să ne ducem la el?

— Ca să-l convingem să se întoarcă la fabrică.

— Dar regionala ce-o să spună? Și tovarășul Dobre...

— Eu cred că o să fie de acord. Iar dacă nu, putem să vorbim și cu tovarășul Farcaș.

— Nu știu de ce atîta agitație pentru un inginer burghez.

— Fiindcă știe carte, răspunse hotărît Pavel. Se gîndi să mai adauge ceva la fel de tare, dar renunță. Nu vrei să vii cu mine la el?

— Nu. Nici nu s-ar potrivi. Eu sînt abia de cîteva săptămîni în fabrică. De ce să mă duc tocmai eu? Să se ducă tovarăşii care-l cunosc mai bine.

— Nu, nu, hai să mergem chiar acum, se înfierbîntă Pavel. Dacă reuşim să-l aducem mîine în fabrică, ai să vezi că o să fim lăudaţi.

— Nu mă interesează să fiu lăudată. Singurul lucru care mă interesează în această chestiune sînt strungurile, şi dacă tu crezi că asta ne-ar fi de folos, du-te. Eu îţi urez succes.

Salută şi o luă spre stînga. Păşea grăbită; avea mersul arcuit, şi lui Pavel i se sui sîngele la cap cînd se gîndi la bărbaţii care o strînseseră în braţe pentru bani. O clipă voi să alerge după ea, dar n-o făcu, pentru că nu ştia ce ar fi putut să-i spună şi nici să pară caraghios nu-i convenea.

Porni spre casă. In faţa porţii îl aştepta Brad. Cînd îl văzu, acesta se repezi la el.

— Cred că am făcut o greşeală, mormăi. Şi acum vreau să stau de vorbă cu tine, de-aia am venit.

— Da' ce s-a întîmplat? întrebă îngrijorat Pavel.

— Am fost la inginerul Ardeleanu. Nu m-a primit. Am rugat-o pe servitoarea lui, o fată foarte de treabă, să mă lase înăuntru. Am rugat-o atît de frumos, că m-a anunţat... Cînd a auzit despre ce e vorba, a spus să-l las în pace şi mi-a arătat uşa. Nu m-aş fi dus, dar am auzit că a fost şi tovarăşul Oniga şi n-a reuşit să-l lămurească. Voiam să arăt că brigada de tineret poate şi ea cîte ceva. Şi acum mi-e teamă să nu iasă de-a-ndoaselea.

„La dracu'! gîndi Pavel. Asta a stricat totul". Dar o mare bucurie puse stăpînire pe el. Adică nu numai el, Pavel, s-a gîndit la acest lucru, ci şi ceilalţi membri ai brigăzii. Îl bătu pe Brad pe umăr, ca un om matur, şi-i spuse cu dărnicie:

— Nu-i nimic, nu-i nevoie să te agiţi. Altă dată însă e bine să te sfătuieşti şi cu mine — şi-i strînse mîna.

Totuşi, Brad era nemulţumit. Simţea că a făcut o greşeală şi se temea să nu fie una de nereparat. Colindînd prin oraş, flămînd şi abătut, socoti că ar fi bine să se ducă să-i ceară şi lui Mircea un sfat. Oricum, el e înşcolat, se pricepe mai bine în ale sufletului. Pe urmă îşi aduse aminte că Mircea locuieşte în aceeaşi clădire cu inginerul Ardeleanu şi voi să renunţe, dar neavînd nimic mai bun de făcut porni totuşi într-acolo. Urcă treptele cu fereală, temîndu-se să nu dea ochi cu inginerul-şef. Acum n-ar fi vrut în ruptul capului să se mai întîlnească cu el. În faţa uşii lui Ardeleanu se opri doar o clipă, atît cît să citească textul de pe placa de aramă fixată în cuişoare : „Isaia Ardeleanu". Tocmai voia să plece, cînd uşa se deschise şi se pomeni faţă în faţă cu servitoarea inginerului. Dădu din cap, în semn de salut. Iulia îl măsură din creştet pînă în tălpi, apoi îi zîmbi. Asta îi merse lui Brad drept la inimă. Mai salută o dată şi porni spre etajul trei, întorcîndu-se la fiecare pas să vadă ce face Iulia. Ea îl urmări atentă, pînă ce la cotitura scării îl pierdu din ochi.

Odată ajuns, Brad bătu puternic în uşă, ca Iulia, de jos, să-l audă, să nu creadă că venise fără pricină. Îi deschise mătuşa Anghelina. Era îmbrăcată tot în capotul trandafiriu în care o văzuse şi prima oară cînd fusese la Mircea.

— Noroc, tovarăşă Anghelina, o salută tare şi intră în vestiar.

Mătuşa Anghelina, care nu se aşteptase la această mişcare, uită să-i răspundă la salut şi să-i spună că are oaspeţi, aşa că să vină altă dată.

— Îl caut pe Mircea, tovarăşă Anghelina — îi mai repetă el o dată numele şi tot cu voce ridicată, ca dînsa să vadă că nu i-l uitase. Am o treabă tare grabnică cu el, trebuie să-i vorbesc.

Mătuşa Anghelina îşi veni în fire, îi zîmbi şi-i tăie calea.

— Vai, îmi pare atît de rău, domnule Brad, dar Mircea nu-i acasă... Dacă reveniţi puţin mai tîrziu, poate...

In clipa aceea se deschise uşa de sticlă dinspre camera cea mare şi în pragul ei apăru Mircea.

Mătuşa Anghelina strîmbă din nas, se prefăcu mirată şi întrebă cu nevinovăţie :

— Cum, Mirciulică, aici erai ? Eu te credeam plecat... Cînd te-ai întors ?... Şi de ce urci pe scara de serviciu ? Uite era să-i spun domnului Brad că nu eşti acasă... Să nu mai faci încurcături de-astea, auzi ?...

Mircea păli ; bîlbîi ceva în loc de salut şi-i întinse mîna lui Brad. Acesta îl privi pieziş, neîncrezător, apoi tot neîncrezător se întoarse spre mătuşa Anghelina. Nu pricepuse tare multe din cele ce spusese ea, dar un lucru îi era limpede : că minţise. De ce, nu ştia încă. De aceea spuse :

— Dacă am picat rău, atunci plec. De fapt noi, — şi arătă spre Mircea, — putem sta de vorbă şi altă dată...

— Dar, vai de mine, domnule Brad, se poate să-mi faci una ca asta ? Dacă ai venit, eşti bun venit. Am cîţiva oaspeţi, dar nu te sinchisi de ei. O să treceţi în camera lui Mircea.

Intrară. In jurul unei mese rotunde, acoperită cu o pînză verde, stăteau două femei, vopsite cum Gheorghe nu mai văzuse pînă atunci. Rosti printre dinţi un „bună seara“ pentru amîndouă şi le strînse mîna ca la Haţeg. Pe urmă, vrînd să arate că nu e chiar atît de prost după cum îl socotesc ele, îşi aruncă privirile spre cărţile înşirate pe masă şi spuse pe un ton de cunoscător :

— Jucaţi douăzeci şi unu, nu-i aşa ?...

Mircea începu să rîdă, pe urmă rîseră şi doamnele, dar lui Gheorghe i se păru că fără pricină. Le mai salută o dată şi apoi intră, urmat de Mircea, în camera alăturată.

Nu stătură de vorbă decît vreo zece minute, pentru că după aceea mătuşa Anghelina îi chemă în camera

mare; îi anunță că prietenele ei, care se pregăteau mai de mult să se ducă, au plecat. Era atît de drăguță, încît Gheorghe începu să creadă că s-a înșelat, că ceea ce s-a întîmplat mai înainte n-a fost prefăcătorie, ci totul se petrecuse întocmai așa cum spusese mătușa Anghelina. Pe urmă, doamna Anghelina se duse în bucătărie să pregătească un ceai pentru oaspe. Mircea își aprinse o țigară și-și puse picioarele pe spătarul unui fotoliu. Lui Brad i se păru foarte necuviincoasă purtarea lui Mircea, dar nu spuse nimic, să nu-l supere. Își roti privirile primprejur și se miră de dezordinea din cameră.

— Măi, mătușa ta nu face curățenie? întrebă.

Spre mirarea lui Brad, Mircea pufni în rîs.

— Că ar fi frumoasă camera asta, — continuă el, — dacă ați freca-o pe jos și n-ați arunca toate lucrurile anapoda. Tu de ce nu-i spui să facă ordine? Eu o văd femeie de treabă.

Mircea nu-i răspunse; plictisit, îi sufla drept în față rotocoale de fum. Brad, apărîndu-se, le strivea cu palma.

— Știi, mă, de ce am venit?

— Spune.

— Am fost la Ardeleanu. Că eu mi-s bun prieten cu el. Încă de atunci de cînd m-a trimis să-i aduc servicta. Dar astăzi m-a dat afară.

— Da' de ce-ai fost la el? se arătă deodată curios Mircea. Ce treabă ai avut cu el? Acum, cînd a demisionat?

— Păi tocmai asta e. M-am dus să-l lămuresc. Știi, — continuă Brad, — tu ești deștept, că ai făcut școli multe. Ce zici tu de treaba asta?

In clipa aceea intră doamna Anghelina. Capotul i se desfăcu în față, dezvelindu-i picioarele groase și trandafirii ca și capotul înflorat. Brad, înfierbîntat, plecă privirile în pămînt. Ciudați oameni mai sînt domnii: n-au decît o singură țoală și aia-i dezbumbată peste măsură. Cînd ridică ochii, doamna Anghelina își potrivise deja ținuta și zîmbea de parcă nu s-ar fi întîm-

plat nimic. Lui Gheorghe i se făcu cald : își descheie nasturele de la gulerul cămășii, să răsufle în voie.

Între timp, mătușa Anghelina potrivi ceștile de ceai pe măsuța din fața tinerilor și i se adresă lui Mircea :

— De ce ești încruntat, Mirciulică ? Ți-a adus domnul Brad o veste rea ?

— Nu, mătușico. Dimpotrivă. Îmi zicea c-a fost la inginerul Ardeleanu — știi, ăsta de la etajul doi, care și-a dat demisia — să-l lămurească să se întoarcă în fabrică.

— Dar de ce să se întoarcă în fabrică ? întrebă curioasă mătușa Anghelina. Are ori n-are dreptul să-și dea demisia ? Eu știu că-i bătrîn. De ce să se întoarcă în fabrică ?

— Cum de ce ?! făcu Gheorghe, jignit de nepricepe-rea femeii. Să tocmească strungurile ! Și tocmai asta nu vrea să facă. De-aia am și venit la Mircea, să m-ajute, că el are școală.

— Crezi că ar trebui să-i vorbesc eu ? întrebă Mircea.

— Tu nu te băga, Mirciulică, sări mătușa Anghelina. Lasă-le dracului de strunguri. Îți mai aprinzi paie în cap și cu asta. S-o descurce cei care au încurcat-o !

— Nu e așa, mătușico. Doar e vorba de munca noastră — încercă Mircea să-i explice.

— Dar ce ai tu cu strungurile alea ? se încruntă doamna Anghelina. Pe tine te-au dat afară din U.T.M. și acum tu să le rezolvi totul ? Lasă-i în pace !

— Ți-am spus să nu te mai bagi în treburile mele — o întrerupse Mircea. Vorbea înfocat — îi era rușine de Brad. Acesta a venit să-i ceară sprijinul, și uite ce aude ! Aici nu e vorba nici de mine, nici de situația mea în U.T.M., e vorba de strunguri !

— De inima orașului nostru, tovarășă Anghelina ! spuse Gheorghe ca s-o impresioneze. Așa zicea tovarășul Farcaș.

Mircea îi făcu semn să tacă.

— Eu n-am spus nimic, știi doar, făcu mirată doamna Anghelina. Dar mă gîndesc la tine, Mir-

ciulică. Își șterse cu o batistă ochii uscați: Adică tot eu sînt vinovată și pentru strungurile acelea...

Mircea se ridică în picioare și se întoarse spre Brad:

— Hai să mergem.

Pe stradă nu-și vorbiră multă vreme. Tîrziu de tot rupse tăcerea Brad:

— Mătușa ta n-are pic de nivel politic.

Mircea nu-i răspunse. După un timp, tot Brad începu vorba:

— Odată, tata o fost atît de beat că a stricat vreo zece doage. Asta s-a întîmplat de mult, eram încă prunc. Tare a mai plîns mama că tata stricase și lemn, și timp. Atunci n-am știut de ce plînge așa. Am plîns și eu, dar numai de mila ei. Încercam s-o mîngîi. I-am spus: „Lasă, mamă, sînt lemne destule în pădure. Tata e tare, o să mai taie și o să mai facă doage". Da' ea tot plîngea, și plîngeam și eu. Știi, în ziua cînd n-am putut să tocmim strungurile... dacă nu mi-ar fi fost rușine, poate aș fi lăcrimat. Abia atunci am înțeles-o pe mama. Îmi pare tare rău că a murit și nu i-am putut spune niciodată că știu de ce plîngea. Dacă mi-ar pica în mînă cel care a băgat bețe în roate — că doamne dumnezeule, mare e mila ta — iaca nici zdreanță nu s-ar alege de el! Vezi, Mircea, pe mine năcazul ăsta m-a lovit de două ori. O dată că nu facem strunguri, și a doua oară... Tu de bună seamă știi că mie îmi place Elena. E fată tare bună. Nu e prea luminată, dar eu aș putea face om din ea. Dacă am fi gătat strungurile, m-aș fi dus la ea și i-aș fi spus verde: „Mă, Elena"... Spune, Mircea, tu ai mai fost îndrăgostit?...

Mircea îl privi înduioșat.

— Am fost.

— Așa-i că e tare bine să fii îndrăgostit?

De departe părea că toate stelele au căzut în Mureș.

1

Pavel se aşezase la masă fără chef, aşteptînd ca maică-sa să-i servească cina. Tot aşteptînd, se plictisi şi-şi lăsă capul în palme. Se gîndea la discuţia despre inginerul Ardeleanu pe care o va avea cu taică-său. Pentru că astă-seară trebuia să-i vorbească. Întrebă de cîteva ori unde zăboveşte bătrînul, dar nu-i răspunse nimeni. Abia într-un tîrziu, maică-sa, care se tot învîrtea în jurul plitelor, îl lămuri supărată:

— Întrebi şi tu ca şi cînd nu l-ai cunoaşte! E iar la şedinţă. Că toată ziua numai asta ştie!... Şedinţă şi iar şedinţă! Şi de la o vreme nici tu nu eşti altfel. Parcă se bagă dracu' în voi cînd auziţi de şedinţă. De ce vă tot adunaţi atîta?

Pavel zîmbi în sine, dar nu-i răspunse. Se întreba ce anume ar trebui să-i spună lui Ardeleanu ca să-l convingă. Voi să-i ceară şi Marei un sfat, că doar ea, ca poetă, cunoaşte mai bine sufletul oamenilor, dar renunţă. Poetă, poetă, da' cine ştie ce prostie o să-i mai trîntească! Se gîndi la diferite formulări. O să înceapă aşa: „Tovarăşe Ardeleanu..." Asta era clar, aşa trebuie început, dar după asta ce să-i spui?! E tare greu să pătrunzi în sufletul oamenilor. Se puse în situaţia lui Ardeleanu. În fond pentru ce să vină el să căznească la strunguri? Ce folos are din toate astea? Nimic! Socialismul?... E prea bătrîn ca să lucreze pentru viitor. Lui ar trebui să i se

arate o perspectivă mai apropiată, ceva care să-l atragă, să-l mobilizeze. Dar ce anume? Încercă să-şi închipuie cam ce o să-şi dorească la bătrîneţe. În sfîrşit, găsi soluţia: copiii. Ce păcat că Ardeleanu n-are copii! Cum l-ar mai fi muiat vorbindu-i despre viitorul lor. Ciudat cum poate trăi atît de izolat un om.

— Cei cu tine? îl întrebă maică-sa. Ai înnebunit? Vorbeşti de unul singur, ca un smintit. Ce ai, te doare ceva?

Lui Pavel îi veni să rîdă, dar se stăpîni. Cum să-i spună maică-si ce-l frămîntă, cînd ea, aflînd de nereuşită, îşi pusese mîinile în şolduri şi clătinase din cap:

— Asta din cauză că faceţi prea multe şedinţe şi nu vi-e gîndul la lucru! Să fiu în locul partidului, v-aş arăta eu vouă!...

Văzînd că Pavel nu-i răspunde, se răsti la el:

— Ce-i, de ce nu răspunzi, eşti bolnav?

— Nu, mamă, n-am nimic. Mă întrebam numai cam la ce ar putea să se gîndească un om bătrîn.

— Cum adică?

— Ce bucurie are un om bătrîn? Cum vede el socialismul?

— Te ţii numai de prostii. Du-te şi te culcă mai bine!

— Nu, mamă, nu mă ţin de prostii. Spune-mi, la ce se gîndeşte un om bătrîn?

— Păi, la copiii lui, la ce altceva s-ar putea gîndi?

— Şi dacă n-are copii?

— De ce n-are copii? făcu ea supărată.

Pavel zîmbi. În felul ăsta o să fie greu de ajuns la o concluzie. Totuşi insistă:

— Nu vrei de loc să mă ajuţi?

Apoi o luă de mînă şi o sili să se aşeze pe un scaun. Se aşeză şi el, privind-o drept în faţă. Simţi o strîngere de inimă. „Cît de mult a îmbătrînit!" Cînd a trecut vremea, de n-a apucat că observe acest lucru? În mintea lui, ea rămăsese tot aşa cum o ve-

dea în fiecare seară, în fotografia așezată deasupra patului lui, îmbrăcată într-o rochie albă de mireasă, alături de Cuc, abia ieșit din armată, cu mustățile răsucite aidoma unor vîrfuri de pensule muiate în apă. Abia acum băgă de seamă că ridurile îi brăzdaseră fața, că părea obosită. „Dar e tot frumoasă", constată cu bucurie.

Ea îl privea lung. Îi ghicise gîndurile:

— Am îmbătrînit, așa-i?...

— Nu, mamă, n-ai îmbătrînit. Zău n-ai îmbătrînit.

— Nu ți-e frică de dumnezeu că-i iei numele în deșert? Am îmbătrînit. De aceea mă și întrebi. Apoi să-ți spun: eu mă bucur de voi. De tine și de Mara. Și de ursul de taică-tău, așa morocănos cum este. Cu toate că el m-a îmbătrînit. Da, el m-a îmbătrînit... El, cu ședințele lui... Uite, a trecut de nouă, și el tot n-a venit încă. Și pun rămășag că dacă m-aș duce pînă peste drum, la Șchiopu', la cîrciumă, l-aș găsi acolo.

— Nu-i acolo! îi răspunse în grabă Pavel, deși nu era de loc convins că avea dreptate. Vrei să mergem să vedem? întrebă nehotărît.

— Nu, nu, lasă să stea la ședință. Și acum, spune-mi ce ai tu cu oamenii bătrîni?

Pavel îi povesti despre inginerul Ardeleanu, că ar vrea să se ducă la el, dar nu știe cum să-l lămurească. Ea îl ascultă atentă pînă ce se auzi sfîrîitul cafelei, care dăduse în foc. Atunci se ridică, își aranjă cratițele pe sobă și puse lemne pe jar. Apoi se întoarse la Pavel.

— Nu știu dacă o să te pot ajuta, spuse. Nu știu. Multe vor oamenii în viață. Tu, cînd ai fost mic, ai vrut prăjituri. Pe urmă ai crescut, și ai avut alte visuri. Ai vrut să-ți cumpărăm o bicicletă. Ai vrut să rămîi afară, în oraș, și după ora zece seara. Îți amintești?

Pavel zîmbi. Cîte palme n-a luat de la tata pentru întîrzierile nepermise? Și tare mult îi plăcea să

rămînă pe Corso şi în orele cînd nu se mai plimbau decît oamenii mari.

— Îţi aminteşti, Pavele ?

— Da, mamă.

— După aceea voiai să ajungi calfă, să cîştigi şi tu, să poţi trăi pe picioarele tale. Aşa-i ?

Pavel dădu din cap : aşa fusese. Încercă să ghicească unde voia să ajungă maică-sa, dar nu reuşi. Ascultă cu atenţie mai departe.

— Acum ai alt vis. Vrei să ajungi fruntaş în muncă... Taci, ştiu, e drept, nu mi-ai spus asta niciodată, dar eu ştiu... Şi tatăl tău vrea să ajungă. Spunea într-o noapte că ar muri de ruşine dacă fiusău ar ajunge fruntaş în muncă înaintea lui. Tăcu. O vreme privi în gura sobei : N-o să moară de ruşine — spuse apoi. O să se bucure ! Ştiu eu. Îl cunosc prea bine.

Pavel văzu că maică-sa se înduioşează. O strînse de mînă.

Ea, ca să nu-i dea lacrimile, continuă repede :

— Dar lasă, numai să vie de la şedinţă acasă, că-i arăt eu lui ! O să-l miros, şi dacă a fost la Şchiopu', apoi o să ţin eu o plenară cu el... Aşa-i, Pavele, fiecare vîrstă îşi are visele, speranţele ei. Peste cîţiva ani o să te căsătoreşti. Poate mai devreme, ca să nu crezi că eu n-am urechi să aud. Fata aceea despre care îmi tot povesteşti că e aşa şi pe dincolo, că e o tovarăşă cum nu este alta, ştii tu, aia care-a venit de la Galaţi... Nu-mi miroase mie a bine cu ea. Prea mult îmi vorbeşti de ea, mi-e tare teamă că o iubeşti. Să nu te însori prea devreme, Pavele. Şi nu înainte s-o cunosc şi eu...

— Nu, mamă, nici vorbă de aşa ceva.

— Lasă că ştiu eu... Nu mă înşeală pe mine ochii şi urechile. Nici inima. Odată, să fie poate un an, am stat de vorbă cu tata. Eu lucram la maşina de cusut. Tu erai la fabrică, Mara nu ştiu unde era. Şi i-am spus : „Îţi aminteşti tu, Ştefane, cum îmi spuneai cu ani în urmă, cînd copiii erau mici şi tu n-a-

veai de lucru ?" „Nu te necăji, femeie, îmi spunea. Cînd o să crească Pavel mare, o să ai doi bărbaţi în casă. Pe mine şi pe el. Doi bărbaţi ! Auzi, femeie ! Ştii tu ce înseamnă asta ?!... Cînd n-o să am eu de lucru o să muncească el. Şi poate... dar de ce „poate" ? Sigur, pînă atunci o să se schimbe şi vremurile, şi o să avem amîndoi unde munci. Apoi, o să fii regină, măi femeie — că aşa îmi spune totdeauna. Pe palme o să te purtăm !" Tu ştii cum vorbeşte el. Mi-a spus că o să arunce dracului afară maşina de cusut, ca să nu mai zbîrnîie în casă ; că n-o să mai mă lase nici să gătesc. Îi spun :„Îţi aminteşti ?" „Da", îmi răspunde el. Şi n-a plecat capul. Asta mi-a plăcut întotdeauna la el. „Vezi, — îi spun, — acum am doi bărbaţi în casă, şi maşina de cusut tot aici este. Nu sînt regină şi tot eu vă gătesc. Nici pe palme nu mă purtaţi". Ce crezi că mi-a răspuns ?

— Nu ştiu,mamă.

— Cică : „Nu e nimic, femeie. E adevărat că acum sînt doi bărbaţi în casă, dar Pavel de bună seamă că pleacă în curînd. Iar eu rămîn lîngă tine şi am să-ţi fac o bătrîneţe atît de frumoasă"... Dar ştii cum o spunea ? Nu, tu asta n-ai s-o pricepi niciodată. Aşa spunea, că numai ca să-l aud vorbind în felul ăsta, şi merita să îmbătrînesc lîngă el. Vezi, pe lîngă bicicletă, prăjiturile alea nu mai fac doi bani, iar să fii fruntaş în muncă e mult mai mult decît să ai o bicicletă. Visurile, nădejdile mele de acum sînt mai mari, mai frumoase decît cele pe care le aveam demult, în tinereţe. Şi pentru asta merită să îmbătrîneşti. De bună seamă că şi inginerul tău a avut idealuri pentru care merită să îmbătrîneşti. Înţelegi ? Ce anume, nu ştiu. Ca să aflu, ar trebui să stau de vorbă cu el. Dar eu cred că şi ţie o să ţi le spună. Vorbeşte cu el, vorbeşte deschis, fără teamă.

În clipa aceea îl auziră pe bătrîn tropăind în praf. Auziră şi o frîntură de melodie, care aducea mai mult a mormăit decît a cîntec.

— Na, a venit și taică-tu de la ședință — îi spuse lui Pavel maică-sa și se ridică de pe scaun.

Bătrînul deschise ușa. Se vedea de la o poștă că era afumat. Pavel nu reuși să-și ascundă zîmbetul. „Părinții mei, părinții mei", îi trecu prin gînd și ar fi vrut să-i îmbrățișeze pe amîndoi.

— Am avut o ședință mai lungă, începu bătrînul și o cuprinse pe nevastă-sa de umeri. Știi, o ședință de-aia lungă...

— Și cine o prezidat ! Șchiopu' ?

Maistrul Cuc ridică capul, o privi lung, sughiță și se rezemă de perete să-și păstreze echilibrul. Spuse cu vocea lui groasă :

— Nu, n-am fost la Șchiopu'. Am fost la „Ceferistul vesel", la un banchet, și am băut zece șprițuri. Auzi, femeie, zece șprițuri și un banchet...

Mai vru să spună ceva, dar limba i se împletici în gură. Abia reușiră să-l dezbrace, să-l culce și să-l liniștească, promițîndu-i că a doua zi o să-l asculte, oricît de multe ar avea să le povestească.

A doua zi au aflat că se îmbătase cu alți patru tovarăși din echipă, de bucurie că i se conferise titlul de fruntaș.

2

Brigada hotărî ca delegația să fie compusă din Pavel, Mircea și Brad. Brad, deși se temea de o nouă întîlnire cu inginerul, era mîndru de încrederea ce i se arăta. Își compuse o figură gravă și spuse cu solemnitate :

— Eu, tovarăși, dacă o vrea și Ardeleanu, îmi duc sarcina la îndeplinire.

Se înțeleseră să se întîlnească la ora cinci, acasă la Pavel, ca să aibă vreme să se mai sfătuiască înainte de a se duce la Ardeleanu. Brad, nemaiavînd răbdare, se duse la Mircea de pe la patru, dar spre mirarea lui, acesta nu era acasă.

— E plecat la doamna Virginica, s-o vadă. E bolnavă, săraca.

Brad ceru adresa doamnei Virginica și porni grăbit după Mircea, ca nu cumva să întîrzie din pricina lui. Casa indicată era aproape de Mureș, lîngă clădirea liceului de băieți. Avea zidul din față acoperit aproape în întregime cu iederă. Asta îi plăcu lui Brad. Urcă la etajul întîi și sună de cîteva ori, așa cum avea obiceiul să sune și la Mircea. Chiar el îi deschise ușa. Brad dădu buzna înăuntru, înainte ca Mircea să fi avut vreme să se dezmeticească.

— Ce vrei, măi, de ce-ai venit ? îl prinse de mînecă pe Brad.

— Am venit după tine, să nu întîrziem.

Brad așteptă în vestiar, pînă își luă Mircea rămas bun, apoi plecară. Din capătul coridorului întunecat veneau spre ei doi oameni. Cînd ajunse în dreptul lor, tresăriră amîndoi.

— Ai văzut ? șopti Mircea și-i strînse brațul lui Brad. Ionașcu ! Toată lumea crede că a plecat la București !

Spre mirarea lui Mircea, Brad nu păru emoționat. Se întoarseră după cei doi și văzură că se îndreptau spre apartamentul doamnei Virginica.

— Știi cine-i celălalt ?

— Nu, făcu Mircea. Nu i-am văzut fața.

— E ăla de care ți-am spus că umbla cu pistolul în baracă, preotul. L-am cunoscut după negul din bărbie.

— Îl confunzi, dădu disprețuitor din mîini Mircea. Pe ăla cu neg îl știu eu. E fratele doamnei Virginica. Ba da, — își reaminti deodată, — ai dreptate ! E preot. Am fost coleg cu el la București.

— De cînd îl caut eu ! spuse Brad, frecîndu-și palmele. Adică aici stă ! Dar tu ce ai cu doamna asta ?

— Cum ce am ? Am fost la ea la masă.

— De unde o cunoști ?

— Păi o cunoști și tu. A jucat cărți la noi, ieri, cînd ai venit tu. Nu-ți amintești ?...

— Aha ! Va să zică aia e !... Păi să ştii că nu mai mergem azi la Ardeleanu...

— Cum aşa ? Trebuie să mergem !

— Da' înainte îi dăm telefon lui Oniga. O, ce o să se mai bucure ! Mamă, doamne !

Merseră spre colţul străzii să caute un telefon public. Dacă s-ar fi uitat îndărăt, ar fi văzut că cei doi oameni cu care se întîlniseră pe coridorul etajului întîi ieşeau tocmai pe poartă şi o luau spre malul Mureşului.

— L-am prins pe popa ! strigă Brad, strîngînd receptorul atît de puternic, de parcă l-ar fi ţinut de mînă pe omul cu neg. Veniţi repede, tovarăşe Oniga ! Ştiţi, popa acela la care am găsit armă în cufăr.

Puse receptorul în furcă, îşi frecă iar palmele şi porniră spre casa doamnei Virginica.

— Şi tu zici c-ai fost coleg de şcoală cu el ?

— Da. Dar el era în ultimul an, iar eu în primul. Pe urmă eu am plecat la Facultatea de mecanică. Era mare legionar.

— Mie îmi spui ?... se îndîrji Brad. Din prima clipă l-am dibuit. Şi cînd te gîndeşti că într-o noapte am dormit cu el în acelaşi pat. Cum de nu l-am strîns de gît ? Ptiu, mama lui !...

— Dar ce să aibă el cu Ionaşcu ?

— Apoi nici Ionaşcu ăsta nu-mi place. O fi el inspector, nu zic. Dar nu-mi place.

Oniga sosi cu maşina direcţiei, întovărăşit de doi miliţieni. Îl luă pe Brad şi urcară sus. Spre mirarea lui Mircea, după zece minute se întoarseră.

— Unde sînt ? făcu Mircea spre Brad.

Acesta era atît de zăpăcit, încît nu ştia ce să spună.

— Măi, — îi întrebă Oniga, — sînteţi siguri că acolo au intrat ?

— Cum nu ? făcu Brad. Eram doar la vreo doi paşi de ei.

— Şi celălalt era Ionaşcu ?

— Da, întări şi Mircea. Ionaşcu. Eu l-am recunoscut. Nu sînt sus ?

— Nu! Femeia aceea fardată mi-a spus că au plecat imediat după voi.

— Să știi că au plecat atunci cînd am dat noi telefon.

Oniga scăpă o înjurătură, apoi dădu să se urce în mașină, dar se mai întoarse o dată spre Rotaru:

— Tovarășe Rotaru, ești sigur că era tovarășul Ionașcu?

— El era! Dacă vă spun!...

— Știi ce, hai și tu la regională.

Brad se pomeni singur în mijlocul străzii. Supărat că i-a scăpat popa, porni încet spre locuința lui Pavel. Acum îi era tot una. Oricum, fără Mircea nu puteau să meargă la Ardeleanu.

Pavel îl aștepta în fața casei. Se vedea de la o poștă că era furios.

Brad îi povesti cele întîmplate și-i propuse să amîne pe altă dată discuția cu Ardeleanu. Dar Pavel nici nu voia să audă de așa ceva.

— Hai, mergem noi doi.

Brad nu se împotrivi.

Cînd îi văzu, Iulia le trînti ușa în nas. O vreme stătură locului, neștiind ce să facă.

— Hai să plecăm, spuse Pavel în cele din urmă.

Brad îi făcu semn că nu:

— Stai puțin.

Apoi, în loc să apese pe butonul soneriei, începu să bată în ușă. Încet, cum știa că bat domnii.

După un timp, ușa se crăpă, și atunci, brusc, Brad își vîrî bocancul în deschizătură. Iulia încercă în zadar să închidă ușa. Nu reuși. Cei doi intrară în vestiar.

— Vrem să vorbim cu tovarășul inginer.

— Nu e acasă, minți Iulia.

— Atunci îl așteptăm.

Lui Pavel îi veni să rîdă, dar se stăpîni. Spuse și el, ca Iulia să înțeleagă mai bine:

— Da, atunci îl așteptăm.

Supărată, Iulia începu să țipe. Atras de zgomot, apăru Ardeleanu, sobru ca o statuie de bronz.

Pavel se repezi la el:

— Am venit din partea brigăzii de tineret. Am vrea să vă vorbim, tovarășe inginer.

Spre surprinderea Iuliei, inginerul îi pofti în casă. Aici, Ardeleanu îi ascultă tăcut, fără să-i întrerupă. Brad, convins de victorie, nu-și încăpea în piele de bucurie.

Cînd terminară, inginerul le promise că o să reflecteze și-i rugă să-l lase singur. Brad nu înțelesese bine ce voia inginerul și de aceea ieși din casă cu un sentiment de nemulțumire.

— N-am făcut nimic! raportă Pavel brigăzii, și-i era necaz că i se năzărise să se ducă să se milogească de un inginer burghez.

3

Inginerul burghez rămase încă multă vreme la fereastră, privind în direcția în care se îndreptau solii brigăzii. Nu putea să nu-și mărturisească că era mîndru că cei din fabrică îl căutau cu atîta stăruință. El nu trebuia să spună decît un cuvînt, un singur cuvînt, și ar fi putut să alerge la dulap să-și scoată halatul alb, proaspăt spălat și călcat de Iulia, și să dea fuga la fabrică. Îi lipsea mirosul uleiului încins, zumzetul monoton al mașinilor. Amintirea fabricii îl înduioșă, pe urmă îi fu rușine că lucruri atît de banale ca mirosul încins al uleiului și zumzetul monoton al mașinilor îl emoționaseră. Plimbîndu-se prin cameră, își aduse aminte de Mia. Oare ea ce-o fi gîndit despre el? Și ea îl socotește laș?... Dar poate că Anica nici nu e Mia, și atunci... Îi era dor și de Bartha. El, desigur, se plînge și acum de nedreptatea care i s-a făcut cînd a fost lăsat în afara producției. În sinea lui,

Ardeleanu era convins că Bartha de fapt nici nu mai vrea să reintre în producție, dar se obișnuise într-atîta să ceară acest lucru, încît acum i-ar veni greu să n-o mai facă. „Oare nici eu nu mai vreau să reintru în producție ?...“ Își puse pentru prima oară această întrebare, și ea îl îngrozi. Adică niciodată să nu mai fie în apropierea mașinilor ? Spre mirarea lui, un asemenea simțămînt nu i se păru de loc banal. Se gîndi că ar fi trebuit să asculte de chemarea tinerilor : la urma urmei, era vorba de copilul, de strungul acesta blestemat care se născuse schilod. Dar n-o să rămînă așa ! Oamenii o să se frămînte și o să găsească soluția ! Totuși de unde proveneau de fapt nepotrivirile ?... Dacă era într-adevăr vorba de mai multe tipuri de strung, atunci unele piese trebuiau reproiectate în conformitate cu celelalte. Axul e baza, de el se lovesc toate asamblările. E nevoie de un ax nou. Un ax nou care să se potrivească și cu trunchiul propriu zis, și cu cutia de viteză, și cu complexul de roți dințate. Păcat că nu are aici dimensiunile ; ar putea să lucreze acasă și să le trimită proiectele, fără să se mai întoarcă la fabrică. Nu, nu, acasă ar lucra greu, numai la fabrică are totul la îndemînă. Și Crijan e acolo. Da, Crijan. Ce mult ar da să-l audă înjurînd ! E tare priceput Crijan. Puțini maiștri sînt ca el. Îi păru rău că înainte de a pleca nu-l propusese pentru premiere. Omul acesta ar fi meritat și o decorație de la guvern. Nu degeaba îl aduseseră de la fabrica de vagoane... Și nici tinerii nu sînt răi ; sînt ei cam stîngaci și fac multă zarvă, dar nu sînt băieți răi. Scoate Crijan montatori buni din ei !

Intră Iulia. Ardeleanu o privi lung, căutînd să-i ghicească gîndurile.

— Mai sînteți supărat, domnule inginer ? Zău, eu n-am vrut să-i las înăuntru, dar ăla mare, care a mai fost într-o seară aici, a pus piciorul în ușă. Altminteri n-ar fi intrat.

— Da, da, sînt supărat, încercă să pară serios Ardeleanu. Sînt foarte supărat. Dar dacă mai vin o dată,

să-i laşi înăuntru, auzi? Că sînt tovarăşii mei de la fabrică, cu care lucrez... ai înţeles?

— Păi, parcă dumneavoastră nu mai lucraţi la fabrică?

Ardeleanu nu-i răspunse. Aşteptă pînă ce Iulia ieşi, apoi se întoarse spre fereastră şi privi ramurile desfrunzite dintre cele două turnuri ale bisericii catolice. Se simţea singur, cum nu se simţise niciodată pînă atunci.

Peste o oră, Iulia anunţă sosirea lui Ionaşcu. Ardeleanu, care nu ştia nimic de dispariţia acestuia, îl pofti să şadă, dar Ionaşcu se scuză, spunînd că nu venise decît pentru cîteva clipe.

— Cred, — continuă el, frecîndu-şi nervos palmele, — că n-ar fi trebuit să părăseşti fabrica. Bănuiala a luat proporţii, şi tovarăşii de la regională sînt convinşi că tu...

— Nu mă interesează părerea lor.

— Ai înnebunit? Cum poţi spune asemenea prăpăstii? E vorba de strungurile astea, de dezertarea ta...

— Eu am fost dat afară! strigă furios Ardeleanu. Asta, în primul rînd. Şi în al doilea rînd, nu înţeleg scopul vizitei tale. Vrei să mă convingi să mă întorc la fabrică?

— Nu, zîmbi cu prefăcută politeţă Ionaşcu. Dimpotrivă. Aş vrea să-ţi atrag atenţia că ar fi bine să pleci.

— Să plec? unde să plec? întrebă mirat Ardeleanu.

— De altfel, am văzut-o şi pe nepoată-ta. De ce ai adus-o în fabrică? Crezi că cei de la partid nu ştiu cine este Anica şi cu ce scop a venit aici? Te înşeli. Îţi spun, am vorbit cu Farcaş. Aşa se strîng funiile în jurul nostru — şi îşi apropie palmele una de alta, ca şi cînd ar fi vrut să strîngă pe cineva de gît.

— Nu înţeleg, în jurul cui? întrebă cu un calm nefiresc Ardeleanu.

— Tu trăieşti pe o altă lume, nu-ţi dai seama ce se petrece în jurul tău. Cineva va trebui să răspundă pentru strungurile astea.

— Să răspundă.

Ionaşcu se apropie de el :

— Cred că în mai puţin de două ore o să fim arestaţi amîndoi.

Ardeleanu se dădu un pas înapoi :

— Arestaţi ?

— Da, da. Ţi-am spus că am vorbit cu Farcaş. El e ferm convins că noi doi...

— Eu n-am făcut nimic şi nu am nimic cu tine ! îl întrerupse Ardeleanu.

— Asta o crezi tu. Ca să cîştige timp, Ionaşcu îşi aprinse tacticos o ţigară : De altfel şi eu sînt de aceeaşi părere. Peste un an sau doi o să putem şi dovedi că nu sîntem vinovaţi cu nimic. Dar pînă atunci, cineva va trebui să răspundă. Crezi că Farcaş va fi de acord să răspundă el ?

Ardeleanu îşi aminti discuţia cu primul secretar, din urmă cu un an. Atunci prevăzuse că va veni momentul în care va trebui găsit un acar Păun. Intrebă speriat :

— Dar ce s-a întîmplat în fond ? De ce o amesteci pe Anica în toate astea ?...

— Nu ştiu exact ce s-a întîmplat. Ştiu doar că s-a greşit undeva. Şi planurile au fost greşite, şi execuţia lor. Iar eu răspund şi pentru planuri, şi pentru execuţie. Uite, îţi vorbesc deschis. Cel mai bun lucru ar fi să plecăm.

— Să plecăm ? se miră Ardeleanu.

— Da.

— Unde să plecăm ? întrebă el mecanic.

— Nici eu nu ştiu. De aceea am venit la tine, ca să ne sfătuim. Undeva, în străinătate.

Ardeleanu zîmbi stupid :

— Ce să faci acolo ?

Tăcu. I se păru că, prins de panica lui Ionaşcu, vorbeşte prostii.

Ionaşcu scoase din buzunarul interior al hainei un carnet de depuneri.

— Uite, Ardeleanule, am bani, am avere în Elve-

ţia. Cu bani te descurci oriunde. Haide. Frontiera e aproape. Iar tu cunoşti regiunea. Ajută-mă cel puţin. Fă-mi o legătură. Dar cel mai bun lucru ar fi să vii şi tu cu mine.

Ardeleanu răcni ca şi cînd în clipa aceea s-ar fi dezmeticit:

— Pleacă de-aici!

— Gîndeşte-te la Mia.

— Pleacă de-aici! mai strigă o dată Ardeleanu.

Faţa i se întunecase. Începu să clipească des. Apoi, cu un calm forţat, se apropie de telefon.

Ionaşcu păli. Se năpusti spre ieşire, se întoarse să mai spună ceva, dar Iulia, care aştepta în vestiar, îi deschise uşa.

Surprinsă şi totodată bucuroasă de izbucnirea lui Ardeleanu, Iulia intră în biroul lui şi-i spuse că Ionaşcu plecase înjurînd.

— Bine i-aţi făcut, domnule inginer. Nici mie nu mi-a plăcut. E la fel de obraznic ca şi gunoierul nostru, ştiţi, ăla care ciupeşte toate fetele.

— Ieşi şi tu afară! se răsti Ardeleanu la ea. Nici aici în casă nu mai am o clipă de linişte.

Iulia părăsi încăperea, tristă, hotărînd în sine pentru a douăzecea oară să-l lase în voia domnului pe Ardeleanu.

Inginerul aşteptă pînă ce uşa se închise în urma Iuliei, apoi se duse la birou şi-şi lăsă capul în palme: „Oare aşa să gîndească cei de la fabrică despre mine? Atunci de ce au venit după mine! Şi Oniga, şi băieţii?"

In noaptea aceea, Ardeleanu nu reuşi să închidă ochii nici măcar pentru o clipă.

1

Oniga nu se trezi decît spre seară, şi atunci numai datorită Mariei, care îl scutură de cîteva ori. La început nu pricepu ce se petrece cu el, apoi, frecîndu-şi ochii cu pumnii, se dezmetici şi se ridică în picioare.

— De ce dormi îmbrăcat? fu prima întrebare pe care o înţelese.

Mormăi ceva despre oboseală, despre Ionaşcu, despre Farcaş, apoi mărturisi ca un copil aplecat asupra borcanului de dulceaţă:

— Mi-a fost tare somn.

Ea îşi scoase pardesiul şi începu să cotrobăiască printre crătiţi. Oniga vru să-i ajute, dar judecînd după gesturile ei, pricepu că ar face un lucru de prisos. În general, în ultima vreme avea acest sentiment. Şi de cînd îşi reluaseră munca după concediul de nuntă, se vedeau numai seara, şi atunci preocupaţi încă de problemele activităţii lor de peste zi. Nu-şi mai zîmbeau decît foarte rar şi dacă întîmplător Maria l-ar fi întrebat acuma: „Aşa-i că noi ne vom iubi întotdeauna?", întrebarea i s-ar fi părut stridentă lui Oniga şi n-ar fi ştiut ce să răspundă. De cînd se însurase, Oniga avea totul la îndemînă: şi mîncare, şi dormit, şi o avea şi pe Maria. Dar de la o vreme ea nu mai era pentru el decît un element de decor, nu-l mai

atrăgea în mod special, ca atunci, în primele zile. Cînd se gîndi pentru prima oară la acest lucru, avu sentimentul că făptuise un lucru nepermis, şi cîteva zile se feri să se uite în ochii Mariei. Pe urmă, obişnuindu-se cu ideea, începu să se întrebe fără ruşine: „In fond de ce m-am însurat?" De cuvintele mari se temea; de aceea nu-şi spusese niciodată că e fericit sau că nu e. Dar căsătoria nu era aşa cum ar fi vrut-o el şi cum şi-o închipuise. Astfel că serile, stînd întins pe pat, la fel ca şi acum, se simţea singur; i se părea că e de prisos în camera aceasta străină. Intre el şi Maria ora o neînţelegere nerostită, dar care stăruia tot timpul asupra lor. „Adevărul e că n-am găsit ceea ce am căutat", îşi spuse atunci. Şi fără să se fi gîndit vreodată mai mult la asta, ştia că nu era fericit. Şi ştia că nici Maria nu era. Astfel ajunse el la concluzia că între ei se statornicise, în loc de dragoste, o stimă puternică, ceea ce însă nu era destul pentru ca să sudeze o legătură încă neînchegată. Uneori se întreba de ce nu-şi vorbesc deschis, şi atunci îşi reproşa că nu avusese niciodată curajul să înceapă el. Da, altfel îşi închipuise căsătoria. Dar dacă l-ar fi întrebat cineva cum anume, n-ar fi ştiut să răspundă. In orice caz, altfel, nu în felul în care era căsătoria lui cu Maria. Niciodată nu reuşea să-şi lege frămîntările lui de ale ei, mereu i se părea că problemele de care se preocupă ea sînt minore faţă de ale lui. Şi — fără să ştie de ce — pe ea o socotea incapabilă să aprecieze eforturile pe care le făcea el. Pentru că făcea eforturi. Asta putea s-o vadă orişicine. Şi astăzi cît a umblat după Ionaşcu, pe urmă după Farcaş, pe care nici pînă acum nu l-a găsit; asta nemaivorbind de munca din fabrică, mai ales că dăduseră greş cu strungurile. Dar problema lui Ardeleanu, care îl măcina şi în somn? In ultima vreme slăbise. Se întorcea obosit de la fabrică, dar nu se culca: îşi potrivea notiţele de peste zi, făcîndu-şi un fel de inventar al problemelor rezolvate şi al celor nerezolvate. Asta, de obicei, îi lua cam un ceas. Iar după aceea, dacă încerca

să lege o discuție cu Maria, ea căsca. El înțelegea că ea e obosită, dar oricum, putea să nu i-o arate chiar așa. În general, ar fi mulțumit ca ea să stea acasă, să-i calce și să-i spele cămășile — și asta nu pentru că ar fi fost împotrivă ca femeile să aibă aceleași drepturi cu bărbații, ci pentru că voia și el, om ocupat și hărțuit, să-i poarte cineva de grijă, să găsească pe cineva cu care să discute cînd ar simți nevoia.

Își aprinse o țigară și urmări un timp mișcările obișnuite, mecanice, ale Mariei. În fond, ea era o femeie bună și destul de frumoasă, și Oniga, oricît de mult s-ar fi căznit, nu i-ar fi găsit un cusur mai serios de care să se poată lega. Și totuși, deși nu-și vorbiseră niciodată despre neînțelegerea lor, trebuiau să vadă de unde vine. Că așa nu mai merge: trăiesc ca doi oameni străini, n-au nimic comun înafara discuțiilor principiale și a patului, care, de altfel, îi leagă prea puțin. „Poate n-ar fi trebuit să mă însor — își spunea Oniga, și de multe ori se vedea ducîndu-se la Farcaș și spunîndu-i că el e vinovat de acest pas pripit. Aș mai fi avut timp, zău, nu știu de ce m-am lăsat convins atît de ușor. Mai încolo, poate după al doilea sau al treilea cincinal, cînd o să fie mult mai puține lucruri de făcut, ar fi fost altceva". Atunci o să aibă desigur mai mult timp liber să se bucure de roadele muncii, de socialism și, bineînțeles, nu singur, ci împreună cu cineva care să fi contribuit la această operă la fel de mult ca și el. Oniga nu era încrezut, el știa destul de bine că socialismul s-ar construi și fără el, totuși era convins că fiecare braț puternic, fiecare gînd cinstit este de folos. Iar el socotea că are și brațe puternice, și gînduri cinstite. În visele lui de dinainte de război, totul fusese mai simplu. Mai ales în timpul cît fusese închis, își închipuise că socialismul vine imediat după eliberare, sau cel mult un an, doi mai tîrziu, cînd oamenii își dau seama ce bun e socialismul. E drept, încă de pe atunci întîlnise o serie de tovarăși care vorbeau de greutățile

ce o să vină după eliberare, dar pe aceia îi socotea pesimiști, neîncrezători, complicați. Uneori se gîndise să-i contrazică, însă nu prea știa cum. N-avea școală și nu se pricepea să vorbească pe limba tuturor. Și acum se căia de multe ori că nu se înscrisese măcar la un liceu seral. Dacă ar fi făcut-o de la început, acum ar fi absolvit, de bună seamă. Asta și-o repeta de altfel în fiecare toamnă și cu fiecare an trecut îi părea tot mai rău că nu se înscrisese. Numai că totdeauna se întîmpla ceva care îl oprea să facă acest pas. Anul acesta, de pildă, ar fi putut el să lase strungurile în seama altuia ? Nu, n-ar fi putut... Asta era clar.

Maria luă ceaiul de pe foc. Căută două cești, dar cum niciuna nu era curată, Oniga se oferi să le spele el. Ea îl refuză :

— Lasă, nu te obosi.

Fără să știe de ce, Oniga se simți vinovat. Aproape toată seara acest simțămînt nu-l mai părăsi ; nu-l părăsea decît în clipele cînd se gîndea la strunguri, la Ardeleanu, la fabrică. Ar fi vrut să-i vorbească și Mariei despre acestea toate, dar tocmai atunci ea își scotea din servietă un teanc mare de hîrtii. Le înșiră pe masă.

— Ce vrei să faci cu ele ? o întrebă Oniga.

— Trebuie să le revăd. Dactilografele noastre fac atîtea greșeli, că mi-e rușine de tovarășii de la București. Oricît, e vorba de un oraș capitală de regiune, nu de un cătun.

Oniga se așeză lîngă sobă, și deși ardea de nerăbdare să dea un telefon la fabrică, să vadă dacă nu cumva se ivise între timp ceva nou, nu se hotărî s-o facă. Dacă s-ar fi ivit ceva nou — acest ceva nou nu putea fi decît găsirea soluției — atunci, de bună seamă, l-ar fi anunțat. Pentru că cei din fabrică nu fac nimic fără el. Acolo toți îl iubesc, toți îl cinstesc ; unii știu mai multe despre el chiar decît Maria. Se întoarse spre ea. O privi lung, de parcă acum ar fi văzut-o prima oară. Era o femeie înaltă, osoasă, cu

mişcări largi, aproape bărbăteşti. De ce se însurase cu ea ? Socoti că tot ce-şi spusese şi făcuse pînă acum fusese un lucru necinstit şi faţă de Maria, şi faţă de el însuşi. Hotărî să-i mărturisească deschis ceea ce gîndeşte, chiar dacă ea s-ar supăra. Poate că împreună vor descoperi mai lesne unde începe greşeala lor. Ea o să-l înţeleagă, o să-şi dea seama că el are dreptate. O să-i ceară iertare şi o să-şi asume toată răspunderea. In fond, în căsătoria aceasta niciunul din ei nu pierduse nimic. Dimpotrivă. Hotărît, se ridică în picioare şi se apropie de ea :

— Maria, aş vrea să vorbesc cu tine.

Ea făcu ochii mari, apoi închise dosarul din faţa ei.

— Şi eu vreau să vorbesc cu tine. De aceea i-am dat telefon lui Farcaş. De vreo două săptămîni tot vreau să-ţi vorbesc.

„Cît de bună e Maria !" Oniga se aşeză lîngă ea, apoi îşi aprinse o ţigară, nu pentru că simţea nevoia să fumeze, ci ca să-şi ocupe cu ceva mîinile pe care şi le simţea de prisos. Probabil că şi ea are să-mi spună acelaş lucru".

— Ştii, începu Maria şi roşi toată. Eu...

Oniga îi luă mîinile, căută în gînd un cuvînt de încurajare să i-l spună, dar nu găsi. Niciodată nu văzuse ochii Mariei sclipind ca acum.

— Înţeleg, spuse Oniga. Vezi, trebuia mai de mult... Noi doi întotdeauna...

— Tu eşti atît de bun, Oniga ! Ce să-i faci ? De ce ţi-e frică... nu scapi...

— Nu, Maria, niciodată ! întări Oniga. In clipa aceea i se păru că are în faţă o altă Marie : Spune !

Maria se aplecă spre el şi-i îmbrăţişă umerii, şoptindu-i în ureche :

— O să avem un copil...

Oniga, care tocmai îşi ducea ţigara la gură, rămase cu mîna atîrnată în aer. Fumul pişcător al ţigării îi intră în ochi :

— Maria !

Ea se lăsă în genunchi lîngă el, îl luă de după gît,

și puse capul pe pieptul lui. Oniga nu știa ce să facă. O mîngîie pe păr și-i rosti numele, rar, cu evlavie:

— Maria... Maria...

Adică vor avea un copil, și tot ceea ce voise să spună în seara asta nu se mai putea spune niciodată.

Spre ora 11 zbîrnîi telefonul. Oniga ridică receptorul și recunoscu vocea lui Pavel Cuc.

— Mă întrebi dacă dorm? Nu, așteptam să mă sunați. Ei, ce s-a întîmplat?... Ați stat de vorbă cu Ardeleanu?... Ei... Da, a fost de prisos. Știam... Poate că totuși nu e rău că v-ați dus. Dar pentru asta nu era nevoie să mă chemi noaptea. Știu, știu, nici eu nu pot dormi!

Se întoarse spre Maria. Ea aținise, și în vis un zîmbet i se înfiripase pe buze. Din obișnuință, îi mîngîie umerii. Ea se trezi, îl prinse de gît și-l sărută.

2

Nu mult după dispariția lui Ionașcu sosiră de la București, de la Institutul de proiectări, doi ingineri tineri. Barbu îi conduse în fostul birou al lui Ardeleanu și ceru desenatorilor tehnici să le arate toate planșele în legătură cu strungul. O zi întreagă au stat inspectorii de la București aplecați deasupra desenelor, însemnînd cu diverse creioane colorate cîte o cifră, cîte o indicație. Seara, tîrziu, raportară directorului că vor lua proiectele cu ei, că găsiseră unele date foarte interesante, pe care însă, după părerea lor, n-aveau dreptul să le dezvăluie înainte de a raporta la București.

In zilele care urmară, Barbu trimise și primi o sumedenie de telegrame, prin care i se cerea ca pînă la terminarea cercetărilor să ia altceva în lucru. De altfel, peste cîteva săptămîni urmau să sosească la „Victoria" desenele noului prototip de strung, pro-

iectat în întregime în țară. În legătură cu inginerul Ardeleanu, cei de la București anunțaseră că era bine că-și dăduse demisia, căci oricum ar fi trebuit anchetat și concediat după ce în desene se găsiseră atîtea nereguli pe care el, ca tehnician, ar fi trebuit să le observe. De altfel, ancheta a trebuit să fie amînată din pricina dispariției inginerului Ionașcu, care avusese din partea Ministerului Industriei Grele sarcina să coordoneze lucrările strungului și de aceea ar fi putut da o serie de lămuriri în legătură cu această chestiune. Pe urmă, într-o sîmbătă seara, Barbu fu anunțat de către organele de securitate că în apropierea frontierei fusese găsit un om împușcat, care avea asupra lui o delegație către fabrica de strunguri. Barbu se urcă în mașină și se duse să afle amănunte. I se puse la dispoziție un proces-verbal, semnat de ostașul grănicer Filimon Pandele, care arăta că în ziua de... a somat în zona de graniță doi indivizi care n-au vrut să se oprească. A deschis focul. Unul a căzut, celălalt a ridicat mîinile. Cînd a ajuns la ei, primul nu mai trăia. Asupra mortului s-a găsit un carnet emis de Crucea Roșie, pe numele de Ion Ionașcu. Cel de al doilea, un om slab, cu un neg pe bărbie, fără acte, a fost predat organelor de securitate.

I

Ca niciodată pînă atunci, Ardeleanu se plimba fără țintă prin oraș, cu pardesiul descheiat, neîngrijit, ca un om fără căpătîi, neștiind cu ce să-și omoare timpul. Îi era lehamite. Intră la Cazinoul Central: aici rămăsese totul neschimbat, numai picolul cel slăbuț și palid vorbea mai gros și pe față începuseră să-i apară fire blonde, iar sub nas un smoc de mustață pe care și-o netezea mereu, doar-doar o să fie luată în seamă. Cînd crescuse băiețandrul acesta, unde erau anii care trecuseră peste el? De fapt, Ardeleanu cerea socoteală nu pentru anii care-i crescuseră mustața picolului, ci pentru cei care-i albiseră lui tîmplele.

Pe stradă se luă după trecători, încercînd să-i categorisească după meserii, ba chiar să le dea nume. Pe individul din fața lui, un om slab, uscățiv, cu spatele încovoiat și cu gulerul paltonului puțin uzat, și-l închipui casier la o cooperativă de băuturi spirtoase. Îl vedea acasă, în mijlocul familiei: nevastă-sa, o femeie grasă, cu mînecile suflecate, fardată ca să nu i se vadă mustățile și eventual cu un neg pe partea stîngă a obrazului, guralivă, poruncitoare. El, suferind de ficat, nu are putere să se împotrivească poruncilor ei; stă și mai încovoiat, aplecîndu-se deasupra farfuriei, neavînd curajul să protesteze împotriva mîncării de cartofi pe care o urăște din tot sufletul. Copii n-are. Cel mult o soacră murdară. Nu și-l putea în-

chipui tată de familie. Pentru o clipă, avu și un simțământ de milă față de omul din fața lui. Apoi, celălalt se opri și strigă după un căruțaș. Căruțașul ridică șapca și-i spuse : „Noroc, tovarășe director".

Ardeleanu se opri și el, ca să le poată asculta discuția. Află că slăbănogul era directorul Comlemnului și, din ceea ce spunea, i se păru destul de energic. După ce directorul plecă, Ardeleanu intră în vorbă cu căruțașul, care se dăduse jos de pe capră să potrivească hamurile cailor. Cele auzite de la acesta îl descumpăniră — directorul avea trei copii : unul învăța la Moscova matematicile, ceilalți doi urmau liceul în localitate. Pe vremuri, înainte de a deveni directorul Comlemnului, omul fusese fochist la calea ferată. Ardeleanu plecă nemulțumit, cu sentimentul neplăcut că e singurul om din oraș care umblă fără pricină pe străzi. Mai tîrziu, acest simțământ i se întări într-atîta, încît inginerul avu impresia că trecătorii îl privesc altfel decît pe ceilalți, ba chiar îl compătimesc. Se opri în fața unei biserici. Trecuseră ani mulți de cînd nu mai călcase într-un asemenea locaș. Vru să intre, să-și răscumpere păcatul, dar îi era rușine de trecători. Aceștia, preocupați, treceau fără să-l bage în seamă, dar lui i se părea că-l spionează să vadă dacă intră sau nu. De fapt, nu era religios, nu credea în viața viitoare și nici în dumnezeu, dar era convins că undeva, deasupra acestei lumi materiale, există ceva, o forță care pune în mișcare întregul angrenaj al planetelor. Din partea lui, această forță putea să se numească dumnezeu, ori natură, ori destin, lui îi era tot una. Dar era convins că ea există. Căci cineva — conștient sau inconștient — trebuia să dirijeze universul, acest mecanism de mare precizie, a cărui mișcare fatală prescrie atît planetelor, cît și vietăților care trăiesc pe ele, un drum de la care nimic nu se poate abate. Destin. Asta era. Credea în destin, în inevitabil. Altminteri cum s-ar fi putut explica situația lui de acum ? Era convins că, indiferent ce ar fi făcut, tot aici ar fi ajuns, deși

chiar în afacerea cu strungurile astea blestemate erau zeci de „dacă". Dacă ar fi insistat să vadă toate desenele, dacă n-ar fi plecat din fabrică, dacă ar fi ascultat de chemarea lui Oniga și a băieților, sau, și mai simplu, dacă nu s-ar fi întîlnit în ziua aceea în poartă cu Barbu, chiar și atunci tot ar fi ajuns aici, în această situație.

Nu intră în biserică. Totul e aranjat dinainte. Ce rost are să îngenuncheze în fața inevitabilului? Hotărî să meargă la fabrică, să vorbească cu Barbu. Intră într-o frizerie să se radă, să vadă cei de acolo că nu vine cu capul plecat. Începu să se simtă bine. Se așeză pe un scaun și-și aștepta rîndul. Răsfoi un ziar. Ciudat, în viața lui nu citise un articol de fond. Cînd în fabrică i s-a cerut să participe la citirea ziarului în colectiv, s-a opus din principiu. Era și o prostie să iei din timpul unui tehnician, punîndu-l să citească articole în colectiv, cînd el în acest timp poate să dreagă cine știe ce mașini. Totuși, pe vremea aceea încercase să parcurgă un asemenea articol. Dar erau atîtea lozinci în el, încît renunțase. În general, ziarele de acum i se păreau neinteresante, plictisitoare. Nu aduceau nimic senzațional. Nu scriau nici despre crime sau accidente de cale ferată, nici despre furturi senzaționale sau sinucideri. Nu scriau decît mereu și mereu despre aceleași lucruri: Ion Dragomir a depășit norma cu atît, Pavel Drăghici cu atît. A doua zi, în locul lui Pavel Drăghici era pomenit Stănescu, iar în locul lui Ion Dragomir, Dimitrie Coman. Pe cine interesează articolele astea? Și ce importanță are dacă Ion Dragomir a depășit cu 30 — 40, 130 sau 160 la sută normele fixate? Înseamnă că normele n-au fost bine calculate sau chiar dacă au fost bine calculate, că cutare și cutare muncitori sînt mai pricepuți. Dar oare menirea ziarului e să scrie despre asta?

Citi titlul articolului de fond: *„Disciplina de plan, sarcina fiecărui muncitor, fiecărui tehnician"*. Ca să-și dovedească încă o dată cît de justificată e părerea lui despre gazete, începu să citească coloana a doua a

articolului: *„Dar iată că în unele întreprinderi mai dăinuieşte indiferenţa faţă de plan, faţă de sarcinile care ne revin în această măreaţă construcţie a vieţii noi, a socialismului. Astfel, la Uzinele Metalurgice din Satu-Mare, din lipsă de disciplină faţă de plan, n-au fost livrate cele patrusprezece vagoane de marfă-plate, pentru transportul laminatelor"*. Ardeleanu împături ziarul. Şi ce-ar fi fost dacă cele patrusprezece vagoane de marfă ar fi fost terminate la vreme? Poate că atunci nu s-ar fi scris despre uzinele din Satu-Mare, ci despre o altă întreprindere care nu livrase alte produse. Despre „Victoria", de exemplu. „Da, da. Nici noi n-am livrat cele douăzeci şi opt de strunguri". Dintr-o dată Ardeleanu simţi că-l strînge cravata. Vreo cinci întreprinderi, care duc lipsă de maşini, aşteaptă acum în zadar strungurile acestea. Nici ele nu-şi vor putea îndeplini planul. Despături din nou ziarul. *„Datorită atitudinii de dispreţ a inginerului Hodişan Gheorghe, o sumedenie de produse zac în depozitele uzinelor din Reşiţa, stînjenind astfel producţia acelor întreprinderi cărora trebuiau să le fie livrate"*. Citi tot articolul. Ciudat, acest articol i se părea foarte interesant. Poate adineauri să-l fi indus în eroare titlul. Dar nu, şi titlul e interesant. Azi, mîine s-ar putea să se scrie şi despre el un articol. Cum de nu s-a gîndit pînă acum la acest lucru? „Disciplina de plan, sarcina fiecărui muncitor, fiecărui tehnician". Foarte bun titlu şi foarte bun articol. Îi era ciudă pe sine, aşa cum îi fusese în urmă cu un sfert de ceas, pe stradă, cînd îl luase pe directorul Comlemnului drept un casier bolnav de ficat. „Înseamnă că văd diformat, fals!"

— Poftiţi, tovarăşe.

Ardeleanu se aşează pe scaunul din faţa oglinzii şi se privi lung. „Oare eu să fiu acest om cu riduri, obosit, care mă priveşte din oglindă?... Numai atît să fiu eu? Un bătrîn care la ora 11 înainte de masă are timp să se radă în centrul oraşului? Ce-o fi gîndind frizerul despre mine? Oare ar putea el să creadă că eu răs-

pund de fabricarea primelor strunguri romînești?... Nu, desigur că nu. Nici n-ar avea de ce". Frizerul începu să-l săpunească, și Ardeleanu neavînd ce face, se căsni să descifreze în oglindă textul, scris invers, de la stînga la dreapta, al unei lozinci: „Sîntem în întrecere". Apoi îi păru rău că-l citise. Da, acum își dădea seama de ce nu avea încredere în aceste lozinci și articole de fond. Se banalizaseră. De ce li se permite pînă și frizerilor să le folosească?! Frizerii sînt în întrecere! Rad douăzeci și patru de bărbi în loc de douăzeci! Ei și?... Doar aici nu poate fi vorba de mecanizare, de ridicarea productivității cu douăzeci sau două sute la sută. Și apoi, aici nici nu e o muncă productivă! Îl întrebă pe frizer:

— Sînteți în întrecere?

— Da.

Răspunsese cu atîta seriozitate, încît Ardeleanu pufni într-un rîs rău, zgomotos.

— Vă rog să nu rîdeți, — spuse calm frizerul, — că am să vă tai, și atunci mi se scade un punct și pierd întrecerea. Întrecerea noastră se bazează pe buna deservire a clientului. Despre mine nu s-a scris niciodată în condica de reclamații, și n-am tăiat încă pe nimeni. Vă rog să nu rîdeți.

Briciul scîrțîia sec, tăia bine. Inginerul, rușinat, abia aștepta să plece. Vru să dea bacșiș, dar frizerul refuză. Ardeleanu nici nu știa cum părăsise încăperea. În stradă răsuflă ușurat, de parcă ar fi scăpat de cine știe ce pacoste. Călca grăbit, să se depărteze cît mai repede de frizerie.

În apropierea fabricii încetini pasul. De cîte ori nu trecuse pe acest drum? Își aduse aminte cum veniseră prima oară aici, cu mașina, ca să caute un loc potrivit pentru construcții. Dăduseră peste un imens loc viran, acoperit de bălării. Atunci n-ar fi crezut că o să vadă cîndva fabrica ridicată și, în orice caz, nu într-un timp atît de scurt. Zîmbi cînd își aminti că, pe vremea șantierului, Brad îl povățuise într-un rînd să-și cumpere cizme. Ar fi fost tare caraghios ca el, Ardeleanu, care

în viața lui nu încălțase bocanci, să fi umblat cu cizme. Ce naiv și prost era pe atunci acest moțogan... Dar acum, de parcă cineva l-ar fi cizelat la piatră de polizor, a învățat să vorbească, încet, moderat, nu li se mai adresează oamenilor cu „măi, tovarășe", sau „măi, tovarășe maistru". Și ceilalți... Oniga, de pildă. Totuși, încă din timpul construcțiilor știa secretarul să vorbească frumos. Cum spunea el? „Da, e nămol mult, tovarășe inginer, atît de mult nămol, că numai socialismul e în stare să facă curățenie pe aceste meleaguri". E drept că toate astea, lui, inginerul Ardeleanu, nu-i spuneau nimic. De ce rămăsese numai el tot cum fusese și altădată? „Dar nu-i adevărat, nu mai sînt eu acela care am fost, își spuse. Pe vremuri n-aș fi venit pentru nimic în lume să mă ploconesc ca să mă reprimească în fabrică". Privi lung la clădirea din cărămidă roșie, la coșurile înalte, și deodată se pomeni în fața porții.

Bartha își pocni călcîiele:

— Să trăiți, tovarășe inginer... Mă duc să vă anunț tovarășului Barbu.

Ardeleanu îi făcu semn să stea locului și porni singur spre clădirea direcției. Cîțiva funcționari îl salutară destul de rece, dar Ardeleanu era prea frămîntat de întrevederea pe care urma s-o aibă cu Barbu, pentru ca să bage în seamă acest lucru. O rugă pe secretara directorului să-l anunțe, apoi se așeză, așteptînd să fie chemat. Prin ferestrele cu perdele străvezii, de muselin alb, se vedeau atelierele de mecanică. Uite, cum de-i scăpase pînă acum că drumul care taie linia ferată îngustă a fabricii nu s-a asfaltat încă?...

Trecură mai multe minute pînă cînd în ușă apăru secretara. Ardeleanu se ridică în picioare și-și descheie pardesiul.

— Tovarășul director e foarte ocupat — zise ea, ridicînd din umeri în semn de nedumerire. A spus să treceți peste vreo două zile...

Ardeleanu păli. La acest lucru nu se așteptase.

Coborî buimăcit scările şi ieşi în curtea fabricii. Prin ferestrele secţiei de mecanică răzbăteau dîre de lumină roşiatică. „Sudorii", gîndi Ardeleanu şi i se păru că simte în nări mirosul pişcător al acetilenei. Se îndreptă repede spre poartă. Oamenii din curte îşi întorceau capetele în urma lui, dar el nu mai văzu asta. Deodată, cineva îl strigă pe nume. Se întoarse şi-l recunoscu pe Crijan. Alerga spre el, fluturînd în mîini cîteva petice de hîrtie mînjite de ulei.

— Cred că am găsit, tovarăşe inginer — gîfîi el. Uite-aici — şi despături hîrtiile, vorbind repede, de parcă l-ar fi gonit cineva din urmă.

Inginerul nu pricepea despre ce era vorba.

— Dacă scoborîm puţin ambreiajul, vedeţi aci — şi împunse cu degetul o linie strîmbă şi un unghi haşurat cu nişte linii la fel de strîmbe. Vedeţi aici, mai repetă o dată Crijan. Nu e vorba decît de strunjirea asta. Căruciorul nici nu trebuie schimbat... Poate cel mult cutia de avansuri, cu care nu ştiu încă ce trebuie să facem... Dar baza am găsit-o... Asta e rezolvarea. Să fiu al dracului dacă nu... Cu Mircea, băiatul acela, am găsit soluţia. Deştept băiat... De aici am putea porni... Se poticni, pierzîndu-şi respiraţia. Răsuflă de cîteva ori în grabă, apoi continuă : Îmi pare bine că aţi venit... Nu credeam eu că v-aţi supărat dumneavoastră pe noi, adică pe noi poate, dar să întoarceţi spatele acestor nenorocite de strunguri... Eu asta am spus-o din prima zi.

Abia ajuns aici, se uită Crijan în ochii lui Ardeleanu: erau întunecaţi şi trişti.

— S-a întîmplat ceva, tovarăşe inginer ?

— Nu s-a întîmplat nimic... Încă nu m-am reîntors la fabrică... Barbu e prea ocupat ca să stea de vorbă cu mine.

— Barbu ! Cum asta ? zbieră Crijan. Lasă că-i arăt eu lui !... şi-şi agită mîinile, căpătînd o înfăţişare războinică.

— Nu trebuie să te frămînţi, încercă să-l liniştească

Ardeleanu. Se face şi fără mine. Văd că sînteţi aproape gata. Ar însemna să vă încurc numai.

Cînd ajunseră la poartă, Crijan se întoarse brusc şi o luă spre clădirea direcţiei. Ardeleanu mai privi în urmă o bucată de timp, apoi ieşi, uitînd să-l salute pe Bartha, care-şi pocni din nou călcîiele.

2

— Aţi terminat? îl întîmpină Barbu.

— Nu, tovarăşe director, încă n-am terminat... Şi cred că fără inginerul Ardeleanu o să ne chinuim în zadar. Crijan vorbea rar, răspicat, accentuînd fiecare cuvînt. Prin aceasta voia să-i arate lui Barbu că venise într-o problemă foarte importantă. De ce nu l-aţi primit pe tovarăşul Ardeleanu?

— Va să zică de-asta eşti aici? Şi eu care mă aşteptam să-mi anunţi că ai găsit soluţia... Mă mir de tine, tovarăşe Crijan, doar nu sînt dator să-ţi răspund la această întrebare. Văzînd mişcarea de protest a lui Crijan, Barbu continuă repede: Bineînţeles, oficial nu-ţi spun nimica, dar aşa, între noi, pot să-ţi dau unele lămuriri. Îşi compuse o figură misterioasă: Am instrucţiuni. Pînă nu se termină ancheta, Ardeleanu este suspendat din serviciu.

— Pînă nu se termină ancheta! Adică cine ştie cît timp, poate şi o lună... Noi să stăm cu mîinile în sîn şi să aşteptăm mana cerească!

— Asta nu.

— Eu nu ştiu ce fel de instrucţiuni aveţi dumneavoastră, dar eu, tovarăşe director, sînt convins că nu procedaţi cum trebuie.

La acest lucru se gîndise nu o dată şi Barbu. De aceea, în ultimele zile suferea de insomnie şi se certa cu nevastă-sa. Ar fi vrut să discute despre Ardeleanu cu Oniga sau cu tovarăşul Farcaş, să

se clarifice odată. Noaptea se scula din pat și desfăcea dosarele pe care le aducea acasă să le studieze; citea de cîte trei ori fiecare corespondență în legătură cu strungurile, încercînd să ghicească printre rînduri lucruri care i-ar fi scăpat la prima lectură și care eventual i-ar putea indica o soluție. Blestema ziua cînd acceptase mutarea de la fabrica de vagoane. Acolo lucrurile mergeau atît de bine, totul era clar chiar dacă se întîmpla ceva; urmărind traseul de fabricație, găseai întotdeauna vinovații. Aici, însă, lucrurile nu erau clare de loc; dimpotrivă, erau atît de încîlcite, încît el singur nu mai știa cine e de vină: ceilalți sau poate chiar el. Era curios să audă părerile celor din fabrică. Îi întrebase și pe unii care nu aveau nimic comun cu procesul de producție. Șoferul, de pildă, îi răspunsese: „Aici nici dumnezeu-sfîntul nu s-ar descurca", făcîndu-l să se neliniștească și mai mult. Hotărî să stea de vorbă cu Crijan. Părerea maistrului, a unuia care era direct legat de strunguri, conta foarte mult. Noaptea, Barbu visa că cineva, Crijan sau poate alt montator, a găsit o soluție pentru repararea strungurilor, iar dimineața primul lucru pe care-l făcea era să formeze numărul fabricii și să întrebe de noutăți. Și în fiecare zi, aceeași decepție. Pe vremea cînd fusese mutat la fabrica de strunguri, se gîndise o clipă că s-ar putea ca după livrarea primei serii de strunguri, să capete și el Medalia Muncii; dacă ar fi rămas în producție, pînă acum ar fi avut-o de mult. De la o vreme însă renunțase la acest gînd. Poate că nici nu era mare lucru de capul lui; era un director prost, și atîta tot. În schimb decise ca pe cel care va găsi soluția să-l propună pentru premiere și pentru decorare. Nu mai aștepta nimic, decît ziua cînd pe poarta fabricii vor ieși primele strunguri, controlate, verificate. Da, trebuia să stea de vorbă cu Crijan, să-i afle părerea despre el, Barbu, ca director.

— Măi, tovarășe Crijan, începu după o pauză

lungă. Am vrut mai de mult să stau de vorbă cu tine. Dar n-a prea fost timp.

Lui Crijan îi părea bine că directorul îl tutuieşte. Barbu observă acest lucru, şi asta îl linişti oarecum. Poate că totuşi oamenii nu-şi pierduseră încrederea în el:

— Vezi, aici răspundem cu toţii. Şi tu, şi eu. Ar fi greşit să ne ascundem greşelile unul faţă de celălalt. Dacă totuşi n-am vorbit cu tine pînă acum, este pentru că n-am vrut să te sustrag de la munca ta. Dar acum cred că a analiza munca noastră este la fel de important ca şi a găsi soluţia. Că strunguri o să mai facem noi. Nu numai astea douăzeci, ci şi altele. Se gîndi că probabil nu începuse în felul cel mai potrivit. Dar acum nu mai putea să dea înapoi. Da, strunguri vom mai face. E important ca noi, care construim aceste maşini, să fim nu perfecţi, nici mulţumiţi, ci conştienţi de răspunderea noastră.

— Da, făcu Crijan, pe care acest discurs începuse să-l nedumerească, şi se rezemă de spătarul fotoliului.

— Să vorbim ca doi tovarăşi, o luă de la capăt Barbu, nemulţumit de sine. Să vorbim ca doi membri de partid...

— Da, tovarăşe Barbu, vă ascult.

— Peste cîteva săptămîni sau peste cîteva zile, precis nici eu nu ştiu cînd, o să se facă o anchetă în legătură cu strungurile acestea. Eu va trebui să ridic unele probleme şi nu se poate să nu le privesc din punct de vedere autocritic. Pentru că aşa ne învaţă partidul...

Barbu îşi dădea seama că iar o apucase prost. Ce, parcă asta era problemă? Că vine sau nu o comisie de anchetă? El, Barbu, voia numai să ştie dacă oamenii îl cred vinovat. Pentru că dacă oamenii cred asta, înseamnă că aşa este. Şi atunci trebuiau luate măsuri.

— Şi de ce-mi spuneţi toate astea? întrebă Crijan, scotocindu-şi buzunarele după o ţigară.

Barbu îl servi cu foc.

— Ei bine, — spuse el deodată, — vreau să-mi spui care este vina mea, ce lipsuri am avut. Tu, desigur, le-ai observat pe toate. Ai lucrat doar direct la strunguri. Şi apoi, noi ne cunoaştem şi de la fabrica de vagoane. Doar am lucrat în aceeaşi secţie...

— Da, spuse Crijan, urmărind cu atenţie fiecare gest al directorului.

— Acum cîtva timp îmi notam toate greşelile — spuse acesta stînjenit şi scoase dintr-un buzunar un carneţel pe care începu să-l răsfoiască. Uite aici: „17 august, am întîrziat opt minute" — tu n-ai de unde să ştii, pe vremea aceea lucram cam tîrziu noaptea. Lipsa aceasta am trecut-o la atitudine greşită faţă de muncă. Uite, mai departe: 5 septembrie... 12 noiembrie, 13 noiembrie, vezi aici am greşit de două ori consecutiv.

— Crezi că ţi-ai notat toate greşelile? îl întrerupse familiar Crijan şi zîmbi.

— Nu, sînt convins că nu — sări Barbu. Tocmai de aceea îţi cer ajutorul. Tu ai avut timp să mă analizezi...

— Oarecum, făcu Crijan, continuînd să zîmbească.

Barbu aşteptă, crezînd că Crijan o să-i spună ceva, dar maistrul părea cufundat în gînduri. Apoi îşi încreţi fruntea şi începu să vorbească încet, grav:

— Cred că eşti superficial...

— Se poate să ai dreptate — aprobă repede Barbu. Apoi, puţin speriat, adăugă: În multe cazuri? Poţi să-mi spui unul?

— Nu, dar n-am terminat încă, spuse solemn Crijan. Superficialitatea este rezultatul nivelului politic scăzut.

— Poate că ai dreptate şi aici, confirmă Barbu, apoi continuă necăjit, mai mult pentru el: Cînd dracu' să mai am timp de citit?

Îşi aprinse şi el o ţigară.

— Şi din cauza asta ai o atitudine greşită faţă de

oameni, dar nu așa cum ai notat în carnețelul acela : 5 noiembrie, 12 și 13 noiembrie, ci în general. Nu cunoști oamenii și nu prea ai încredere în ei, și de aici ți se trag toate — se înfierbîntă Crijan fără să-și dea seama.

— Eu ? făcu mirat Barbu.

— Da. Dumneata. De-aia l-ai dat afară pe Ardeleanu, de-aia îl ții la poartă pe Bartha...

Neliniștit, Barbu se ridică în picioare.

— Și ești fricos, mai spuse Crijan. Asta nu mi-aș fi închipuit-o despre tine pe vremea cînd lucrai încă în hala de turnare, dincolo, la vagoane. Acolo parcă erai alt om.

Barbu, care se făcuse ca varul, se rezemă de perete :

— Crezi cu adevărat ?... Asta crezi tu despre mine ?

— Da, răspunse Crijan, și-și stinse țigara în scrumiera de pe măsuța alăturată. Asta cred !

— Oare nu te legi numai de unele aparențe ? întrebă cu nădejde Barbu. Mie mi-e atît de dragă fabrica asta, și strungurile, și oamenii. Se uită plin de așteptare la Crijan. Uneori îmi vine să mîngîi fiecare piesă. De multe ori seara trec prin curtea fabricii, mă uit în sus, acolo unde se pierde fumul coșurilor, și mă bucur.

— Numai dragostea nu ajunge ! spuse Crijan. N-ajunge să mîngîi piesele. Trebuie să pui și capul la contribuție.

După ce Crijan plecă, Barbu rămase descumpănit. O clipă se gîndi să alerge după Crijan, să-l roage să-i spună ce ar avea de făcut, dar, neputincios, se lăsă în fotoliul de lîngă birou. Deci încă un om care are despre el, Barbu, o părere proastă. Și sînt mulți. Azi dimineață și Oniga i se păruse schimbat. O fi supărat de ceva ? O fi avînd vreun necaz cu nevastă-sa ? Sau îl mai macină încă demisia lui Ardeleanu ? Oare chiar să fi greșit cînd a vorbit cum a vorbit cu inginerul-șef ? Dar Ardeleanu e burghez și pe urmă cei de la

minister ar fi luat oricum măsuri împotriva lui. Își aduse aminte că nici Bartha nu-l mai saluta ca totdeauna și nici nu-i mai amintea că vrea să intre în producție. Într-adevăr, poate că ar fi trebuit să-i rezolve mai de mult problema asta. Se justifică spunîndu-și că bătrînul, desigur, nici nu se gîndește serios să se întoarcă la turnătorie. Totuși, oricum, se cuvenea să stea de vorbă cu el. Ce-ar fi să se ducă la Farcaș, la regională, și să-l întrebe deschis: Sînt sau nu sînt eu de vină de ceea ce s-a întîmplat? Dacă sînt de vină, schimbați-mă, dar nu mă lăsați să mă frămînt așa, degeaba, că și în turnătorie pot fi bun de ceva.

Se ridică în picioare și se duse la secretară s-o roage să-l cheme pe Bartha și apoi să se intereseze dacă Farcaș este la regională.

În timp ce-l aștepta pe Bartha, Barbu aranjă hîrtiile de pe birou, ca nu cumva dacă Farcaș va fi de părere ca el să nu se mai întoarcă aici să se găsească o asemenea dezordine.

— Stai jos, tovarășe Bartha.

— Iaca stau, făcu bătrînul mirat de această audiență neașteptată. S-o întîmplat ceva?

— Nu s-a întîmplat nimic, tovarășe Bartha. Voiam să te întreb dacă tot nu ești mulțumit la poartă?...

— Ba sînt — sări Bartha speriat. „Cine știe, o fi venit vreo hîrtie de la București să nu mă mai țină". Sînt foarte mulțumit. Mă simt bine la poartă — mai întîi odată — eu nu m-am plîns niciodată...

— Păi nu dumneata m-ai bătut la cap în fiecare zi să te bag în producție?...

— Da' poarta nu-i producție? se miră Bartha.

— Da, dar dumneata parcă spuneai că vrei să muncești în secție. Sau nu spuneai așa?

— Da, sigur, dacă e vreun loc potrivit pentru mine, cu dragă inimă. Unde să mă duc?

— Păi dumneata unde ai vrea?...

— Eu zic să mă mai gîndesc — se foi Bartha. O să mă gîndesc și o să-ți spun.

„Uite și bătrînul. Nu vrea să intre în producție, dar se ferește să mi-o spună". Se apropie de el:

— Spune, baci Bartha, dar sincer, ce părere ai dumneata despre mine?

— Ce părere am despre tine?... Păi, vezi, munca ta...

— Da, da...

— Ce părere să am despre munca ta? Aia pe care-o ai și tu... De ce aș avea alta?

Barbu rămase tăcut un timp, apoi se aplecă spre Bartha:

— Dar oamenii ce vorbesc despre mine?

— Care oameni?

— Păi, muncitorii...

— Știu eu?... întrebă mirat Bartha. Dar ce s-a întîmplat? Știi că mie îmi plac lucrurile deschise. O spus cineva ceva împotriva ta?...

— Nu, nimic... Da' voiam și eu să cunosc părerea oamenilor. Că mie nu mi-o spun.

— Măi, Barbule, tu nu-mi placi mie. Zău nu-mi placi. Pînă acum niciodată n-ai vorbit așa. S-o întîmplat ceva cu tine. Eu zic să discuți cu Oniga. Zău nu-mi placi... Se ridică să plece: Iar cu munca mea, am să mă gîndesc. Că știi, la poartă m-am mai obișnuit o leacă.

Barbu așteptă pînă ce Bartha închise ușa după el, apoi se îmbrăcă și anunță secretara:

— Mă duc la la tovarășul Farcaș, la regională. Dacă întreabă cineva de mine, mă întorc îndată.

Pe drum era convins că procedase just. N-avea nici un rost să discute cu Oniga, care-l cam cocoloșește. Lasă, să se ducă la regională, să lămurească situația odată pentru totdeauna.

Farcaș tocmai plecase de la regională, așa că Barbu trebui să aștepte aproape două ore. Dar asta nu-l supără. În acest timp își făcu planul discuției. Va cere să i se spună totul deschis, oricît de mult ar fi să-l lovească. Doar nu e membru de partid de azi, de ieri, poate să suporte o critică cît de tăioasă.

— Veste mare, tovarăşe Barbu ?

— Apoi, tovarăşe Farcaş, cum nu mai pot face faţă problemelor, m-am gîndit să-mi prezint demisia. C-aşa nu e nimeni mulţumit şi nici treaba nu merge.

Farcaş îl privi mirat, măsurîndu-l din creştet pînă în tălpi, ca şi cînd acum l-ar fi văzut pentru prima oară. Nu-l întrerupse. Barbu tăcea. De fapt, el spusese tot ceea ce avusese de spus.

— Eşti nebun, mormăi după un timp Farcaş.

— Nu, tovarăşe Farcaş, nu sînt nebun, şi nici orb nu sînt.

— Ba da, eu de cîteva minute am această impresie. Dar dacă tu crezi că e bine ce vrei să faci, aşterne-ţi demisia pe o bucată de hîrtie. Mai ai vreo problemă, tovarăşe Barbu ?

Barbu începu să-şi frămînte mîinile, tuşi de cîteva ori, apoi brusc se ridică în picioare şi spuse pe un ton aproape plîngător :

— De ce nu vreţi să-mi spuneţi adevărul ? Eu văd că am greşit, dar nu ştiu unde. Şi acum toată lumea e supărată pe mine. Oniga nu mai vine dimineţile la mine. Crijan mi-a spus tot ce i-a venit la gură, iar Bartha... mă rog... Eu nu spun că n-au dreptate. Am greşit, criticaţi-mă, daţi-mă de toţi pereţii, eu nu sînt omul care să n-am curajul răspunderii, dar să vorbim deschis.

— Ce vrei să ştii în fond ?

— Ce aveţi cu mine ? Cu ce am greşit ?

— Atunci să-ţi spun. In primul rînd ai înşelat partidul. Noi te-am crezut un om care nu se sperie, şi tu te sperii ca babele. N-a venit Oniga la tine o dimineaţă, îţi închipui că cine ştie ce s-a întîmplat. Asta ca să nu mai spun cum ai primit nereuşita strungurilor. In al doilea rînd, n-ai încredere în partid, căci cum altfel ai putea să explici ieşirea ta cu demisia ? Adică demisionezi pentru că te-a criticat Crijan şi pentru că Bartha „mă rog". Nici în partid n-ai încredere, nici în oameni, şi nici în tine !

— Tovarăşe Farcaş...

— Încă n-am terminat. Tu consideri dictatura proletariatului asemănătoare unui regim burghez. Tu crezi că ai de-a face cu o întreprindere particulară, unde oamenii își pot înainta demisiile cu una, cu două.

— Dar Ardeleanu...

— Tocmai despre el am vrut să-ți vorbesc. Nivelul tău politic e la fel de ridicat ca și al inginerului Ardeleanu. Numai că la tine acest lucru nu este scuzabil. Eu propun să pui problema demisiei tale la comitetul de partid din întreprindere. Pînă atunci, însă, cît timp mai ești încă în funcția pe care ți-a încredințat-o statul, să-ți faci datoria cum știi mai bine!

Barbu înghiți în sec.

— Îți amintești, — continuă Farcaș, — școala de partid pe care am făcut-o împreună? Acolo, unele lozinci ni se păreau prea cunoscute, prea banale. Ca asta, de exemplu: „In timpul greutăților se verifică tovarășii". Prima greutate de care te-ai izbit a fost nereușita strungurilor. Ce-ai făcut tu atunci?... L-ai dat afară pe Ardeleanu, singurul om care ar fi fost în stare să găsească o soluție. Desigur, vom face strungurile și fără el, dar ceva mai greu. Poate că în schimb ai știut să rezolvi lucrurile mărunte! Să vedem: Bartha a fost la mine de vreo trei ori. Știi ce vrea bătrînul?

— A vrut să intre în producție.

— Nu a vrut, ci vrea, tovarășe Barbu.

— Ba nu, se împotrivi categoric Barbu. Chiar azi i-am propus să intre în producție și mi-a spus c-o să se mai gîndească.

— In orice caz, trebuie văzut de ce a spus acest lucru. Pentru că nu cred că un om care de jumătate de an se zbate pentru un lucru să renunțe la el peste noapte.

— Eu cred că am înțeles, tovarășe Farcaș — se ridică Bartha. Am greșit.

— Iar în legătură cu demisia, îţi propun să te mai gîndeşti. La fel cum îţi propun să te mai gîndeşti şi la Ardeleanu. E un inginer cinstit, vrea să construiască şi-şi iubeşte fabrica. Tu, desigur, nici n-ai fost la el. Vezi ce faci. Partidul nu ţi-ar ierta niciodată dacă l-am pierde pe Ardeleanu.

Înainte de a intra în fabrică, Barbu se opri în faţa gheretei lui Bartha :

— Ei, ce zici, tovarăşe Bartha, vrei să intri în secţie ?

— Vreau !

— Atunci du-te la turnătorie şi prezintă-te maistrului. Chiar de mîine. Am să vorbesc şi eu cu el.

Bartha îi strînse mîna şi îi mulţumi, apoi îşi îndreptă spatele :

— Ai să vezi, directore, că am să fac treabă bună. Nu e rău un bătrîn la casa omului.

Barbu îl privi lung, cu o urmă de invidie. Asta ştie ce vrea, nu se dă nici pe o mie. Îi părea bine că se dusese la Farcaş.

1

Nu era zi ca Mircea să nu fie evidenţiat de Crijan. Acesta îl lăuda pentru fiece fleac, aşa încît se întreba dacă maistrul n-o face în bătaie de joc. Că maistrul avea de ce să-l evidenţieze pe Mircea, îşi dăduseră seama şi ceilalţi din brigadă. Cele două propuneri ale lui Mircea, amîndouă experimentate, deşi nu aduseseră rezultatele aşteptate, fuseseră socotite bune ca punct de plecare.

Cuc urmărea cu vădită mîndrie activitatea lui Mircea. Îşi spuse că e normal ca el să fie acela care să vină cu propuneri, odată ce făcuse trei ani de facultate. Doar era aproape inginer. Îi vorbi şi Anicăi despre acest lucru. Ea nu răspunse nimic. Nu-i plăcea Mircea. Acesta, oricînd se ivea ocazia, se apropia de ea şi-i făcea o curte ciudată. O invitase de cîteva ori la cinematograf şi, deşi ea îl refuzase tot de atîtea ori, Mircea insista. Odată, după terminarea lucrului, o prinse de mînă faţă de ceilalţi din brigadă şi-i spusese că are ochi frumoşi.

— Ce te priveşte ? se răstise ea, dar Mircea, în loc să plece ruşinat, îi strînsese şi mai tare degetele.

— Mă priveşte pentru că îmi plac lucrurile frumoase !

Iar de cînd el îi spusese că o cunoaşte de undeva, ea începuse să se ferească de el.

— Ia zi, Anica, unde te-am mai văzut eu ? Nu cum-

va aveai părul mai lung? N-ai făcut liceul la Carmen Sylva?

— N-am umblat la liceu.

— Totuşi, cînd te-am întrebat dacă-ţi place Verlaine, mi-ai spus că nu...

— Pentru că n-am auzit de el, şi cum poate să-mi placă un poet pe care nu l-am citit?

— De unde ştii că e poet? i-o reteză Mircea.

— Tu mi-ai spus, murmură ea, după o lungă chibzuială.

Mircea insistă:

— N-am spus niciodată că e poet. Am impresia că tu ne ascunzi ceva. Şi pe urmă eşti şi prea principială. Un singur om atît de principial ca tine am cunoscut: un asistent Stoleriu.

— Lasă-mă-n pace.

— Cum doriţi, domnişoară...

Discuţiile lor nu se sfîrşeau niciodată înainte de intervenţia maistrului Crijan:

— Iar vă certaţi?...

Elenei Matcău îi plăcea că Mircea o ia pe Anica peste picior, mai ales cînd vedea cum se înnegurează Pavel. De aceea, de cîte ori avea ocazia să toarne benzină peste foc, o făcea.

— Ştii, Mircea, şi eu am impresia că Anica are şcoală. Apoi, ca o supremă învinuire, adăugă: Şi, peste toate, mai e şi îndrăgostită de Pavel.

— Nu cred. Fata asta nu se iubeşte decît pe sine. Dar e frumoasă. Ei, nici tu nu eşti urîtă — răspunse Mircea şi o ciupi de bărbie.

Elena se făcu roşie. În ziua aceea, acasă, îşi notă în jurnal:

„14 septembrie

Mircea mi-a făcut un compliment. E neserios, dar e foarte drăguţ. Pavel a rămas tot neschimbat. Oare se va mai întoarce la mine?"

Iar seara, culcată în pat, i se păru că Mircea seamănă cu un actor de cinematograf, de al cărui nume

nu-şi mai aducea aminte. Îi părea rău că nu-şi amintea numele. Ştia că suna foarte frumos. Avea multe „o"-uri şi se potrivea de minune la mustaţa lui subţire ca o sfoară. Pe vremuri, cînd apărea încă revista „Cinema", i-a tăiat toate pozele: şi călare, şi pe jos, şi cu pălărie, şi fără pălărie, şi în uniformă, şi în costum de baie. Dragostea asta platonică a durat aproape un an, pînă cînd, răsfoind revista sus amintită, a descoperit că Rodolfo — aşa îl chema pe actor — divorţa a patra oară, după ce avusese un scandal enorm, nevrînd să achite suma de 10.000 de dolari pentru o garnitură de dinţi din porţelan chinezesc pe care nevasta sa o cumpărase la licitaţie.

2

În ziua cînd Barbu refuză să-l primească pe Ardeleanu, inginerul se întîlni în poarta casei lui cu Mircea. Îl invită la el şi îi ceru să-i povestească despre fabrică.

— Ce se vorbeşte despre mine? Sînt înjurat?

— Nu, tovarăşe inginer. Despre dumneavoastră nu se spun decît lucruri bune. Mai ales Crijan. Dar de la o vreme şi el e cam supărat. Spune că n-ar fi crezut că dumneavoastră n-o să vă reîntoarceţi în fabrică...

Ardeleanu, în timp ce vorbea Mircea, se apropie de birou şi vru să acopere desenele de pe masă, înainte ca acesta să le vadă. Era prea tîrziu. Mircea descoperise schiţele strungului „Victoria".

— Lucraţi şi dumneavoastră la strung?

— Nu, minţi Ardeleanu şi cu o singură mişcare mătură toate desenele de pe masă. Nu ştiu ce păzeşte Iulia asta!... Nu mai face curăţenie cu săptămînile. Şi deşi ştia că tot ceea ce spune sună neconvingător, continuă: Sînt zile întregi cînd nu intră să şteargă praful...

— Ştiţi că şi eu ar fi trebuit să viu la dumneavoastră împreună cu Pavel şi cu Brad. Atunci cînd au venit să vă cheme înapoi...

„Deci şi venirea băieţilor a fost organizată! De ce nu m-am dus? De ce nu m-am dus cînd m-a chemat Oniga? Oare dacă ar fi fost vorba despre strungurile mele, nici atunci nu m-aş fi întors? Desigur, nici n-aş fi plecat chiar dacă m-ar fi înjurat Barbu. Oare ce crede Farcaş despre mine? Sau Marta, dacă ar fi aici? Ar spune: „Ai îmbătrînit, Isaia", şi tocmai ea, căreia îi făgăduise că n-o să îmbătrînească niciodată. „Ai să vezi, Marta. Poate că trupu-mi va fi obosit, dar inima niciodată!" In seara aceea erau undeva la şosea şi priveau ploaia de frunze. „Vezi, Marta, — i-a spus, — frunzele cad, copacii rămîn". Pe urmă îi povestise din biografiile oamenilor mari: Beethoven a murit lîngă pian, Michel Angelo cu dalta în mînă, iar Ardeleanu o să moară printre maşini. Parcă şi acum îi aude rîsul copilăresc. „Frumos, ştii că nu eşti modest?"... „Ştiu, — i-a răspuns atunci, — dar poate ai vrea să mă compar cu oamenii de duzină, cu necunoscuţii?"... „Nu, nu, eu am încredere în tine, Isaia"... Totul n-a fost decît un joc în care s-au angajat amîndoi... „Şi eu, — continuă Ardeleanu şirul gîndurilor, — trădez aceste amintiri..."

Mircea stătea liniştit în fotoliu, necutezînd să rupă tăcerea.

— Spune, Mircea, — se întoarse Ardeleanu de la fereastră, — tu ţi-ai îngropat visele de constructor? Imi amintesc că ai făcut o lucrare de examen chiar despre strunguri.

— O vreme, da. Dar mi le-am dezgropat din nou! In fabrică mi le-am dezgropat. Ştiţi, acum uneori îmi vine să cred că mi s-a făcut un serviciu că am fost trimis în producţie. Dacă m-aş duce din nou la şcoală, la o oră de mecanică i-aş băga pe toţi în buzunar.

— Ai fost dat afară şi din U.T.M...

— Da. Din cauza unui asistent. Dar am făcut contestaţie. E drept, numai de cîteva zile.

— De ce numai acum ?

— Pentru că n-am vrut să mă umilesc. Pe urmă, m-am întrebat : în faţa cui nu vreau să mă umilesc ? In faţa mea ?... Ştiţi, am fost foarte copilăros. Ultima frază o spuse cu multă importanţă.

Lui Ardeleanu îi veni să zîmbească.

„Păcat că nu mă mai cheamă la fabrică. Ar trebui să mă duc singur... Oare nu m-aş umili ?"...

La plecare, Mircea mai aruncă o privire spre desenele răsfirate. Şi în clipa aceea hotărî să se apuce şi el serios de lucru. Poate cînd o să se întoarcă la facultate o să-i dea o problemă asemănătoare. Va trebui să privească şi strungul din fabrică ca o problemă care trebuie rezolvată. Se îmbujoră la acest gînd. Cum de nu s-a gîndit pînă acum la asta ? Simţi nevoia să comunice aceste planuri cuiva. Marei ? Desigur ! Alergă spre locuinţa ei. In colţul străzii Dragoş Vodă, dintr-o dată se pomeni faţă în faţă cu Elena Matcău. Vru s-o ocolească, dar ea îl zări şi începu să-i facă semne cu mîna. Resemnat, se apropie de ea.

— Pe aici locuieşti ? întrebă plictisit, neştiind să spună altceva mai bun.

— Da, aici răspunse ea, grăbită. Nu vrei să vii pe la noi ? Privea cu ochi atît de rugători, încît Mircea nu putu să refuze.

— Dar n-am să stau mult. Ştii, sînt foarte ocupat. Lucrez la strung. Mai ales că Ardeleanu nu vrea să se întoarcă în fabrică, va trebui să fac eu modificările. Deodată se simţi foarte caraghios şi privi spre Elena. Îi păru că îl ascultă emoţionată. „De ce nu e contrariată de aceste laude ale mele ? Mă crede pe cuvînt ? Dar atunci înseamnă că ei aveau de mult încredere în mine"...

Elena se gîndea la cu totul altceva. La norul de pe cer care semăna cu harta Europei, la duzii de pe strada Dragoş Vodă, care au fost văruiţi de curînd şi la multe alte nimicuri.

Porniră tăcuţi. De cîteva ori Elena vru să întrerupă

tăcerea, dar se răzgîndea mereu. Abia în fața porții, cînd se opriră, ridică ochii spre Mircea :

— Părinții mei sînt plecați la Pecica. Îmi ajuți să fac focul ?

Mircea aprobă, zîmbind :

— Sigur că da. Dacă vrei, îți despic un vagon de lemne.

— Nu e nevoie, rîse Elena de această declarație darnică. A fost alaltăieri Brad și a despicat și el. Numai la foc să mă ajuți.

Mircea n-avu ce să ajute la aprinderea focului. Totul era pregătit ; trebuiau aprinse numai hîrtiile din sobă. În timp ce așteptau să se încălzească odaia, Mircea cercetă biblioteca bătrînului Matcău. Un raft întreg era ocupat de operele lui Ionel Teodoreanu ; lîngă ele, romanele lui Desila și cîteva traduceri de Giurgea. Cărțile noi se înșirau, legate în pînză, într-o vitrină cu bibelouri. Mircea își aruncă ochii pe cotoare, dar nu reținu decît un singur titlu : „Tratat de contabilitate unică" de Semionov. Se întoarse spre sobă, dar Elena nu mai era în odaie. O auzi moșmonind prin bucătărie.

Stînjenit, Mircea se așeză pe un scaun, inventariind încăperea. Mobilele erau vechi, asemănătoare cu ale mătușii Anghelina. Pe masă descoperi un caiet gros de dictando. Deschise la întîmplare și începu să citească :

„18 iunie

Prima zi de lucru. L-am întîlnit pe Pavla. Se poartă la fel de rece ca și pînă acum. Oare cu ce l-am supărat ? Maistrul Crijan se pare că e un om bun. Peste șase luni de zile voi fi montatoare.

19 iunie

L-am întrebat pe Pavla dacă e mulțumit că m-am decis pentru recalificare. Mi-a răspuns scurt, da. Oare numai la atît mă prețuiește ? Oare el nu-și aduce aminte niciodată de zilele petrecute la mare ? El nu

se gîndește niciodată la mine?... Voi fi și eu la fel. De azi începînd, am să fiu indiferentă, rea. Brad s-a uitat toată ziua la mine. E un băiat atît de caraghios și totuși drăguț.

20 iunie

Și ieri m-am rugat pentru tine, Pavla. Poate odată o să citim împreună acest jurnal și atunci îți vei da seama că eu te-am iubit întotdeauna. Numai să nu fie prea tîrziu. Am aflat despre Mircea că e de familie bună și că părinții lui sînt plecați în străinătate".

Mircea auzi pașii Elenei. Închise repede jurnalul și se scotoci după țigări.

Elena așternu peste masă un șervet și aduse două cești cu cafea.

— Tu îl iubești pe Pavel? întrebă brusc Mircea.

Elena făcu ochii rotunzi, înghiți în sec și negă, abia perceptibil:

— Nu... nu... de ce întrebi?

Mircea zîmbi și o privi șiret:

— Ești atît de prostuță, Elena, dar atît de prostuță...

— Nu, nu, îngăimă din nou Elena.

Mircea își trase scaunul mai aproape de al ei:

— Știi că eu am avut o părere greșită despre Pavel. Eu îl credeam insensibil, incapabil de un sentiment. De cîte ori am vorbit cu el, mi s-a părut că rostește fragmente dintr-un articol de ziar.

— N-ai avut părere greșită. Așa e Pavel. Eu îi vorbeam despre un film de dragoste, el îmi vorbea de strunguri.

— Asta e bine. Pentru că cine lucrează la noi și nu vorbește de strunguri, acela e incapabil de orice alt sentiment. Știi, măi fată, ce însemnătate au strungurile noastre?...

— Știu, făcu deznădăjduită Elena. Am scris și eu un articol de fond la gazeta de perete.

— Eu am să mă apuc chiar astăzi de lucru, o întrerupse Mircea. Cred că rezolvarea constă în modi-

ficările la cutia de avansuri. Chiar la schimbător. În fond e bine că ne-am întîlnit. Brigada noastră... Măi, Elena, știi tu ce înseamnă dacă am să reușesc?... O prinse de umeri și o strînse. Ea se cutremură și se ridică în picioare.

— Voi toți sînteți la fel, spuse în cele din urmă. Și tu, și Pavel, și chiar și Brad. El abia acum apucă pe calea voastră.

— Nu înțeleg despre ce cale vorbești? întrebă uimit Mircea.

— Adică a noastră, a brigăzii.

— Asta da. E băiat bun Brad ăsta... Și acum, te las, fată. Trebuie să mă duc să mă apuc de lucru.

În fața casei lui Cuc fluieră de trei ori scurt. Nu-i răspunse nimeni. Mai fluieră o dată și atunci în prag apăru un om înalt, mătăhălos. Îl recunoscuse după descrierile Marei. Era tatăl ei. Se aplecă în semn de salut.

— Nu știți, Mara este acasă?

Omul din prag ascunse un zîmbet:

— Cum să nu știu? Doar sînt tatăl ei!... E acasă, bolnavă...

— Bolnavă? întrebă mirat Mircea.

— Da, de vreo două săptămîni. Dacă vrei s-o vezi, vino înăuntru. O să se bucure. Că prea e singură de la o vreme.

Mircea se prezentă stîngaci.

— A, — făcu bătrînul, — dumneata ești Rotaru? Na, în sfîrșit te cunosc și eu...

Mircea se simți stînjenit. Intră în casă, după ce era să se împiedice în prag, și se opri în bucătărie.

— Nu vreau să deranjez, vă rog să mă scuzați...

— Nu deranjezi, dacă era vorba de așa ceva, nu te lăsam înăuntru. Eu te cunosc pe dumneata din cele povestite de Mara.

— Și eu vă cunosc, făcu Mircea, ridicîndu-și privirile.

— Da? Ei drace, atunci sîntem cunoscuți vechi. Putem vorbi fără introduceri. Cum mai stai cu

U.T.M.-ul, tovarăşe Rotaru ? Dacă nu mă înşel, dumneata ai fost la şcoala de ingineri.

— Da. Iar în legătură cu situaţia mea, am făcut contestaţie, dar nu ştiu încă rezultatul. Totuşi mi se pare că m-am pripit. Ar fi trebuit s-o fac după ce terminam strungul.

— Cum adică, să termini strungul ?

— Ştiţi, tovarăşe Cuc, eu de azi începînd vreau să revăd toate planurile.

— Dacă te-ai apucat de aşa ceva, atunci nu te-ai pripit. Dar la şcoală mai vrei să mergi ?...

— Am să mă duc, tovarăşe Cuc ! De asta sînt convins !

Mara stătea în patul de lîngă fereastră. Mircea îşi trase un scaun aproape de pat, fără să fi scos un cuvînt. Bătrînul Cuc stătea în prag, apoi tuşi, să atragă atenţia asupra lui :

— Apoi eu, copii, nu vă supăraţi, eu am ceva treabă. Nici ziarul nu l-am citit încă... Ieşi şi trase uşa după el.

Cei doi rămaseră multă vreme tăcuţi. Pe urmă, Mircea întinse mîna după mîna ei : era fierbinte şi mică. O strînse. Ochii ei negri scoteau şi mai mult în evidenţă faţa-i palidă, trasă.

— Iartă-mă, Mara, nu ştiam că eşti bolnavă.

— De ce nu-mi spui „fetiţă" ? Îmi place dacă îmi spui aşa. Atunci parcă eşti mai serios. Ţi-ai cumpărat mînecuţe ? Mircea îşi plecă privirile. Hai, spune-mi „fetiţă"...

— De ce eşti rea, Mara ?

— Nu sînt rea. Închise ochii şi rămase multă vreme aşa, nemişcată. E atît de bine că ai venit. Vrei să-mi reciţi ceva din Eminescu ? E atît de mult de cînd n-am mai vorbit de el ! De ce, Mircea ?

— Nu ştiu.

— Spune-mi o poezie, sau o strofă măcar. Ce vrei tu. Sau citeşte-mi. Uite, am volumul aici, în sertar. Trase sertarul de la noptieră şi scoase un volumaş mic. Mircea luă cartea şi o răsfoi încet :

— *„De ce taci, cînd fermecată*
Inima-mi spre tine-ntorn?
Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vreodată?“

— Eşti prost, Mircea.

— Sînt de acord. O prinse iar de mînă. Mîna parcă era şi mai fierbinte.

— Ştii că de azi am să lucrez serios la strung. Dacă tu ai încredere în mine, eu am să rezolv totul.

— Tu ai încredere în tine?

— Eu? Măi, fetiţă! Nu permit acest ton! Zîmbiră amîndoi.

— Mai citeşte-mi ceva.

Mircea răsfoi cărţulia, apoi începu să citească rar, cu un ton grav:

— *„Nilul mişcă valuri blonde pe cîmpii cuprinşi de Maur;*
Peste el, cerul d-Egipet desfăcut în foc şi aur;“

— Altceva.

Mircea deschise volumul la întîmplare:

— *„Stelele-n cer*
Deasupra mărilor
Ard depărtărilor
Pînă ce pier...“

— Altceva.

„Codrule, codruţule...“

— Nu asta.

— Ştii ce, hai să-l lăsăm pe Eminescu. Uite, am uitat să te întreb: Ce ai?

— Sînt răcită.

— Asta e boală contagioasă? Şi fără să aştepte răspunsul, o prinse de bărbie şi o sărută.

— Lasă-mă, — se feri Mara, — vrei să te îmbolnăveşti şi tu ? !...

Se deschise uşa şi în prag apăru bătrînul Cuc. Amîndoi îl priviră speriaţi.

— Vă certaţi ? întrebă el şi-şi încreţi fruntea. Să nu vă certaţi, copii ! Vrei ceai, Mara ?

— Nu vreau nimic, tată.

— Adică să te las în pace. Lasă că ştiu eu, şi ieşi fără ca cei doi să-l vadă zîmbind.

— Să plec, Mara ? întrebă oarecum stînjenit Mircea.

— Nu, nu. Rămîi. E atît de bine că ai venit. Ştii că în ultima vreme Pavel mi-a povestit mult despre tine. Mi-a spus că lucrezi la strung. Zîmbi : Ştii, şi-a făcut autocritica.

— N-a fost el vinovat cu nimic. Cred că în locul lui şi eu aş fi făcut la fel. Eu am fost vinovat.

— Acum iar vorbeşte celălalt Mircea. Mircea, nu trebuie să faci pe modestul. Şi tu ai fost vinovat, şi el. E bine că v-aţi împăcat. Spune-mi, cum stai cu lucrul ?

Mircea răspunse oarecum stînjenit :

— Abia de azi am să mă apuc serios. Voi aveţi prea mare încredere în mine. Iar eu pînă acum am stat cu mîinile în sîn. Visam să fac lucruri colosale şi aşteptam să se întîmple nu ştiu ce minune ca să-mi pot dovedi capacităţile. Iar în fabrică, printre mii de probleme, umblam ca un orb.

— Mircea !

— Nu, Mara. Nu fac pe modestul ! Asta e adevărul ! Stăteam în hala de montare şi visam hale. Stăteam lîngă strung şi visam nu ştiu ce maşină grozavă. Bine că mi-am stîrpit aceste vise sterile şi am început să visez lucruri realizabile. Strungul. Cred că mii de studenţi ar schimba cu mine. Iar eu îmi făceam probleme din frămîntările meschine ale mătuşii Anghelina. Imi pare bine că am venit.

— Mie mult mai mult, şopti abia perceptibil Mara,

apoi întinse mîna spre Mircea : De ce nu mă ţii de mînă ?

— Vrei să te ţin totdeauna ?

— Cuvinte mari, Mircea.

— Cuvintele care exprimă lucruri realizabile nu sînt niciodată prea mari. Asta am învăţat de la tovarăşul Oniga. Aşa să ştii, fetiţă !

In seara aceea, Mircea cină pentru prima oară la familia Cuc.

Patru zile la rînd, Mircea rămase pînă seara tîrziu în fabrică. Stătea aplecat asupra planşelor şi controla dimensiunile pieselor cu speranţa să descopere ceva în plus faţă de rezultatele obţinute de comisia de la Bucureşti. In a cincea zi îi veni să tragă un chiot, să se dărîme toate zidurile. A găsit soluţia ! Niciodată n-au trecut orele atît de greu ca în noaptea aceea. A doua zi s-a dus de-a dreptul la cabinetul tehnic, şi ca şi cum el ar fi descoperit strungul, începu să dea indicaţii în stînga şi în dreapta :

— Aici reduceţi din muchia asta patru milimetri. O să vedeţi, în două zile pornesc motoarele.

Plină de optimism, brigada, împreună cu maistrul Crijan, lucră în două schimburi, unul după altul. Abia a doua zi descoperiră că propunerile făcute de Mircea erau incomplete, nesatisfăcătoare : strungul nu se putea monta.

Renunţară.

In hala de montare a pogorît o linişte nefirească. Numai rar, zdrăngănitul macaralei o fărîmiţa, atunci cînd ici-colo lăsa să i se scurgă spre pămînt braţele-i moi, de lanţ.

3

Neştiind încă rezultatele din hala de montare, Oniga umbla atît de vesel prin secţii, de parcă s-ar fi năs-

cut a doua oară ; coşurile fabricii i se păreau mai înalte ca pînă acum, clădirile mai luminoase şi oamenii mai senini, mai fericiţi. Mergea din secţie în secţie, se interesa de mersul lucrărilor, dar gîndurile îi zburau aiurea, la strung, acasă, la Maria, la lemnele care le pregătise pentru foc şi la toate cele trebuincioase ei. Toţi din fabrică îl priveau miraţi, numai bătrînul Bartha, neschimbat, se ţinea scai după el :

— Măi Oniga, Feneşan ăsta nu mă lasă la cuptoare, spune că-s bătrîn pentru rangă. Mă pune să-i dospesc pămîntul pentru forme. Da' ce-s eu, văiugar ?

— De ce nu spui deschis, moş Bartha, că nu-ţi place la turnătorie...

Bătrînul se încruntă şi-l privi neîncrezător :

— Văd că nici cu tine nu se mai poate sta de vorbă ca lumea. Dacă ai fluturaşi la cap, du-te şi te culcă, nu băga venin în oameni... Da' ce-s eu, zdreanţă ?

Oniga vru să-l bată pe umăr, dar Bartha, ofensat, îl măsură aspru din priviri şi se întoarse la turnătorie.

Lui Oniga îi păru rău că-l jignise, dar n-avu putere să strige după el, să-i ceară iertare. Era năpădit pînă peste cap de problemele lui de acasă, unde, de cînd aflase că va deveni tată, ajunsese un fel de fată în casă. Maria, în fiecare seară avea greţuri, îl trimitea peste drum la băcănie, ba să-i cumpere murături, ba ciocolată, ba prăjituri, ori, dacă se întîmpla să nu fie pofticioasă, îi cerea să şadă lîngă dînsa, să-i povestească despre copilăria lui sau — şi asta se întîmpla tot mai des — să-i povestească despre viitorul copilului lor. Oniga se obişnui cu serile petrecute în doi şi după un timp foarte scurt i se păru că face mult prea puţin pentru ea, pentru familie. De cîteva ori se întrebase dacă nu cumva el a fost vinovat că n-a înţeles-o pe Maria de la bun început. Altădată, dimpotrivă, i se părea că se preocupă numai de problemele lui particulare şi se dezinteresează de fabrică. Atunci intra în hala de montare, vorbea cu fiecare om în

parte, împărțind sfaturi cu dărnicie. Dar de aici ieșea totdeauna supărat. Comisia din București întîrzia, strungurile păreau părăsite, asemănătoare unor monștri născuți morți... Pe urmă își aducea aminte de Maria, îi dădea un telefon și o întreba dacă se simte bine.

Cînd Crijan îl anunță că n-au reușit încercările făcute pe baza schițelor lui Rotaru, Oniga se întunecă la față ; legase atît de multe speranțe de reușită, încît insuccesul îl doborî. Își îmbrăcă pardesiul și porni spre locuința lui Ardeleanu. Cu cît se apropia mai mult de casa inginerului, elanul îl părăsea. Își încetini pașii și era tocmai gata să se întoarcă, cînd în poarta casei cunoscute apăru Ardeleanu. Oniga, ca și cum l-ar fi zărit întîmplător, îi făcu un semn cu mîna și se apropie de el, radiind :

— Ce mai faceți, tovarășe inginer ?

Surprins de această întîlnire, Ardeleanu îngăimă ceva de neînțeles, întinse mîna și zîmbi încurcat :

— Parcă arătați mai bine de cînd nu v-am văzut, continuă Oniga. Sînteți odihnit.

Ardeleanu îl privi bănuitor, dacă nu cumva secretarul își bate joc de el. Nu i se păru acest lucru. Totuși răspunse întunecat :

— Da, m-am odihnit. E dreptul meu... Ca totuși să nu pară răspunsul tendențios, adăugă repede : Soția ?...

— Maria ?... Mulțumesc, tovarășe inginer... Și dintr-o dată se îmbujoră la față : Știți că în curînd o să fim trei.

Ardeleanu îl privi neîncrezător.

— Da, da, întări Oniga.

O bucată de timp merseră unul lîngă altul tăcuți, fiecare așteptînd ca celălalt să înceapă vorba. Niciunul din ei nu cuteza să întrebe unde merge, să nu fie nevoiți să se despartă.

— Multe s-au întîmplat de cînd nu ne-am văzut, tovarășe inginer. Știți că era cît pe-aci să divorțez...

— Să divorțezi? holbă ochii Ardeleanu. Nu știa precis dacă Oniga glumește ori nu.

— Da, da. Ne-am căsătorit și amîndoi ne întrebam de ce. Ea era numai la Sfat, iar eu numai la fabrică. Împreună nu eram niciodată. Chiar dacă eram acasă, gîndurile ne erau străine. Ea își deșerta servieta cu actele Sfatului, iar eu îmi revizuiam notițele de peste zi. Eu îi vorbeam de strunguri, ea îmi vorbea de drumurîle care nu s-au asfaltat încă, iar amîndoi ne întrebam ce avem comun?... Acum știu.

— Copilul? întrebă Ardeleanu, simțind nevoia să spună și el ceva.

— La început așa am crezut și noi. Nu spun nu, și asta a contribuit mult, dar sînt lucruri și mai importante.

— Înțelegerea!... făcu Ardeleanu.

— Și asta. Dar e vorba de ceva mai mult. Poate o să vă mirați că Oniga, care a început să încărunțească, folosește cuvinte mari. E vorba de dragoste... A fost un timp cînd căutam rostul acestui cuvînt. Cred că l-am complicat mult prea mult, cred că... la dracu... dar asta nu se poate explica cu una, cu două...

Ardeleanu zîmbi înțelegător.

— Știți, tovarășe inginer, dintr-o dată omul se trezește că aici, — arată spre piept, — începe să bată ceva, și atunci toată lumea e mai frumoasă, oamenii mai buni, și te doare mai mult că mașinile astea blestemate au ieșit schiloade. Tăcu o clipă, apoi, fără nici o legătură, trecu la o altă idee: Vreau să-mi cumpăr și mobilă. Acelea pe care le-a adus Maria sînt vechi, nu-mi plac. Dar știți că nici mobilele dumneavoastră nu-mi plac. Numai biblioteca.

Ardeleanu ar fi vrut să-l audă vorbind despre fabrică, dar parcă era un făcut — Oniga povestea numai despre el, și Maria, și copilul care trebuia să vină. Deși era surprins de verva lui Oniga și de simțămintele lui de care nu l-ar fi crezut capabil, ardea de nerăbdare ca secretarul să pomenească măcar un

cuvînt despre fabrică. Cînd nu mai putu răbda şi i se păru că Oniga vrea să se despartă de el, îl întrebă :

— Dar Crijan ce mai face ?

— Crijan înjură ca de obicei. A fost zilele astea pe la mine. Am avut impresia că mă invidiază, deşi e tare necăjit.

— Necăjit ? De ce ?

— I s-a îmbolnăvit frate-său de la Bucureşti. I-am spus să se ducă acolo, dar nu vrea să plece pînă nu rezolvă cu strungurile astea. Aici şi dumneavoastră purtaţi o vină.

— Eu ? întrebă Ardeleanu.

— Da, dar acum nu despre asta e vorba. Dumneavoastră ce mă sfătuiţi, ce fel de mobile să iau : de-astea moderne, fără muchii, sau...

Ardeleanu tocmai se gîndise la un răspuns care să pună capăt discuţiei despre Maria, copil şi despre mobile, cînd îşi dădu seama că se aflau în apropierea fabricii. Nu spuse nimic. Privi zidurile roşii, coşurile şi acoperişurile arcuite ale halelor. Respira întretăiat. Oniga îl privi cu coada ochiului.

— Dar bătrînul Bartha ce mai face ? întrebă sfios Ardeleanu.

— E la turnătorie. E mînjit de parcă el ar turna toate piesele în ţara asta. Tare multe s-au schimbat în fabrică.

Ardeleanu aprobă constatarea lui Oniga :

— Intr-adevăr, multe s-au schimbat în fabrică !

— Numai biroul dumneavoastră a rămas gol. Cred că nu s-a mai făcut curăţenie acolo de cînd aţi plecat. Silvia aceea nu prea îşi face datoria...

— Nu-i fată rea, Silvia, îi luă apărarea Ardeleanu. Cunoşti povestea ei cu funcţionarul acela de la calea ferată ?

Ajunseră la poarta fabricii. Ardeleanu simţi cum Oniga îl apucă de mînă şi-l conduce. „Cel puţin e motivată venirea mea aici", îşi spuse inginerul în gînd. Merseră de-a dreptul în hala de montare. Oniga îl în-

trebă de cîteva ori despre cazul Silviei, dar Ardeleanu era prea ocupat de tot ce-l înconjura.

In hală, totul i se părea aidoma cum lăsase la plecare. Paturile de montare, toate zece, se înşirau unul lîngă altul, şi în jurul lor, brigada de tineret.

Crijan îl zări primul. Se apropie de el rîzînd şi spuse, ca şi cum ar fi continuat o frază întreruptă:

— Am avansat ceva. Păpuşa mobilă funcţionează perfect. Va trebui să vedeţi legătura cu ambreiajul...

In cîteva clipe se adunară toţi în jurul inginerului. Cuc luă o înfăţişare gravă şi rosti, ca şi cum ar fi ţinut o cuvîntare:

— Bine-aţi venit, tovarăşe Ardeleanu!...

Ardeleanu, buimăcit de această primire, privi stînjenit în jur. Ar fi vrut să-i mîngîie pe toţi, pe Pavel, pe Brad, pe Anica... Mia. Intinse mîna spre ea, apoi spre ceilalţi şi-l căută pe Oniga din priviri. Secretarul nu era nicăieri. Il zări mai tîrziu în uşa halei, însoţit de Barbu.

— Hai, fiecare la locul lui, spuse dintr-o dată, poruncitor. Uite, vine tovarăşul director şi noi stăm la taifas. Tovarăşe Crijan, se întoarse spre maistru, dumneata vii la mine în birou.

— Am înţeles, pocni călcîiele maistrul, şi începu să zîmbească.

După o jumătate de oră, Ardeleanu plecă cu maşina lui Barbu după desenele de-acasă. Se reîntoarse curînd şi rămase pînă după miezul nopţii în fabrică. Crijan nu plecase nici el şi nu plecase nici Barbu. Numai Oniga, pe la ora nouă, dădu un telefon la biroul tehnic, anunţînd că el are o treabă urgentă acasă.

Ardeleanu zîmbi şi-i spuse că părerea lui este să cumpere mobile moderne, fără muchii.

CAPITOLUL XXV

1

Comisia de experţi de la Institutul de proiectări sosi chiar în ziua cînd Crijan iscăli procesul-verbal de terminare a primelor strunguri.

Hala de montare era pavoazată de jur împrejur cu drapele şi lozinci. Muncitorii veniseră gătiţi în haine de sărbătoare, iar fanfara, deşi afară ploua, îmbrăcase uniforma cea nouă din doc alb, cu petlite albastre. Alămurile străluceau în bătaia becurilor din tavan. Cu Oniga nu se putea sta de vorbă: alerga de la direcţiune la sindicat, de la hala de montare la poartă, să vadă unde întîrzie Farcaş atîta.

Din Bucureşti, de la ziarele centrale, veniseră cîţiva ziarişti foarte curioşi, care-şi notau cu o repeziciune uimitoare în carneţele cu scoarţe colorate toate datele şi numele montatorilor. Cei de la revista Flacăra şi de la jurnalul cinematografic îl dăscăleau pe Brad, învăţîndu-l că atunci cînd va fixa eticheta pe strung, să nu se uite la obiectiv, ci la strung. Ajutorii de operatori şi electricienii împînzeau întreaga hală. Un fotograf mai experimentat nu aşteptase momentul solemn: în ciuda celorlalţi reporteri, lua cîteva poze pe nearanjate. Tovarăşii de la ziarul local, mai obişnuiţi cu fabrica, discutau cînd cu maistrul Crijan, îmbrăcat şi el în haine negre de sărbătoare, cînd cu inginerul Ardeleanu.

Dar peste toată hărmălaia din hală domnea, atot-

puternic, huruitul monoton al maşinilor. Macaragiul coborî şi el din locaşul lui din înălţimi şi pipăi maşinile.

— Merg, spuse cu voce tare şi nu voi să plece de lîngă strung pînă cînd cineva din fundul halei strigă de cîteva ori după macara.

— Vin, vin, ce te agiţi, nu vezi că au pornit strungurile?

Crijan fixă un cuţit în maşină şi prinse o piesă în strung. Sisîitul cunoscut al metalului încins, scurgerea evantaiului de aşchii multicolore fu singurul lucru ce atrase atenţia celor din atelier.

Ardeleanu, de sus, de la fereastra biroului, privea toată scena; simţi cum o căldură plăcută îi năvăleşte în trup, apoi, puţin ameţit, se rezemă de spătarul unui scaun. Silvia se grăbi să-i aducă un pahar cu apă, dar inginerul refuză:

— Niciodată n-am fost atît de sănătos ca acum.

Spre prînz, însoţit de doi oameni necunoscuţi, sosi şi tovarăşul Farcaş de la regională. Urcă în biroul lui Ardeleanu şi-l felicită:

— Vă mai aduceţi aminte de prima noastră întîlnire?

Ardeleanu clătină din cap:

— Aţi avut dreptate.

— Bazîndu-mă pe dumneata, am fost prooroc, spuse Farcaş şi începu să rîdă. Apoi se întoarse spre cei doi însoţitori: Bine că aţi venit şi dumneavoastră de la Bucureşti. Cel puţin aţi fost martori că şi noi, cei din provincie, sîntem în stare să ne descurcăm.

Unul din ei, un bărbat înalt, cu faţa rasă, zîmbi cu îngăduinţă:

— E uşor să vă descurcaţi dacă aveţi în mijlocul dumneavoastră un om care singur e în stare să facă un strung, nu numai să execute. Îmi pare bine că v-am cunoscut, tovarăşe Ardeleanu. Întinse mîna spre inginer: Am vrea să luăm cu noi planurile dumneavoastră. Tovarăşul Farcaş ne-a scris în două rînduri. Din păcate, scrisorile au fost înmormîntate în ser-

tarul lui Ionaşcu. Abia acum, cînd am revăzut toate hîrtiile lui, am dat de aceste sezisări.

Ardeleanu căută privirile lui Farcaş, să-i mulţumească, dar acesta, ca şi cum ar fi fost preocupat cu cercetarea parchetului, nu-şi ridică ochii. Ardeleanu se întoarse spe cel care-i ceru planurile :

— Va trebui să le revăd ! Socoti că e mai bine dacă nu aminteşte nimic că nu le mai are. L-ar crede neserios. Că doar o să fie în stare să le mai facă o dată... Cred că într-o lună, două.

— E prea tîrziu... O să le revedem noi. Poate executăm un prototip, şi dacă...

— Nu, nu, stărui Ardeleanu. Le revăd eu. Am cine să mă ajute, şi arătă spre hală. Am o întreagă brigadă. Şi unul din ei e aproape inginer.

Coborîră cu toţii în sala de maşini. Urmăriră atent aşchierea executată de Crijan, apoi pipăiră pe rînd placheta de alamă prinsă cu nituri de trunchiul strungului : *„S 1 Victoria-Arad R.P.R."*.

Plimbîndu-se prin hală, Farcaş se opri în faţa lui Rotaru. Acesta îl salută ca pe vremea studenţiei :

— Bună ziua, tovarăşe profesor.

Farcaş îl privi lung :

— Nu eşti dumneata Rotaru, de la Mecanică ?

— Ba da, răspunse în locul lui Mircea, Ardeleanu. E cel mai tînăr ajutor al meu. Fără el n-ar hurui încă strungurile.

— Ei, spuse Farcaş, întinzîndu-i mîna. Ţi s-a făcut o repartizare bună. Te felicit, tovarăşe inginer.

Rotaru, buimăcit, nu ştia ce să răspundă. Îşi plecă ochii în pămînt şi strînse din fălci.

Din nou, Ardeleanu vorbi în locul lui :

— Nu e inginer. E simplu montator. A fost exmatriculat de la facultate.

— A, da, îmi amintesc, făcu Farcaş. Dumneata ai avut conflictul acela la organizaţia de U.T.M.

Lui Rotaru îi veni să plîngă. Adică numai atît valora un om : „Ai avut un conflict la U.T.M. !" Ce conflict a avut în fond ? L-au dat afară pentru că tatăl său a fost speculant. Oare Farcaş ar răspunde de ta-

tăl său dacă ar avea o situaţie asemănătoare? „Mi s-a făcut o nedreptate!“ vru să strige, dar strînse numai din dinţi.

Se întoarse şi porni spre capătul celălalt al halei.

— E unul dintre cei mai buni montatori, mai spuse Ardeleanu, urmărindu-l pe Mircea cu privirile.

Farcaş îl căută pe Oniga. Îl zări. Îi făcu semn să se apropie:

— Tu ce ştii despre el? şi arătă spre Mircea.

— E cel mai bun montator. Păcat că n-a terminat facultatea. A dat un memoriu lui Dobre şi a trimis unul şi la facultate. Încă n-a primit nici un rezultat.

— Ştii ce, — spuse hotărît Farcaş, — spuneţi-i să vie după-masă la mine. Aş vrea să stau de vorbă cu el.

2

Mircea era acum pentru a doua oară la regionala de partid. Prima dată fusese cu Oniga, în ziua cînd l-au descoperit pe Ionaşcu, dar atunci n-au urcat la etaj, căci Farcaş era plecat undeva, la un raion. Călca atent pe covorul roşcat, de cocos, de pe coridor, uitîndu-se la numerele camerelor, să nu greşească cumva. Cînd intră în biroul lui Farcaş, avu o uşoară strîngere de inimă:

— Am venit, tovarăşe profesor.

Farcaş îl privi cercetător, îi oferi loc, apoi îşi trase un scaun în apropierea fotoliului indicat lui Mircea. Acesta se aşeză încet, îşi împreună genunchii, îi acoperi cu palmele făcute căuş şi încremeni într-o aşteptare timidă. Asta o fi camera în care-şi pregătea lecţiile profesorul de marxism-leninism?... Şi tot de aici dirijează treburile oraşului, ale regiunii? I se păru că acestui birou i s-ar potrivi mai bine titlu de „inima oraşului“. Socotind prea lungă tăcerea şi temîndu-se

să nu contravină obiceiurilor de aici, mai spuse o dată :

— Am venit, tovarăşe profesor.

Farcaş tocmai vru să răspundă, cînd se deschise uşa şi în prag apăru o femeie între două vîrste, cu ochelari, pe care Mircea o recunoscu după o fotografie apărută în ziarul local, dar acum nu-şi amintea numele.

— Aveţi legătura cu Şiria.

Farcaş se scuză cu un gest abia perceptibil, apoi ridică receptorul :

— Alo... Cine ? A, tu eşti, Coporan... Bine. În legătură cu lemnele. Cum ? Nici astăzi ?... Nu se poate... Dacă în cursul zilei de mîine nu expediaţi transportul, o să răspundeţi personal. Cetăţenii n-au lemne în oraş, frig este, şi noi stăm în birouri şi tărăgănim transportul. Tovarăşe Coporan, pînă mîine la ora douăsprezece aştept un telefon... Da, da...

Mircea urmărea gesturile pe care le făcea Farcaş cu mîna liberă în aer şi mulţumea în sinea lui că n-are nici o legătură cu acela care se numeşte Coporan. Îi păru totuşi rău că Farcaş se enervează şi n-o să aibă răbdare să-l asculte în întregime. Se gîndi chiar la ce anume ar putea elimina din cele ce avea de spus, cînd Farcaş închise brusc receptorul.

— Depozitele de lemne stau goale, oamenii n-au lemne şi lemnele putrezesc în gară la Şiria.

Mircea nu pricepu rostul pentru care îi explica Farcaş toate astea. Ascultă totuşi atent, să poată răspunde la orice întrebare.

— Ei, ce spui de afacerea asta cu lemnele ? întrebă secretarul şi se aşeză greoi.

Mircea clipi de cîteva ori, apoi zise, ridicînd din umeri :

— Nu ştiu, ce-aş putea să spun eu ?...

— Cum nu ştii, tovarăşe Rotaru ! Dumneata vrei să devii inginer. Ai nevoie de cofraje de beton şi scîndurile putrezesc undeva, într-o magazie. Ce faci ?... Eşti inginer, ce dracu' ! Răspunzi de construcţii... Ei, nu ştii ce-ai face ?

Surprins de cele spuse de Farcaş, Mircea se chirci cît putu mai mult.

— I-aş trage la răspundere, spuse în cele din urmă.

— Vorbeşti ca o babă. Cîţi ani ai dumneata?

— Douăzeci şi unu.

— Douăzeci şi unu... Cînd aveam eu douăzeci şi unu de ani, vorbeam mai bărbăteşte. Aşa, nici fetele nu te plac, tovarăşe Rotaru. Dumneata o să fi inginer, ar trebui să fii mai energic.

Mircea niciodată nu l-a auzit pe Farcaş vorbind astfel. La facultate era totdeauna măsurat, rostea cuvintele încet, ca şi cum s-ar fi controlat în timpul vorbirii. Prinse curaj vrînd să-şi aprindă o ţigară, dar Farcaş îi întinse tabachera lui. Mircea se servi; regretă însă după primul fum: ţigara era tare ca otrava.

— De ce ai fost dat afară din U.T.M.?

Acum începea. Mircea ridică mîinile a nedumerire:

— Nu ştiu.

— Atunci e grav. Dacă nu ştii de ce ai fost dat afară din U.T.M., atunci nici eu şi nici dumnezeu nu te poate ajuta. Totuşi, ce crezi, de ce ai fost scos?

— Cred că din cauza tatii.

— Va să zică ştii de ce. Ce a fost tatăl tău?

Mircea abia acum băgă de seamă că Farcaş a început să-l tutuiască.

— Impiegat la calea ferată. Impiegat clasa a treia.

— Rotaru Romulus, de la Gara-Fabrică?

— Da, el.

— A fost cam băutor tatăl tău. Îl ştiu din patruzeci şi cinci. Acum unde este?

— Undeva, în Austria...

— Aţi avut pămînt?

— N-am avut. Mama a fost o femeie săracă. Fiică de ceferist. Bunicul a fost tot impiegat la Orăştie.

— Atunci cum e cu originea?

— După moartea mamei, în patruzeci şi şase, tata s-a apucat de negoţ şi a făcut contrabandă cu sare şi cu sticlă. S-a însurat cu o femeie de la Timişoara şi a plecat în străinătate.

— Pe tine de ce nu te-a luat?

— Eu locuiam la cămin. Abia îl vedeam. A plecat fără să-şi fi luat rămas bun. Se opri o clipă ca să răsufle, apoi continuă repede: Spuneţi, tovarăşe Farcaş, pentru ce să răspund eu de faptele tatii? El e major, iar eu n-am avut nici în clin, nici în mînecă cu afacerile lui. Cînd am auzit cele întîmplate, eu m-am mirat cel mai mult. Că pînă atunci nu făcuse afaceri în viaţa lui...

— Hm... Eu l-am cunoscut pe taică-tu. Nu era nici aşa, nici aşa... Şi tu ce ai spus organizaţiei de bază?

— Ce să fi spus?

— Păi, ai avut sau n-ai avut dreptate?

— Eu cred că am avut.

— Crezi, sau eşti convins?

— Sînt convins, tovarăşe Farcaş.

— Atunci de ce nu te-ai bătut pentru dreptatea ta?...

— E uşor de întrebat acum, tovarăşe Farcaş. Ce-aş fi putut spune eu, cînd douăzeci de tovarăşi... U.T.M.-ul întreg s-a ridicat împotriva mea?...

— Nu U.T.M.-ul, ci numai douăzeci de tovarăşi. Douăzeci de tovarăşi care puteau să greşească. Dar ia să punem altfel problema: dacă tu, ca utemist, ai fi aflat că la voi, în organizaţia de bază, există un element fiu de speculant, de afacerist, că tatăl lui a plecat în străinătate, şi altele, şi altele... Te-ai fi ridicat pentru excluderea lui?

— Nu.

— De ce nu? i-o tăie scurt Farcaş.

— Vreau să spun că nu înainte de a fi aflat adevărul despre el.

— Dar dacă el nu şi-a susţinut adevărul? Dacă a fost laş şi n-a avut curajul să se înfrunte cu cei douăzeci de tovarăşi? Ai fi votat împotriva lui?

Mircea nu răspunse. Farcaş îşi aprinse o ţigară şi continuă :

— Ce au crezut cei douăzeci de tovarăşi cînd tu nu te-ai apărat ? Hai, spune ! Oare nu că n-ai avut nimic de spus în apărarea ta ? Că eşti vinovat ?

Mircea nici acum nu răspunse. Privi mirat spre primul-secretar. Acesta zîmbea ciudat. Mircea niciodată nu l-a văzut atît de aproape pe Farcaş. Acu' nu aducea decît foarte puţin cu profesorul Farcaş, om cu privirea severă, căutătoare. Nici trăsăturile nu i se păreau atît de adînci, ca privite de departe, din bancă. Sub fruntea lată, boltită, ochii cenuşii jucau vioi în orbitele adînci, sub care două pungi abia reliefate aruncau o şuviţă de umbră pe umerii obrajilor. Cînd zîmbea, buzele cărnoase dezveleau două rînduri de dinţi mari, sănătoşi.

— Şi din facultate de ce ai fost scos ?

Mircea ridică din umeri. Ce ar fi putut să spună în plus ? O tristeţă nebănuit de grea puse stăpînire pe el. Cînd venise, era convins că va pleca satisfăcut, înţeles. Acum se simţea la fel de zdrobit ca atunci cînd i-au cerut să predea carnetul de U.T.M. Totuşi atunci păşise cu capul ridicat, mîndru, convins fiind că i se face o nedreptate. Mulţi, desigur, l-au înţeles greşit : nepăsător. Dar acum ?... Acum nici convingerea în dreptatea lui nu-l mai încălzea... Oare Farcaş să aibă dreptate ? Nu găsi nici un argument pe care ar fi putut să-l servească... Niciunul...

Tot Farcaş continuă :

— S-ar putea totuşi să ai dreptate, să fii nedreptăţit.

Mircea tresări : n-ar fi trebuit să-l judece atît de pripit. Acest om, care răspunde de un oraş, de o regională întreagă, care suferă că nu s-a trimis combustibil cetăţenilor, nu poate fi un om superficial. Ascultă cu inima la gură :

— Cînd am fost copil, — continuă primul-secretar, — am avut unele asemănări cu tine. Mi-amintesc, eram prin clasa a patra primară şi am avut un învăţător tare dat dracului. Cînd ne asculta la lecţie —

mie mi se părea atunci că numai cu mine face așa — ridica sprîncenile, își mîngîia bărbița și te străpungea cu privirile. Nu puteam scoate o boabă. Și acasă învățam pe rupte. Știam toată lecția pe dinafară. Mi-a mintesc, era vorba de Vlad Țepeș. Cînd m-a scos la tablă, n-am deschis o dată gura. Mi-a dat patru. Cît l-am înjurat atunci! Abea mai tîrziu, cînd am rămas repetent, mi-am dat seama că de fapt nu el era vinovat. De unde să fi știut el că eu știu lecția pe dinafară, dacă la tablă n-am scos nici o vorbă? Am repetat clasa a patra și pe urmă m-a dat tata ucenic. Ce crezi, era vinovat învățătorul că în acel an am rămas repetent?...

— Nu, spuse Mircea cu convingere. Acum înțeleg ce ați vrut să-mi spuneți mai înainte... Se ridică.

— Te grăbești? îl întrebă Farcaș.

— Nu, făcu Mircea, descumpănit, și se așeză iar.

— Atunci e bine, vreau să-ți mai spun ceva. Eu cred că nimeni nu poate ști precis cum și în ce fel gîndești, dacă ești cinstit sau nu. Asta vom afla noi mai tîrziu. Eu, pînă la proba contrarie, te cred pe cuvînt. Deocamdată nu găsesc nimic care să mă facă să mă îndoiesc. De asemenea eu cred că de multe ori îl blestemi pe tatăl tău, îl urăști. Mircea aprobă din cap. Dar la fel sînt de convins, că tot de atîtea ori ai vrea să fii lîngă el. Nu, nu-mi răspunde acum. Mai e ceva. După părerea mea, dacă îți place mecanica, ar trebui să continui școala, să te faci inginer. Anul acesta pe care tu îl crezi pierdut, nu ți-a făcut decît bine. Dar nu despre asta e vorba, ci dacă tu crezi și ești convins că ți s-a făcut o nedreptate, va trebui să te duci la organizația de U.T.M. și să le dovedești acest lucru. Să-i lămurești. Și încă ceva: pe mine nu m-ai convins.

— Tovarășe Farcaș...

— Să nu spui cuvinte mari acum. Cuvintele mari de obicei sînt cuvinte mici, neînsemnate. Ceea ce este de partea ta, e munca concretă, pe care ai depus-o

pentru construirea stungurilor romînești. Înțelegi? Acest fapt e un lucru măreț. Aici ai spus un cuvînt cu adevărat mare, concret. Pentru acest lucru concret, eu îți acord încredere și-ți dau un sfat: ar fi bine ca Mircea Rotaru, montatorul, să iasă învingător asupra celuilalt Mircea Rotaru. Și acum, tovarășe montator, pentru munca depusă în fabrică te felicit.

— Tovarășe Farcaș, aș vrea să vă spun cîteva cuvinte despre asistentul Stoleriu de la facultate... Nu știu dacă dumneavoastră...

— Stoleriu? Nu mai e la facultate. După cîte știu eu, a fost un bandit.

— Da, asta am vrut să vă spun și eu.

— Tu de cînd știai acest lucru?

— De un an.

— Vezi, acum ai merita două palme...

— Da, da, să știți că aveți dreptate...

Farcaș zîmbi și-l bătu pe umăr.

3

Toate ziarele din țară au publicat pe pagina întîia victoria de la fabrica de strunguri. Brad, mîndru că-și descoperise poza într-un ziar din Capitală, umbla atît de țanțoș, încît oamenii, pe stradă, se întorceau în urma lui.

Numele lui Isaia Ardeleanu era cules cu litere mari și, deși inginerul căuta să pară indiferent, îi puteai citi pe față bucuria. Tot din ziarele din Capitală au aflat cei de la „Victoria" că pentru prima oară în istoria țării, anul acesta, pavilionul romînesc de la expoziția internațională de la Lipsca va găzdui, și încă la loc de cinste, strungul construit de ei. Nu se știe de la cine a pornit zvonul, dar se vorbea cu înfrigurare că cineva dintre montatori va însoți strungul la Lipsca. Pe urmă, într-o ședință festivă, Barbu anunță

oficial acest lucru, dar, spre fericirea celor din brigadă, nu pomeni nici un nume, astfel că fiecare din ei putea să nutrească speranţe în această privinţă. Cu toate acestea, în gîndul fiecăruia încolţi numele lui Mircea. Doar din brigadă el depusese pentru strung cel mai mult efort. Ardeleanu făcea chiar paradă de acest lucru, pînă cînd într-o zi Mircea anunţă că Ministerul Învăţămîntului Superior i-a rezolvat favorabil memoriul, astfel că peste o zi, două urma să plece la Bucureşti.

Elena Matcău consemna toate aceste evenimente în jurnalul ei.

„12 septembrie

Azi s-a întors inginerul Ardeleanu în fabrică. A trebuit să rămînem şi după ora trei în uzină. Mircea se poartă ca şi cum el ar fi descoperit strungul. Pavla s-a răcit de tot. Cred că o iubeşte pe Anica. Acum cîteva zile i-am văzut împreună. M-am prefăcut că nu-i văd. Cred că Pavel s-a simţit prost. Aşa-i trebuie! Îl urăsc! Îl urăsc! Îl urăsc!

15 septembrie

Se pare totuşi că tata n-a avut dreptate cînd a spus că noi nu vom putea face strunguri niciodată. Inginerul Ardeleanu a afirmat că peste două zile vom putea porni motoarele. Nu-am spus nimic tatii, să nu-l supăr. Cu Mircea n-am mai putut sta de vorbă. Toată ziua e împreună cu tovarăşul Ardeleanu. Anica a devenit nesuferită: vorbeşte numai în citate şi lozinci. Oare pentru asta o admiră Pavel? De azi începînd n-am să-i mai spun niciodată Pavla. Nu merită. Brad mi-a spus că Anica, pe vremuri, a fost o femeie stricată. Nu cred, dar tare aş vrea să fi fost aşa. Aş vrea ca Pavel s-o ia în căsătorie şi abia atunci să afle acest lucru despre ea. Cred că atunci s-ar reîntoarce la mine. Dar eu am să fiu rece, ca o stană de piatră.

16 septembrie

Mîine, strungul va fi gata. Niciodată n-aş fi crezut că şi tata minte. Mi-a spus că el întotdeauna a ştiut că romînii sînt capabili de lucruri mari, că nu s-a îndoit nici o clipă că vom reuşi să construim strunguri. In cine să mai cred ?

17 septembrie

Azi a fost o zi minunată. Strungurile funcţionează perfect. Ne-am îmbrăţişat cu toţii. Am avut impresia că Pavla m-a ţinut în braţe mai mult decît pe ceilalţi. Iar cînd m-a strîns în braţe Mircea şi m-a sărutat, s-a uitat cu ciudă la el. Imi pare bine că suferă. Sînt foarte ciudaţi bărbaţii. Incep să nu-i mai înţeleg.

19 septembrie

Azi mi-am dat seama ce bine e în fabrică. Fiecare din brigada noastră a primit cinci mii de lei primă. Acasă n-am dat decît trei mii ; din rest am să-mi cumpăr o rochie de lînă. Făcînd curăţenie în dulapul mamei, am găsit un teanc de scrisori ale tatii. In trei la rînd a scris că se sinucide dacă mama o să-l refuze. Imi pare bine că nu l-a refuzat mama, cine ştie unde m-aş fi născut eu.

22 septembrie

Tovarăşul Barbu a spus că cineva dintre noi va însoţi strungul în Germania, la o expoziţie. Am avut impresia că tot timpul se uită la mine. Poate că vrea să mă trimită pe mine. Mi-e teamă însă că mama n-o să mă lase să plec singură. Şi ce minunat ar fi ! M-am uitat pe hartă : drumul trece şi prin Berlin. Tare aş vrea să plec eu. Desigur, ar scrie şi ziarele despre mine, şi atunci Pavla n-ar putea decît să fie mîndru de mine. Va trebui s-o lămurească pe mama să mă lase.

23 septembrie

Toată lumea vorbește că va pleca Mircea. Am să-l rog să-mi aducă ceva.

27 septembrie

Sînt foarte tristă. Am citit o carte interesantă. În timpul lecturii am avut impresia că autorul mi s-a adresat mie. M-a impresionat în special ultima frază: *„Doctorul, care stătuse pe scaun la căpătîiul rănitului, pipăindu-i pulsul, se ridică, îi lăsă mîna să cadă inertă pe pat și-i închise ochii; tot capul era bandajat și n-am îndrăznit să-i ridic pleoapele, așa că nici acum nu sînt sigur de tot dacă mortul era omul cu ochi verzi; dar dacă mă întrebi unde e casa aceea, Euridice, iubita mea, pot s-o caut, poate o s-o găsesc, Euridice, și ți-o arăt"*. Fără să vreau, am exclamat: „Arată-mi-o!" Îmi închipui că autorul semăna cu Pavla. Într-o zi, am să-l rog pe el să vină la mine să-i citesc pasaje din carte. Cred că o să-i placă foarte mult.

28 septembrie

Mi-a spus Mircea că peste două zile pleacă la București, la facultate.

30 septembrie

Am fost la gară să-l conduc pe Mircea și am avut o surpriză foarte plăcută. L-am întîlnit și pe Pavla, care venise să-și conducă sora, care pleacă și ea la București, la Facultatea de litere. În drum spre casă, Pavla mi-a vorbit despre „tovarășa Anica". L-am întrebat dacă o iubește. A început să rîdă. A spus că nu, că pe Anica o socoate o tovarășă, și nimic altceva. Poate că vrea să se reîntoarcă la mine, dar nu știe cum să înceapă. Prostuțul de el! Am fost rea, și el, desigur, suferă acum.

2 octombrie

La şedinţa brigăzii, Pavel a propus-o pe Anica să plece la Expoziţia din Germania. Ar fi trebuit să mă scol, să mă împotrivesc, dar n-am avut curajul. Sînt laşă, laşă, laşă.

3 octombrie

M-am înşelat şi în privinţa inginerului Ardeleanu. Şi el a susţinut plecarea Anicăi. Pentru ce?... De ce să plece ea? Care sînt meritele ei? Că e frumoasă? Lumea e rea, cred că în această lume n-am să fiu niciodată fericită. Pavel m-a salutat pe stradă şi eu nu i-am răspuns. Dintre toţi din brigadă, cel mai cumsecade e Gheorghe. Păcat că e atît de timid. Mîine am să-l invit la noi.

3 octombrie, ora 11 seara

Părinţii s-au răzgîndit şi au amînat plecarea la Pecica cu două zile. Va trebui să amîn invitarea lui Brad.

5 octombrie, ora 6 seara

Peste o jumătate de oră va trebui să vină Gheorghe. M-am uitat în oglindă şi mi-am dat seama că sînt fată frumoasă. Bine că iarna nu se văd pistruii. Acum trebuie să termin, îi aud paşii.

6 octombrie

Ieri am petrecut o seară minunată. Cred că Gheorghe e singurul om de pe suprafaţa pămîntului care mă înţelege".

CAPITOLUL XXVI

I

— Eşti o fată ciudată, Anica.

— De ce, tovarăşe Pavel ?

— Pentru că îmi spui numai tovarăşe.

— Nu-ţi place ?...

— Dacă îmi spui tu, nu-mi place. Eu am crezut că dacă o să afli că ai fost propusă să însoţeşti strungul nostru în Germania, n-o să mai poţi de bucurie. Pe tine nimic nu te bucură, nimic nu te interesează.

— Da, pentru că şi bucuria, şi tristeţea sînt calităţile omului primitiv, prost. Găseşti ceva pe stradă şi te bucuri, bineînţeles pentru că priveşti lucrurile subiectiv, gîndindu-te numai la tine, fără să te gîndeşti că lucrul pe care l-ai găsit aparţine altcuiva, care în acel moment, cînd tu te bucuri, e trist, înţelegi ? Tristeţea şi bucuria merg braţ la braţ. Bucuria ta e întotdeauna tristeţea altcuiva şi invers. Cînd voi pleca să însoţesc strungul, nu voi putea să nu mă gîndesc la tine, care ai rămas aici, la tovarăşii mei din fabrică, care poate au lucrat mai mult la strung şi care ar merita mai mult această cinste. De aceea nu mă bucur. Am primit sarcina asta ca pe oricare alta.

Pavel rămase îngîndurat. În fond, Anica avea dreptate. Priveşte lucrurile în adînc, şi acum era mulţumit de faptul că s-a luptat mult cu tovarăşul Dobre să-l convingă să fie de acord cu propunerea brigăzii, care, la drept vorbind, a fost numai propunerea lui. Desigur,

dacă Anica n-ar fi atît de seacă în expresie, oamenii nu s-ar îndoi de calităţile ei. Aşa, însă, pînă şi Dobre se îndoieşte. Era convins că Dobre lucrează mecanic, birocratic. Răsfoieşte dosarele şi-şi formează părerea din peticele de hîrtie. Şi ce dacă n-a putut-o verifica pînă acum? E şi normal. Anica nu şi-a cunoscut părinţii, nu a putut să dea date despre ei. Acum îi păru bine că înainte de a fi făcut propunerea l-a întrebat pe Ardeleanu. El a fost de acord, a susţinut-o chiar. Datorită lui l-au convins şi pe Oniga. Bucureştiul n-o să se împotrivească dacă cei de aici susţin propunerea. Şi oricît, de un om nu pot răspunde decît tovarăşii cu care lucrează împreună. Ei îl cunosc în muncă, ei sînt în relaţii cu el. E drept, şi el ar fi vrut să însoţească strungul, dar nu putea să se propună singur. Ar fi trebuit să-l propună brigada. Dar fiecare tăcea, aşteptînd cu sufletul la gură să i se rostească numele. Elena cădea de la început; e prea naivă şi prostuţă. Nici Brad, cu toate meritele lui, n-ar fi putut face faţă în străinătate, mai cu seamă că nu cunoştea nici strungăria. Anica însă avea şi această calitate, şi apoi susţinerea călduroasă a propunerii de către Ardeleanu i-a întărit convingerea că alesese bine.

— De ce ai tăcut? întrebă Anica. Te gîndeşti la ceea ce ţi-am spus?

— Da, minţi Pavel. Totuşi cred că nu ai dreptate. Asta ar însemna să fii liniar, să-ţi camuflezi toate simţămintele, deşi ele există, fără să le vrei. N-ai dreptate pentru că felul acesta de a judeca te face să devii ceea ce nu eşti: o piatră, o mobilă, o maşină ca strungul nostru, fără suflet.

— Strungul nostru n-are suflet? întrebă ea insinuant. Strungul nostru în care am băgat gîndurile şi inimile noastre?... N-aş fi crezut niciodată că eşti capabil să afirmi aşa ceva...

— M-ai înţeles greşit, căută Pavel o ieşire, înciudat. I se păru că Anica înadins îi răstălmăceşte fiecare cuvînt. M-ai înţeles greşit. Eu am dat strungul de exemplu doar aşa, crezînd că mă înţelegi. Vreau

să te întreb, — continuă după o scurtă pauză, — ţi-a plăcut discursul lui Barbu ?

— Discursul tovarăşului Barbu ? Da, foarte mult.

Şi acum, cînd îşi aminti de discursul lui Barbu, Pavel avu o tresărire. Barbu folosise cuvinte mari, patetice. In schimb discursul lui Oniga l-a impresionat atît de profund, încît i s-a părut că l-a descoperit pe Oniga din nou. „Iată că strungurile sînt gata — a spus el simplu, fără înfloriturl. Noi le-am făcut. Peste un an vom face strunguri mai bune şi n-o să treacă mult timp şi o să ne pomenim că pe plăcile de alamă de pe trunchiurile strungurilor, va scrie aşa : „Făcut în Republica socialistă Romînă". Iar la cantină, unde s-a servit şi cîte o sticlă de bere fiecărui muncitor, a vorbit din nou : „Fie să nu treacă mult şi la această cantină, la terminarea celui de al miilea strung, să bem şampanie ! Cinste montatorilor !"

— Spune, Anica, — schimbă brusc vorba Pavel, — tu cînd eşti acasă, singură, ce faci ? La ce te gîndeşti ?

— Citesc, învăţ, dorm şi mă gîndesc dacă ziua ce a trecut, a trecut sau nu de prisos.

— Şi ce citeşti, ce înveţi ?

— Acum învăţ nemţeşte. Nu poţi merge într-o ţară străină fără să ştii o boabă din limba lor. Dacă n-aş fi primit această sarcină, să însoţesc strungul, acum aş fi fost puţin mai liberă. Dar aşa, voi avea din nou ocazia să nu-mi treacă zilele de prisos.

— Eu nu te înţelg pe tine, Anica. Ştii, eu de mult am vrut să-ţi spun unele lucruri. Poate datorită firii tale, am s-o fac pe un ton foarte oficial. Poate că, — adăugă pe un ton ironic, — pentru că ştiu că tu nu te vei bucura şi nici nu te vei întrista.

Anica îl privi pieziş. Ar fi vrut să scape cît mai repede de el, dar nu voia să-l lase în mijlocul drumului, mai ales acum, cînd Pavel o putea ajuta enorm cu plecarea. De patru zile de cînd a aflat că a fost propusă, abia aştepta să fie acasă, să se trîntească pe pat, să se vadă în tren, ascultînd ţăcănitul sacadat al

roților, să vadă pe ecranele pleoapelor figurile politicoase ale vameșilor, să vadă o frontieră, apoi încă una. În închipuirea ei vedea chiar intrarea trenului într-o gară acoperită, peronul plin de lume și în mijlocul mulțimii fețele atît de cunoscute, iubite, liniștitoare, ale părinților. De multe ori se vedea alături de Crijan, pe plușul roșu al vagoanelor internaționale. Crijan, îmbrăcat în hainele lui de sărbătoare, vărgate, demodate, explicîndu-i didactic: „Vezi, de-aici începînd, sîntem în Germania, pe aici au trecut Armatele Roșii, aici pentru fiecare palmă de pămînt au vărsat sînge și sudoare", și ea, zîmbindu-i, să-l întrerupă: „Mai slăbește-mă domnule Crijan, cu explicațiile dumitale absurde. Sînt pînă aici cu rușii", și o să-și treacă degetele în jurul gîtului...

Păcat că el va fi acela căruia să-i ceară socoteală pentru anii petrecuți în închisorile fabricilor, păcat că el va fi acela căruia o să-i ceară socoteala pentru deformarea degetelor, altădată albe, lunguiețe, dar n-are importanță! Cineva trebuie să răspundă! Cineva trebuie să răspundă pentru anii măcinați în mijlocul mașinilor, îmbibați de mirosul sufocant al fierului, pentru melodiile neauzite, înlocuite cu zdrăngănitul macaralei, pentru complimentele însoțite de înjurături, pentru sărăcie, pentru mojicia asta proletară.

— Ce-i cu proletarii? o trezi la realitate Pavel.

Anica îl privi speriată.

— Cu proletarii? Ce să fie? Nimic. Am spus că noi nu gîndim întotdeauna demn de proletari. Sîntem niște sentimentali, niște burghezi. Și tu, tu ai vrea să-mi spui că mă placi. Sute de oameni mi-au spus pînă acum acest lucru, sute de oameni! Cu toții au mințit... De ce vrei să-mi spui asta? Vrei să mă simt prost, să-mi schimb părerea despre tine? Aș vrea să te pot socoti întotdeauna un tovarăș drag, de care să-mi amintesc cu plăcere. Sînt pînă aici de declarații, își arătă ea gîtul subțire cu degetul.

Pavel nu răspunse nimic. Mergea cu capul plecat, privindu-și vîrfurile bocancilor. Cît de mult ar fi fost

în stare să facă pentru fata asta, înşelată, batjocorită de toţi. Au omorît toate sentimentele nobile din ea, i-au ucis personalitatea. Cine răspunde pentru această fiinţă nevinovată? Ar fi dorit mult ca Anica să-i ceară ceva, să-i ceară un sacrificiu, sau orice, ca să-i dovedească că el nu are nimic comun cu ceilalţi o sută care i-au promis marea cu sarea.

Anica nu se gîndea să-l pună la încercare; mergea alături, tăcută, îngîndurată.

Cineva îi strigă din urmă. Amîndoi îşi întoarseră capetele şi-l descoperiră prin mulţime pe Ardeleanu.

— Uite ce pereche minunată... Nici nu ştiam că voi... zise şi începu să rîdă forţat. Nerăspunzîndu-i nimeni, continuă tot el: Am o veste mare. Plecaţi în curînd, şi tu, şi Crijan.

Ochii Anicăi prinseră luciri ciudate. Pavel n-o văzuse niciodată atît de îmbujorată. „A minţit cînd mi-a spus că nu se bucură niciodată" — se gîndi Pavel. Îi părea bine că se întîlnise cu inginerul.

— Asta înseamnă că peste cîteva zile...

— Da, întregi Ardeleanu. Peste cîteva zile veţi vedea oameni străini, necunoscuţi.

Anica roşi. „De emoţie" — îşi spuse Pavel şi era convins că se apropiase mult de sufletul Anicăi.

2

— Credeţi că ea e cea mai nimerită să ne reprezinte în străinătate? întrebă Farcaş, uitîndu-se distrat la desenele de pe masa inginerului.

Ardeleanu nu răspunse; aştepta ca Farcaş să mai spună ceva, dar acesta ridică întrebător privirea. O vreme ascultă încă huruitul maşinilor, ca şi cum din acest zgomot ar fi trebuit să extragă răspunsul.

— A muncit bine, ceva mai bine ca ceilalţi. Nu ca

Mircea, dar mai bine ca ceilalți. Și apoi, eu cred că ar trebui stimulată... Cunoașteți trecutul ei...

— Tocmai de aceea...

— Așa spuneam și eu. De ce să creadă că din cauza unui păcat mai vechi, social, nu va putea să se evidențieze niciodată ?

— Desigur, dumneavoastră puneți bine problema. Noi trebuie să întărim încrederea în ea.

Ardeleanu fu mulțumit că Farcaș îi dădea dreptate. Se rezemă cu coatele de masă și așteptă continuarea.

— Numai că, vedeți, — continuă Farcaș, — noi nu știm nimic despre trecutul ei.

— A fost înșelată, apoi...

— Asta știu. Nu știu însă ce a fost înainte de asta.

— Copil, ce să fi fost ? Ardeleanu socoti că acest răspuns nu permite replică.

— Nu m-ați înțeles, tovarășe Ardeleanu. Noi știm despre ea ce ne-a declarat dînsa. De fapt, poate să fi spus adevărul.

— Îmi permiteți, tovarășe Farcaș, — îl întrerupse Ardeleanu, — despre asta de mult am vrut să vorbesc cu dumneavoastră. De ce această neîncredere în oameni ? Dumneavoastră vedeți în spatele fiecărui om — să mă iertați că vă spun deschis — un dușman. De ce asta ?...

— Nu dușman, tovarășe inginer. Ci un om. Cu calități și lipsuri. Vedem și lipsurile, uneori poate exagerat, tocmai pentru că țelul nostru ne este atît de scump, atît de drag, încît nu ne putem permite să folosim jumătăți de măsură. Oamenii care muncesc în fabrici, și dumneavoastră o știți foarte bine, nu ne-ar ierta niciodată. Așa încît, chiar eu, personal, chiar cînd sînt convins de un lucru, trebuie să mă controlez dacă nu greșesc cumva. Pentru că nu e vorba de mine, ci de toți aceia care stau aplecați deasupra mașinilor, liniștiți că reprezentanții lor de la partid stau și veghează. Greșeala unui tovarăș de lîngă strung e greșeală, greșeala pe care aș fa-

ce-o eu, în numele lor, nu mai e greşeală, ci o crimă. E o diferenţă mare.

Ardeleanu îl asculta uimit. Farcaş vorbea tot mai înfocat, ca şi cum ar fi urcat treptele unei tribune: puncta cu gesturi întrerupte fiecare cuvînt.

— Cred că ne-am îndepărtat totuşi de la subiect, spuse în cele din urmă Ardeleanu. Acum înţeleg: bine, dumneavoastră vă faceţi datoria. Dar ce nu este clar la dînsa?

— Totul. Nu avem nici un om care s-o cunoască între '45 şi '48. Nici femeile cu care a fost găsită la razie n-o cunosc. Unde a trăit, în ce oraş, ce a făcut?

— Bine, dar ea ce spune?

— Spune că în toate oraşele. Vedeţi, acest răspuns e prea general. „Ce-ai fost înainte?" „De toate!"... nici ăsta nu e răspuns...

— Eu nu vreau să mă amestec, se foi Ardeleanu pe scaun. Treaba dumneavoastră. Eu am propus-o după merit. Dacă nu corespunde, atunci...

— E foarte greu să ştii dacă corespunde sau nu. Şi de aceea, părerea dumneavoastră o să ne ajute foarte mult în această apreciere. Dumneavoastră ştiţi ceva despre ea?

Ardeleanu păli. Adică aici a vrut să ajungă Farcaş? De aceea s-a arătat atît de politicos. A aflat ceva. Deci totuşi e Mia. Nervos, îşi muşca buza şi pîndea cu coada ochiului spre Farcaş. Acesta nu observa nimic din frămîntările inginerului. Ardeleanu se ridică în picioare.

— Nici nu înţeleg de ce m-aţi amestecat în afacerea asta. N-ar fi trebuit să-mi cereţi părerea în legătură cu însoţitorii strungului! Nu mă interesează! Eu mi-am îndeplinit munca, restul e treaba dumneavoastră!

— E treaba noastră, strungul însă e şi al dumneavoastră.

— Iar vorbe, tovarăşe prim-secretar. Eu sînt convins că undeva aţi aranjat cine să plece. Ce rost mai

are această discuție? Nu pleacă tovarășa Onofrei, foarte bine. Să plece altcineva. Eu propun să plecați chiar dumneavoastră, reprezentați doar pe oamenii muncii din fabrica asta... Sau Oniga.

Farcaș nu pricepu nimic din ieșirea lui Ardeleanu. Rămase uimit, neștiind ce să spună. Al dracului de sensibili sînt bătrînii ăștia!... Zîmbi calm, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic:

— Nu puteți să trimiteți pe cineva după tovarășul Cuc?

Ardeleanu sună femeia de serviciu și o trimise după Pavel. Îndată ce acesta intră pe ușă, Farcaș îl întrebă:

— Tovarășe Cuc, dumneata ești responsabilul brigăzii de tineret. Dumneata ești de acord cu trimiterea tovarășului Onofrei la Lipsca?

— Da, sigur că da, răspunse radiind Pavel. E o tovarășă minunată! Are nivel politic, e harnică și-i atașată! Eu am propus-o. S-a întîmplat ceva?

— Nu, nu s-a întîmplat nimic. Răspunzi de această propunere, nu-i așa?

— Sigur că da, tovarășe Farcaș. Eu o cunosc bine.

Ardeleanu se înveseli. Nici dacă ar fi dorit, n-ar fi putut să audă lucruri mai plăcute ca răspunsurile lui Cuc. Luă înfățișarea omului care spune: „Ei, nu v-am spus eu?" și căută privirea lui Farcaș.

— E bine atunci, încheie primul-secretar. Spuneți-i să se pregătească, mîine seară va pleca cu acceleratul de șase. În orice caz, înainte de masă să treacă pe la mine.

Ardeleanu privi lung în urma lui, apoi îl bătu pe Pavel pe umăr:

— Ei, peste cîteva săptămîni ne apucăm de strungurile cele noi. Mai cautăți tineri, să faci o brigadă să i se ducă vestea în țară. Apoi îi cuprinse umerii: Tu de ce nu vrei să te înscrii la vreo școală?

— Eu? întrebă mirat Pavel. Păi eu, cum să spun...

— Da, tu. Am văzut niște circulări la tovarășul Barbu. Cred că ar fi cel mai nimerit lucru.

— Şi tovarăşul Oniga mi-a vorbit de asta, dar vedeţi, eu...

— Trebuie să te înscrii! spuse hotărît Ardeleanu. Am să vorbesc eu cu Barbu. Ei, comedie. Noi sîntem bătrîni, azi-mîine va trebui într-adevăr să ieşim la pensie, strunguri ne trebuiesc multe şi ne trebuiesc mulţi ingineri. Ai să te duci la şcoală.

Pavel se reîntoarse îngîndurat în secţie.

Anica stătea culcată pe spate şi privea un punct imaginar de pe tavan. Din camera de alături se auzeau frînturi de vorbe fără înţeles. Bartha iar vorbeşte de unul singur. Desigur se ceartă cu maistrul Feneşan că nu-l lasă la rangă, şi-l pune, ca pe un ultim ucenic, să frămînte pămîntul pentru forme. Care sînt în fond bucuriile acestui bătrîn?... Să ajungă să i se dea din nou ranga? Absurd! Pe urmă se înciudă că se frămîntă pentru problemele mărunte ale unor oameni care de mîine n-o mai interesează. Îi căzură privirile pe mîini şi se cutremură. Deşi le îngrijea, le spăla de zeci de ori pe zi, uleiul şi praful de fier şi rugină se cuibărise adînc sub piele. Din cauza asta în ultima vreme nici nu-şi mai făcea unghiile. „Ce-o să spună părinţii cînd mă vor vedea în aşa hal?“ Convingerea că îi va întîlni se încetăţenise atît de adînc în mintea ei, încît, dacă ar fi fost întrebată, ar fi putut povesti cu amănunte scena întîlnirii, şi chiar mai mult, ar fi putut povesti despre viaţa pe care o va duce începînd din clipa aceea. Va ocoli de departe orice fabrică, va juca tenis, va merge la teatru, la baluri şi va iubi cu adevărat, cu pasiune... Va trebui să întîlnească acolo un om care să-i semene lui Andronache, care să fie la fel de brutal, la fel de bărbat.

De ce trece timpul atît de încet? Cîte ore mai sînt pînă mîine la şase? Le socoti pe degete: încă douăzeci şi două de ore.

Ar trebui să doarmă, să treacă timpul mai repede,

dar somnul, parcă ar fi fost un făcut, o ocolea. Păcat că s-a despărțit de Pavel ; acum ar fi putut să meargă împreună la un cinematograf sau la un restaurant, tot n-o să aibă ce face cu banii pe care i-a strîns. Pentru ce a strîns bani, în fond ? Pentru ce a mîncat tot timpul la cantină, de ce s-a lipsit în tot acest timp de rochii, după care de multe ori i se rupea inima ? „Ce-ar fi să merg să-l caut pe Pavel, să-l invit aici, să treacă timpul mai repede ? Nu, nu, s-ar putea ca mîine să nu fiu trează, și asta nu se poate. Prea mare e riscul. Oare ce-o fi vrînd să-mi spună Farcaș ?... Desigur, să-mi dea sfaturi, să reprezint cu cinste produsul nostru romînesc !“ Se și închipui în cabinetul lui, cu fața serioasă, încuviințînd fiecare afirmație a secretarului... Ce caraghioși sînt oamenii ! Opt și un sfert. De ce trece atît de încet timpul ? Fără să se gîndească prea mult, se îmbrăcă, își luă paltonul și ieși în stradă. Printre crengile desfrunzite ale castanilor, învăluite imprecis în mantia nebuloasă a ceții, felinarele abia licăreau. Discurile gălbui ale luminii nedefinite, fără contururi, păreau îndepărtate, străniі. Ceasul de la turnul Sfatului Popular bătea opt și jumătate. „Încă douăzeci și una de ore și jumătate“ — socoti Anica, mecanic, și se opri. Pe Pavel nu-l poate chema acasă ; ce-o să spună bătrînul Bartha ? Îi fu milă de Pavel... „Ai fost prost, n-ai avut noroc. Viața este grea, trebuie să te lupți cu ea ca s-o birui“. „Dar atunci ce să fac, unde să mă duc ? Să stau în stradă și să număr minutele ? Da, la Ardeleanu. Tot trebuie să-mi iau rămas bun de la el. Acum am să-i pot spune, cred că o să mă înțeleagă. Poate are și ceva de comunicat mamei“.

Iulia, neobișnuită cu vizitatori de felul ei, o rugă să aștepte la ușă pînă îl anunță pe domnul inginer. În timp ce aștepta să vină inginerul, rosti de cîteva ori titulatura auzită de la Iulia „domnul inginer“. Cuvîntul avea un iz cunoscut, plăcut. „Domnișoara Mia“, de cînd nu i s-au mai adresat așa ! De ani de zile. Uite ce repede au trecut anii și ce greu trec acum

cîteva ore. Totuşi e ceva adevăr în unitatea asta dialectică. Puţinul poate fi totodată foarte mult. Toate contradicţiile sînt interesante. Însuşi faptul că tocmai ea a fost socotită cea mai nimerită să plece în străinătate. „Dar oare de ce nu se prezintă Ionaşcu? Spunea că are să-mi dea unele însărcinări. Sau n-are încredere în mine, să-mi încredinţeze banii. Să fie sănătos. E bine că s-a ţinut de cuvînt". Capricioasă e viaţa! Capricioasă şi frumoasă! Dar nu e darnică decît cu cei îndrăzneţi. Ce bine că a fugit atunci la Bucureşti, ce bine că l-a părăsit pe Ionaşcu, ce bine că şi-a cerut mutarea la Arad. Rodul s-a copt; mai sînt douăzeci şi una de ore şi trenul se va pune în mişcare, şi ea, cu paşaport comunist, va face semne cu batista celor de pe peron. Ce bine că nici comuniştii nu pot citi în sufletele oamenilor! Aici n-au ajuns să pătrundă. N-au ajuns să cunoască tainele inimilor, gîndurilor. Şi ce multe ar putea afla!

Ardeleanu îi veni în întîmpinare şi o conduse în camera lui de lucru. Anica trase adînc în plămîni mirosul încăperii şi, chiar înainte ca Ardeleanu s-o fi poftit, se lăsă comod pe marginea dormezei.

— Am venit, tovarăşe inginer.

— Ştiam că ai să vii, Mia. Te-am aşteptat. Şi acum, totuşi, îmi pare rău. Aş fi preferat să nu vii, să am conştiinţa curată, să fi rămas convins că m-am înşelat.

— Dacă doriţi, tovarăşe inginer, pot să plec.

— N-are nici un sens... Spune, de ce ai venit?

Altfel îşi închipuise Anica această întîlnire. Ca un fapt ieşit din comun, care s-o întărească în convingerea ei. Poate şi celelalte întîlniri pe care le aştepta vor fi asemănătoare: triste, sau poate nici nu vor avea loc. Nu, asta nu se putea. Mai bine roţile nimicitoare, grele, ale unui tren de marfă, decît începerea totului de la început. Pentru asta nu mai avea putere. Spuse, palidă:

— Am venit să-mi iau rămas bun. Poate vrei să comunici ceva mamei...

— N-ar fi trebuit să vii. Du-te, tovarășă Onofrei. Apoi o strigă pe Iulia: Tovarășa Onofrei vrea să plece.

Anica se ridică în picioare, întinse tremurătoare mîna spre inginer, dar Ardeleanu îi întoarse spatele.

Trecuse mult timp pînă cînd Iulia îl anunță că a pregătit baia.

— Nu fac baie! se răsti Ardeleanu la ea, dar Iulia, obișnuită cu ieșirile nemotivate ale inginerului, nu se supără. Întoarse spatele și spuse mai mult din obișnuință:

— Cum doriți, domnule inginer.

Ardeleanu scoase din sertarul biroului un plic, o foaie de hîrtie și începu să scrie:

„Tovarășe prim-secretar,
Cred că ați avut dreptate cu tovarășa Onofrei.
Ca totdeauna, fără să mă gîndesc, m-am pripit

I. Ardeleanu".

Închise plicul și-o trimise pe Iulia la regionala de partid.

— Dai scrisoarea asta tovarășului Farcaș. Spune că ai venit din partea mea. O să te primească.

Numai după ce se închise ușa în urma Iuliei, tresări; lăsă să-i cadă capul în piept: era atît de greu ca un corp străin, ca o povară. Se rezemă de pervazul ferestrei, să nu cadă. „Ce-am făcut? Mia!... Ce am făcut, Mia?... Fără să îmbrace pardesiul, goni pe trepte, lăsînd în urma lui ușa deschisă.

— Iulia, Iulia, unde ești, Iulia...

Iulia nu era nicăieri; numai trecători mulți, neobișnuit de mulți, care își întorceau mirați capetele în urma lui. Se întoarse ostenit acasă, sfîșiat de o singură întrebare, la care nu găsea răspuns: „De ce?..."

Intr-un tîrziu auzi reîntoarcerea Iuliei, dar nu avu curajul s-o întrebe ce a făcut, unde a fost, ce a rezol-

vat... Stătu cu capul în palme, pînă ce zbîrnîitul telefonului — un clopot uriaş instalat deasupra capului — îl trezi.

— Alo... Cine ? Tovarăşul Farcaş... Prea telegrafic ?. Ce ?... Scrisoarea... Ce vrea să însemne ?... Ardeleanu începu să se bîlbîie. Poate n-a priceput nimic din scrisoare... Alo, da, vă mărturisesc, tovarăşe prim-secretar... M-am temut că am fost de altă părere cu dumneavoastră, de aceea am scris... Mi-e teamă să am părere proprie... Ce spuneţi ? Că aveţi încredere în mine ? Tovarăşe Farcaş, nu acum. Sînt obosit şi mi-e somn. Noapte bună.

CAPITOLUL XXVII

1

— Dumneata ai avut o viaţă grea, tovarăşă Onofrei. Oamenii care au trăit greu sînt totdeauna mai sensibili, mai dîrzi.

Anica clătină din cap. Totul i se părea exact cum îşi închipuise. Mai sînt opt sau nouă ore pînă la plecare. Numai Farcaş să nu lungească prea mult dăscălelile.

— Vezi, viaţa noastră, a fiecăruia, se aseamănă cu viaţa întregii noastre ţări. Am suferit mult.

Anica clătină din cap. Ăsta o s-o ia acum de la Adam şi Eva. (Desigur, va vorbi acum despre formarea partidului, despre 23 August, despre ajutorul sovietic, despre importanţa industriei grele, despre sarcina de cinste ce i-a revenit prin însoţirea strungului romînesc în străinătate, cum şi în ce fel să se poarte cu străinii care vor veni să pipăie strungul romînesc.)

— Desigur, te miri că vorbesc atît de mult despre noi şi despre ţară, continuă Farcaş.

— Nu, nu, îi veni în ajutor Anica.

— E bine dacă înţelegi. Vezi, burghezilor o să le fie greu să-şi închipuie că grînarul Europei, noi, ţară agrară, ca să spunem aşa, am construit strunguri fără ajutorul lor. (Aha, a început cu lozincile. probabil că e pe sfîrşite.)

— Te bucuri, tovarăşă Onofrei, că pleci în străinătate?

— Da, tovarăşe Farcaş.

— Încă n-ai fost în străinătate?

Anica clătină din cap, în semn că nu. „Ce mutră ar face dacă i-aş spune că am petrecut o vacanţă în Elveţia?"

— Ştiu atît de puţin despre dumneata, tovarăşă Onofrei...

— Am dat o autobiografie, tovarăşe prim-secretar. Acolo mi-am povestit viaţa pe larg...

— Tocmai, biografia dumitale mă neliniştеşte. E foarte neclară. Aş vrea să-mi spui unele lucruri, dar înainte de asta vreau să-ţi pun o întrebare: o să te întorci din Germania?

Anica făcu ochii rotunzi şi îngăimă speriată:

— Desigur că da. Doar sînt utemistă, eu am primit o sarcină de cinste, cum puteţi să întrebaţi aşa ceva?

— Pentru că eu cred că n-o să te întorci, spuse apăsat Farcaş.

— Ba da, am să mă întorc, aveţi încredere în mine! Vă implor, tovarăşe Farcaş.

— Unde ai fost în patruzeci şi cinci?

— Am fost servitoare la Oradea.

— Şi părinţii?

— N-am avut părinţi. Adică, nu i-am cunoscut.

Anica răspundea repede — era pregătită pentru fiecare întrebare. Am crescut în azilul de la Oradea. Asta se poate cerceta. La domnul Holban, proprietarul fabricii de ghete. Prin toamna lui patruzeci şi cinci am fost dată afară.

— De ce?

— Pentru că am cerut majorarea salariului.

— Adică ai fost revoluţionară?...

— Da, da, am cerut să-mi mărească salariul. Pri-

meam foarte puțin. Și doamna Holban mă bătea zilnic.

— L-ai cunoscut acolo pe tovarășul inginer Ardeleanu?

— Nu, strigă Anica. Nu l-am cunoscut.

— Mă mir, tovarășul Ardeleanu e fratele doamnei Holban.

— Cumnat cu capitaliștii Holban? Tovarășul inginer Ardeleanu?! Nu se poate...

Era numai ochi și urechi, să nu scape nici o vorbă, nici un gest.

— Și după aceea?

— Am lucrat la Timișoara, la Cluj, la București.

— La cine?

— Nu-i mai știu pe toți.

— Nu se poate să nu-ți amintești. Și pînă nu-ți amintești, eu, îți spun deschis, n-am încredere în dumneata! Noi trebuie să avem multă încredere în oamenii care ne reprezintă în străinătate. Pentru că îmi pot pune și altfel problema. Poate nu vrei să-ți amintești din cine știe ce motiv la cine ai lucrat și ce ai făcut. N-ai indicat nici un om care să te cunoască în acest timp. Cine te mai cunoaște în afară de oamenii din fabrică?

— Ionașcu, spuse Anica, bucuroasă că-și amintise de el.

— Ionașcu?...

— Da, spuse triumfătoare Anica. Tovarășul Ionașcu poate să dea referințe despre mine. Prin patruzeci și opt am lucrat la Predeal. Acolo l-am cunoscut pe tovarășul Ionașcu. A fost un tovarăș foarte cumsecade. Mi-a vorbit mult despre sindicat, despre partid, și m-a întrebat de ce nu vreau să muncesc într-o fabrică.

Minți liniștită: era convinsă că dacă Ionașcu va fi întrebat o să-i facă acest serviciu. Timp tot nu mai este, poate fi întrebat numai la telefon. Și dacă nu,

atunci tot una e. Continuă să-l impresioneze pe Farcaş :

— Dacă n-aş fi fost prinsă atunci de razie, tot m-aş fi dus să lucrez undeva, într-o fabrică... Tovarăşul Ionaşcu mă cunoaşte.

— Ionaşcu a murit, spuse încet Farcaş. Nu ştiai ?

— Nu, exclamă uimită Anica.

— Nici că a fost spion şi sabotor nu ştiai ?... Că din cauza lui am întîrziat terminarea strungurilor ?

Anica clătină nedumerită din cap. Pe frunte îi apărură broboane mari de sudoare.

— Eu îţi propun să te duci la U.T.M. şi să-ţi rezolvi biografia. Îţi spun din nou, eu n-am încredere, eu n-am dreptul să am încredere în dumneata.

— Tovarăşe Farcaş, nu se poate, eu am fost evidenţiată, tovarăşul Cuc, tovarăşul Crijan, m-au propus cu toţii... Nu se poate să nu plec, tovarăşe Farcaş !...

— Nu se poate, nu se poate... Îmi pare bine că am stat de vorbă cu dumneata. Dacă renunţarea ai fi primit-o cu părere de rău, poate m-aş fi simţit prost. Dar la dumneata nu e vorba de părere de rău, ci de deznădejde. Asta înseamnă că Ardeleanu nu e laş, ci dimpotrivă.

— Aţi vorbit cu tovarăşul Ardeleanu ?

— Da.

— Acum înţeleg, sîsîi Anica printre dinţi. Buzele i se subţiară, sprîncenele, altădată arcuite, se întinseră, formînd aproape o linie dreaptă deasupra ochilor. Cum poate să se urîţească din senin o fată atît de frumoasă ?

Cu capul lăsat în piept, Anica porni spre ieşire.

— Îţi propun, — spuse ca încheiere Farcaş, — să te duci la tovarăşul Dobre şi să stai de vorbă cu el.

Anica Onofrei nu s-a mai întors niciodată în casa lui Bartha.

— Vii?
— Nu.
— Eşti un prost.

Pavel se încruntă şi făcu un pas spre Gheorghe. Acesta tresări, începu să zîmbească forţat şi continuă:

— Că doar nu vrei să te certi cu mine?! Am glumit. Vii? Spune-i şi tu, Elena, se întoarse spre Matcău.

— Am spus că nu vin, se răsti Pavel la el.

— Du-te singur, o să venim după tine, spuse şi Elena.

— Nici tu nu vii? întrebă mirat Gheorghe.

— Nu. Vreau să vorbesc cu Pavel.

Brad se răsuci în călcîie, mai privi o dată spre ei şi ieşi. In urma lui nu se mai auzea decît ecoul paşilor înfundaţi de pe coridor, apoi se făcu tăcere. Pavel şi Elena rămaseră tăcuţi, nemişcaţi, fiecare din ei aşteptînd ca să înceapă celălalt.

— Tot la ea te gîndeşti?

— Nu mă gîndesc la nimeni!

Elena se aşează pe un scaun în faţa lui Pavel şi aşteptă ca acesta să ridice privirile, dar Pavel rămase cu ochii în pămînt. De cînd plecase Anica nu-şi mai găsea locul. Tot ceea ce a aflat de la Dobre şi de la Oniga era atît de straniu, încît nici acum nu-i venea să creadă. Şi pe deasupra, stăruinţele obositoare şi deznădăjduite ale Elenei şi ale lui Gheorghe de a-l veseli, îl scoteau din sărite.

— Vezi, — spuse după un timp Elena, — numai noi trei am rămas împreună. Oamenii vin, oamenii pleacă, dar noi...

— Şi eu plec, spuse Pavel, fără să ridice privirile.

— Nu te-ai răzgîndit?

— Nu!

— Atunci cel puţin vino astăzi cu noi. Va fi o serbare atît de frumoasă!...

— Nu mă interesează!

Elena se ridică încet și porni spre ușă. Din prag se mai întoarse o dată și spuse cu voce stinsă, totuși destul de tare s-o audă Pavel:

— Am plecat, Pavla.

Vru să spună „Iartă-mă, Elena" — dar n-avu putere nici pentru asta. N-o reținu. Nu auzi nici scîrțîitul ușii, nici pașii ei, nimic. În gînd era în trenul de Timișoara, în drum spre facultate. Da, Ardeleanu a avut dreptate. E mare nevoie de ingineri.

Îi venea să țipe de durere.

3

În cabinetul lui Farcaș plutea un nor cenușiu de mahorcă. Fumul nu se mai urcase spre tavan; stătea atîrnat în aer, rostogolindu-se într-un joc ciudat ori de cîte ori își mișca brațul, încercînd să-l vînture.

— Încă n-a venit Oniga?

Secretara clătină din cap.

Prin perdelele străvezii, prin geamul aburit, se vedea o altă perdea, mai puțin străvezie, țesută din fulgi mari, apoși.

— Mai cheamă-l o dată.

În clipa aceea se deschise ușa și în prag, îmbrăcat într-o bundă de oaie, cu cușmă țărănească, apăru Oniga.

— Am întîrziat puțin. Au sosit piesele. Fără să aștepte vreun îndemn, își scoase cojocul și-l trînti pe spătarul fotoliului: Treaba merge bine. Peste vreo două săptămîni, dacă Crijan se ține de cuvînt...

— Măi, Oniga, — îl întrerupse Farcaș, — iubești tu strungurile astea?

Oniga îl privi mirat — asta ce vorbă o mai fi? Nu spuse nimic, aștepta ca Farcaș să continue. Dar secretarul schimbă vorba:

— Măi, tu ai fost la Secata?
— Am fost.
— Cînd ai fost ultima oară?
— Cu tine, mi se pare. Cînd am inaugurat săpăturile pentru termocentrală.
— Da, da, am şi uitat. Ştii că acolo treaba merge destul de prost.
— Am auzit ceva. Am vorbit şi cu Petrescu, mi-a spus că nu primeşte nici un ajutor de la voi, nu i-a sosit nici cimentul planificat, nici scîndurile...
— Petrescu a fost schimbat.
Oniga clătină din cap, îşi scoase tabachera şi căută după o ţigară moale. Farcaş îl lăsă s-o aprindă, abia apoi continuă:
— Măi, Oniga, te pricepi la electricitate?
— Nu mă pricep...
— Păcat. O să-ţi fie mai greu...
— Ce să-mi fie mai greu, despre ce e vorba?
— Ieri am hotărît în comitet să te duci la Pecica. Trebuie pus şantierul pe roate. E acolo o inimă şi nu bate...
Oniga, fără să mai tragă un fum din ţigara abia aprinsă, o strivi în fundul scrumierei. Stătu aşa multă vreme, şi Farcaş nu-l tulbură şi nu-l întrebă nimic. Il cunoştea doar destul de bine şi ştia că tot aşa va tăcea şi anul viitor, sau peste doi ani, cînd va fi trimis într-o altă muncă, pe un alt şantier: va tăcea, deoarece erau încă vii în mintea lui întîmplările şi oamenii de care se legase. Farcaş zîmbi.
— De ce rîzi? întrebă Oniga necăjit. Tu crezi că-i uşor să...
— Nu... nu-i uşor. Tocmai de aceea am zîmbit. Peste o lună sau două o să-mi vorbeşti pripit şi înflăcărat despre noii oameni şi, dacă nu mă înşel, ei o să ţi se pară tot atît de interesanţi şi problemele la fel de complicate la început şi ruşinos de simple după ce s-au rezolvat...
— Poate ai dreptate... îşi destinse Oniga buzele într-un surîs pe care-l voia puţin ironic.

Dar Farcaş răspunse:

— Da, noi avem întotdeauna dreptate! Se sculă încet şi-i întinse mîna: Acum, după datină, trebuie să te felicit şi să-ţi urez succes... Se opri şi, ocolind repede biroul, îl cuprinse pe Oniga în braţe şi-l strînse la piept.

Regionala era pustie la ora aceasta şi în întuneric paşii lor răsunau cu putere pe scările de piatră. Ieşiră afară şi stătură un timp, privind învolburarea fulgilor de zăpadă, care atîrnau ca o glugă străvezie în jurul felinarelor. Porniră repede, întipărindu-şi paşii în stratul subţire, încă pufos.

— Aşadar am făcut şi primul strung!... rupse într-un tîrziu tăcerea, dar Oniga, deşi îl auzise, se gîndea şi el la acelaşi lucru — nu-i răspunse. Se gîndea la munca ce-l aştepta... La problemele noi, care îi vor da destul de furcă, la grupul acela de oameni atît de deosebiţi, la frămîntările, zbuciumul şi bucuriile lor, la tot ceea ce îi aştepta de acum înainte, aceleaşi lucruri, dar mereu altele şi ca şi cum ar fi făcut pe neaşteptate o descoperire foarte interesantă, îşi spuse: „Iată, totul începe de la început."